

SOPRONI FÜZETEK 2022.

Szerkesztette: Zentai László

Soproni füzetek 2022.

Művészeti antológia

A szerkesztőség tagjai: Dr. Hegyi Ferenc, Jakabné Tóth Márta,
T. Horváth József, Schey Andrásné, Dr. Kovács András

Tiszteletbeli tagok: Bősze Balázné Kenesei Irén, ifj. Bősze Balázs,
Keresztény Richárd, Dr. Ifj. Sarkady Sándor, Szabó Miklós

Főszerkesztő: **Dr. Zentai László**

A borító Sz. Egyed Emma: Danaidák című érmének felhasználásával,
Berkics Miklós tervei alapján készült.

Felelős kiadó: **Dr. Hegyi Ferenc**
(Kulturális Egyesületek és Baráti Körök Szövetsége)

Tördelés, tipográfia, képszerkesztés: T. Horváth József

A kötet megjelenését támogatta: Sopron Megyei Jogú Város Önkormányzata,
Sopron Megyei Jogú Város Kereskedelmi és Iparkamara, Barankovics István
Alapítvány

Példányszám: 300 db
ISSN 0138-9963

Nyomdai munkák: FORENO Foglalkoztatási
és Rehabilitációs Nonprofit Kft.

Felelős vezető: **Major Lajos**

SOPRONI FÜZETEK
2022.

MŰVÉSZETI ANTOLÓGIA

ALKOTÓMŰHELYEK

ŐSZI UTAKON BESZÉLGETÉS A 80 ÉVES KERÉK IMRÉVEL¹

Ez év júniusában ünnepelte 80. születésnapját a József Attila-díjjal kitüntetett Kerék Imre költő, műfordító². Visszafogott, a nyilvánosságot kerülő személyisége ellenére választott városa, Sopron mellett faluja, Háromfa és tágabb szülőföldje, Somogy is nagy becsben tartja. 80. születésnapját köszöntve idén nyáron nyerte el a Magyar Érdemrend Lovagkeresztje kitüntetését. A fertőszéplaki iskola, ahol öt évig tanított, róla elnevezett szavalóversenyeket rendez. Költészete folytatja a Berzsenyivel kezdődő, a 20. században Takáts Gyula, Fodor András, Bertók László és mások nevével összekapcsolódó nyugat-dunántúli hagyományt, amelynek jellemzője a klasszikus témák, az emberi élet, a természet, a szerelem „megéneklése”, az időmértékes versformák magabiztos használata. Kerék Imre munkásságának fontos része a fordítás, elsősorban a klasszikus és a 20. századi orosz költészet, valamint az osztrák költők, főleg Georg Trakl és Rilke verseinek a magyarítása, a Nyugat-nemzedék fordítói hagyományának folytatása.

Kezdjük az elején! A Somogy megyei Háromfán született 1942-ben. A háború már csecsemőkorában felforgatta a családot, benne az Ön életét. Szívhez szólóan ír erről az Apák és apanyomok című antológiában. Mekkora falu Háromfa? Megnéztem a térképen, egészen a határ közelében fekszik Nagyatád és Barcs között. Bár korán elkerült onnan, nem felejtették el, a falu díszpolgára, támogatják kötetei kiadását.

Szülőfalum Dél-Somogy nagyobb falvai közé tartozik. Lakosainak száma ma 1300 körül van, korábban többen laktak itt. A továbbtanuló ifjúság velem együtt már nem tért vissza. A búcsúk, falunapok jelentették azokat az alkalmakat, amikor találkozhattunk a régi barátokkal. Alig három kilométernyire fekszik Bakháza, apám szülőfaluja. Idősebb Kerék Imre 1915-ben született, egy holdnyi földet, kisebb szőlőt művelt. Ünnepeken a falu zenekarának a primásaként lépett fel. Lakodalmak, szüreti bálók, búcsúk állandó szereplői voltak. A környező falvakban is muzsikáltak. Anyámnak, Bognár Ilonának szerenádot adott udvarlásuk idején, ezzel hódította meg. Még ismerem az apai nagyanyámat, Gombóczi Katalint. Nagyon szeretett. Sokszor átszaladtam hozzá, a nagy ünnepek előtt egy-egy tíz forintost nyomott a kezembe, ami nagy pénz volt akkoriban. Többnyire könyvet vettem rajta. Szeretett olvasni, kölcsönadott a saját könyveiből. Nagy dolog volt ez egy négy elemi végzettséget paraszttasszonytól! Rászoktatott az olvasásra, a könyvtárba járásra. Mondhatom, ő indította el a könyvek, az irodalom felé.

Apámat szinte a templomlépcsőről vitték el katonának, 1942. március végén vonultatták be és egy hónap múlva már a frontra vitték, ahol híradósként szolgált Kolozsváron, majd Ukrajnában. Egy sebesülést, majd a felgyógyulását követően még

1. Itt szeretnék köszönetet mondani Kerék Imre lányának, Kraus Monikának és Németh István Péter írónak, irodalomtörténésznek munkám során nyújtott értékes támogatásukért és segítségükért. Az interjú a 2022. augusztus 9-én történt beszélgetés alapján íródott.
2. Kerék Imre számos díjat nyert el pályafutása során. Közülük néhány: Radnóti-díj (1989), Kormos István-díj (1995), József Attila-díj (2003), Háromfa díszpolgára, Sopron kultúrájáért (2012), Magyar Érdemrend Lovagkeresztje (2022)

hazajöhetett, láthatott. Ez volt az első és egyben az utolsó találkozásunk. Hamarosan megindult a nagy doni offenzíva, 1943. február 2-án Kulevka közelében eltűnt. Nem volt még 28 éves! Édesanyám a hivatalos értesítés ellenére sokáig bízott a hazatérésében. Nagy szegénységben éltünk, hármásban édesanyám hűgával. Középiskolás, kolégista voltam már, amikor anyám új társat talált. Sajnos, ő nem tudta helyettesíteni az apámat.

Kerék Imre édesanyjával. 1942-43.

Az én nagyapám is a doni pokolban tűnt el. Karácsonyra még hazaengedték néhány napra, éppen akkora érkezett vissza a frontra, amikor megindult az orosz támadás. Anyukámnak máig nem gyógyuló sebe az apa nélküli gyermekkor.

Nem sok minden maradt édesapám után! A szeretett hegedű, a megkopott barna koffer és a notesze, tele szebbnél szebb népdalokkal, katonanótákkal. Anyám költözésekor ez a notesz sajnos elveszett. Ma is lelkifurdalásom van, hogy nem vigyáztam eléggé rá. A benne lévő nóták, dalok máig élnek bennem, megmaradtak az emlékezetemben. Gyerekként szenvedélyesen hallgattam apám egykori muzsikustársainak a játékát, körülöttük ácsingóztam órákon át. Arra gondoltam, ha hazajönne, megtanítana hegedűn játszani. Álmodtam róla, újra és újra meghallgattam a róla szóló történeteket, a dicséző szavakat. Az ő zenei munkássága valamilyen közvetett módon úgy érzem, ösztönzött a művészetek, a költészet művelésére.

A ritmusérzékemet biztosan tőle örököltem, a dalszövegek könnyen ragadtak rám a dallamaikkal együtt. Máig szívesen hallgatok népzene-t, könnyekig meghat egy-egy dal, amit ő is ismert és játszott. Találtam azonban olyan kiváló embereket, tanárokat, akik már az általános iskolában is figyeltek rám, elindítottak többek között a költészet felé vezető úton.

Kik voltak ők?

Szrész János magyar tanáromat említem elsőként. Sokféle érdeklődésű ember volt, nagy műveltséggel. Hegedűlt, kiválóan adott elő. Azokra a diákjaira is figyelt, akik nem szerették különösebben a tantárgyát. A saját könyvtárából kölcsönzött nekem könyveket, például Goethe Faustját, Shakespeare szonettjeit. Utóbbiakból huszonkettőt később le is fordítottam. Neki mutattam meg első verseimet. Egy alkalommal az ősz leírását kaptuk házi feladatként, amit én versben teljesítettem. Megdicsért, megengedte, hogy más témákat is versben írhattak meg. Az első komolyabb versemet nyolcadikos koromban írtam a faluról, az engem körülvevő világról. Első szárnypróbálgatásaimat az ő biztatására küldtem be a Somogyi Néplapnak. Ő javasolta, hogy gimnáziumban folytassam a tanulmányaimat. Két évet töltöttem Curgón, a Csokonai Mihály Gimnáziumban, ahol Kiss Dénes magyar-német szakos tanár figyelt fel az írásaimra és biztatott,

hogy mutassam be őket az irodalmi önképző körben. Felolvasásommal sikert arattam, ami nagyon jót tett megtépázott önértékelésemnek. A matematikával és annak tanárával azonban egyre rosszabb viszonyba kerültem, így az időközben létesült nagyatádi gimnáziumban folytattam a tanulmányaimat. A városi könyvtárban ismerkedtem meg Bertók Lacival, aki könyvtárosként dolgozott ott. Ő adta kezembe többek között Csánádi Imre Ördögök szekerén című verseskötetét. Ez ma is mondhatom, sorsfordító lett a számomra, tőle tanultam talán a legtöbbet a költészetről. Verseiben a mi paraszti életünk, hányatott sorsunk hű tükrét láttam. 1961-ben, érettségi után két évre a Somogyi Néplap újságíró gyakornoka lettem Kaposváron. Ekkor ismertem meg Takáts Gyulát, Fodor Andrást, Papp Árpádot, akik akkoriban már közismert írók voltak. Részt vettem közös rendezvényeken, baráti beszélgetéseken. Segítő, emberséges példaképeket láttam bennünk. sokat segítettek, baráti szívvel tiszteltem őket. Az újságírás nem csak azt jelentette számomra, hogy megismertem a különböző műfajokat, bejártam szülő megyémet, emberekkel találkoztam. Az újságnál eltöltött idő segített abban is, hogy mentoraim tanácsára és általuk bátorságot gyűjtve jelentkezsek a pécsi Tanárképző Főiskola magyar-orosz-rajz szakára. Itt új segítőkre leltem többek között Pákolicz István és Bárdosi Németh Lajos személyében.

Pákolitz István lánya, az ugyancsak költő Pécsi Gabriella munkatársam volt első munkahelyemen, a Zala Megyei Levéltárban! Mondjon néhány szót azokról a tanárainról, akik egyengették az útját ebben az időszakban!

Szederkényi Ervin a főiskolán mai magyar irodalmat tanított, emellett a Jelenkor főszerkesztője volt. Írásokat kért tőlem, és a sikerültebbeket közreadta. Jó szívvel emlékezem rá. A festőművész tanár Kele Sándor is az oltalmába vett. Minden gondomat ismerte, olykor szociális segílyt is kiharcolt nekem. Igaz emberségre nevelt. Ő is megjárta a Don kanyar poklát, sokat mesélt arról, hogyan lehet nehéz körülmények között embernek maradni. Nagy erudícióval tanított bennünket a festészet titkaira, formai fogásaira. Péczely László, a verstan tudósa, Kodály apósa bevezetett bennünket a magyar zene ritmusformáinak a titkaiba, olykor meghívott a lakására, ahol kávé mellett elemezte a verseimet. Szinte gyermekeként szeretett. Ők pótolták elveszett apámat, tőlük tanulhattam a művészetek iránti rajongást, nyitottságot és befogadó képességet, amit magam is igyekeztem továbbadni tanítványaimnak. Volt egy adottságom a verseléshez, a tanárain révén pedig megszereztem a szükséges képzettséget, elméleti tudást.

Hogyan választotta harmadikként a rajz szakot?

Volt idő, amikor festőnek készültem, gyerekkoromban szerettem lefesteni az engem közvetlenül körülvevő világot. Apám is szeretett rajzolni, Szabolcs fiam is tud és szeret. Ő készítette most megjelent kötetemnek, az Őszi madárnak a címlapját. Később inkább mások művei lelkesítettek és lelkesítenek máig. Egy József festészete, művei nem egyszer adtak ihletet egy-egy vers megszületéséhez.

*Kerék Imre az interjú készítésekor.
2022. augusztus 9.*

1966-ban végezte el a főiskolát, ezt követően a Balaton déli partjához közel eső Sávolyra került, ahol három évet töltött. Milyen tárgyakat tanított ott?

Mindhárom szakomat. Nyaranta táborozni vittük a gyerekeket. Ezt követően kerültem Fertőszéplakra. Egykori főiskolai társam, a Szombathelyi Tanárképző Főiskola későbbi rektora, dr. Gadányi Károly segített ebben, aki akkor személyzetisként dolgozott a fertői járásnál. Nagyon rendes, jó gyerekek voltak az ottaniak! Fertőszéplak különlegessége, hogy ott ismertem meg a feleségemet, Ilikét. Összeházasodtunk, a fiunk, Szabolcs még oda született. 1974-ben, ugyancsak Gadányi Károly baráti segítségével kerültünk Sopronba. Ilike a József Attila úti nevelőotthonba, én pedig az akkor még állami orsolyita általános iskolába könyvtárosnak. Itt azután mindketten kitartottunk egészen a nyugdíjazásunkig. Ilike idővel az otthon igazgatója lett.

A fiatal tanár tanítványaival Sávolyban

Említette, hogy első versei a Somogyi Néplapban jelentek meg. Mikor is volt ez pontosan? Azt tudom, hogy az első kötet, a Zöld parázs a Magvető Kiadó Új Termés sorozatában jelent meg 1977-ben, Lator László írt róla elismerő kritikát. Az 50 verset tartalmazó kötet abban az évben elnyerte az első kötetesek díját.

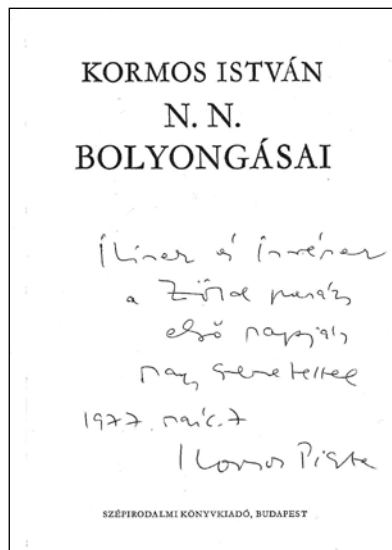
Az első versem még középiskolás koromban jelent meg, a Somogyi Néplapban. Nagyon korán, 1963-ban közölt a Somogyi Írás, majd főiskolásként a Jelenkor. Idővel a korszak szinte valamennyi vidéki és fővárosi folyóiratában publikáltam. Például a győri Műhelyben, az 1970-től megjelenő Somogyban, a Vas megyei Életünkben, a kecskeméti Forrásban, a szegedi Tiszatájban. Ami a budapesti periodikákat illeti, az Új Írás, a Kortárs, a Mozgó Világ is közölte a verseimet, az újabbak közül az Ezredvég, a Hítel, a Magyar Napló, a Hévíz, a Pannon Tükör és természetesen a Várhely, a Soproni Füzetek. A hetilapok közül az Új Tükör és az Új Ember.

Költészetének központjában a bennünket körülvevő világ, a természet, az élet fő történései, a szerelem állnak. Forrásvidékük a tágran vett világeköltészet Vergiliustól, Horatiustól kezdve. Ami a magyar költőket illeti, Csokonai, Berzsenyi az origó. Ha mindenképpen jellemeznem kellene, azt mondanám, a nyugat- és dél-dunántúli klasztrikus hagyomány és a népköltészet a fő ihletadó forrás.

Költőnek, műfordítóknak, kritikusnak vallom magam. Igyekszem figyelni az új költői törekvésekre, a fiatal tehetségekre, ahogy annak idején Fodor András és mások rám figyeltek. Ami verseim témáit illeti, valóban ritkán térek el az irodalom és művészet hagyományos tárgyaitól. Ezek a természet rendje szerint változó világ, a társadalom, a szerelem, a család, az értelmes munka, a történelmi, irodalom- és művészet-történelmi múlt és jelen. Az örökös keletkezés–virágzás–hervadás–elmúlás körforgása és mindaz, ami a kultúra fogalmába tartozik itthon és a világban. A költészetet kívül foglalkoztatnak a társművészetek, a zene, különösen Bartók művei, a képzőművészet, ami gazdag tárháza költészetemnek is. Az egyik legfontosabb festő számomra Brueghel, illetve Egry József, aki számos versem ihletője. A szobrászat hasonlóképpen közel áll hozzám: Henry Moore, Aristide Maillol, Borsos Miklós, a kortársak közül Soltra E. Tamás. Érdekel a természet, az állatok, a növények világa, a hazai és a külföldi tájak szépsége.

Kik hatottak a költészetére a kortársak közül?

Sokan. Csanádi Imre, Kormos István, Nagy László. Bertók László, Szepesi Attila. Utóbbinak isteni nyelvi tehetsége volt. Hosszan folytathatnám a sort! Nem beszélve a magyar- és a világirodalom klasszikusairól. A hatásokat nem tagadhatom le, utalok is rájuk, vagy a címbe, vagy a versben egy-egy sorukat felidézve. Szeretem a parafrázisokat, számosat írtam. Vannak versek, amelyekben külső képet rendezek saját belső érzéseimhez, áttételeken, stílusjátékokon keresztül. Gyakran egy másik alkotó lelkébe költözöm. Egy-egy ilyen vers hosszan érlelődik. Élettapasztalat, kísérletezés és állandó olvasás kell a fordításokhoz is, hogy a magamtól elvárt színvonalon művelhessem.

Milyen a vidéki költő élete, távol az irodalmi központoktól?

Kétségtelen, kevesebb figyelem esik rá, ha vidéken él. Mozgalmasabb helyeken talán könnyebben talál rokontörekvésű alkotókat az ember, azonban alkat kérdése is, mennyire igényli ezt. Én jól bírom, sőt, szeretem a magányt, a csendes alkotómunkát. Nem vagyok ezzel egyedül, Rakovszky Zsuzsa is Sopronban él és dolgozik. Ugyanakkor mindig volt egy kör, akiknek a tagjaival eszmét cserélhettem, akár írásban, akár személyesen. A találkozásokra jó alkalmat adott az alsóbélatelepi kis nyaraló, ahol sok időt töltöttünk az iskolai szünetekben. Gyakran látogattuk egymást Fodor Andrásékkal, akiknek Fonyódon volt nyaralójuk, járt nálunk Tüskés Tibor, aki többnyire biciklivel érkezett Fenyvesről, Bertók László, Papp Árpád, Szepesi Attiláék családotól.

Kormos István dedikációja 1977-ből.

Kerék Imre és Fodor András Alsóbélatelepen a 80-as években

A 70-es évek végétől Fodor Andrásék nyaranta költőtalálkozókat szerveztek, amit Takáts Gyula nevezett el Fonyódi Helikonnak. 1985-től az irodalmi folyóiratok főszerkesztői is találkoztak itt, jelentős irodalmi eseménnyé nőtte ki magát. Ide látogattak a régi pécsi íróársak, Makay Ida, Bertók László, Arató Károly. Még Bárdosi Németh János bácsi is eljött egyszer, kétszer. Évente kiadtak egy kisantológiát. Takáts Gyulát mi látogattuk becehegyi fészkeben, Kormos István Sopronban keresett fel bennünket. Sarkady Sándor pedig itt volt a városban, a kezdetektől számított rám, közölte a verseimet.

Életemvének fontos részét jelentik a fordítások, első kötetei között is több a fordítás kötet. Úgy vélem, különleges tehetsége van ehhez és rendelkezik az érzelmi ráhangolódással a képességével, ami elengedhetetlen feltétele a fordítói munkának. Ezt a ráhangolódási képességet érzem akkor is, amikor – kapcsolódva a korábbi gondolataimhoz – egy festő, egy festmény az ihletadó, vagy rég meghalt költők, például Szenczi Molnár Albert, Csokonai, József Attila.

Igen. Kezdetül fogva vonzott, hogy beleélve magam más költők „bőrébe”, megpróbáljam a gondolataikat magyarul is megfogalmazni, az általuk használt formanyelvet, verselést, hangulatokat a lehető leghűbb formában bemutatni. Mestereimnek tartom e téren is Babits Mihályt, Kosztolányit, Tóth Árpádot, akiktől esztétikát, verselemzést és műfordítást tanultam. Orosz szakosként orosz nyelvű fordításokkal kezdtem, nagyon korán, már középiskolás koromban próbálkoztam az önképzőkörben. A 70-es évek közepén Fodor András buzdított Avetik Iszahakján verseiből egy csokor lefordítására. Ezek a Lyra mundi sorozatban egy válogatás kötetben jelentek meg. A kiadói felkérések mellett saját készítésre is számos költőt fordítottam Puskintól a modernekig, Mandelstam, Ahmatova, Cvetajeva, Jeszenyin, Vinokurov és mások verseit. A Soproni Füzetek elődjeként 1976-ban Sarkady Sándor szerkesztésében megjelent Soproni Írók Antológiában is olvashatók a fordításaim. Az osztrák költők, első-

sorban Rilke, Georg Trakl, Christine Busta esetében régóta a lányom, Mónika segít a nyers fordításban, először azonban többször meghallgatom a verset az eredeti nyelven, figyelem a hangzását, ritmusát, hangulatát. Alapkövetelmény a költővel való azonosulás, az értelmi-gondolati hűség, a tartalmi-formai-hangulati árnyalatok minél pontosan visszaadása. Fontosnak tartom, hogy a fordításokon keresztül kamatoztatni tudjuk más népek költészetének ihlető hatását. Egyik legkedvesebb költőm Jeszenyin.

Milyen volt az írói rutinja, mikor írt? Munka mellett ez nem lehetett egyszerű.

Többször a szünidőkben, a nyaralóban dolgoztam egy öreg írógépen. A szomszédok onnan tudták, hogy megérkeztünk, hogy meghallották a kopogást. Ha elragadt egy ötlet, teljesen belemerültem a munkába, ahogy a családom mondta, csak testben voltam közöttük. Így volt ez Sopronban is. Ma már jóval kevesebbet írok, a feleségem halálakor szakadt ki belőlem egy vers. Azóta inkább rendezgetem a meglévőket, kiegészítek, átírok, szerkesztek.

Beszéljünk most két utolsó kötetéről, elsőként a 2021-ben megjelent Szapphó koszorújáról, ami egyszerre tiszteleg az egykori költőnő, a klasszikus, időmértékes verselés, és a kortalan érzés, a szerelem előtt. A forma méltó és illő a tartalomhoz.

32 fordítást és saját verset gyűjtöttem össze a kötetbe, amit két asszonynak ajánlottam. Szapphónak, a halhatatlan görög költőnőnek és Ilikének, a feleségemnek, aki fájdalmasan hiányzik az életemből. Ők adják a kötet két végpontját, a versek sora egyben az emlékezés füzére is. Formailag a klasszikus, időmértékes verselés az összekötő kapocs. Ahogy Németh István Péter barátom írta az utószóban, a versek egy részében egymást erősítve van jelen a természet-táj, a hagyomány, a szerelem idilli, mégis életeli lüktetése, a másik póluson pedig mindezek hiánya. Szapphó kevés fennmaradt verse ellenére mindvégig jelen volt, hatott az európai kultúrára. Szerelmes énekét a magyar költők közül először Kölcsey Ferenc fordította, ám az ősi kép – az egymással szemben ülő férfi és nő – a költők, köztük Ady Endre és Illyés Gyula örök ihletadó forrása. Nagy örömet okozott Szapphó versének újrafordítása: „Úgy vélem, kedves,

Kerék Imre feleségével

hally / mézízű hangod, // s hallja, mintha röpke madárka-trillát: / gyöngyként csilámló kacagásod: én, ha / látlak, szívem torkomat elszorítja, / nyelni se bírok; // hangom csak félszeg dadogás...”

Ennek az örömteli érzésnek az ellentettje mindennek a hiánya, a megfosztottság érzése saját verseimben, a Nem vagy itt és az Aki te voltál soraiban: Kabátomról a leszakadt/ gombok világgá gurulnak./ Cérnaszál várja: tű fokán/ ügyesen átbujtassa ujjad.

Idén nyáron, a 80. születésnapra készült el az Őszi madár kötet, ami 80 válogatott verset tartalmaz. Szép születésnapi ajándék, sokak segítségével és támogatásával készült el, méltó ünnepként.

Kedves barátaim, a csurgói alma mater egykori tanulóinak az ajándéka ez a

kötet. Az analógiák többek között a Csoóri Sándor 60. születésnapjára megjelent Virágvasárnap, vagy a Czigány György 80. évét ünneplő 80 nyár. A válogatás az én munkám. A számomra legkedvesebb és leginkább maradandónak érzett verseimet küldtem el Kaposvárra dr. Hegedüs Györgynek és dr. Réthey-Prikkel Miklós szerkesztőknek. A kötet el is készült június 29-ére, a születésnapomra, a kaposvári Pethő Nyomdából érkezett meg Sopronba! A borító rajza örömteli meglepetésként ért, a fiam, Szabolcs ajándéka. Úgy gondolom, a 80 vers elegendő ahhoz, hogy láttassa költői pályám ívét, bemutassa a legfontosabbnak érzett műveket, ugyanúgy, ahogyan egy azóta már megszűnt sorozatban, az Örökségünkben Fekete Gyula adta ki a kortárs költők válogatott verseit. Az alkotók ott is saját kezűleg rostálták meg műveiket. Takáts Gyula, Keresztury Dezső, Csorba Győző, Juhász Ferenc és Kárpáti Kamill könyvére utalok. Az Őszi madárban találunk verseket a pályám elejéről és a végéről egyaránt. A minőségi kritériumok mellett igyekeztem költészetem minden ágát felmutatni. A szerelmes költemények mellé válogattam olyan darabokat, amelyeket képzőművészeti alkotások ihlettek, valamint somogyi és dunántúli tájverseket is. A magyar irodalom hajdani poétái közül többek álarcát is magamra öltöttem, megőrizve a változatokban legjellegzetesebb intonációikat, képalkotási módjaikat, amiről egyszerre felismerhetjük őket.

Mik a közeljövő tervei?

Régóta dédelgetett tervem egy Jeszenyin fordításkötet kiadása. Most ezen dolgozom.

Jó egészséget és további alkotó éveket kívánok a tervek megvalósításához és új verseket nekünk, az olvasóknak! Köszönöm a beszélgetést, és végül szeretnék kérni egy verset az Őszi madár kötetből beszélgetésünk végére, amit mintegy ajánlasként szeretne megosztani az interjú olvasóival.

ÁTRENDÉZŐDIK CSUPÁN

bogarak lepkék édenét
barackfák szilvafák
maradék zöldjét vérbe-lángba-
borító pernyévé-perzselő
aranyhorda özönli el a kertet

a rügyfakadástól termésig
vezető stációkat
megjárta valamennyi fa
fagyokkal férgekkel küszködő
konok türelmük végre célhoz ért

kék sárga duzzadó-tömör
gyümölcsök héja mögött
ízük fokozhatatlan teljessége
áramolva kering
a magvak ében centruma körül

kopárodó gallyak mértanában
lassul a madár-lüktetés
de a film pereg tovább
ősi forgatókönyv szerint
átrendeződik csupán a kert

Felhasznált irodalom

Kerék Imre: Apám hiánya In: Apák és apanyomok. Kiadta a Berzsényi Dániel Irodalmi Társaság Kaposvár, 2014.240. 32-37.

Kerék Imre 80 éves. Levélfá 56. In: Naputonline.hu/2022/06/29. Különösen Alföldi Jenő „levele”.

Németh István Péter: A műfordítás fényűzése. (Beszélgetés Kerék Imrével) In: Németh István Péter: Öbölnyi madárdal Írások Kerék Imre költészetéről.

Kaposvár, 2004. 152.133-143.

Németh István Péter: Utószó In: Szapphó koszorúja 2021. Sopron 51. 45-51.

Németh István Péter: Recenzió Kerék Imre Őszi madár című kötetéről.

2022.október, kézirat.

Tóth Éva: Séta a Virágvölgyben Kerék Imre költővel <http://www.kinizsisuli.hu/sites/default/files/story/2017/01/S%C3%A9ta%20a%20Vir%C3%A1gv%C3%B6lgyben%20Ker%C3%A9k%20Imre%20k%C3%B6lt%C5%91vel.pdf>

Zentai László: Azonosulás és hűség. Egy költő-műfordító vallomása.

In: Zentai László: A csúcok megközelítése Xénia Kiadó 1995. 177. 104-110.

Szerkesztőségünk szeretettel és tisztelettel köszönti a József Attila-díjas költőt!

Török Bernadett: Erdei út

DIÁKKÖLTŐK, DIÁKÍRÓK

ALPÁR NÁNDOR

OLAJFOLTOS BOROSPOHÁR

Ezer mécses közt elfolyt
Boros pohár, a gyulladt levegő megfojt,
Egy mesés éjszakán.
Szemembe folyt csillagnak könnye,
Siratja mi itt van kikötve.
A könnyből tenger fakad,
Mécsesből lángtenger hasad.
Elmos a fény, meggyújt a könny,
Ziláltan liheg most a csönd.
Visszhangzik a mécsesnek szaga,
A könny hangja sérti szemem dagadt
Fekete bogarát, mi el akar szállni,
Nem tud, még vár
S az idő megáll.
Lánc szakad, mécses kanóca párolog,
Leégett a könny, a Nap felfelé vánszorog.
A szembogár szárnyal,
Elhagyva rothadó világot, s árnyat
Vet a fára, az égre, a mára,
Csak Őt hagyja hátra.

AZ EMBERISÉGNEK KEZDETE ÉS VÉGE

Az ördögnek reám ezer arca néz,
Egyet mesél mind: kezdet és a vég.
Megindult a föld s az ég,
Hol elszakadt, előtört az ördög és a vér.
Oh, nem ma volt ez, rég,
Ádám és Éva paradicsomból földre ért.
Ők ördögökkel mulattak, és háltak,
Ördögök szültek minket, és a vágyak.
S a furcsa gyermekek; a földnek tetejére másztak,
Tagadják az Istent és egyre többre vágynak.
Ásna és vágnak, majd állnak és várnak,
Ki tör el majd, mint fának ága?
Azt megtapossák, elföldelik,
Ki nem, azt meghurcolják, megtördelik.
S mikor övük lesz lángokban a világ,
Látják majd, hogy elpusztult a tűzben a virág.
Így szólt hozzám ezer ördög, s most mind nevet,
Hisz tudják már, hogy a pokol virágot evett.

LUCIFER SZOLGÁI

Bábel tornyán nyolc szint van,
Pokol bugyrán nyolc tornác,
Feljöhet még ezer nap,
De emberi kéz csak poklot ás!

HALÁL AZ ABLAK ALATT

Halk, puha léptek, ablakom alatt,
Azt hittem nem félek, de nem ismerem magam!
Olyan a lépte, mint falevél a kavicsos,
De emberé, hideg, mint a jégcsapok!
Halál az, most nem én hívtam és ettől félek,
Nem én hívtam, pedig mennyit kértem régen!
Most itt van és én reszketve rettegek,
Nem akarom, hogy fájjon, habogva hebegek.
Zihálok, itt lüktet, itt markol,
Remgek, s kiáltja lakolj!
Majd elmegy, egyedül,
Újra egyedül, egyedül, egyedül!

Grászli Attiláné: Napsfényes Ikvapart

BERTA BÍBORKA

VÁGYAIMNAK SZÁRNYÁN

Álmaimnak szigetén
Sok–sok régi emlék.
De a régi már ósdi
Újakra van szükség.
Teliholdas este,
Pihe puha ág.
Álmomban egy éjjel
Fehér sólyom szállt.
Felkapott lábával,
Vitt messze–messze.
Ódon idők régi vára,
Mily’ nagy vágyam vagy te.
Kinéztem ablakodon,
S elém tárult éked.
Úgy ragyogott fel mosolyom
Mint száz csillag az égen.

Dr. Tirászi Ágnes: Faluszél

HAÁSZ JANKA LÍVIA

ALKONYATI VÁGYAK

„Vágyaimnak sólyomszárnya támadt”

Alkonyatkor oly sok színben pompázik az ég,
Körbenézel, s rád mosolyog egy– egy tarka kép.
Alkonyatkor láthatod, hogy hány arcú az ég,
S láthatod, hogy fényét a nap miként ontja szét.

Oly sok szín közt elfelejted múltban ért bánatod,
S magad, ha okos vagy, a jelennek átadod.
Oly sok szín közt elfelejted nem kívánt jövődet,
Nem pazarlod aggodásra épp boldog idődet.

Tévedés, ha azt gondolod, hogy van mitől félni.
Tudom, nem mindig egyszerű csak a mostnak élni.
De nézd, most annyi szín és pompa ragyog az arcodon!
Légy hát boldog, légy hát vidám,
Élj ezen az alkonyon!

Dorosmai Erzsébet: Impresszió – Tóparti este

HORVÁTH JOHANNA

KÖTELESSÉG

Mindig csak megfelelni nehéz dolog,
Sok-sok olyat tenni amit nem akarok.
Az iskola kötelező, és értem én,
Hogy ez jól van és rendjén.

De néha kell azért szabadság,
Szaladni árkon bokron át.
Olvadni egész éjszaka,
S hallgatni, mit mond a szél szava.

SZERETET ÉS SZENVEDÉS (BALLADA)

Kicsi városkában élt egy leányka,
Kovács Anna és vele a családjá.
Minden reggel kiment a házuk elébe,
Nézte a vitézeket, kik mentek cserébe.

Minden reggel mentek csapatok csatába,
Mert sajnos még szükség volt utánpótlásra.
Minden héten mentek sokan, mint a tenger,
Úgy nézett ki, mintha sosem fogynának el.

Ám az egyik reggel csak egy követ jött le,
S olvassa; hányan hallgatnak örökre.
Azt is mondta, hogy minden férfinak jönni kell,
Különben a város vész holnapra el.

Annának apja is, bátyja is távozott,
S a városban elnémultak a vidám harangok.
Asszonyok sírva sütöttek kenyeret,
S játékra, mókára nem voltak gyerekek.

Aznap este Anna felvesz férfi ruhát,
S nesz nélkül csukja be a kertnek kis kapuját.
De mielőtt ezeket megcselekedte,
Levelet írt, s tette a halkan a kredencre.

A levél sötétkék tintával van írva,
S a szöveg olyan, mintha végig lenne sírva.
„Drága édesanyám és kedves húgocskám!
Szívből kérlek benneteket, gondoljatok énrám.

Én apám és bátyám nyomába eredtem,
Akármekkora is eme veszedelem.
Mert nem bírhatom itthon, puha széken ülve,
Hogy szerelmesim mennek a csatamezőre.

Édesanyám maradj én kedves húgommal,
Hiszen tudatlan még és nagyon fiatal.
Lehet, hogy nem jövök vissza soha többet,
De bátyámért, s apámért mentem el tőletek.

Tizennyolc év is elég egy életre,
Főleg, ha ilyen szépen lesz végezve.
Ápolok, majd beteget, s ha kell kardot fogok.
Apámtól s bátyámtól el sose szakadok.

Könnyezve írom e sorokat néktek,
És kívánom, Isten áldjon míg éltek.”
Ez állt a levélben, melyet az anya
Sírva olvas el újra, meg újra.

Eközben Anna a várost már elhagyá,
De elébb lovat szerez maga alá.
Sötétben vágat el a csapat után,
Melyben családja felét leli talán.

Másnap pirkadóra meg is látja őket,
Mert, szekereket lovas könnyedén elérhet.
Észrevesz egy legényt, aki lassan léptet,
S csatlakozott mellé, hátha ételt kérhet.

„Jó napot kérhetnék, egy darab kenyérikét?
Jó régen nem ettem, s nem kapok sehonnét.”
Az ifjú a szemét órea szegezi,
S kedves tekintettel, lágy hangon feleli:

„Tessék itt van, egyél bátran amennyi kell,
A lovadon látom, hogy sietve jöttél el.
Mi okod volt ily gyorsan utánunk eredni,
Hogy nem volt időd otthon ételt is eltenni?”

Anna arcát kissé oldalra fordítja,
Hogy ne lássa az ifjú az égő pírt rajta.
„Nem sietne ön is, hogy hamar érjen ide,
S ne kelljen túl sokat egyedül jönnie?”

Felelte, s a fejét újra felemeli,
Mert érezte magába a bátorságot jönni.

Nem igen beszéltek, ezután már többet,
Inkább csak hallgattak, ahogyan lehetett.

Anna gyakran látta, hogy a fiú az arcát nézi,
Ilyenkor elpirult, s nem is mert beszélni.
Egész nap a nyeregben maradtak mindnyájan,
Csak este vertek tábort, amolyan tíz tájban.

Vacsorakor, apját a bátyjával megpillantotta,
De melléjük, még nem is merészkedett oda.
A kedves szemű fiú mellett maradt végig,
S csendben falatozott a vacsora végéig.

Azután lova mellé, pokrócra lefeküdt,
S elmélázva nézte a sok csillagot mindenütt.
Pár perc múlva valaki odaült melléje,
S kedvesen, halkán ezeket kérdezte:

„Furcsállom öcsém, hogy nincsen más fegyvered,
Csak ez a csekély tőr, és nem is viseled.
De remélem beszédemmel nem riasztottam fel,
S arra kérem húgom, most már aludjon el.

Anna meglepetten felült a pokrócon,
S ijedten nézte a fiút jobb oldalon.
„Honnan tudja kegyelmed, hogy leány vagyok?”
Kérdezte sóhajtva, mint tengerben a habok.

„Nem is hozott ételt, tehát éjjel szökött,
És ezért mihozzánk csak később, út közben jött.
Otthon nem talált mást csak e csekély tőrt,
S a kezén látszik, hogy még nem fogott fegyvört.

Bizonyosan édesapja után szökött,
Vagy talán bátyja is van az emberek között.”
„Kegyelmed nem téved, minden mit mond helyes,
A szeretet hozott ide, bármilyen veszélyes.

Valamit biztosan tudok segíteni.
És ha nem harcolni, sebeket kötözni.
Nem rossz szándékból akartam becsapni,
De ha kitudódik, nekem a tábort el kell hagyni.”

Mondta, s a szemével könyörgő pillant fel,
Nézi az ifjút, hogy vajon mit felel?
„Bízhat bennem kedves, hallgatok, mint a sír,
Ha vigyáz magára, ahogyan csak bír.

„Köszönöm jódagát, de szólítson Annának,
Apám Kovács Péter, s a bátyámat Tamásnak.”
„Köszönöm bizalmát kedves Anna,
De most már aludjon, mert rövid az éjszaka.

Az én nevem Gergely, apámé meg András,
Ha Isten megsegít, még sokat látjuk egymást!”
Gergely befejezi e kedves beszédet,
Lefekszik, elalszik, s csak pirkadóra ébred.

Annát is ő kelti kedvesen, szelíden,
Mint amikor szellő süvít át a réten.
A lánynak szívében furcsa érzés lobban,
Hogyha Gergőre néz melege lesz nyomban

Az ifjú sem érez másképpen iránta,
Óvta, le ne törjön egyetlen virága.
Nehogy megsérüljön, vagy a szél megtépje,
Gyönyörködött benne, ölelte szívére.

Ment, ment a kis sereg félve is, de bátran,
A sok kocsi gyakran bennragadt a sárban.
Délre érnek be sátrak erdejébe,
Szalad ki sok ember üdvözlésükre:

„Megjöttök! Itt van a felmentő sereg!
Nem vagyunk elveszve! Nézzétek emberek!”
Kiáltja sok egészséges és sebesült,
Kiken eddig a halál biztos tudata ült.

Az újonnan érkezők mindjárt sátrat vernek,
És a fáradtságtól pihenni is mennek.
Másnap reggel a kürt korán rikoltni kezd,
Felkölt mindenkit álmából, s riadót jelez.

Alig tíz perc múlva mindenki készen áll,
Ellenség képében tör rájuk a halál.
Anna az egyik sátorban kuporog,
Elő vesz ő kötést, timsót és vizet hoz.

Munka nélkül ült még, de nem is vágyott reá,
Hogy véres sebesültet cipeljenek hozzá.
Apja és bátyja a tartalék csapatban volt,
Anna imádkozva a karjára hajolt.

Majd reszketve nézte egy résen keresztül,
Hogy a tartalék csapat harcba mikor lendül.
Nemsokára hozták a sebesülteket,
Minél véresebb, és félholt emberek.

De most már felugrik Anna; kürtszó harsan.
A tartalék csapat is a csatába rohan.
Keresi apját és bátyját a csatában,
Meg is leli őket a tusakodásban.

Felkap egy kardot, a már véres földről,
S védi a családját a sok–sok ütéstől.
Bátyja mellé ugrik, mert sokan rohannak rá,
Habár izmos ő, de a túlerőt nem bírná.

Egy kis ember ekkor pisztolyt szegez felé,
S a lány gondolkodás nélkül, rögtön ugrik elé.
Olyan érzés, mint ha leszakadna válla,
De ha nem ugrik, testvérének a szívét találja.

Egyszerre megszédül, és sötét lesz minden,
De azt még érzi, hogy feje koppan éppen.
Nem érez azután semmit a világon,
Mintha elkezdnének, egy gyönyörű álom.

Nagyon soká, később ébred csak fel újra,
Egy ember ül mellette és a kezét fogja.
Felismeri Gergelyt, bár kötés van a fején,
Látta nem is egyszer, a csatának idején.

„Ne keljen fel kérem, sok vért veszített,
A golyót, már kiszedtem, a kötés is elég lett.
A csatának vége, nyertünk valahára,
Ez a Jóistennek szerető jósága.”

Nem hallott, már többet, elaludt újra,
Akkor eszmélt mikor pakoltak az útra.
Felült a pokrócon és körül tekintett,
Mára fáradtságot annyira nem érzett.

Ám a válla nyilallt, mintha átszúrták volna,
Nem is volt túl másképp, ezt be is vallotta.
Gergely jött most hozzá, adott neki inni,
Mégkérdezte: A sátorból ki tud–e menni?

Végül ez sikerült, majd felült a kocsira,
Aminek az ifjú volt a jó kocsisa.

Kicsit később Anna is a bakra ült melléje,
És boldogan néztek egymásnak szemébe.

Apja és a bátyja előttük lovagolt,
De a felismerésig, még egyikük sem hatolt.
Tamásnak a jobbja volt szépen bekötve,
Apja combját pedig véres kendő fődte.

Már esteledett, mikor erdőt értek,
Azon tanakodtak: Tábort hol verjenek?
Mentek még az úton szépen egyenesen
Ám hirtelen előttük hat lovas ott terem.

Mind a hatan rablók, marcona emberek,
Akiknek csak pénz kell, nem pedig szeretet.
Ezért olyan rútak, érzéketlenek mind,
Nem ér nekik semmit, az ami nem forint.

Az egyik elsüti pisztolyát gyorsan,
S Anna a bakról lehanyatlik nyomban.
Gergő gyorsan ugrik, hogy elkapja estében,
De egy másik golyó, őt éri röptében.

Így most már mind ketten a földre zuhantak,
Gyenge öleléssel búcsút is mondanak.
Benne volt ebben szó, kérdés és üzenet,
Minden benne, amit mondani lehetett.

Eközben a rablók menekülni kezdtek,
Hiszen pénzt akartak, nem pedig életet.
Anna apja viszont látta a gyilkosságot,
A tettesre veti magát, ki nem lát többé napvilágot.

Tamás a holtakhoz; odalép melléjük,
Nézi sebeiket, hátha még nem végük.
Annának arcára téved pillantása,
Ki mosolyogva ment a szép menyországba.

Férfihoz nem illőn felkiált kínjában,
Hisz szeretett húga halt meg álruhában.
Az apa pedig midőn a gyilkost megbünteti,
Visszafordul oda, s a fiát nézi.

De azt látja csak, hogy ott térdel a porban,
S szinte fulladozik szomorú kínokban.
Az apa kérdezné, hogy vajon mi lelte,
Ám Annára esik kérdő tekintete.

Megérte fiának szörnyű nagy fájdalmát,
S utálattal dobja el kezéből pisztolyát.
Azt, mivel megölte lányának gyilkosát,
Nagy haragjában nem bírta látását.

A két drága halottat ott temették el,
Arccal egymás felé, úgy hantolták el.
Látták rajtuk a nagy szeretetet,
Mit egymás iránt éltükben éreztek.

Később emlékekben felvillant pár kép,
Mikor egy kis ember az életükért vív.
Felismerték benne Annának alakját,
És mindent megtudtak; mi történt mostanság.

Viszont hazaérve minden szomorú volt,
Csak a győzelem volt egy kis örömfolt.
Így történt minden, ahogy elbeszéltem.
Isten így adta meg és nem is lett másképpen.

Bányi Ákos: Forróságban nyugalom

KÓPHÁZI DALMA

TAVASZ

Ültem egy padon, háttal a napnak,
vártam a csendet, hogy dalra fakadjak.
Szél susogása a dallamot adta,
cserébe ezért énekem kapta.
Sárgarigó fütyvétől zengett a kertem,
ettől még vidámabb lett a kedvem.
Már senki sem kéri, hogy kék ég: havazz,
mert mindenki tudja, hogy itt a tavasz!

NYÁR

El sem hiszem, negyven fok van,
szelfizgetek a homokban.
Hullám csobban, sirály lecsap,
neki kishal, nekem kebab.
Az étteremben áll a sor,
az agyvizem meg majd felforr.
Fagyipultnál áll a bál,
kitalálom: itt a nyár!

ŐSZ

Piros színű levelek hullanak a fáról,
az erdőt pedig megnézném naponta vagy százszor.
Hűvös az idő és eső is esik, de engem ez nem zavar,
játszanak a falevelek, amit a szél felkavar.
A réten pedig felbukkan néha–néha egy–egy őz,
ha nem mondanám, te is látnád, hogy bizony itt az ősz!

LUBICKOLÓ KISLÁNY

A Hold sütött be az ablakon azon az estén. A fürdőből lubickolás és nevetés hangja szűrődött ki. Az ártatlan lány csilingelő hanggal kacarászott a habok között, majd újra és újra kérte anyukáját, hogy fújjon neki a buborékfújóból, hogy újra és újra kipukkanthassa őket. Gyermeki örömmel élvezte a fürdést és a játékot.

Az anyukája a kislány kezébe nyomott egy kis adag tusfürdőt és lágyan mosolyogva figyelte, ahogyan lánya előbb felhaboztatja a kezében, majd eloszlatja a testén, jól megtisztítva a bőrét. De mikor a hasát mosta végigsimított egy hegen. Összevonta szőke szemöldökét és elgondolkodva figyelte. Soha nem merete még megkérdezni mi is az. De tudta, hogy az édesanyja hátán is van egy hasonló.

– Anya..? Mi ez a valami itt? – kérdezte ártatlan, kíváncsi hangon a kislány. Óriási, őzike szeméivel az anyjára nézett, aki nagyot nyelt a pillantására. A szíve a torkába dobogott. Tudta, hogy a lánya egyszer felfogja tenni neki ezt a kérdést, de nem készült fel a válaszra. Egy pillanatra lehunyta a szemét. De amikor kinyitotta nem a fürdőszobában volt. De valami nem volt rendben, hiszen az ágyon saját magát látta. Újra ott volt azon a helyen. A lánya ott volt a kezei között, apró tipegő volt még csak. Sötét volt a szobában, csak egy gyertya világított. A lánya pedig békésen aludt. A nő halkán mormolt valami imaféleséget. Imádkozott, hogy ne történjen semmi baj. A lakásban, amiben éltek, több másik család is élt, hiszen a szükség idején, meg kellett osztaniuk azt, amilyük volt. Alváshoz készülődött ő is. A kislányát az ágyra tette, majd odasétált az ablakhoz. A csillagokat nézte elképedt szemekkel. A férjével mindig közösen nézték a csillagokat. De ő nem volt otthon. Mikor újból az égre nézett, valami világító, gyorsan száguldó testet látott. Már éppen kívánni akart a hullócsillagnak, mikor észrevette, hogy egyre közelebb jön. Csontig hatoló sikoltás rengette meg a falakat. Azon nyomban a kislányára vettette magát, de nem volt elég gyors. A fény betöltötte a szobát, mintha csak nappal lett volna, a hatalmas robbanás pedig fülsüketítő volt. Az ablak kitört, szilánkjai a nő hátába fűrődtek és egy kislány hasába. A nő üvöltött a fájdalomtól, míg a kislánya szívrengető, fájdalmas zokogásba kezdett. Az anya szíve meghasadt abban a pillanatban, amikor a lányával együtt az összes ott élő gyerek hangja felcsendült. A szívét tépte, marcangolta a kétségbeesés és a fájdalom érzése. A levegőben terjengő vér szaga felkavarta a gyomrát.

Kinyitotta a szemét. Újra maga előtt akarta látni a lubickoló kislányát, ahogyan kipukkasztja a buborékokat, vagy ahogyan szakállat készít magának a habból. Ehelyett egy nővért pillantott meg maga előtt.

– Nyugodjon meg, hölgyem! Nincs semmi gond, kórházban van, csak egy rossz álom volt! – suttogta halkán miközben az injekciós tűvel nyugtatót fecskendezett az infúzióba. De az édesanya nagyon jól tudta, hogy nem csak egy rossz álom volt.

Maga mellé pillantott, de a gyermeke nem volt ott. Pont ugyanúgy, ahogyan a férje sem. Egy nap telt el az álomban megtörtént események óta, és még nem tudta elhinni mi történt. Hiszen az álmban oly' valóságosnak tűnt a kislány, aki az ő lánya volt, bár évvel idősebben. Annyira szeretett volna hinni abban, hogy az az álom volt a valóság. De az igazság, hogy a lányát már nem tudja többet magához ölelni. Nem tud többet buborékot fújni neki, nézni őt, ahogy szakállat készít magának a habból. És többet nem tudja a kezei közt ringatva elaltatni sem. A tekintete elhomályosult a köny-

nyektől és lehunyva a szemét temetkezett bele a nyugodt sötétségbe. A Hold süttött be az ablakon azon az estén.

A HŰSÉG

A lépteimet meghúzva szeltem át az utcát, ami most szinte fojtogatott. Minden a közlő eseményekre emlékeztetett. Hiszen nemsokára itt volt december 16–a. Mindenki erre a napra várt, ki ezért, ki azért. A szövetkabátomat összehúzva magamon siettem tovább a belváros régi, különböző stílusú házai közt. Néhol egy–egy gótikus ablak pillantott le rám a magasból, de valamikor egy neoklasszikussal néztem farkaszszemet. A tükörképemet megpillantva kirázott a hideg. Az ég szürke volt, a felhőz még egy gyenge napsugarat sem engedtek át erős páncéljukon.

Amint így elkalandoztam fejben, egyre közelebb jutottam a Fő térhez. Az egyik kiállóbb macskakőben megakadt a csizmám orra és a tenyerem találkozott a hideg kővel, ami fel is sértette az érzékeny bőrt. Felszisszentem és csak abban reménykedtem, hogy nem nézte senki sem végig a jelenetet. Amikor felnéztem, a szívem kihagyott egy ütemet. Ugyanazon a napon voltam, ugyanabban a percben és másodpercben. Csak éppen az évszázad volt hibás. Az emberek jártak–keltek, mindannyian nagyon siettek valahová. A 20–as évek divatja minden nőn és férfin megjelent. A díszes polgárok gyerekei természetesen, mint a kislelőttek, cövekeltek szüleik mellett. A rikkancsok kissé szakadtas, piszkos öltözetükben próbálták megkeresni az aznapi betevőt. Szívszorító látvány volt így látni egy gyermeket. A lépéseimet folytattam, de sokkal óvatosabban. Félttem, a szívem szinte zakatolt. Hiszen nem akartam a múlt évszázadban ragadni. Pontosan száz évvel ezelőtt jártam az újságok szerint is, hiszen egy akkori gazdag polgár éppen az aznapi számot dobta ki a kukába a rikkancs szeme láttára. Ahogy a rikkancs-hoz mentem, hogy tud-e nekem adni egy számot, rám sem nézett. Újra köszöntem és kértem tőle, de mintha átnézett volna rajtam. Nagyot nyeltem... talán szellem vagyok? Meghaltam volna? Miért nem hall senki, vagy lát? Idegesen pillantottam körbe, amikor megpillantottam egy családot. Felkeltették az érdeklődésemet, valahogy más érzésem volt, mikor rájuk néztem, mint mikor a többire. Nemesek voltak ők is. Egy feleség, gyönyörű, fényűző ruhába öltözve, a férj szigorúan a legminőségibb anyagból varrt ruhájában, és mellettük az 5 éves forma kisfiúk. Kis gyermekded arcán úgy csillogtak a szeplők, mintha az égeik egy csipetnyi napsugárral hintették volna be. A hajába csillogott a múlt évszak összes színe. A vöröstől a barnáig. A nyomukba eredtem, és nem foglalkoztam azzal, hogyan is nézek ki, hiszen úgysem látott senki. A szülők megálltak és magyarázni kezdtek a fiúknak, és maguk közt is szót váltottak. Mikor odaértem melléjük meg is hallottam a beszélgetést.

– Mária! Ha Ausztria lesz a mi hazánk, a nemességünk még erősebb lenne, a gazdagságunk híres lenne hetedhét földön. Kinek nem lenne ez jó? – nevetett fel kénosan a férfi, mint aki azt hiszi, hogy teljesen értelmetlen ezt magyarázni, mert teljesen egyértelmű.

– Egyetértek veled. Ha az osztrák nemességből való úrihölgyekkel tudnék egy társaságba kerülni, a legújabb és legdivatosabb ruhákról, receptekről és berendezési tárgyairól tudnék tudomást szerezni.–csillant fel az asszony szeme, én meg összefacsarodott szívvel néztem, hogy ezeknek az embereknek egyedül a pénz lebeg a szeme előtt más nem. A szememben ez a legnagyobb hazaárulás volt. A kisfiúra néztem, aki idegesen rága a körmét. Az anyja rá is csapott azon nyomban a kezére.

– Édesapám, és drága édesanyám... Magyarországon születtünk. Magyarok vagyunk. Miért akarjátok hát, hogy más, nemzethez tartozzon ez a picinyke város?– nézett a szüleire, és szemeiben értetlenség és szomorúság csillogott. Eltátott szájjal néztem, ezt a csöpp gyermeket, akibe több hazafiasság szorult, mint a szüleibe együtt véve. A gondolataimból és érzelmeim heves tengeréből egy kéz csattanása röpített ki. A kéz tulajdonosa a fiú apja volt, aki pedig kapta a pofont az a tulajdon kisfia. A gyermek arcán tisztán látszott az apja hatalmas tenyerének piros, égő vonala és mintája. A sebet sós pici cseppek szántották fel.

– Nem akarsz még több játékot? Még jobb tanítómestereket? Olyan gyerekekkel együtt lenni, akik a te szintedhez megfelelőek? – kérdezte dühösen szinte ordítva az apa. A gyerek tekintetében ott volt minden. A fájdalom, a csalódottság és a hazája iránti elkötelezett hűség.

– Nem! – kiáltotta harsányan, azzal a kisfiús hangjával és szaladni kezdett. Ijedten eredtem a nyomába míg a szülei, mintha ügyet sem vetettek volna rá, beléptek a házba, ahol szavazni lehetett. A kisfiú mire odaértem, már a Szentháromság szobor aljzatán állt.

– Sopron, a mi kis városunk! Kicsiny hazánk legszebb városa. Az erdők, a mezők még a szél is azt suttogja nekünk, hogy ők is magyarok. Én magyar vagyok és Magyarországon akarok élni. Akár most, akár száz év múlva, de Sopron, a mi kis városunk magyar föld lesz, abból is a legszentebb – zokogta a kisfiú és torkaszakadtából ordította, hogy a Fő téren mindenki hallja. Sok szülő, főleg a középréteg közül sokan könnyes szemeiket törölgették. A gazdagok viszont fejingatva és gögösen indultak inkább szinte egyszerre afelé a ház felé, ahol leadhatták a szavazatukat. Odaléptem a kisfiúhoz, aki már leült a szobor aljzatára és sírt. Persze tudtam, hogy nem érzi, mégis letöröltem a könnyeit kissé anyáskodóan és gyengéden.

– A haza iránti szereteted szívmengető... Egy hős vagy. – suttogtam halkán, és hirtelen, mintha hallotta volna a szavaim felnézett rám. Ebben a pillanatban mintha elsötétült volna minden és újra 2021 decemberében voltam.

A könnyeimet letöröltem az arcomról és folytattam az utamat. De már egy más helyre. A megkopott sír előtt álltam és letérdeltem a kavicsba A három szál fehér rózsát, amit egy nemzeti színekben pompázó szalaggal kötöttem át a sír közepére helyeztem mellé pedig egy méceszt, ami pár másodperc múlva narancssárgás fénnel világította meg a sötét temetőt. Amint a fiú szemeibe tudtam már tudtam ki volt ő. A dédapám írt róla a leveleiben, amiket a padláson olvastam gyerekként. A sárgás, szinte már-már rikitőből meleg mogyoróbarnába átfolyó színű íriszei voltak, amiről dédapám nagyon sokat írt.

A szívem összes szeretetét és szomorúságát felajánlottam neki. Ennek a csöpp fiúnak, aki körülbelül öt évesen kimert állni a szülei ellen, hogy megvédje a hazája becsületét.

– Megérdemled, hogy hősként tiszteljünk száz évvel később is.– suttogtam és lehunyva a szememet hagytam, hogy átjárjon minden fájdalom. Egy érintést éreztem a vállamon. Mikor hátra néztem, a csöpp kisgyermek a hátam mögött volt, és a vállamat fogta. Egy apró mosollyal bölintott, majd ahogy én is neki, ő is apró kis ujjával letörölte az arcomról a könnyeket.

VÁGYAIMNAK SÓLYOMSZÁRNYA TÁMADT, AVAGY HOGYAN NE LEGYEK SZÍNÉSZ

– Lilla, tudnál válaszolni a kérdésemre?

Csak állok a tábla előtt, kezemben a poros krétával. Teljesen leblokkolok. A választ ugyan tudom, de szólni nem merek. Az osztályom ítélkező tekintete találkozik az enyémmel. El fogok süllyedni, le a föld alá és szerintem sosem jövök fel. És akkor Sári felteszi a kezét.

– Tina néni, én tudom! – mondja fölényes hangon. Én is tudom. De mondja csak Sári. Nem érdekel, úgysem merek megszólalni. Unottan várom, amíg Sára felmondja majdnem az egész anyagot.

– Lilla a helyedre – néz rám a tanár szigorúan. Megint. És az átlagom csak romlik, romlik.

A padtársam és legjobb barátom, Domonkos, felteszi a kezét.

– Tanárnő, akkor hányast kap Lilla?

Tina néni elég egyértelmű jelet ad Domonkosnak, hogy egyszerre feleltem. Beülök a padba és a kezemre hajtom a fejem. A tanár még beszél, de nem nagyon figyelek.

Az órák végén bepakolok a táskámba, és elindulok az utcán, nyakig felhúzott pulcsiban. Na, nem mintha nem lenne jó idő, dehogynem, csak félek, hogy kinevetnek az alakom miatt. Nem vagyok egy vékony lány. Hazafelé nézem, ahogy a kellemes őszi szellő átfújja a port az úttesten. A nap erősen süt le a lombok alá. Fényárban úszik minden, én pedig szürke pulcsiban, jól eltakarva fekete hajam, zsebre tett kézzel sétálok végig az úton. Megakad valamin a szemem. Egy szórólapon, amit egy villanyoszlopra ragasztottak. Kicsi, elveszik a tömegben. Leveszem és elolvasom.

Felhívás

10–24 éves korig

10–24 éves, tehetséges énekeseket keresünk a Rómeó és Júlia musicalbe. Meghallgatás október 16–án pénteken, 15.00–kor. Nem kell hozni semmit, elég az énekhangod! Egyszerű ruhába, smink nélkül gyere. Válassz ki egy dalt a Rómeó és Júliából, tanuld meg és énekelj el nekünk! Helyszín: Liszt Ferenc Művelődési Ház.

Gyere bátran és híres leszel!

Olvasom és olvasom az írást. Aztán egyszer csak zsebre vágom, és hazafelé igyekszem. Szóval musical, Rómeó és Júlia. Iszonyú lámpalázás vagyok, de valamiért megfogott ez a szórólap. Valahol mélyen mindig is színész akartam lenni. Pontosan egy hét múlva van a Casting, de tudom, esélytelen az én helyzetemben. Egy átlagos, félős, lámpalázás 15 éves. Lehetetlen. Mikor hazaérek egyből megkérdezem anyát, szerinte lenne– e egy pici esélyem.–

– Lilu! Mindig van esélyed! Szerintem próbáld meg, mit veszíthetsz?

Igaza van. Nem veszíthetek. Leülök az ágyamra, újból megnézem az összegyűrt, apró lapot. Oké, eldöntöttem. Jelentkezek! Leülök a gépem elé, és rákeresek a Rómeó és Júlia dalaira. Ami először felugrik, azt hallgatom meg. „Lehetsz király”

– Nem rossz, – motyogom a zene alatt. Tetszik! Ezt gyorsan meg tudom tanulni. Egész nap magamban dúdolom a dalt.

Éjjel fejezem be, mikor már egész jól megy, hiszen folyamatos lejátszásban volt a Deezer-en.

Fáradtan hajtom le a fejem.

Mi van, ha elküldenek a francba?

Ha azt mondják, ilyen lányokat nem vesznek fel?

És ha mégis felvesznek?

Ha jó leszek? És ha nem?

Annyira elszomorodok a saját gondolataimtól, hogy hirtelen felindulásból tárcsázom a számot.

– Igen? – szól bele egy álmos, félholt hang.

– Jelenkezek egy darabba! – szólok bele minden köszönés nélkül.

Domonkos hitetlenül felnevet.

– Még nincsen április 1. tudtommal.

– Nem, elmegyek egy Castingra! – emelem fel suttogva a hangomat, ahogy tőlem telik. Segítened kéne megtanulni a dalt!

Domonkos hallhatóan megrökönyödik.

– Dalt? Énekelni fogsz?

Bólintok. Aztán eszembe jut, hogy nem látja. – Igen énekelni fogok.

– Jó oké Lilu, segíték. De asszem megyek aludni, tali holnap!–

– Ok, szia! – köszönök el.

Újra lehajtom a párnámra a fejem, és nézem a sötét égbolton kirajzolódó, halványan fénylő, gyönyörű csillagképeket.

Reggel fitten, de mégis álmosan kelek ki az ágyból. Mivel szombat van, az egész napomat a Lehetsz Király-ra fogom szánni. Domonkos tízkor jön, szóval gyorsan kell elkészülnöm. Felkapok egy melegítőt és egy rózsaszín, sosem használt pólót. Felkötöm a hajam, és a szöveget bújva várakozom. Háromnegyedkor csengetnek. Kinyitom az ajtót, és a legjobb barátom nyakába ugrok. Ő furán, de azért viszonzozza az ölelést. Felmegyünk a szobámba, és odaadom neki a szöveget.

– Ezt fogom énekelni!

Domonkos átolvassa és biccent. – Oké, először zene nélkül.

Kiállok elé és elkezdek énekelni. Hallom, hogy a hangom nagyon hamis, de mindent beleadok. A dal végén Domonkos tapsolni kezd.

– Ez nagyon jó volt Lilu! Akkor most zenével. – mondja és bekapcsol egy karakóket.

Na, így már nehezebb. Nehéz fókuszálni a ritmusra, a hangra és a zenére is egyben. Nem értem, hogy megy ez a hírességeknek. Elcsúszok a tempón, és a jó hangszín sem jön ki. Kemény két óráig folyton éneklek. Kezdem feladni, de Domonkos azzal biztat, hogy mindenki így kezdte. A hangomon is hallatszik, fáradok.

– Elmegyünk deszkázni? – kérdezi Domonkos, mikor látja, hogy nem bírom tovább.

Bólintok. Felveszek egy bolyhos pulcsit és elindulunk. Domonkos barna haját egy baseball sapkával takarja el, nem értem miért szégyelli. Embert nem láttam még ilyen csodás hajjal! Gesztenyebarna, a válláig ér, általában copfban hordja, ha épp nincs rajta az a hülye sapka. Ami ritka. Kicsi korunk óta imádunk deszkázni, emiatt lettünk jóba. Nincs jobb, mint a sötétedő égbolt alatt deszkázni a legjobb barátommal.

Már a járdán ülünk, egy-egy jegeskávával a kezünkben, amikor megszólalok:

– Esélyem sincs arra, hogy felvegyenek.–
Domonkos rámnéz.
– Ugyanannyi esélyed van, mint a többieknek. – mondja, és biztatólag átkarolja a vállam.
Belenézek gyönyörű zöld szemeibe és megnyugszom.
– Oké, erről ennyit. Indulunk! – áll fel hirtelen.
Összszavarodva lépek rá a deszkámra.

Vasárnap reggel körülbelül tizenegyig alszok. Eszembe jut, hogy gyakorolnom kellene. Hívom Domonkost, aki tíz perc múlva az ajtóban áll. Egyszerre nekilátunk. Tény és való, jobban megy, mint tegnap, de még messze van az elfogadhatótól. Délután deszkával elgurulunk a mekibe lazulásként. Én sajtburgert eszek, ő csak kólát kér. Öt nap van a Castingig, bele kell húznunk! Magamban folyamatosan a dalt dúdoló. Domonkos aggódóan figyel, ahogy lassan beleőrülök a folyamatos éneklésbe. Hazafelé megállunk egy gördeszkaoltban körülnézni. Találok egy jó halálfejest, de végül nem veszem meg. Domonkos viszont vesz egyet. A bolt ajtaja előtt kérdezem:

Ember, ezt, hogy visszük haza? – nevetek.

Domonkos megvonja a vállát, rááll a gördeszkájára és kezében a vadonatúj-jal, elkezd gurulni. Röhögve megyek utána én is, ezt a „hülyét”! A nap további részét énekléssel töltöm.

Reggel gyorsan összekapom magam, és elindulok suliba. Hideg van, vacogva húzom magamon össze a kabátot. Párává válik a leheletem, pedig elvileg még ős van. Ennél az időjárásnál nincs rosszabb! Reggel fagyhalál, délután hóguta, aztán hazafelé cipelhetem a kezemben a kabátom.

Megbámulnak az utcán, legalábbis én azt hiszem. Elmegyek egy csapat tizennyolc éves mellett. Valamin nagyon nevetnek, biztos vagyok benne, hogy rajtam. Lillán a kövér, lámpalázás lányon, aki senkinek sem kell! Már nem bírom a tekintetek súlyát, ezért berakom a fülesem és bekapcsolom a zenét. Most nem a „Lehetsz Király”-t hallgatom, kicsit elegendő van belőle két nap folyamatos hallgatás után, Tóth Anditól az „atedalod” megy a fülemben. Észrevehetetlenül bólogatok az ütemre. Mikor odaérek a sulis elé, bevárom a sarkon Domonkost. Mindig késik. A tizennyolc éves csapat megy el mellettem. Tökéletesen néznek ki, istennők! Kifogástalan smink, fantasztikus öltözet. Még a széldzseki és iszonyú jól áll rajtuk! Fáj, hogy én sose leszek ilyen szép és vékony. Főleg vékony nem leszek sosem! A tizennyolc éves társaság szinte minden tagjának hosszú, egyenes, szőke haja van. Én meg semmit nem tudok kezdeni a hulámos, koromfekete lobonccal. Utálok!

– Lilu! – hallom a kiáltást a zebra túlsó oldaláról. Domonkos áll ott, féltretűzött hajjal, kék bőrdzsekiben.

Intek neki. A lámpa zöldre vált és Domonkos hozzám ér. Lepacsizunk, lerakjuk a deszkákat és bemegyünk a suliba. Bevágom magam a padba, felrakom a fülesem és zenét hallgatva rajzolni kezdek. Egyszer csak annyit hallok, hogy... semmit. Nem megy a zene a fülemben. Sári áll előttem, kezében a fülhallgatómmal. Röhögve rakja fel a fejére.

– Komolyan? Ezt a szart hallgatod? –mondja megvetően.

A fülesemért nyúlok, de Sára röhögve elhúzza a kezét.

– Mindenki! A Dagi Lili ezt a szart hallgatja! – emeli magasba.
– Meg akarok halni! – motyogom magamban, csak nem elég halkán, Sára egyből felfigyel.

– Mi van, valaki nem bírja elviselni, hogy szar az ízlése... is? – néz bele gonoszul a szemembe.

Az egész terem rajtam nevet, egyre lejjebb csúszok a széken. És akkor belép a terembe Domonkos. A legjobb barátom érkezésére Sára is máshogy reagál.

– Szia, Domi! – pislog nagyokat rá.

Domonkos megfogja a fülesem és egy laza mozdulattal kiveszi Sára kezéből.

– Tudod, megértelek – kezd bele. – Nem mindenkinek lehet saját élete, ezért foglalkozol máséval. De attól még, hogy neked nincsen, Liluét hagyd békén! Plusz, ami az ízlést illeti... a hangyáknak is jobb van, mint neked! De ne aggódj, Lilla biztos segít eligazodni a zene bonyolult világában... és akkor te is megtudod mi az. Mert a pólódat elnézve a tuc-tuc-ot szereted, ami ugye nem zene. És még egy! Ha nem hagyod abba a „Dagi Lili”-zést, nagyon meg fogod bánni! Mellesleg a vékonyság már nem menő. Hogy is fogalmazzak Sára, kimentél a divatból. Tucat csaj vagy. Biztos találsz majd magadnak egy tucat pasit. Szurkolok!

Sára nagy bociszemekkel néz Domonkosra, ezzel álcázva, hogy most brutálisan beégett. Felém fordul.

– Nagyon sajnálom Lili. Nem gondoltam komolyan.

Fura arccal nézek rá. Ez most ugye nem komoly? Ki veszi ezt be? Hát persze, hogy a „rendes” osztályom. Sára egy titkos ügynöke, Léna szólal meg.

– Olyan rendes vagy Sári! Te vagy a példaképem!

Elfintorodok. Néha teljesen az oviban érzem magam. Máskor viszont a felnőttek sötét, szürke világában ébredek.

Az órákon magamban dúdolom a „Lehetsz Király”-t. Egyre jobban hiszek abban, van esélyem. Órákon szokásosan nem nagyon figyelek, gyorsan eltelik a nap. Hazafelé nyakig felhúzom a pulcsim, pedig délutánra iszonyú jó lett az idő. Mások haspólóban, rövidnadrágban járkálnak, így elég furán néznek rám. Mindegy, már megszoktam. Ott-hon egyből a gépemhez ülök, és rákeresek arra, hogyan lehet csillapítani a meghallgatás előtti szorongást, mivel biztos vagyok benne, amint odaérünk a helyszínre pánikrohamot fogok kapni. Kell valami enyhítésnek. Az első találatra kattintok rá.

Szorongsz? Sebaj! Vedd be ezt a tablettát és máris mosolyogsz, mint egy alma!

– Ez nem jó. – csóválom a fejem. A második tuti jó lesz.

Ha épp szorongsz vagy esetleg pánikrohamod van, gondoldj valamire/valakire, aki/ami boldoggá tesz. Igyál vizet. Esetleg használj gyögyöngvényeket.

- Valeriana
- kamilla • levendula
- komlótohoz.

Ha ez sem segít szedj vitaminokat!

- D vitamin • C vitamint
- Multivitamin

Idegesen zárom be az oldalt.

– Ez hülyeség!

Feladom. Leülök az ágyamra, magamhoz ölelem a plüssöm, és elalszok.

Lilu! LILU! – szólongat egy hang.

Ijedten ülök fel. Domonkos ül az ágyamon, kezével az egyik vállam rázza.
 – Mi van? – kiáltok rá.
 Domi automatikusan összerezzen, elrántja a kezét.
 – Na, nem kell kiabálni. Gyakorolni jöttem. – magyarázza.–
 Idegesen ülök fel. – Nem kértem!
 Domonkos összezavarodik.
 – De nem úgy volt, hogy minden nap...?
 Magam sem tudom miért vagyok dühös, ellököm Domonkost.
 – Ma nem kell, elmehetsz!
 A legjobb barátom, „Lilu meghülyült” tekintettel néz rám.
 – Gyakoroljunk, kell még!
 Beletúrok a hajamba.
 – Most azt mondtad szar a hangom.
 Domonkos egyből ellenkezik.
 – Lilu, dehogy, úristen!
 Megcsapom a párnámmal.
 – Tudod mit? Te meg nem tudsz deszkázni!
 Na, ezt nem kellett volna. Domonkos arcán csalódottság látszik. Imád deszkázni, az a gyengepontja. Tudtam, ha ezt teszem szóvá, akkor nagyon megsértem. És sajnos most ezt teszem. Leveszi rólam a kezét.
 – Mit mondtál?
 Tudom abba kéne hagynom, de nem tudom befogni.
 – Ha én nem tudok énekelni, akkor te sem tudsz deszkázni!
 Domonkos egyre szomorúbb lesz.
 – Egy szóval sem mondtam, hogy nem tudsz énekelni, gyönyörű hangod van!
 – Én viszont mondom, nem tudsz deszkázni! – vágom a fejéhez ingerülten, de amint kimondom megbánom.
 A szeme a szokásos boldog világos barnából, most csalódott sötét barna lesz. Látom rajta, hogy túllöttem a célon.
 – Rendben, akkor elmentem! – int felém, és feláll az ágyamról. – Szia Lilu!
 Egyből kapcsolok.
 – Na...nem úgy...Domi! – kiáltok utána, de teljesen feleslegesen.
 Hallom az ajtócsapódást, aztán a síri csendet.
 – Olyan hülye vagyok! – suttogom magamnak.
 Hogy lehetek ennyire hülye? Ó a támaszom, mire én egy félreértés miatt, azt mondom, hogy nem tud deszkázni! Ah, Lilu olyan idióta vagy!
 Felülök az ágyamban és magamhoz ölelem a párnám. Gondolkodok, kivel tudnék gyakorolni, hisz egyedül nem tudom eldönteni jó–e amit csinálok, de semmire se jutok.
 – Egy próbát mégér. – veszem elő a telefonom.
 Lili: Domi?
 Lili: Sajnálom tényleg (:– Lili: Tudod, gyakorolni kell Lili: Tényleg sajnálom):
 Lili: Na, csak nem haragszol
 Lili: Tényleg megbántam
 Lili: Gyere vissza, kérlek.
 Domonkos: „látta”

Szomorúan sötétítem el a telefonom képernyőjét. Annyira megbántam, amit mondtam neki. Hiszen kiválóan deszkázik! Nem fog megbocsájtani egykönnyen. Mindegy, meg fogom oldani. Anya lép be a szobámba.

– Összevesztetek? – kérdezi.

– Csak félreértés volt. – legyintek.

– Mi történt?

– Semmi különös. – válaszolom szomorúan.

Anya viszont látja, hogy van valami különös.

– Akarsz róla beszélni? – de rám nézve egyből megérti, hogy nem akarok.

– Oké, szólj, ha kibékültetek! – simítja meg a hajam és kimegy.

Unottan dőlök hátra, miközben suttogva éneklek a „Lehetsz Király” – t. Az órára nézek.

– Mindjárt dél! – kiáltok fel.

Nem érdekel itt van e Domi vagy nincs, nekem gyakorolnom kell. Benyomok egy karaokét a dalra, majd hangrögzítővel felveszem ahogyan éneklek. A hangrögzítő azonban torzít (szívből remélem), ugyanis a szokottnál is borzalmasabb a hangom.

Na jó, ez így nem fog menni!

Egy hirtelen ötlettől vezérelve, felkapom a deszkám és megindulok Domonkosék háza felé. Nem tudok gyorsan deszkázni, de minden tölem telhetőt megteszek. A legjobb barátom háza elé érve, gyorsan leugrom a deszkámról, és bekopogok. Domi nyitja ki az ajtót.

– Hát te? – kérdezi flegmán.

– Sajnálom, amit mondtam, éppen elég ideges voltam. A meghallgatás miatt, előző este a pánikorham ellen kerestem megoldást, és valószínűleg nagyon felidegésítettem magam, ettől meg bepánikoltam. De te is tudod, hogy rohadt jól deszkázol! Tényleg Domi annyira nagyon sajnálom! Te vagy a legjobb barátom, kérlek bocsáss meg!

Domonkoson látszik, hogy nagyon agyal. Aztán elneveti magát.

– Na, gyere ide! – tárja szét a karját.–

Nevetve átölelem. Nem kaphattam volna soha jobb barátot, védelmezőt, segítőt, mint ő!

– Akkor hazajössz még velem, vagy?

Domonkos az ajtófélfának dől.

– Majd gyakorlunk holnap Lilu. Viszont pontban háromkor ott leszek nálad, akár tetszik, akár nem.

– Oké! Akkor most hazamegyek.

– Szia Lilu! – int nekem.

Visszaintek, majd felugrok a gördeszkámra, és elszáguldok.

A hét további részét énekléssel töltöm. Suli után minden délután Domonkossal gyakorlok megállás nélkül. Lelkes vagyok, úgy érzem egyre jobban megy a dal. A hangok a helyükre kerülnek, a magasabbak is jól kijönnek. A hangrögzítőn sem olyan rossz már az éneklésem. Lehet, egy mellékszerepre van esélyem bejutni!

A napok repülnek, és azt veszem észre, péntek reggel van. Az ébresztőm ordítására ébredek! Reggelente szívrohamot kapok, de legalább felkelek. Kimászok az ágyból, gyorsan felöltözök és már előre gyomorgörccsel indulok suliba. Az őszi táj most valahogy olyan fenyegetőnek tűnik. Megállok a sarkon, és szokásomhoz híven, bevárom Domonkost. Elered az eső. Behúzódok egy tető alá.

– De jó, még ez is – tartom ki a zápor alá a kezem.

Eddig nem nagyon gondoltam bele milyen lesz a meghallgatás. Mivel még nem voltam olyanon, el sem tudom képzelni, mit kéne majd ott csinálnom. Már egy ideje várakozom, amikor megzörren a mobilom. Domonkos ír.

– Kérlek ne azt írd, hogy nem jössz ma suliba! – fohászkodok, miközben megnyitom a Messengert.

Az eső miatt alig látom a képernyőt, plusz félek, hogy tönkremegy a telefonom.

Domonkos: Lili!

Lili: Igen? Hol vagy? Itt várok!

Domonkos: Menj fel!

Lili: Miért?

Domonkos: Van egy meglepetésem neked.

Lili: Félek...

Domonkos: Hülye, na menj fel!

Lili: Szia!

Domonkos: Szia!

Felcammogok a lépcsőn, és végig azon agyalok, mi lehet az ajándékom. Domonkosból kiindulva simán lehet, hogy például egy óriásmacival állít be az osztályba. Mikor belépek a terembe, még csak páran vannak. Leülök a helyemre és rajzolni kezdek. Vagyis azt akartam, de végül a „Lehetsz Király” dalszövegét írom le újra és újra.

– Megjöttem! – hangzik Domonkos hangja.

Felkapom a fejem, és kínomban elröhögöm magam. Domonkos egy óriásmacival áll az ajtóban.

– Te tényleg nagyon hülye vagy! – Odamegyek a macihoz és belebokszolok, majd megsimogatom a fejét.

– Cuki!

Megölelem Domonkost, miközben visszatartom a sírást. Lehet bárkinek is jobb legjobb barátja, mint nekem?

– És ezt, hogy viszem haza, ha a suliból egyből a meghallgatásra megyek? – érdeklődök.

Domonkos legyint. – Itt hagyjuk a suliban.

Újra felnevetek. Á, nem fognak hülyének nézni a takarítók, hogy a székemen egy gigantikus maci ül!

Az órák lassan mennek, minden perc egy napnak tűnik. Most még annyira se figyelek, mint szoktam, a „Lehetsz Király” – t magamba dúdolom, hogy eltereljem a gyomorgörcsömet.

– Na, most mit hallgatsz? – kapja ki a fülemből Sára a fülest újra.

Már utána sem nyúlok, úgysem tehetek ellene semmit. Csak unottan várom, hogy végezzon.

– Menj már! Rómeó és Júlia? Hova süllyedsz még?

Flegmán megvonom a vállam. Ezzel a lánnyal nem lehet veszekedni, mindig úgy csavarja a szálakat, hogy neki legyen igaza, és ő legyen az áldozat. Lehetetlen vele szemben győzni.

– Mi van? Megnémultunk? – böki meg vigyorogva a vállam.

– Add vissza! – suttogom könyörgően.

Sári ugyan hallotta, de közelebb húzódik.

– Mit mondtál? – kérdezi vihogva.
– Ad vissza! – motyogom kicsit hangosabban.
Sára elneveti magát.
– Sajnálom Dagi Lilu, nem hallak!
És ekkor elegendem lesz. Felállok a székről és kikapom a kezéből a fülest.
– Azt mondtam ADD VISSZA! – kiáltok rá.
Sári nagyra nyílt szemmel próbálja megőrizni méltóságát.
– Engem nem tudsz megfélemlíteni.
– Hát a mai naptól te sem engem! – nézek mélyen a szemébe. – És ha még egyszer, ismétlem még egyszer csesztetni mersz, véged! Sára kínosan rám mordul. – Rohadj meg!

Vissza ülök a helyemre és abban a pillanatban tapsvihar török ki az osztályban. Mindenki engem éljenez. Szóval ilyen érzés, ha szeretnek téged!
– Minden elismerésem Lilu! – dobja le magát mellém Domonkos, aki éppen most ért vissza a terembe.

Kezet rázunk.

– Köszí, mindent megettem, hogy ne idegesítsen tovább.

Domonkos hosszan rám néz.

– De ugye tudod, ha bántana, kitörném mindkét karját.

Bólintok.

– Persze, tudom!

Domonkos elneveti magát.

– Tudom, hogy tudod!

A nap további része vánszorog, megpróbálok nem a Castingra gondolni. Rajzoló, zenét hallgatok (ami nem a Rómeó és Júlia). Iskola után bevárom Domonkóst, majd elindulok a meghallgatásra. Iszonyatosan félek, rettegek már a gondolatától is. Az út fél órát vesz igénybe. Az eső miatt a levegő nyirkos, és hideg. A kezemet a zsebemben pihentetem.

– Iszonyú hideg van! – mondom.

Domonkos kipirult arccal néz rám.

– Azért, ha lehet ne halj meg!

Válaszolni akarok valami jót, de nincs erőm. Mintha az agyamban beragadt volna egy lemezlejátszó, folyamatosan ismétlem a dalt. Csendben gyalogolunk, rettegek. Aztán egyszer csak odaérünk a Liszt hatalmas épülete elé.

– Nem fog menni! – torpanok meg.

Domonkos bátorítóan megszorítja a kezem.

– Dehogynem Lilu! Dehogynem!

A nyirkos hidegben, a rémisztő művelődési központ előtt állunk. A Széchenyiből jönnek ki a vidámabbnál vidámabb tinédzserek.

– Nem vesznek fel egy ilyen dagadt lányt, mint én. – szontyolodom el – el fognak küldeni, hogy csak vékony lányokat keresnek.

Domonkos megrázza a vállam.

– Nem számít a súly!

Idegesen toporgok egyhelyben.

– Dehogynem, biztos számít.

Domonkos szembe fordít magával és megragadja vállam.

– Lilu! Ne legyél hülye! Nem a súlytól függ, hanem a tehetségtől. Tényleg tehetséges vagy! És ha nem vesznek fel... ez az út szerintem akkor is a tiéd. Ne gondold bele abba, hogy esetleg elrontod. Csak arra koncentrálj, hogy menni fog! Hiszek benned, anyukád, apukád is hisz benned. Szóval most bemegyünk ebbe az épületbe, és elénekled a dalt bármi, érted, bármi áron! Értve vagyok Lili?

Elmosolyodom. Nehezen tudom megállni, hogy ne sírjam el magam.

– Köszönöm Domi!

Átölelem, nagy levegőt veszek és besétálok az épületbe.

Több száz gyerek toporog a fülledt teremben. Egy nő áll a színpadon. Vörös, kócos haja félig belelóg a szemébe, szemüvege az orra hegyére van csúszva. Egyenöltözete viszont gyönyörűen vasalt.

– Kedves gyerekek! Mint tudjátok, ez a darab két szerelmesről szól, akiket elválaszt a halál. Nincs sok gyerek szerep a műben, szóval aki nem kerül be, az ne szomorkodjon, hisz az évben még rengetek lehetőség adódik. Mindenki kap egy számot, ami szerint behívják. Bent mondjátok el milyen dalt hoztatok. Arra kérlek titeket, kirakok ide, az asztalra egy lapot, írjátok fel a neveteket! Legyetek türelmesek, előfordulhat, hogy sokáig kell várakozni. Mindenkinek sok sikert kívánok!

A nő lemegy a színpadról, engem meg hirtelen lever a víz. Domonkos bátorítóan simítja meg a fejem búbját.

– Lilu, nyugi! Menj, írd fel a neved a lapra!

Felállok, és beállok a sorba. Egy velem egyidős lány szólít meg. Haja természetes szőke, de az alja rikító kékre van festve. Szeleburdi lánynak tűnik, de a látszat néha csal.

– Te félsz? – kérdez tőlem egy egyszerű kérdést, amire mégsem tudok válaszolni. Félek én egyáltalán? Inkább rettegek!

– Hahó! – bök meg a lány.

Automatikusan elrántom a vállam.

– Igen, csak bocsi, leblokkoltam – magyarázkodom.

A lány kíváncsian fürkészik barna szemeivel.

– Félek, igen, te?

– Én is – mosolyodik el halványan. – Mi a neved?

Egyik lábamról a másikra állok.

– Lili, de a barátainknak Lilu, a tiéd?

– Natasa – húzza ki magát büszkén.

Úgy érzem, szereti a nevét.

– Szép – biccentek.

– Kösz, a tiéd is.

Előveszi a telefonját.

– Cserélünk számot? – kérdezi.

Elmosolyodom. – Persze!

Elhadarom a számom, ő is az övét. Úgy írom be, hogy NatasaCasting. Közben halad a sor, én kerülök előre. Megfogom a kék tollat, és remegő kézzel írom a lapra a nevem, és húzok egy cetlit amire a számom van írva. Negyvenes. Lassan kifújom a levegőt, és visszamegyek Domonkoshoz.

– Leülhettek? – hangzik a hátam mögül egy hang, olyan hirtelen, hogy kishíján fesikoltok.

Hátra fordulok, Natasa áll mögöttem.

– Úristen, szívrohamot kaptam, jézusom! – kapom a szám elé a kezem.

– Bocsi! – néz bűnbánóan a szemembe. – Csak egyedül jöttem, és gondoltam, ha melléd ülhetnék... Bólintok.

– Persze, hogy mellénk ülhetsz!

Csillogó szeme nagyra tágul.

– Mellénk?

Domonkosra mutatok, aki esetlenül int.

– Ő a barátod? – kérdezősködik Natasa.

Domonkos elneveti magát.

– Nem, ő a legjobb barátom! – néz mélyen a szemembe.

– Á, értem. – bólint lassan a lány, de látszik rajta, hogy egy világ dőlt össze benne.

– Akkor leülsz vagy sem? – bökök a mellettem levő székre.

Újdonsült barátnóm leül mellém.

– Mit fogsz énekelni? – helyezi magát kényelembe.

– A „Lehetsz Király” – t. És te?

Natasa előszedi a telefonját és benyom egy számot. Életemben nem hallottam. De ahogy a címére nézek, az is a Rómeó és Júliából van.

– Légy átkozott, egész fajod, süket füleknek prédikálj! – éneкли iszonyat magasan, de fantasztikusan szépen és tisztán.

– Nagyon szép hangod van! – dicsérem meg.

– Kösz! – pirul el rögtön.

Domonkos is felfigyel az énekre.

– Azta! – biccent elismerően.

Natasa fülíg pirul. Pedig otthon is biztosan sokat dicsérik. Ilyen énekhanggal... Hatásszünet. Senki sem szólal meg, és rajtam eluralkodik a pánik. Most semmi nem tereli el a figyelmem, ráérek arra gondolni, hogy éppen egy Casting kellős közepén ülök.

El fognak küldeni a francba!!

Dagadt vagy!!

Nem kelessz senkinek!

Főleg egy ilyen helyre!

Dagi Lili!!

Menj innen!

Szar a hangod!

Fúj!!

– Hagyjatok békén. – motyogom hallhatatlanul a saját gondolataimnak.

– Harminkilences! – mondják be a hangosbemondóba.

Mellettem Natasa felpattan. Magabiztosnak tűnik.–

– Nyugi! – simítom meg a karját. – Menni fog!

Natasa bólint, majd belép a terembe. Domonkosra nézek.

– Menni fog neki, ugye?

Megvonja a vállát.

– Ezt nem tudhatjuk, senki nem tudja.

Idegesen rágom a körmöm. Nagyon izgulok, hiszen nemsokára rám kerül a sor. Irigylem Natasát a magabiztossága miatt.

Percek, órák, napok, hetek, évek telnek el! Csak ülök, meredek magam elé, és imádkozok. Nem is figyelem az órát.

– Jöjjön már ki! – suttogom.

Nem bírom a feszítést, főleg nem ilyen szinten. El fogok ájulni. Egy vagy két fényév is eltelik! Nyílik az ajtó. Natasa lép ki. Látszik rajta, hogy megkönnyebbült.

– Milyen volt? – akarom kérdezni, de valami belém folytja a szót.

– Negyvenes! – mondja a hangosbemondó srác.

Megszűnik dobogni a szívem! Mint egy robot, úgy sétálok be a terembe, azt sem hallom már, hogy Domi sok szerencsét kíván. Középen egy mikrofonállvány áll és egy hangosító. A terem fala barna színű, semmi különös, mintha az is azt sugallná: „nem fog menni”. A négy zsúritag egy asztal mögött ül. Mindegyik a maga módján tűnik rémisztőnek. Ahogy egymás mellett, ítélkező szemmel fürkésznek, egy pillanatra komolyan felmerül bennem, hogy sírva kirohanok ebből az átkozott teremből. Odaállok a mikrofon elé, és alaposan megnézem a zsúritagokat.

Egy vörös, fiatal nő ül az egyik szélén. Élesen kivágott pólóban figyel engem, és rácsálja a tolla végét. Mellette egy hetvenes éveiben járó hölgy ül, aki fürkésző szemmel néz rám. Csipkés, galléros inget visel, láncos szemüvege a nyakában lóg. Aztán ott van egy húsz év körüli, szőke fiú. Mint egy modell, úgy ül, hófehér fogsorát egyenesen rám villantja. A másik szélén egy idős férfi foglal helyet. Göndör, fekete haja van, de már ősz. Biztos vagyok benne, mind közül ő a legszigorúbb.

– Gál Lili! – néz rám az idős hölgy.

Megdobban a szívem. Halálra vált arccal nézek rá, miközben a vörös nő folytatja.

– Mit fogsz énekelni?

A hangom halk, és reménytelen.

– Rómeó és Júlia, Lehetsz Király.

Az idős férfi szólal meg.

– Halljuk!

Odaállok a mikrofon elé. Meghallom a zenét, amit egy hete folyamatosan hallok, folyamatosan énekelek. Annyit gyakoroltam egyedül, Domonkossal, hogy végül lehet, hogy egy mellékszerepre be is jutok. Hisz Domonkos azt mondta, ne gondoljak bele abba, hogy esetleg elrontom. Szóval nem gondolok bele! Mindenki hisz bennem: Domonkos, anya, apa, és még talán az új barátnóm, a szeleburdi Natasa is szurkol nekem. Gyerünk Lilu, meg tudod csinálni, képes vagy rá, gyerünk! Menni fog! Megszűnik körülöttem minden. Abban a szent pillanatban csak a mikrofont látom, minden más lényegtelen. Elmosódnak a zsúritagok, a barna, egyszerű fal, a szorongásom, a pánikrohamom, minden. Csak én és a mikrofon, na meg a „Lehetsz Király”. Éneklésre nyitom a számat.

– Lehetsz király, hiába va...

Villanó fények, hangos sziréna. Egyre hangosabb. Meghallom Domonkos hangját.

– Lilu, itt vagy?

Válaszolni akarok. Tényleg. De a szám nem engedelmeskedik. Meg akarom fogni a kezét, de a kezem irányíthatatlan. Natasa hangját hallom.

– Lili! Lili! Tudom, hogy hallasz!

Bólintani akarok. Istenem, hadd bólintsak! Meg akarom őket nyugtatni. Bár magam sem tudom mi történik. Hol van a Casting, a zsűri? Mi történik? Azt már rea-

lizáltam, hogy egy kocsiban ülök, mivel úgy rázkódik, mintha egy rinocérosz mozgatná. Újra Domonkos szólal meg. De ezúttal nem hozzám beszél.

– Mi van, ha nem ébred fel? – kérdezi valakitől.

Egy ismeretlen hang válaszol.

– Fel fog.

Kiáltani akarok, mi van?! Vissza akarok menni a meghallgatásra, mit csinálnak velem? Hova visznek?

– Lili, hidd el minden rendben lesz! – érzem Natasa karját a vállamon.

Valaki segítsen! Hirtelen erős fájdalmat érzek a karomban. Mintha valami behatolna a húsimba. Fáj! Sírni akarok. Aztán már nem hasogat. Aludni akarok...

Egy fehér szobában, fehér ágyon ébredek. Fehér ruhájú orvosok és ápolók vesznek körül.

– Miért vagyok itt? – jé, tudok beszélni!

Senki nem válaszol, senki sem figyel.

– Valaki? Hahó! – kiáltok rá egy orvosra.

Még mindig semmi.

– Figyeljen már rám valaki!

A hangom erősebb, mint gondolom.

Most sem válaszolnak, de az egyik doktor megindul felém.

– Mit akar? – kérdezem ingerülten – egyáltalán mi történik? Lehet, hogy álmodom?

Elsírom magam. Azt sem tudom, miért vagyok itt, miért bántanak. Vigyenek vissza a Castingra! Engedjék, hogy megpróbáljam!

Az orvos odaér mellém, megfog egy tüt és belém dőfi. Miért csinálják? Ez éget és fáj! Megint lecsukódik a szemem. Ezek altatót adnak! Mindegy csak hadd aludjak...

Amikor ismét kinyitom a szemem, Natasa és Domi ül az ágyam végén.

– Jobban vagy Lili? – kérdezi aggódva Domonkos.

– Miért jobbann lennem? – kérdezem félkómásan. – Valaki mondja el mi történt!

Natasa megfogja a kezem.

– Elájultál a Castingon... egyszerűen összeestél.

A sírógörcs kerülget, amit Domonkos egyszerre észrevesz.

– Figyelj, nincsen nagy baj.

Natasára nézek.

– Téged felvettek? – kérdezem gombóccal a torkomban.

– Igen... – válaszol, de látszik, ő is sírni fog.

– Gratulálok! – mondom elhaló hangon.

Nem mintha nem örülnék a sikerének, boldog vagyok, hogy bejutott, szerepelni fog a Rómeó és Júliában. Az én kudarcomnak nem örülök. Nem örülök? Gyűlölöm!

Egy ápoló jön be a szobába.

– A látogatásnak vége!

Natasa és Doma elköszönnek, és szomorúan mennek ki a szobából.

– Lili, te alhatsz!

Összszavarodva húzom magamra a takaróm. Szóval összeestem mindenki előtt, a meghallgatás kellős közepén. Minden, amiért dolgoztam, küzdöttem egy héten keresz-

tül, kárba vezett. A veszekedésünk Domonkossal, a Natasával való barátságom, mind hiába történt. Egy dagadt semmi vagyok... senki vagyok! Rezzen egyet a telefonom. Komótosan nyúlok oda érte. Domonkostól jött egy üzenet.

Domonkos: Szia Lilu! Ha ezt az üzenetet megkapod, akkor nem sikerült a meghallgatásod. Tudom, most szomorú vagy, és nem hiszel magadban. Hidd el, te tökéletes, csodálatos vagy! A testsúly csak egy szám, a lélek az érték. Egy érték, ami nincs meg sok embernek, de tudod Lilu, neked megvan! És ezért vagy olyan csodálatra méltó. Nálad fantasztikusabb lányt még életemben nem láttam! És ha ebből nem vágtad volna le... szerelmes vagyok beléd!

– Mi a franc? – tágul ki a szemem az üzenet olvasása közben.

Újból és újból el kell olvasnom, hogy felfogjam. Domonkos szerelmes belém? Miért nem mondta még sose? Hisz ő a legjobb barátom! Pont egy ilyen dagadt, ronda lány tetszene neki? Erősen, nagyon erősen kétlem. Domonkos, a barna hajú szívtipró a kövér kiközösített lánnyal? Ez egy nyálás romcsi filmnek is gáz!

– Ilyen nincs! – döntöm hátra a fejem.

Gyorsan tárcsázom Domonkos számát.

– Lilu? Minden rendben? – kérdezi ijedten.

– Komolyan?

– Mi? – értetlenkedik, pedig pontosan tudja miről beszélek.

Felhúzom a térdem és ráhajtom a fejem, miközben kihangsósítom a telefonom.–

– Hogy szeretsz. Komolyan?

– Komolyan. – válaszolja higgadtan.

– Fú, ezt meg kell emésztenem! – nevetek fel kínosan.

– Szurkolok, hogy sikerüljön. – hozza a szokásos formáját, majd kinyomja a telefont.

Magamra húzom a takarót, és hirtelen összeáll a kép.

Annyi jelet adott...

Végig szeretett volna?

Hirtelen eszembe jut egy tavaly történt eset.

– Szia Sári, Lili vagyok, ő pedig a legjobb barátom Domonkos. – mutatok Domira.

Sári felvonja a szemöldökét.

– Pedig azt hittem együtt vagytok.

Elnevetem magam. – Ne legyél hülye! Ugye Doma?

Viszont Domonkos csak áll, zöld szeméit az enyémbé fúrja, és csak annyit mond:

– Még nem.

A telefont a homlokomnak döntöm.

– Olyan idióta vagyok.!

Újra felhívom Domonkost.

– Lilu? – szól bele egyből.

– Én is. – mondom rögtön.

– Mi van? Te is, mi?

Elmosolyodok.

– Én is szeretlek!

Az élet pörög, engem is sodornak az események. Szép házam van, jó karrierem és csodás családom.

– Baba, már megint a naplód írod? – ölel át hátulról a férjem.

Csak piszzegek, hogy éppen belemerülnek az írásba, hagyjon már békén. De csak azért is folytatja.

– Megmutatod?

Megrázom a fejem.

– Csend, kicsim, a gyerekek alszanak! – mutatok Natália és Ádám szobája felé.

– Csak hadd olvassak bele! – kérlel tovább, de már suttozva.

Megadóan adom oda neki a piros kötésű naplóm, amikor hirtelen egy szórólapot fúj az ablaknak a szél. Idegesen nyitom ki az ablakot. Nem szeretem a szemtelést. Már dobnám ki a kukába alapot, amikor megáll a szemem egy hirdetésen.

Felhívás!

A Rómeó és Júlia színdarabba keresünk 30 év feletti énekeseket. Helyszín Liszt Ferenc Művelődési ház. Március 22. Tanulj meg egy dalt és énekeld el nekünk!

Gyere bátran és híres leszel!

Megdobban a szívem.–

– Domonkos!...

Horváth Endre: Félős

HELYI MEMOÁROK
2022.

EGY PANELBEN ÉLŐ LŐVERLAKÓ VISSZAEMLÉKEZÉSE

*A Lőverekben bujkál még az ének...
(Becht Rezső: Ősz)¹*

Sopron nem a szülőhelyem, hanem eszmélésem, diákéveim, és később tanári munkám színtere.²

Középiskolás diákként, a kollégiumi kimenő idők alatt, fedeztem fel az ódon belváros szépségeit, a múzeumok kincseit, és a várost övező erdők élővilágát. Ezek erős szálakkal kötözték szívemet magukhoz. A másik nagy felfedezés a Bánfalvi Hősi Temető volt, amelynek csendjében a II. világháborúban elveszett két bátyámról emlékezhettem meg.

Középiskolámban, a Ferenczy János utcai tanítónőképzőben számos út vezetett a művészetek szeretetéhez: Munczy Lenke néni zongoraóráin, a Fasang Árpád tanár úr által vezetett kórusban és Bolemann Magda rajzórán. Magda néni családja a Selmebányai Bányamérnöki Akadémiával költözött Sopronba 1918-ban, és tanárnőnk résztvevője volt az 1921 dec. 14-i soproni népszavazás eseményeinek. A gyakorlóiskolában Mühl Ali bácsi énekórái nemcsak a nebulókat, bennünket, hospitáló prepákat is elbűvöltek, pl. amikor az öt villanydróra rajzolt fecskék képei szolmizációs hangokká váltak, majd dallammá kerekedtek. Én a kollégiumban, a Megváltós nővérek egykori intézetének hálószobájában, elalvás előtt leányregény helyett tanárnőnk, Rózsa néni romantikus történetének szálait bontogattam magamban.³ Nekem más utat szánt a sors, mivel festőmester édesapám betegsége miatt, friss diplomámmal munkába kellett állnom, így egyetemi tanulmányaimat az ELTE-n csak később folytathattam.

1966-ban kerültem vissza magyar-történelem szakos tanárként Sopronba. Előbb óraadó lettem a város patinás gimnáziumában, a régi „Reálban”, és véglegesítem után itt tanítottam 42 éven át. A történelem munkaközösség vezetőjeként kollégáimmal szaktantermet rendeztünk be a II. em. 24-es sz. termében. Itt álltak múlt őrző tárgyaikkal a dr. Machatsek Lúcia tanárnő által létrehozott iskolamúzeum üveges szekrényei. Fölöttük az egykor híres rajzoktatás kellékei, makettek sorakoztak. A szőlőprés pl. „elmesélte” hogyan született meg Gutenberg felfedezése által a sajtólóból a sajtó. Térképtárunk és kézikönyv gyűjteményünk is volt. Ha ez utóbbi kevésnek bizonyult, akkor átmentünk a városi könyvtárba, ami a Széchenyi téren álló régi Kaszinó épületében volt, egy ugrásnyira három gimnáziumtól. Itt a sokoldalú, és nagy tudású Weisz Ferenc (1933-2009) segített az idegen nyelvű lexikonok használatában. Ez utóbbiak megértették, hogy az ismeretek némi eltéréssel szerepelnek bennük, vagy hiányoznak néhányukból, mert átmennek a különböző korok szerkesztőinek a szűrőin.⁴

-
1. Kubinszky Mihály ajánlotta életrajzi könyvét nekem a megtisztelő „Löverlakó” titullussal. A címben ennek ellentmondásos voltára akartam utalni.
 2. 1952-1957-ig voltam a Soproni Állami Tanítónőképző hallgatója. 1966-ban kerültem vissza Sopronba.
 3. Dr. Takács Endréné Varga Rózsa a Szegedi Tudományegyetemen ismerkedett meg későbbi férjével, aki teológiai tanulmányok után, felszentelt papként szerzett történelem – földrajz szakos diplomát és doktorátust. Útjaik elágaztak, de szerelmük megmaradt, és kiállta a nyolcévi várakozás próbáját. TE papi hivatás alóli felmentése, majd a Soproni Levéltárba kerülése után, 1951-ben köttetett meg házasságuk.
 4. Kíváncsi tanítványaim egyedül a Meyers Neues lexikonban találták választ a tankönyvi kérdésre: „Miért természetek a műkénéiek (Kr. e. 14. sz.) aszphodéloszt?”

A történelemtanításban fontosnak tartottam a helytörténet szálainak beleszövését a nagy történelem szövetébe. Ebben kiváló segítség volt dr. Horváth Zoltán Sopron és a megye múltja egykorú iratok tükrében c. könyve, és a levéltár régi városházi részlege folyosójának állandó kiállítása, amely szintén Sopron múltját mutatta be értékes dokumentumai segítségével. Az üdülők kultúrfelelősei is gyakran hozták el vendégeiket ide.

Ahogy diákként magam mentem egykor a múzeumokba, most érdeklődő I.-II-os tanítványaimat, a kis Ifjú Történelembaráti Körösöket vittem el oda. Dolgozatok készítése által a kutatás módszertanát is elsajátították. A felsősöket a Honismereti Pályázatok munkálataiban, és az OKTV-re való felkészülésben segítettem.⁵ Örömmel osztom meg a ma már neves emberek diáksikereit e lapon.

ITBK 1989 Molnár Balázs: Temetkezési szokások Sopronban a két világháború között III. díj

1989 Kaposi László: A napóleoni háborúk emlékei Sopronban I. díj 1992 Király Réka: A középkori soproni zsidóság és két gótikus zsinagógájuk története I. díj Honismereti pályázat: 1972 Verő Mária: A Rákóczi szabadságharc emléke egy ismeretlen soproni német krónikában I. díj 1985 Kóbor Edit: Az I. világháború hatása lakóhelyemen, Sopronban, naplók, levelek, és a sajtó tükrében II. díj Stöckert Gábor : A parókakészítő mesterség I. díj OKTV 1974 Verő Mária: A soproni fésűsfonó, mint a vöslai üzem leányvállalata története 4. hely 1984 Simon Zsuzsa: Az ifjúsági mozgalom Sopronban 1945-től 1949-ig 19. hely. 1987 Szalay Zsuzsanna: A szőlőművelés és borászat technikája Sopronban, a dualizmus korában 1. hely 1985 Simon Zsuzsanna: A soproni textilüzemek államosítása 18. hely 1990 Gyurác Attila: Erdély külkapcsolatainak vizsgálata Forgách Ferenc emlékiratai alapján 19. hely 1992 Fényes Gabriella: Magyarország és Sopron kapcsolatai II. Ottokár idején 19. hely.

A tanítás mellett magam is folytattam rendszeres helytörténeti kutatómunkát, gyűlt az anyag a dossziéimban. Tanári pályám vége felé ezekből nyolc könyv született. A kultúrtörténeti Böngésző a Rábaköz és Beled történetéhez c. monográfiával nyertem el a Magy. Tud. Akadémia Kutató Tanár pályadíját, és a könyv bekerült a Göttingeni Egyetem Hungarica gyűjteményébe is.

Sopron gazdag kis- és nagyipari munkásságának a vizsgálatát (első könyvem 1982-ben) kibővítettem a város száznál több polgári és vallási egyesületének kutatásával, ebből született meg 1991-ben az ELTE-n megvédett doktori disszertációm.⁶

Előadásokat is rendszeresen tartottam a TIT-ben, és néhányszor a Pedagógusok Művelődési Házában is.

Lakótelepi lakásomból gyakran jártam fel sétálni a karnyújtásnyira levő Villa sorra, vagy a Winkler útra. Ez utóbbin mindig megállásra készítetett a 4-es számú ház falának 2x2 m-es sgraffitója. Ezen az egykori Löver falu királyi íjásza, és egy német vértés katona vigyázza jelképesen az egykor kétnyelvű város békéjét.⁷ Sok bensőséges élmény fűz a Töpler villából kialakított Szent Margit templom meghitt szertartásaihoz is. Ma az új templom harangszava bujkál a fák és a házak között, keresve az utat a Löverlakók szívéhez.

5. Az országos középiskolai tanulmányi versenyek a klebelsbergi kultúrpolitika jegyében születtek meg, és teljesedtek ki. Egy megadott témáról írt tanulmány, és tesztek kitöltése után a 6-700 indulóból 20-an kerültek a 3. fordulóba, és nyertek pontokat, illetve egyetemi felvételt.

6. ELTE 1985. Sopron gazdasági, társadalmi és politikai viszonyai az 1929/ 33-as világgazdasági válság idején.

7. ELTE 1985. Sopron gazdasági, társadalmi és politikai viszonyai az 1929/ 33-as világgazdasági válság idején.

„NYÚJTS FELÉJE VÉDŐ KART”

I.

Öröm és megtiszteltetés, hogy a jeles, nemes Szabolcs-Szatmár-Bereg megye székházában, a Bessenyei Györgyről elnevezett Nagyteremben, a magyar kultúráról, *Himnuszunkról*, legszentebb nemzeti imádságunkról beszédet tarthatok. Öröm, hogy egy gondolatfüzérben arról is beszélhetek, hogy a kultúra és a *Himnusz* miért lett lélekellátó erőforrásunk. Céлом, hogy megosszam azt az örömet, melyet a kutatás során kaptam, amely a szeretethez hasonlóan, megosztva sokasodik. Ünnepségek az ökumené szellemében és a „jó kedvvel, bőséggel” jegyében legyen lélekemelő, közös élmény!

Irodalmunkban emberség és magyarság dallama száll a legmagasabbra. A magyar literatúra azt a magyarságot képviseli, amelynek eszménye a humánus. A magyar kultúra, Kölcsey nemes kultusza igazságra és szeretetre építve képes lelkierőt adni, bennünket a kedélyállapot magas fokára emelni. „A nemzet midőn jeleseinek szobrot emel, magának állít emlékoszlopot s midőn elhunyt jeleseit tiszteli, magát teszi tiszteletre méltóvá.” Hiszem, ez az ünnepség – az „Itt az írás, forgassátok” jegyében – a táborhegyi örömhöz hasonló érzéssel ajándékoz bennünket: „Uram, jó nekünk itt lennünk!”

Az ökumené alapja a *Szentháromság Egy Isten, a Jézus-eszmény* és a *Szentírás*, amelyről Gárdonyi azt vallotta: „Ez a könyv a könyvek könyve (...) Isten szive dobog benne.” Protestánsok is ugyanazt a *Miatyánkot* imádozzák, mint a katolikusok. A *Hiszekegyben* ők is azt vallják: „született Szűz Máriától”. Kölcsey nagy tisztelettel viszonyult nemcsak a protestáns felekezetekhez, hanem a katolikus hithez és valláshoz is.

Az ökumené célja a keresztények közötti, szellemi-lelki egységre (com+unióra) való törekvés. Kölcsey felülemelkedett a felekezeti megosztottságon, amint költőldője, Zrínyi is, a *concordia Christiana (Keresztény egyetértés/harmónia)* szellemében. Közös szellemiségű és eredetű jelmondataink: Ora et labora – Orando et laborando; Áldás, békesség! – Istennek dicsőség! Soli Deo Gloria – Egyedül Istené a dicsőség!

A *Himnuszban* az ökumené jele Hunyadi és Mátyás király néven nevezése, akiknek katolikus hitéhez nem fér kétség. A *Himnuszban* a keresztény felekezetek között lévő teológiai különbségek ellenére, a *Szentháromság Egy Isten (Trinitas Sancta)* kegyelméből, megvalósult a költői, szellemi-lelki egység és teljesség.

II.

Radnóti-invokációval, „Emelj fel emlék!”, idézem fel Csokonai Bessenyeivel való találkozását. Vitéz Mihály egyszer Debrecenből Pusztakovácsiba gyalogolt (ma Bakonszeg, a Berettyó partján), hogy meglátogassa a birtokán gazdálkodó idős költőt, a „bihari remetét”. Már-már attól félt, hogy eltévedt, amikor a határban találkozott egy idős emberrel. Költőhöz illően, leoninus hexameterben szólította meg: „Hallja-e kend bácsi messzé van-e Pusztakovácsi?” A válasz leoninus pentameterben jött: „Menjen az úr szaporán, még ma eléri korán!” Csokonai lekapta süvegét, és felkiáltott: „Bessenyei!” Jött a válasz: „Csokonai!” És megölelték egymást.

Bessenyei *Magyarság* című röpirata nemzeti műveltségünk és önismeretünk része. Nyitányának első mondata megragadó konfesszió: „Valljuk meg, hogy nagyon

megszűkültünk a magyarságba, melynek ugyan bőségébe soha nem voltunk.” Megállapítja: „Minden nemzet a maga nyelvén lett tudós, de idegenen sohasem.”

Arisztotelész óta az *analógia* nagy tudomány. A nyelv jelentőségére analógiás bizonyíték *Sirák könyvének* igehelye: „Minden tervnek a szív a gyökere, négy ág hajt ki belőle: a jó és a gonosz, az élet és a halál, de valamennyi fölött a nyelv uralkodik.” (Sir 37,17-18) Bessenyei konklúziója a jelenkorban is létfontosságú: „Mozgásba, tűzbe kell hozni a nemzet elméjét (...), még pedig a maga nyelvével...”

Csokonai népdalgyűjtői tevékenysége mintaadó biztatás volt Kölcsey számára, aki a *Nemzeti hagyományok* (1826) című tanulmányában a nemzeti irodalomról fejt ki gondolatait. A „hagyományok” fogalmán minden olyan irodalmi és történeti emléket ért, ami a nemzet régmúltjának kulturális emlékeit őrzi. Az ősi népköltészet a „nemzeti poézist” gazdagítja. Felismeri és kimondja: a népdalok és népmesék kultúránk más módon hozzáférhetetlen, ősi rétegét szükséges összegyűjteni és tanulmányozni: „Úgy vélem, hogy a való nemzeti poézis eredeti szikráját a köznépi dalokban kell nyomozni; szükség tehát, hogy párdalainkra ily céllal vessünk tekintetet.”

A herderi jóslat, a „nemzethalál” félelme a korszak legjobbjait sarkallta tette. Csokonai jeles elődök, köztük Bessenyei nyomán vallotta: „Írok a XX. vagy XXI. századnak, írok annak a kornak, amelyben a magyar vagy igazán magyar lesz, vagy igazán semmisenem.” A nemzeti létdilemma félelmét Kölcsey a *Zrínyi második énekében* fejezte ki: „És más hon áll a négy folyam partjára, / Más szózat és más keblű nép...”

Kölcsey öndefiníciója önmagáért beszél, „Büszke magyar vagyok én; keleten nőtt törzsöke fámnak”, és Ady vallomását asszociálja: „Én a jöhető veszedelemkor arra gondolnék, hogy a magyarság szükség és érték az emberiség s az emberiség csillagokhoz vezető útja számára.” (*Vallomás a patriotizmusról. Szabadgondolat 1913. október.*)

III.

A Magyar Kultúra Napján sarkalatos kérdés: mi a kultúra? – A kultúra genetikusan kötődik a *kultuszhoz*: az *Isten-kultuszhoz*, a szakralitáshoz. A kultúrába vetett hit egyént és közösséget megtartó szellemi-lelki erő. A magyar kultúra ezer év óta alapjaiban keresztény kultúra. Lényegéhez tartozik a megmaradásért folytatott, létfontosságú küzdelem is. A kereszténység célja az örömhír hirdetése, de ahol megjelent, ott kultúrát teremtett. Szekularizált korunk a szakralitást tagadja, ma is palástolja, homályban hagyja.

A *kultúra* gyűjtőfogalom: a latin *colo, cultus* igéből ered. Jelentése: *művel, lakik, gondoskodik, ápol, díszít, nemesít, kiművel, tesz, készít, alkot, tisztel, nagyra becsül, imád, szentnek tart*. Fogalomköre mindent átfog, minden anyagi, szellemi, lelki értékalkotásra kiterjed. Három egymásra épülő terep: *agricultura/cultura agri*. A földművelés, a mezőgazdaság a nemzetgazdaság: az élet alapja. 2. A lélek művelése: *cultura animi*. 3. Az ember és közösség művelése: *cultura humani*.

Definíciókkal közelíthetünk a lényeghez. A *kultúra* fizikai, szellemi és morális létünk teljessége, több mint örökölhető tulajdonságaink, velünk született adottságaink és kifejlesztett képességeink összessége. Kós Károly szerint a *kultúra* a nemzet szellemi gerince, a nemzeti emlékezet meghatározó része. A *kultúra* több mint „művelt ész”, kitágítja, fényével beragyogja a bennünket körülvevő életteret, módot ad arra, hogy megláthassunk addig rejtett szépségeket és értékeket.

A szakralitás kérdésében tanúságtévő Ottlik Géza iránymutatása: „Ha műveinkben nincs benne Jézus, akkor semmi sincs benne” – „nem néven nevezve kell benne jelen lennie, hanem valóságosan. Ha Ő nem áradt bele a mégoly profán, világi jelen-

tés mozzanatokból összerakott művembe – ha másként nem, hát, mint szomjúság, halhatatlan vágy, a szarvas kívánczása a szép hűvös patakra – akkor nem hoztunk létre semmit.”

A *kultúra* a magyar *nemzet*fogalom gyémánttengelye. Babits: „Egy nemzet szava, a kultúrája. Ez az ősgyökerű tradíció és elmélkedés – Áldott, szép és boldog ritmusa a magyar léleknek.” *Eucharistia* című versében így fohászkodik: „örök / igazság és szent szeretet! / Oldozd meg a bilincseket / amikkel törzs és vér leköt, / hogy szellem és ne hús tegyen / magyarrá, s nőjünk ég felé, / testvér-népek közt...” A végkövetkeztetés: lélek és szellem tegyen bennünket magyarrá!

A *nemzeti kultúra* része mindaz az érték, amit magyar ember magyar szellemben alkotott. A *nemzet műveltségébe* azonban beletartozik az emberiség kultúrájából minden érték, amit megismertünk, megértettünk, magyarrá honosítottunk. Az idegen nyelveket ismerő Kölcsey a *megismerés: megértés: a megértés: szeretet* útját követte.

IV.

A görög *kalokagathia* a *szép*, a *jó* és az *igaz* hármassága, amely a keresztény fel fogás szerint a *Szakrumból* forrászik. Ebben az ideálban az élet legmélyebb tartalmai tömörülnek. A kalosz (szép), az *agathosz* (jó, erényes, igaz) Babits *Örökkék ég a felhők* felett hitvallása: „khalepa ta khalá – Ami szép, nehéz.”

Szent Ágoston regulájának intelme a lelki szépséget hangsúlyozza: „Legyetek a lelki szépség szerelmesei. Adja meg az Úr, hogy mindezt szerető gonddal tartsátok meg, (...) mint a kegyelem szabad gyermekei.” Villon: „szépség, igazság minden egy, belül.” Keats: „A Szép: igaz, s az Igaz: szép!” („Beauty is truth, truth beauty.”) *Schiller*: „*Was wir als Schönheit hier empfunden, Wird einst als Wahrheit uns entgegengehn – Amit itt szépségnek érzünk, egy napon igazságként fog hozzánk jönni.*”

Kazinczy írja 1810 júliusában: „a história bizonyítja, hogy ha valahol a **Jó** gyökeret vert, ott mindig a **Szép** készítette az utat.” Közismert József Attila *A Dunánál* című ódájának személyes vallomása: „Anyám szájából édes volt az étel, / apám szájából szép volt az igaz.” Az erkölcsi jóság és szépség együttesét és egységét jelölő fogalomhoz az igazság is hozzátartozik a görög esztétikában. A szépség, jóság és igazság biztosítja a mindenség, emberség meg- és fenntartó erejét. Ezek a tengelyfogalmak, reflektorszavak a Jézus-eszményben manifesztálódnak: Via, Veritas et Vita – Út, Igazság és Élet.”

V.

Az *emberkép* a kultúra, benne az irodalom döntő jelentőségű ismérve. A *Genézis* kimondja: Isten a Teremtő. Az ember és a természeti világ, az élőlények... az Ő alkotásai. Az embert a Mindenható a *saját képére és hasonlatosságára* – *ad imaginem et similitudinem* – alkotta. Az ember *Isten-képmás*, *Jézus képmását* hordozza. Méltósága ezért szent és sérthetetlen. Az ember: *személy, egvéniség* – individuum: oszthatatlan –, *öntudattal és szabad akarattal* rendelkezik. Magasztos jegyekkel van felékesítve: ésszel, akarattal, érzellemmel, lelkiismerettel és felelősségtudattal.

A görög *anthróposz* (ἄνθρωπος) jelentése felfelé néző: *ember*. (*Antr*: felfele; *horaó* alakváltó ige: nézek.) Aki felfele néz, felemeli fejét, a magasban kapcsolatot keres és talál a Végtelennel, lélekben a Mennyei Jeruzsálemmel. Az *ember* híres meghatározása az *Antigoné*ban az *emberkép* költői megfogalmazása: „Sok van, mi csodálatos, / De az embernél nincs semmi csodálatosabb”. Πολλὰ τὰ δεινὰ κούδὲν ἀνθρώπου δεινότερον πέλει. *Antigoné*, 332–333) (Trencsényi-Waldapfel Imre fordítása.)

„A *deinosz/deina* (δεινός/δεινὰ) többértelmű görög melléknév, pozitív és negatív fogalmi teljességet érzékeltet. Hasonló, mint a latinban a *sacer*, amely *szent*, ha az

égiekre vonatkozik, és *átkozott*, ha az alvilágiakra. A *deinoszt* számos hazai és külhoni fordító *csodálatosnak* értelmezi, pedig *szörnyűt* is jelent. Ratkó József remek fordításában: „*Sok szörnyű csodafajzat van, / s köztük az ember a legszörnyebb.*”

Kölcseyről szólva *emberfogalom* helyett *emberképről* beszélhetünk. Az ember „*isa pur es homou*” – „szent por és hamu”. A vérrel átítatott történelem bizonyítja: az ember képes a végtelen jóra, de a rosszra is. Vörösmartynál az ember „Ég és föld fia”, 1849-től „örült sár” – „*Az emberfaj sárkányfog-vetemény*”. Gárdonyi definíciója: „Agyagedénybe zárt Isten-sugár”, Móricz könyvcím az ember definíciója: Sárarany.

VI.

Kölcsey szülőföldjének, felnevelő tájainak élményrétegei szorosan összefüggenek egymással. Szödemeter, Álmosd, Debrecen, Cseke bizonyítja: a földrajz térbeli történelem, a történelem pedig időbeli földrajz. A költő Alma Matere a Debreceni Református Kollégium, a „magyar Oxford”, melynek falán emléktábla hirdeti: „Egész Magyarországnak és Erdélyiségnek (...) világosító lámpása. Kölcsey Ferenc itt volt diák 1796-1809 között.”

A múltidézés oknyomozó kutatás. A Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében varázsszóra ébred a múlt. Itt is *vannak vidékek, belső kis hazák*, szellemi provinciák. Rákóczi, Báthori, Perényi, Dobó, Kölcsey, Ady, Móricz, Németh László pátriája ez a trianoni országhatárral szétszabdalt, belső kishaza. Ady 1909-ben, *Móricz Zsigmond* című cikkében írta a *Nyugatban*: „Ez a tájék Magyarország dagasztó tekenője”. Esze Tamás kurucái Tarpán várták a Nagyságos Fejedelmet, a magyar szabadság és igazság vezérért. Szödemeteren, Álmosdon, Csekén Kölcsey előtt hajtunk fejet. A csekei temető csónak-alakú fejfái a régmúltból üzennek. A magyar ember számára számos település nemcsak turistacélpont, hanem zarándokhely: a nemzeti kegyelet emlékhelye.

Kölcsey elkötelezettje volt szülőföldjének és népének. A lokálpatriotizmus, a házam/hazám, a hazaszeretet forrása. Ezt bizonyítja Lévay József: „Szülőföldem szerelmében / A hazámat szeretem!” *A couleur locale* szödemeteri, álmosdi, csekei élménye versihető vonzerő. A nagybányai születésű Németh László szerint: „Ép lelki élet nincs szülőföld nélkül.”

Két hitelesítő Tamási-aranymorzsa: „A madárnak szárnya van (...) és szabadsága, az embernek pedig egyetlen szülőföldje és sok kötelessége.” „Az ember szíve szerint örökké odavaló, ahol született.” A szülőföld, a szülőhaza iránti szeretet a *táj, természet és ember, anyaöl, anyaföld és anyanyelv* szeretetéből ered. A hely, ahol születtünk, felnőtünk: kötelez. A szülőföldszeretet egyetemes emberi érzés. Lokálpatrióta volt Szophoklész, Horatius, Dante, Shakespeare, Goethe, Tolsztoj, Arany János és sokan mások is.

Kölcsey megbecsült, kiváló közéleti emberként munkálkodott a közéletben, számos fórumon: őrzője, szószólója, elkötelezettje volt hazájának, a közjónak, szülőföldjének, református egyházának, *a szatmári adózó népnek* – magyaroknak és nem magyaroknak is. Tisztelte a tradíciót: értékeket tudatosít a *Nemzeti hagyományokban*. „Lássátok feleim” jegyében hirdeti a *Parainesis*-ben: „Mert tudd meg: a szóban – haza, foglaltatik az emberi szeretet és óhajtás tárgyainak egész öszvessége. Oltár, atyáid által istennek építve; ház, hol az élet első örömeit ízleled; föld, melynek gyümölcse feltáplált.”

Kölcsey utóéletének, kultuszának fényes irodalomtörténeti pillanata, amikor 1846 őszén Petőfi pár hétig Csekén lakott. Látta „Nyári napnak alkonyúlatánál” „a kanyargó Tiszát”, „Ott, hol a kis Túr siet beléje” Meg-meglátogatta „a szent sirt, mely-

ben a legnemesebb szívek egyike hamvad.” Petőfi *Nagykárolyban* című versében arról a Kölcseyről szól, aki Szatmár megye országgyűlési képviselőként szemébe mondta hibáit a „sarába süllyedt” úri nemzetnek.

VII.

Kölcseytől származik a magyar honvédség jelmondata: „A haza minden előtt!” (Patria ante omnia) A *Parainesis*ben leszögezi: „Szeretni az emberiséget: ez minden nemes szívnek elengedhetetlen feltétele.” Okfejtése patrióta szemléletet tükröz: „Hol az ember, ki magát a föld minden országainak szentelni akarván, forró szenvedelmet hordozhatna irántok keblében? Leonidás csak egy Spártáért (...) Zrínyi csak egy Magyarországért halhatott meg. Nem kell erre hosszú bizonyítás; tekints szívedbe, s ott leled a természettől vett tudományt, mely szerelmedet egy háznéphez s ennek körén túl egy hazához láncolja.”

A magyar sorskérdésre válaszol a köszegi városkapu emléktáblája, amely Jurisics Miklós és védőinek dicső emlékét őrzi. Felirata azt tudatosítja, hogy a magyarságnak a művelt Nyugat Trianonnal köszönte meg a keresztény Európa védelmét, megmentését.

Ottlik Géza *Iskola a határon* című regényében számvetést végez: „A mohácsi csata négyszázadik évfordulója közeledett éppen. Fura dolognak látszik talán vereiséget megünnepelni, de hát aki a győzelmét ünnepelhette volna itt most, a hatalmas ottomán világbirodalom, már nem volt meg. A tatároknak is nyomuk veszett, sőt időközben, szinte a szemünk láttára, a szívós Habsburg császárságnak is. Megszoktuk hát, hogy egyedül ünnepelgessük vesztes nagy csatáinkat, melyeket túléltünk. Talán azt is megszoktuk, hogy a vereséget izgalmasabb, sűrűbb anyagból való és fontosabb dolognak tartjuk a győzelemnél – mindenesetre igazibb tulajdonunk.” Hozzátehetjük: hol van az a szovjet birodalom, amely 1945 után érdekszférájába vonta a közép-európai térséget, hazákat is.

Klebensberg Kuno szerint: „A magyar a katasztrófák nemzete, s hogy ennek ellenére mégis életben maradt, ez főképpen megújódási képességének köszönhető.” Kultúránk nemzeti erőforrás: „Kell, hogy a magyar társadalom mindinkább tudatára ébredjen a kulturális energiák és akciók sorsdöntő jelentőségének. Ez nemcsak művészeti kérdés, hanem nemzeti kérdés is.” Emberség, magyarság, nemzet, nyelvi, kulturális identitás viszonylatára Tamási definíciója: „Aki embernek hitvány, magyarnak alkalmatlan.”

VIII.

Kölcsey életművében megtaláljuk azt a szellemi-lelki örökséget, melyet ismerünk, értenünk, őrizzünk, ápolunk és mentenünk kell, ami a következő nemzedékek számára fontos: hitünk, kultúránk és magyarságunk. A félszemét elveszítő, fél-, majd teljes árva költő 1815-17-ben „iszonyú hánykódásban” élt. Részleges munkaképtelenséggel küzdött 1818-1823 között. Életére a „doleo ergo sum” volt jellemző. („Szenvedek, tehát vagyok. Illyés szerint: „Fájok, vagyok”). Szinte patográfusként rögzíti létállapotát: „Reggeltől más hajnalig szobámban járkáltam (volt egész év, hogy az udvarról nem mentem ki)”. A bibliai Jóbhoz hasonlóan végigjárta a *mysterium passionis* mélységeit: életét megszentelte.

Czeizel Endre genetikus orvos szerint Kölcseynél az *öngyógyítás csodája* történt. A gyógyulás csodájának a forrása azonban mélyebben van. Kölcsey műveiben teljesen benne él egész emberi sorsával. A gyógyulás csodájának nemcsak egyéni, lélektani, hanem hitbéli, keresztény magyarázata is van: a hit ereje és Isten végtelen jósága. A

gyógyulás a szenvedés, az áldozathozatal, a lelki harc gyümölcse „ingyen kegyelem-ből”, a *kegyelem kegyelméből* született. *A Lélek ott fű, ahol akar – Spiritus flat, ubi vult.*

A szakrális dimenzió nélkül a művek értelmezéséből a lényeg veszik el. Korunk embere deszakralizálja önmagát, környezetét, az egész világot megfosztja vallási, spirituális tartalmától. Pedig minden megújulásnak van, volt és lesz *hitbeli alapja, forrása, háttere*. Így volt ez Kölcsey életében, 1848/49-ben és 1956-ban is! A hit adja az egyénnek, életnek, világnak azt a lelki erőt, amely a dolgokat lábra-talpra állítja. Kölcsey a maga jelképi, biblikus világába mélyen beleágyazta a magyarság sorsának értelmezését. Vachott Sándor Kölcseyről 1847-ben írta: „A haza gyermekinek közös osztályrészül utánad / Szentelt fájdalomid végtelen árja maradt. / S valahányan e közkinsből örökölnék, egyenkint / A szeretett honnak hívei lesznek azok.”

Petőfi szerint a „titkokat tudó” „költő / Az istenség szent levele”. Kölcsey a csekei magányban a *Vanitatum vanitas* c. versében (1823. február – április) azt írja: „Sem nem rossz az, sem nem jó: / Mind csak hiábavaló!” A létezés mélyéből kiemelkedve azonban kimondja a magyar reformkor szállóigévé lett szellemi stratégiáját: „Hass, alkoss, gyarapíts, s a haza fényre derül”. Imperatívusza az anyagi és a szellemi, lelki javakra egyaránt vonatkozik. A gondolat ikerpárja: Széchenyi korparancsa: „Itt alkotni, teremteni kell!”

Ami pedig az írói és költői patográfiákat illeti: ma már kiváló orvos-történészek jóvoltából többet tudunk Arany János epeköveiről, a „kínok tövisében” élő Tompa Mihály szívbajáról, Ady Endre „vérvirágos” betegségéről, Móra Ferenc „fejedelmi sárgaságáról”, Kosztolányi Inyrák okozta szájsebéről, Tóth Árpád végzetes tüdővészéről, Csáth Géza tragikus szenvedélybetegségéről, Karinthy szörnyű fejfájást okozó agydagatanatáról, és másképpen látjuk és értékelhetjük Babits gégerák miatti elnémulásait is...

IX.

Illő és méltó, hogy érdemben szóljak *Himnuszunk* utóéletének néhány maradandó értékéről. Kölcsey és Erkel zseniális szimbiózisa a tehetség kegyelmének sorsajándéka: nyelvünk, nemzeti összetartozásunk, önazonosságunk egyik fő meghatározója. Államiságunk, nemzeti létünk felségjelvényei közül (Szent Korona, országzászló és -címer) leginkább *Himnuszunk* reprezentálja nemzetünk egységét, múltját, küldetés-tudatát: jövőreményét. Tökés László szerint „Textusát úgy kell olvasni, mint a *Szentírást*.” Barsi Balázs megállapítása: „A sokrétű, de csodálatosan egységes *Himnusz* az eljövendőőkben is nemzetet, lelkeket összetartó erőközpont: Istentől jövő ajándék.”

Himnuszunkat már két legmagasabb földi, erkölcsi tekintély is a lehető legmagasabbra emelte. II. János Pál pápáként először 1991. augusztus 16-án ezekkel a szavakkal lépett magyar földre: „Isten, áldd meg a Magyarot!” Ferenc pápa elődjének minden magyar szívéhez szóló köszöntését tradícióként folytatta a Hősök terén, 2021. szeptember 12-én, az 52. Eucharisztikus Kongresszust megkoronázó szentmisén: „Veletek és értetek mondom” bevezetővel szintén magyarul idézte: »Isten, áldd meg a Magyarot!«

X.

Az analógiás műértelmezésben összefüggések, dimenziók, revelációk, mélységek és magasságok nyílnak. Németh László szerint „*A mű sokszorosán rendezett élet* (...) *Az alkotás elsősorban kompozíció.*” A kompozícióban a részek egymáshoz és az egészhez való viszonya határozza meg a formát. (*Forma dat esse rei – a forma adja a dolog lényegét.*)

Kodály Zoltán – Nádasi Alfonz bencés „lelki atyjával” (pater spiritualis) együtt, a *Szentírást*, az egyházatyák műveit görögül és latinul olvasva-elmélkedve, példaként

idézte: *Componite mentes ad magnum virtutis opus – Komponáljátok meg lelketeket az erény nagy munkájához.* A lelki erő személyes elszántság, kitartás, amely lehetővé teszi a célok megvalósítását. A *compono* szótári jelentése, *összeköt, alkot, költ* – mindegyik az ember teljes odaadását követeli. Kodály a *komponista* szó jelentésbokrából is a lelki tulajdonságot kifejező jelentést választotta ki. A „Lelki erőt gyakorol”: az erényre készülés, az igazság mélyebb megismerése, akár tudományos, akár művészi igazságról legyen szó.

XI.

A keretes kompozíciójú *Himnusz* első szava: *Isten*. A megszólított: „Az Úr a mi igazságunk” (Jer. 23,6) Isten (Theosz –Deus) – az Újszövetség Istene: Gondviselő és jószágos Atya: „Minden, ami van, az Ő teremő szavára lett és így az Ő szabad, személyes alkotása.” Isten a történelem ura, cselekvő irányítója. A 90. zsolttár Isten örökkévalóságát zengi: „Mielőtt a hegyek lettek, a föld és a világ születtek, te öröktől fogva és mindörökké vagy, Isten.” Az *Újszövetség* az atyaságot tükröző ószövetségi képet az Isten végtelen jószágával, irgalmával, könyörületességével teljesíti ki.

A *Himnusz* kompozíciójában a *Miatyánk* mintakövető inspirációi erőteljesen érződnek. Első sora: „Isten, áldd meg a Magyart.” Komparatív, analógiás párhuzama: – „Mi Atyánk, szenteltessék meg a te neved.” – „Πάτερ ἡμῶν ἁγιασθήτω τὸ ὄνομά σου” – „Pater noster sanctificetur nomen tuum”. A felszólító mód tiszteletteljes kérést tartalmaz. Az áldás összefoglaló neve mindannak a jónak, szépnek, igaznak, szentnek, amely egyéni, közösségi életünket, nemzeti létünket teljesebbé, jobbá, szebbé, boldogabbá teheti.

Az első és utolsó versszak tematikusan, verbálisan is szakrális, hálaadó és kérő imádság. Az áldás égi ajándék, lelki és testi erő. A nyitányt két hálaadó strofa követi, aztán négy versszakos bűnbánati vallomás. Kölcsey nagybetűvel írta – ránk maradt kézirat bizonyítja – a *Magyart*, amely Erkel megzenésített művének első, nyomtatott verziójában is *nagybetűvel* szerepel: a magyarság” egészére vonatkozik. Erkel szent korálokra emlékeztető zenéjében is az „a” névelő kiemelő „*unic*” funkciót tölt be.

A „Hajh, de bűneink miatt...” bűnbevallás. Következménye: „Szánd meg Isten a Magyart...” – A *Miatyánkban*: „és bocsásd meg vétkeinket...” („καὶ ἄφεσις ἡμῖν τὰ ὀφειλήματα ἡμῶν” – „et dimitte nobis debita nostra”).

Himnuszunk az *Isten*-dicséret hangján szól, amint a *himnuszok*, dicsőítő zsolttárak is. Szent Ágoston *Vallomások* című művében. Isten imádása – amint a *Tízparancsolatban* és Kölcsey *Parainesisében* is – az első helyre kerül. Elsőszámú nemzeti imádságunk óriási hatással volt és van a magyarság öntudatára, önismeretére, történelemszemléletére, etikai, mentális, emocionális beállítottságára, világképére. A *Himnusz* történelemértelmezése, „történelmi látomása” lezárta egy korszakot és előkészített egy másikat.

XII.

„Jó kedvvel, bőséggel” – Elsőként A. *Molnár Ferenc* bizonyította: a „Jó kedvvel, bőséggel” kulcsszavai többet jelentettek a régi magyarságban, mint a mai köztudatban. Ma a *jókedv* jelentése: örömteli, megelégedett kedélyállapot, vidám hangulat. Régen a *kegyelmet* is kifejezte. A „bőséggel” nemcsak az „anyagi jólét, gazdagság” kifejezése, hanem a szellemi-lelki „*bőség*” jelentését is tartalmazza.

„Nyújts feléje védő kart, / Ha küzd ellenséggel” sorpár értelme: *áldás, bőség, ellenségtől védettség*. A védő kar motívuma az Ószövetségben gyakori. Átvitt értelemben az erő, a hatalom kifejezése: „kinyújtott karral” – „nagy erővel, hatalommal”

Nemcsak Hunyadi törökverő karját asszociálja, hanem a törvényhozó Szent István Jobbját, Szent László lovagkirály csatabárdot forgató, országát, népét megvédő, egyházát támogató, a magyar szüzet a lányrabló kuntól megmentő, alattvalóit törvényes útra vezető karját is.

A „Bal sors akit régen tép” a keret-versszakokban hangzik fel, a vers egészében nyer teljes körű értelmet. A „Hozz rá víg esztendő...” hosszabb időre, az egész jövőre is vonatkozik. Ézsaiás ígérete: „Hirdetem az Úrnak kedves esztendejét”. A kegyelmi esztendő a búcsúnyerés éve, amikor a nép megújul, Isten Igéjét, erejét befogadja a győzedelmes szív.

Vannak, akik a szakralitást tagadják, vannak, akik *Himnuszunkat* pesszimistának tartják. A szakralitás a jellemzője a *Himnusz* műfajának és nem a pesszimizmus. Minden nemzeti *Himnusz*t megillet a tisztelet. Jozef Kajetán Tyl *Hol van hazám* kezdetű cseh Himnuszának nyitánya gondolaterősítő ismétléssel visszhangozza: „Kde domuv můj, / Kde domuv můj? – Hol van hazán, / hol van hazám?” – mégsem tartják pesszimistának.

A *Himnuszban* kiteljesedik a keresztény imádság lényege: dicséret, hálaadás, bűnbevallás, engesztelés, kérés. A „Haj, de bűneink miatt...” analógiája a gyónás keresztény bűnmegevallása: *mea culpa, mea maxima culpa*. Az engesztelés a hosszú szenvedéstörténet, amelyet Kölcsey négy versszakban részletez.

A *Himnusz* a *Miatyánk* legszentebb imaformulájához hasonlóan zárul, melynek mintaadó kérése-könyörgése a „bocsásd meg vétkeinket...” akklamáció, fel- és oda kiáltás: *Kyrie eleison – Christe eleison – Domine, miserere – Uram, irgalmazz!*”. A bűnbánatnak Isten előtt egyéni (*irgalmazz nekem!*) és közösségi (*irgalmazz nekünk!*) formulája a hívő ember alapvető megnyilatkozása. Kölcsey a fináléban a „jókédv” és „bőség” áldása helyett a magyarságért – „kit vészek hányának” – az isteni irgalomért, szájalomért esdekel.

A „Szánd meg Isten a Magyart...” a „Hajh, de bűneink miatt...” bűnbevallásnak törvényszerű következménye. A *Miatyánk* záró kérésének jogosságát Márai Sándor is hangsúlyozza, mert ahhoz Isten kegyelme abszolút nélkülözhetetlen: „de szabadíts meg a gonosztól” – „ἀλλὰ ρῦσαι ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ πονηροῦ” – „sed libera nos a malo”. Isten irgalma, gondviselése történelmünk, megmaradásunk záloga volt és maradt.

XIII.

Kölcsey sorsa, életműve, kiváltképpen *Himnusz*a és *Parainesis*e nem érhető istenhit nélkül. Mindkettő hitvallás Istenről, tanúságtétel a magyarságról. Mindezt a költő/a lírai én abban a hitben teszi: „Mebűnhötte már e nép / A múltat s jövőndőt!” A *Himnusz* keretes remekmű, kompozíciója a magyarság Istenbe, kegyelmébe foglalása.

Kölcsey konkrétan csak egyetlen vétket emel ki a bűnök sorából, a legádázabbat, benne látja a bajok legfőbb okát. A nemzetárulás bűne égbe kiált, mert az ország, a magyarság romlását okozta: „Hányszor támadt tenfiad / Szép hazám kebledre, / S lettél magzatod miatt / Magzatod hamvvedre!”

Kölcsey Zrínyi bűn és bűnhődés-szemléletét követi. A bűn következménye a tatárjárás, török pusztítás, pártoskodás, belviszály, árulás önsorsrontó testvérharc: „Hányszor zengett ajkain / Ozmán vad népének / Vert hadunk csonthalmain / Győzedelmi ének!” A nemzeti egység hiánya végzetes, miatta szűnt meg a szuverén magyar államiság.

A *Himnusz* bűnbevallása eszmei-erkölcsi mintaadás Radnóti számára is, aki a 1944-ben, a II. világháború vézskorszakában írja: „Hisz bűnösök vagyunk mi, akár a többi nép...” Istenhez fohászkodik: „Nagy szárnyadat borítsd ránk virrasztó éji felleg.

Történelmi sorsanalógiaként idézem Németh László *Széchenyi* című drámájából a „legnagyobb magyar” válaszat: „Amelyik népnek ilyen a történelme, ott a Babarczyaknak el kell szaporodniuk. A tanulság minálunk mindig ez volt. Rákócziaknak, Hajnóczyaknak, Széchenyieknek: Rodostó, vérpad, bolondház. A Babarczyaknak létra a magasba...” Törvényszerű asszociáció: a haza megmentésére Sub rosa szervezkedők sorsáról írja Vas István a *Cambridge-i elégiában*: Patakon „ma is hirdeti / Császárhűséggel a fekete tinta: / „*Decapitato in Vienna.*” – (Lefejeztetett Bécsben, 1671. április 30)

Himnuszunk a magyarság, a magyar nemzet sorsáról szól. *Nemzet* szavunk (*genus*, az ország, állam pedig *regnum*) magyarul 1395 óta ismert, az állam és lakosság szó a XIX. század közepe óta létezik. A népnek (*populus*) tartott lakosság nemzetnek tudta magát. Nagy Lajos oklevelében: *Hungaricae nationis regnum – A magyar nemzet országa/királysága* szerepel. De amikor a főnemesek és idegenek nem *hazában*, *nemzetben*, nem *regnumban* gondolkodtak, amikor a nemzettudat nem volt számukra erkölcsi mozgatóerő. Veszni hagyták az országot. Közben a tekintetek az Atlanti óceán és az aranyat ontó Amerika felé fordultak. Arany János szavával szólva: „Változik a világ: gyengül, *ami erős / És erős lesz, ami gyenge volt azelőtt.*”

A Gondviselés csodája: miközben gyengült a *regnum* és az egységes *nemzettudat*, fogyott az országterület, a nemzeti kultúra, a nyelv, irodalom, zene stb. megtartó ereje nőtt. A nemzettudatot még sokáig ébren tartották a szájról szájra terjedő költészeti alkotások, fejből és szívből őrzött dalok, énekek... Tinódi legjobb tudása szerint a színigazat énekelte: „Se adományért, sem barátságért, sem félelemért hamisat bé nem írtam, az mi keveset írtam, igazat írtam.”

Mohács végzetes következménye: megszűnt az 541 évet élt középkori, szuverén Magyarország: Magyar Királyság. Történelmi tény: a magyarság nemcsak önmaga megmaradásáért, hanem a nyugati kereszténységért is önfeláldozóan küzdött, bár számára ez a küzdelem legtöbbször nem hozott mást, mint vért, szenvedést, árulást és beháborút, miközben Velence, Franciaország – rendre kiegyezett az Oszmán Birodalommal.

A „Nem lelé / Honját a hazában...” tragikus mélypont. Bornemissza Péter tragikus kérdése reveláció a magyar létdilemmára: „Valljon s mikor leszön jó Budában lakásom!” Kölcsey a *Himnuszban* lényegében ezt a sorsállapotot ismétli meg. Jánosi Zoltán szerint: ez a létkérdés voltaképpen irodalmunk alapállása, amelyre Tamási Szálóigéje válaszol. „Miért vagyunk a világon?” – „Azért vagyunk a világon, hogy valahol otthon legyünk benne.”

XIV.

A *Himnusz* empátiás olvasója, befogadója az értéktelített régmúltból nemzeti katasztrófákon át jut el az értékvesztő jelenbe. Kölcsey az érzelmi tetőpontra tragikus és fenséges képekben a rettenetet vetíti elénk: „Bércre hág és völgy-be száll, / Bús kétség mellette, / Vérözön lábainál, / S lángtenger felette.”

Kölcsey a pártviszályban, testvérharcban kiontott „rokonvéren” nemcsak Árpád és ivadékai véréért érte, hanem minden magyaréért. Gondolatmenetébe beletartoznak a vallásháborúk, honvédő és nemzeti szabadságküzdelmeink is 896-tól: 1456 – 1848 és 1956 is. Hisszük, a magyarság sorsára, jövőjére is érvényes az igehely: „Mert csak

én tudom, mi a tervem veletek – így szól az Úr –: jólétet és nem romlást tervezek, és reményteljes jövő az, amelyet nektek szánok.” (Jeremiás 20,11.)

Kölcsey haza- és igazságszeretete, sorsérzése mélyen rokon Bánk bánéval: „Csak egy nagy érzés éltetett / Sok gond és gyász alatt, / Hogy szent hazám és hős nevem / Szeplőtlen megmarad. (...) Hazám, hazám, te mindenem! / Tudom, hogy életem neked köszönhetem. / Arany mezők, ezüst folyók, / Hős vértől ázóttak, könnytől áradók.” Zrínyi, Kölcsey, Vörösmarty,... olyan áldozatos hazaszeretet képviselői, amelyről *Szerb Antal* ír: „A hazaszeretetnek sok formája van, korok és egyéniségek szerint. Azonban a legritkább és legerősebb a misztikus hazaszeretet, melyben az ország szolgálata istentiszteletté szankcionalizálódik. A legszebb magyarok hazaszeretete ez, így Széchenyié is, amelynek mélységeibe az avatatlan sosem fog belelátni.”

XV.

A *Magyar Kultúra Napja* ünnep, amely a magyarság életerejét, szellemi képességét, művészetének nagyságát bizonyítja. Kölcsey Ferenccel a Teremtő beteljesítette mindazt, amit Sződemeteren, Álmosdon, Debrecenben elkezdett. *Himnuszunk* a világ nemzeti *Himnuszai* közt a legszakrálisabb és leghimnikusabb. A kivételes remekmű fölött a „halálnak és időnek nincsen hatalma”. Textusát értve, szent korálokra emlékeztető dallamát átélve, lélektisztító katarzisz születik bennünk, és nemritkán könnycseppel megszentelt hálaérzés és jövőreménység is. Kölcsey lélekerősítő hagyatékát az utókornak újítva kell megőriznünk, élő-eleven örökséggé tennünk.

Nemcsak nyelvében, de szívében is él a nemzet. *Himnuszunk* közösségteremtő, a nemzetet hitében, kultúrájában, nyelvében is egyesítő ereje csodálatos: „Isten, áldd meg a Magyarot, / Jó kedvvel, bőséggel, (...) Szánd meg Isten a Magyarot (...) Nyújts feléje védő kart (...) Hozz rá víg esztendőt, / Megbűnhődte már e nép / A múltat s jövőndőt!”

A Magyar Kultúra Napján, 2022. Január. 21-én Nyiregyházán, Szabolcs-Szatmár-Bereg Megye székházában elhangzott ünnepi beszéd írásos változata.

Nagy Béla Lajos: Positano –reggel

AMBIVALENS EMLÉKEIM A XX. SZÁZAD KÖZEPÉNEK NEHÉZ ÉVEIBŐL¹

80 éves, magyar-orosz-német szakos nyugdíjas középiskolai tanár vagyok. 2022 koratavaszán írom e sorokat, amikor sajnos a közelünkben ismét háború dúl, s amikor akár egy III. világháború kitörésének veszélye is fenyegethet. (Csak remélhetjük, hogy a jó Isten és az illetékesek emberi bölcsessége elejét veszi ennek.) Pedig nekem most az a „tisztem”, hogy a (kis)gyermekként megélt II. világháború és az azt követő nehéz időszak emlékeit elevenítsem fel.

Családomnak sorsát is erősen determinálta a nagypolitika, de mondhatjuk úgy is, hogy a történelem. Apai nagyszüleim Trianon következményeként az akkori főiskolával együtt kerültek Selmecbányáról Sopronba. Édesapám hányatott diákévei (szlovák-magyar iskola, be nem fejezett főiskola) után kényszerült a tragikus sorsú II. magyar hadsereg kötelékébe lépni. Mindössze egyszer láthatott engem, az akkor alig egy hónapos csecsemőt, amikor 1942 tavaszán 3 hétre orosz földről hazajöhetett szabadságra. (Ezt dokumentálja az 1942 március végén készült egyetlen olyan fénykép, ahol csonkán maradt családunk mindhárom tagja rajta van.) Olyannyira civil, kötelességtudó, mondhatni hős „katona” volt édesapám, hogy a kelésekkel borított teste miatti tisztiorvosi igazolása ellenére a kitűzött időre úgy ment vissza a frontra „a hazát védeni”, hogy a bakancsát édesanyámnak kellett befűznie és bekötnie. Aztán 1943 januárjában valahol Kurszk és Voronyezs között a Don-kanyarban örökre „eltűnt”. (Lásd: Nemeskürty István: Requiem egy hadseregért”.) Nagy valószínűséggel meghalt, mert mint korábban sokszor mondta, ő soha nem fogja senkire se elsűtni a fegyverét. Édesanyám hosszú évekig hiába várta: a Nemzetközi Vöröskeresztől is csak az „Eltűnt” értesítést kapta, (és most a legújabb internetes kutatás sem hozott semmi újat e téren), én pedig testvér nélkül, egyke maradtam. Mai tudomásom szerint egykori osztálytársaim közül 9-en voltunk/vagyunk hadi félárva, de akkoriban erről nem volt szabad, vagy legalábbis nem volt ildomos beszélni. A rendszerváltás utáni elégtétel/kárpótlás pedig már túl későn jött, felnőttként – inkább a jobban rászorulókra hagyva – nem is igényeltem.

„Háborús” emlékeim 1944-45-ből: 1944.december 6: Sopron első, legpusztítóbb bombázása. A Rákóczi utca 2. főszintű, udvari lakásában laktunk, ahol már csak ketten voltunk édesanyámmal. A szoba ablaktól legtávolabbi sarkában a fal és a kinyitott ajtóju ruhásszekrény közé lapulva reszkettünk a félelmetes robbanások hallatán. Amikor az udvaron a szemközti emeletes raktárépület közvetlen bombatalálat érte, iszonyú dörrenés volt hallható. Maig is érzem azt a félelem okozta remegést, amit az akkor 2 és fél éves kisfiú érzett, amikor az őt átölelő és oltalmazó anya (a felnőtt ember!) is fél és reszket, és ez közvetlenül átsugárzik az ő testére is. Ráadásul a Sztálin-gyertya vakító fénye is iszonyú volt! Ugyanezen a napon a háború második, közvetlen családunkat érintő áldozataként halt meg anyai nagyapám az akkori Soproni út 78., ma Ady E. u. 127. sz. családi ház udvaron álló műhelyében, amely közvetlen bombatalálatot kapott. (Nagyanyám és két legkisebb lánya tiltakozása ellenére feljött a pincé-

¹ Ez az írás először megjelent Pécsváradi Ágnes „Nem felejtünk” c. riportkönyvének 104-109. oldalán 2022 júniusában „Czobor László (1942)” cím alatt, mely kötet a szerző „Beszédés titkok, eltűnkolt történetek” című 2021-ben megjelent könyvének a folytatása.

ből egy „bombázás-szünetes” félórára a műhelyébe dolgozni, amikor lecsapott a vég.) 1945 április 1.: bejönnek Sopronba az oroszok („a szovjet Vörös Hadsereg felszabadítja Sopront”). A Széchenyi tér 14. sz. alatti hatalmas bérház nagyméretű óvóhelyén néhány idős férfi és vagy kétszáz nő és gyermek szorong. Apai nagyapám, akit a főiskola kora és „nélkülözhetetlensége” miatt felmentetett a frontra küldés alól, szlovák nyelvtudása folytán az óvóhely bejáratánál „kommunikált” a fasisztákat (és főleg fiatal nőket- lányokat) kereső orosz katonával, aki végül puskatussal mellbe taszítva lelökte az idős embert a meredek lépcsőn. Orvos már nem lévén, nagyapámat szörnyű kínjától négy nap után váltotta meg a „jótékony” halál.

Válmivel „vidámabb” emlékek a „felszabadulás” első heteiből. Apai nagyapámék Széchenyi téri, tágas polgári lakásába egy orosz tisztet, a mi Rákóczi utcai kis udvari lakásunkba egy orosz közkatonasofőrt kvártélyoztak be. Mindketten Nyikolaj keresztnévre hallgattak, nagyanyáméknál a tiszt volt a „tiszt”, nálunk volt az egyébként kedves, ambiciózus „piszkos” Nyikolaj. Utóbbinak az volt a feladata, hogy hajnalonként a környező falvakban élelmiszert „vásároljon” (rekviráljon), és teherautójával a megszálló hadsereg számára a városba szállítsa. Engem, a „már” több mint 3 éves, akkor még inkább németül beszélő szőke kisfiút nagyon megszeretett, édesanyám nagy rémületére hajnali útjaira magával vitt, hogy tőlem németül „tanuljon” („történelmi előrelátás, Berlin eleste”). Eredmény: én is tetves lettem, de több hétre megvolt a napi tejünk- kenyérünk, sőt még nagyanyámnak és a még otthon lévő legkisebb lányának is, amit viszont a „tiszt” Nyikolaj elől el kellett titkolni és rejteni.

A „felszabadulás” után számunkra is nehéz évek jöttek: újjáépítés- újrakezdés, a későbbiekhez és főleg a maihoz hasonló, de akkor elképzelhetetlen szociális támogatások hiánya, édesanyám tartós betegsége (aki azért alacsony nyugdíja mellett alkalmasan eljárt varrni tehetősebb családokhoz) és hát – a szegénység: lemondások, az én óvóhelyen szerzett maradandó krónikus betegsége, szűkös ruházkodás és táplálkozás: csalánfőzelék, kukoricakása, „tejbe” gríz vízzel főzve, eperlevélbe csavart krumpli, süteményként az ízetlen, száraz prósa... Ekkor már a Soproni úton az erdő mellett lakva erdei gyümölcsök: szeder, áfonya, földieper, kökény, som, gomba, kamilla, csipke, málna, bodza – ezekből étel, tea, lekvár... ünnepi ebédként a rántott özláb vagy a mákos tészta szolgált. (Apropó eperlevél: „tragédia” volt az általam „jövedelem kiegészítésként” a padlásón tenyésztett selyemhernyók tömeges pusztulása!) De minden nehézség ellenére érezhettük egymás támogatását: rokonok, szomszédok, jóakarók sokat segítettek/segítettünk egymásnak. A legemlékezetesebb ilyen segítség az volt számomra, amikor az 1954-es nagy dunai árvíz idején a másik szobába „befogadtuk” néhány hétre előbb a kétgyermekes győri Valló -, majd 3 kisgyermekkel a budapesti Bolberitz családot.

A 40-es évek vége és az 50-es évek eleje tehát (elsősorban édesanyámnak köszönhetően) számomra mégis viszonylag nyugalmasan, ismereteim – tudásom gyarapodása ellenére „boldog tudatlanságban” telt el. Nem fogtam fel igazán olyan történések hátterét, mint hogy 1948 júniusában édesanyám a szürkékhöz (Isteni Megváltó Leányai) íratott be az iskolába, és szeptemberben (a most Gárdonyi Géza nevét viselő) általános iskola első osztályában az a Hutflesz Bandi bácsi tanított meg a betűvetésre, aki ezen év májusában tért vissza az orosz hadifogságból. (Az már a történelem extrémisége, hogy 1957 februárjától a tanév végéig az „ellenforradalom győzelme eredményeként” az oktatásba kötelezően visszatért orosz nyelvet ő tanította -nem is rosszul- a Széchenyi gimnázium első osztályában.) Aztán amit ministránsként sokszor hallhattam a bánfalvi

templom sekrestyéjében, hogy Nagy István plébános úr miért szólítja idős „káplánját” (dr. Garami Eleket) igazgató úrnak, ugyanis ő a soproni bencés gimnázium igazgatója volt a szerzetesrendek feloszlatása és az iskolák államosítása előtt. Azt viszont 1957 őszén már megértettem, hogy ugyanitt a reggeli misére igyekező a bejáratnál találkozási miatt „fél” jobban Szabó Béla tanár úr tőlem, amikor meglátta világoskék széchenyista egyensapkámat, mint én őtőle. „Boldog tudatlanságom” néhány példája: csak mérsékelt öröm 1953 március 5-én Sztálin halálakor, amikor az osztályterembe besütő szép tavaszi napsütésben egész délelőtt gyönyörű gyászzenét sugárzott a rádió. Vagy: amikor első keresetemből 12 éves kisdíakként gyermektelenségi adót vontak le vasöntödei keresetemből. (Hatodikos koromtól kezdve ugyanis minden nyáron 6-7 hetet igazi nagy munkahelyeken dolgoztam.) Vagy: amikor egyszer a velünk szemben lakó Raboczky Zoliék udvarából focizás közben a tőlük az átlagnál jóval magasabb kerítéssel elválasztott szomszédos ház kertjébe mégis átrúgtuk a labdát. Ott ugyanis a feleségével zárkóztottan és elég szegényesen élő Broz bácsi, a „láncos kutya” Jozsif Broz Tito testvére lakott, aki arra a kérdésre, hogy (bár tehetné) miért nem megy át Jugoszláviába lakni, azt válaszolta, hogy biztosabb neki az itteni tisztességes megszolgált vasutas nyugdíj, mint a talán könnyebb (de bizonytalan?) élet amott a hatalom árnyékában. Vagy: Amikor a szomszédos Ulrich családnál 1948 és 1956 között úgy született meg a 6 gyermek közül az utolsó 3 kislány, hogy a családfő, Jóska bácsi eltűnése (=letartóztatása) után 9 hónappal jött mindig világra az újabb baba. (Ez a család '56-ban érthető okokból végleg elhagyta az országot, de Jóska bácsi mindvégig megmaradt hű magyarnak: az ausztriai klein-engersdorfi házában az ágya fölött koronás magyar címer és '56-os lyukas magyar zászló függött, a boltban pedig magyar nyelven vásárolt: az osztrák boltos kénytelen volt megtanulni az élelmiszerek és alapvető háztartási cikkek nevét magyarul.) Vagy: a szörnyűséges aknazár a határon: 1961-ben abba az Erzsébet utcai ház I.emeletére költöztünk, ahol az alattunk lévő lakásban az a négytagú Sch. család lakott, akivel rettenetes tragédia történt. „Disszidálás” közben az édesanya lépett az aknára: a robbanás az anya azonnali halálát okozta, a 16 éves csinos leánya a lábát veszítette, az apa és a kisfiú sértetlen maradt. További soruk: temető, kórház-hosszú rehabilitáció, börtön, javító-nevelő intézet. Schulek Gyula egyébként a Soproni Vasas Művészegyüttes jeles amatőr-színésze is volt: magam is láttam őt Tartuffe és az Ármány és szerelem, ill a Haramiak Wurm és Franz Moor szerepeiben. (Nagyjából ugyanebben az időben a mi későbbi lakásunk egyik szobájában lakott albérlésben az a pécsi illetőségű Básthy Zoltán festőművész, aki a bánfalvi hegyi kegytemplom „híres” freskóit festette 1953-54-ben nemcsak több kitűnő bánfalvi polgár arcképét megörökítve a körmeneten, hanem a kóruson a Szent György által legyőzött sárkány gonosz képében Sztálin arcát jól felismerhetően is – ami '56 előtt bizony igencsak bátor tett volt.) Vagy: a vasfüggöny, a határsáv: meghívólevelek írása és a Sopronba látogatók ellenőrzése, miközben a Nándormagaslatról sóvárogva néztük havas teleken a sielésre alkalmasabb osztrák hegyeket, nyáron meg a közeli Fertő tavat.

De ez a „tudatlanság”, a „beszédes titkok, eltitkolt történetek” még a 60-as évek elejére is kiterjedt, sőt meg is erősödött: 5 évig voltam a debreceni egyetem kollégiumi szobatársa a nem éppen zárkózott természetű L. Pistának, akiről senki sem tudta, hogy bátyja részt vett az 56-os forradalmi eseményekben, amiért nem csak kitiltották az ország összes egyeteméről, de börtönbe is került, s erről tilos volt beszélnie. Egyébként az én egyetemi szakválasztásom sem független teljesen a történelemtől: mivel humán érdeklődésű voltam, a bölcsészkarok nyelvi vagy történelem-földrajz szakjai

jöhettek szóba. Végül a nyelveket választottam: magyar-német szakra jelentkeztem, de magyar-orosz szakra vettem fel. Nem engedtek változtatni, és csak 3 év eltolódással végezhettem el a német szakot. Alapjában pacifista, békés ember lévén a két idegen nyelv tanulását-tanítását saját családi háttérrem, illetve a gyermekkoromban is átélteket figyelembe véve, valamint a két nemzet történelmi szembenállása ellenére Puskin és Tolsztoj, illetve Goethe és Schiller nyelvének-népének lehetőleg örökre szóló békés egymás mellett éléseként fogtam fel.

És még egy idevágó emlék már a 80-as évek közepéről, ami Sopron második német (csak a rendszerváltozás óta) testvérvárosában, Bad Wimpfenben történt.² A Soproni Pedagógus Kórus tolmácsaként én is tagja voltam a küldöttségnek, melynek vezetője nem a Pedagógus Művelődési Ház vezetője, még csak nem is a kórus karnagya, hanem a soproni pártbizottság egyik munkatársa, K. János volt. Az első koncert előtti fogadáson, a protokoll-beszédek fordítása során lépett fel a probléma a „testvérváros” szóval kapcsolatban. Az akkor még egészen fiatal Claus Brechter polgármester valóban nem „Partnerstadt” -ként említette Sopront, hanem „Patenstadt” -ot mondott, amit én testvérvárosnak fordítottam, pedig akkor Sopron még nem volt testvérvárosa (= „Partnerstadt”) Bad Wimpfennek. Ezt a delegációnk vezetője a fogadás után négy-szemközt nekem szóvá is tette. Mivel akkor még nem létezett magyarul ilyen kifejezés, mint „tagjelölt”-„testvérvárosjelölt”, a hangverseny előtti üdvözlő beszédek során a nyilvánosság előtt a „Patenstadt”-ot „kínomban” partnervárosnak fordítottam, amivel viszont már a delegációvezetőnk is meg volt elégedve.

Összegezve az elmondottakat: családjunkban hála a jó Istennek közvetlenül nem volt Auschwitz és Gulág, át- és kitelepítés, éjszakai fekete autó és padláslesöprés, Recsk és Hortobágy, kínzás és börtön, „csak” életerős férfiak nem-természetes korai halála, szegénység és nélkülözés, szorongás és félelem, de – paradox módon – mégis viszonylagos nyugalom és boldog gyermekkor juthatott osztályrészemül. Így aztán lehetséges, hogy az én történetem eseményei eltörpülnek mások még nagyobb nyomorúsága mellett – és ha így van, akkor ezért az írásért elnézést kérek.

(Szerkesztőségünk szeretettel és tisztelettel köszönti a 80 esztendőös Czobor Lászlót, a Széchenyi István Gimnázium nyugalmazott tanárát.)

2 Időrendben első német testvérvárosunk Kempen. Sopron már akkor is Bad Wimpfent kezdeményezte, mert ez a város fogadta be az 1946-ban kitelepített legtöbb németajkú soproni polgárt, de ezt az akkori hatalom nem engedélyezte mondván, hogy Bad Wimpfen túl kicsi Sopronhoz képest, és Kempent ajánlotta: hasonló nagyságrend, hasonló múlt (Cambodonum-Scarbantia, középkor, műemlékek...), iskolaváros (a hosszú évekig általam is szervezett diákcsera a Széchenyi és a Hildegardis gimnáziumok között ma is él). Ez bevált: Kempenrel azóta is kitűnő a kapcsolatunk és a két város együttműködése példaszzerű, akárcsak Bad Wimpfenrel is.

HUSZÁR LÁSZLÓ (1952 – 2016) EBBEN AZ ÉVBEN (2022) 70 ÉVES LENNE, LEHETNE

Hítvallás:

A gondolkodó, érző ember, az író és a költő azért jött a világra, hogy kimondja a kimondhatatlant, megfogalmazza és leírja a leírhatatlant és megtegye, ami megtehetetlen.

Huszár László ezt a hitvallást ilyen formában soha nem írta le, de ő valóban, igazul így élt és alkotott. Tisztán, egyenes gerinccel, párt és pártoskodás mentesen, elfogadva az emberiség örök és megkérdőjelezhetetlen alap értékeit, mint őszinteség, becsület, hitelesség, szabadságvágy, szeretet...

Életében következetesen, mindig, - akár nehéz körülmények között is, amiből bőven akadt, -

a kitaszítottak, a „nem számítanak”, a tönkretettek, a lelkiileg, szellemileg kifosztottak oldalán állt.

Rendületlenül vívta „Don Quijote-i” harcát, elsősorban önmagával, az általa legfontosabbnak ítélt „ember - és a mindenkiben jelenlevő árnyékának megszelídítéséért”. Soha nem valami vagy valaki ellen, hanem valamiért, valakikért harcolt a maga egyszerű minden manipulálás nélküli módján. Az életet csak közösségben akarta és tudta élni. Ahol meglegelte a gyökéresztés termékeny talaját, ott jelenléte, fáradhatatlan, sokszínű tevékenysége közösséget hozott létre vagy a már meglévőt táplálta, emelte.

A megélt éveket ilyen szempontból is három nagy fejezetre oszthatjuk.

Első fejezet: „...láng vagyok, része a tűznek”

Kora ifjúsága meghatározói az iskolák. Az Orsolya téri Ált Isk. után a Berzsényi Dániel Gimnázium, azaz a Líceumi évek. Egy-két emberileg kiemelkedő, az életben eligazodását segítő tanár.

Az érettségi után az un. népművelői tevékenység felvállalása hivatalos formában is, pl.: Kenyeriben Művelődési Ház igazgatása, ifjúsági klubok létrehozása. Ez a lehetőség nem élt sokáig. (Művelődésszervezői tevékenységének kibontakozását csak új otthonában Balfon élhette meg, több évtized után és szerencsére két évtizedig.)

Életének egyik legjelentősegteljesebb eseménye következik. Sopronban a 70-es években létrejövő, formálódó, a nehéz küzdelmek, akadályok ellenére fiatal művészeket összefogó, egymást támogató, inspiráló, védő szövetsége a Soproni Fialok Művészeti Kollégiumának legfiatalabb tagjaként talál rá és vállalja fel igazi feladatát az írást. Itt, ebben a társaságban köt örökérvényű barátságot többek közt Kövesi Györggyel a Civitas Pinceszínház létrehozójával és sok-sok éven át fáradhatatlan, éltetőjével, működtetőjével. Bugyi Sándorral, aki az írás mellett könyvkiadót hoz létre és így segíti művésztársait. Berkics Miklóssal a kiváló grafikkal, aki verseskötetét illusztrálta és Szepes Péter képzőművésszel, aki díszlettervezésen, dekorációs munkákon kívül, már Balfon, gyermek és felnőtt táborok vezetését is vállalta testvérével a festőművész Szepes Gyulával.

Második fejezet: ...”ennek a tájnak arcára vagyok írva / és már mint szemölcs hozzátartozom”

A ma már országos híró, ikonikus Civitas Pinceszínház meghatározó közösség volt számára. Itt találta meg életreszóló társát, feleségét, a nagyszerű versmondót, Nagy Ceciliát (Cilit), aki életének aggodalomra okot adó mélypontjaiban is rendületlen erővel bízott benne és kitartott mellette. Őszinte, harcos amazonként védte nagyrabecsült férje irodalmi és társadalmi tevékenységét és két gyermekkel bővülő családjukat. Nem átlagos, sokrétű tevékenységet folytató család voltak ők. Közben együtt tanultak. megszerették a „rendszer” által megkövetelt okleveleket, diplomákat. Huszár László most már „jogosan” lehetett művelődésszervező, valamint újságíró és talán még költő is. Felesége szociálpedagógusi, és tanári diplomával is rendelkezett.

Cili igazi menedzsere férjének, aktív részese irodalmi munkásságának is, hiszen az életművét reprezentáló három kötet (két verses Hangok a sötétből 1995, Paradicsomi semerre 1997 és egy prózai mű 2017) megjelenése, a nagyközönségnek való bemutatása nagyban neki köszönhető. Jelenleg is ő gondozza férje hagyatékát és hamarosan megjelenik áldásos, kitartó munkája nyomán a negyedik, összefoglaló kötet.

Itt kell megemlíteni azt a rendkívülivé lett, játékos, Cilitől származó ötletüket, hogy Balfon Madárijesztő kiállítás rendezzenek, amire bárki benevezhetett alkotásával. Ez a kezdeményezésük a balfiak közösségét, apraját-nagyát mozgósította. Országos hírnév övezte a balfi domboldalt díszítő, jobbnál -jobb, ötletesnél – ötletesebb, néha önmagunkkal való szembesülést is jelentő madárijesztők sokasága. Az önmagán ugyancsak túlmutató, feltűnően sok látogatót vonzó (még Ausztriából is érkeztek) nem várt sikert arató kezdeményezésről, Huszár László könyvet írt, A madárijesztők ürügyén címmel, amiben szerepel az összes alkotásról készült fotó is. Így bár az alkotások nagyrészt sajnos elégették, lényegük és a tanulság megmaradhatott az utókornak.

ULRICH JUDIT

HUSZÁR LACI A CIVITAS PINCESZÍNHÁZBAN

Huszár László költő és Kövesi György rendező mély, időn és rendszereken átívelő barátsága élethosszig tartott. Mindketten ugyanazzal az érzékenységgel szemléltek a világot, életükben, költészetükben, prózájukban állhatatosan ragaszkodtak tiszta értékeikhez.

A barátság, a kölcsönös tisztelet, a Civitas Pinceszínház alkotómunkájában is kiteljesedett.

ÖRÖKKÉ SZELÍD LÁZADÓ

(Huszár László: Ez még a béke)
„...pedig az esti árva csöndben
sokadik cigarettám forradalmi tüze mellett
milyen kedves is mindez
a táj, a tárgy az otthon
a folyton föltápaszkodás

nyál és sár óvó burkából
a napi szabadulás
a hasító fájdalom
és csorba pohárban hűlő feketém.”

Laci dohányzott, Kossuthot szívott, talpasan, szipka nélkül, sokat. Kávézott, amikor csak alkalom adódott, tej és cukor nélkül itta. Bodorodott a füst, szállt a kávé illata, beszélgettünk bölcs és buta dolgokról, sokszor. Mert hosszú időn keresztül Sopronban, a Templom utca 16. első emeletén laktak, pontosan a Pinceszínház fölött. Náluk működött a hely, ahova előadások előtt, után, közben örömmel mentünk, ők pedig örömmel fogadtak.

Kövesi Gyuri 1981-ben felkérte Huszár Lacit, hogy írjon számunkra elbeszélő költeményt, mely az 1980-ban megnyílt Civitas Pinceszínház egyik bemutató darabja lett. A címe: Új Déva vára. Kettejük keze alatt a lírai szöveg és a mozgásszínház csodás egységgé vált. Formabontó előadás volt, melyhez a díszletet maga a pince ódon falai adták.

A nő életével felépített vár, a mindenkori hatalom elé ökölbe szorított kézzel álló, mégis neki építő férfi jelképpé emelkedett, s a záró jelenetben hatalmas nemzeti színű zászló borult az építőkre, áldozatokra egyaránt. Ez volt az a momentum, ami miatt előadásunkat hosszú időre betiltották. Ez volt az indok. Lejött a bizottság a Pinceszínházba (a fenntartó, a városvezetés, a pártbizottság) jól megnézték a darabot, majd betiltották az egészet. Egy darabig nem játszottuk, majd csöndben ismét elővettük az Új Déva várát. Nagyon sokan megnézték.

2004-ben mutattuk be a Huszár Laci versei alapján elkészült önálló estet. Kövesi Gyuri sok-sok alkotásból válogatta össze, a megzenésített verseket „házi zenekarunknak”, a Kövesi-Magyar duónak köszönhetjük. Díszlete egy hatalmas cigarettásdoboz, amelyből a furcsa alakok tipikus munkásruhában léptek elő. Így élték meg a verseket.

ÖRÖKKÉ SZERELMES A SZÉPBE

(Huszár László: A Legszebb Ezerkarát)

„...hogy hívnak lány
vagy úgyis mindegy
fürgé képzelet
nevet ragasztott rád
legyen a neved
ha te is akarod
a Legszebb Ezerkarát...”

Laci nagyon sokáig fotózott. Az évek alatt sokszor elkísért minket a helyekre, ahova előadásainkkal meghívást kaptunk, lejárt a próbákra fényképezőgéppel a nyakában. Elleste a pillanatot, amikor a mozdulat, az arc a legkifejezőbb, a kompozíció a legharmonikusabb és megörökítette magának, a jövőnek..., meg nekünk.

ÖRÖKKÉ KRITIKUS

(Huszár László: Értékrend-változások)

„...jámbor oroszlánok
fokhagymát zabálnak
a sarki nyúl beállt
önkéntes sakálnak
a mintamókus
árvalányhaja
ősz-be-csavarodott.....”

Huszár Laci az AFIT-ban dolgozott, gumisütő volt. Mert az folyamatos éjszakai munka, nappal lehetett a költészetre, az alkotásra fordítani az időt. Az Igazi Életre, amihez azért meg kellett keresni a rávalót.

Persze dolgozott kézbesítőként is, így a hajnalban elvégzett munka után, megmaradt az egész nap.

Sohasem lett volna főnök, hogy mások életéről kelljen döntenie. Övé volt a „történelem alulnézetből”. Nevetett, mosolygott és megvillant a sötét szemüvege, ...ami-vel a dolgok mögé nézett.

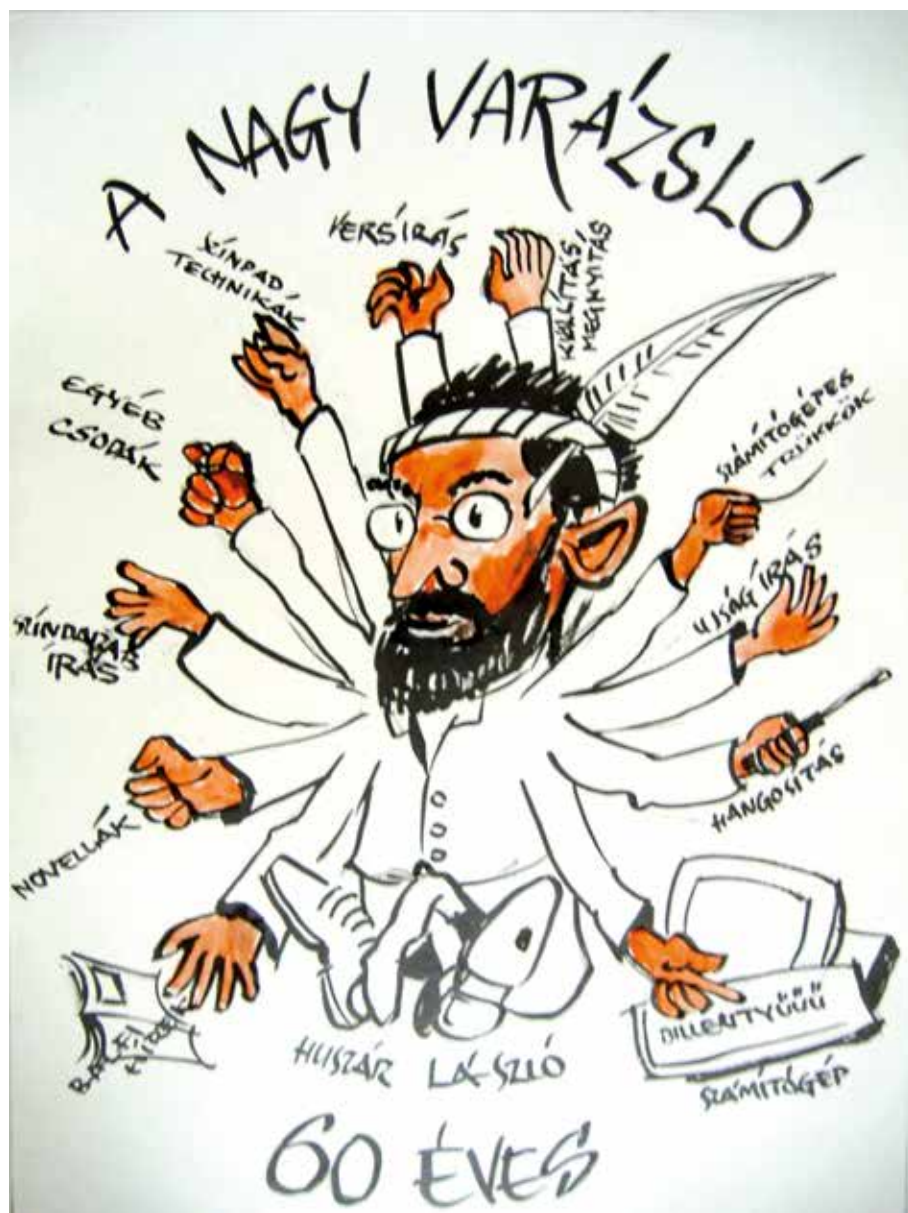
Harmadik fejezet: „... egyszer minden és mindenki költészetté válik”

Az 1980-as évek vége, sőt a 1990-esek sem hozták meg az általa várva-várt változást, viszont úgy döntött, akkor ő fog változtatni. 1986-ban Balfra költözött és mint állattartó, „paraszti” vállalkozásba fogott. Sopront csak Balfig, a peremvidékéig tudta elhagyni, „hiszen Balf is Sopron” legalább is közigazgatását illetően, ahol csendesen, de alaposan belebukott vállalkozásába. Szinte minden földi javát elvesztette. De ez a jellegzetes, egyéni arculatú település végül az otthona lett. Haláláig itt élt. Családja a mai napig.

Itt érte az a szerencse, hogy Cilivel együtt művelődésszervezők lehetek. 1995-ben megkapták feladatuk, hogy a kocsmái szintre züllött helyi művelődési házat, tegyék elfogatható állapotú kulturális intézménnyé. Ez a két évtizedes, jelzőkkel nem is bemutatható munka nem várt csodát eredményezett. A Balfi József Attila Művelődési Ház olyan közösségi találkozóhelyé és rendezvényeit illetően olyan központtá lett, ahová Sopronból, mint zárandokok, rendkívül sokan érkeztek. Kialakult a kiállítások, a hagyományossá váló szüreti mulatságok, irodalmi estek és gondolatébresztő, a helyi közösséget szolgáló-építő estek, csoportok törzsközönsége is. Mindenki, aki fogékony volt erre, a Huszár László és családja által képviselt, szívvel-lélekkel, önzetlenül végzett, rengeteg munkával létrehozott csodára, igazi közösségi, az életet méltányló, másokat is segítő emberré válhatott. A példa ereje óriási.

Évtizedes költői hallgatás után a 90-es években két kötete is megjelent.

2017-ben a művelődési ház falára Huszár László emlékét őrző egyszerű emléktábla került, amelyet a település lakossága és a Balf Alapítvány kezdeményezett és harcolt ki..

Szepes Péter grafikája

KASSAI RÓBERT

HUSZÁR LÁSZLÓ EMLÉKEZETE

Sopron költőjét, Balf fogadta be. A művelődés és a kultúra szolgálatában itt élte le életét.

Huszár Lászlót a balfiak elsősorban a balfi művelődési házban közel húsz esztendeig a feleségével, Huszárné Nagy Cecíliával együtt végzett népművelői tevékenységéről ismerik. Kiemelkedő népművelői munkásságukat több írás is megörökítette:

„2007-ben került sor a művelődési ház rekonstrukciójára, felavatására. A kultúrház azóta a közművelődés fellegvára. A Költészet Napja igazi versünnap Balfon, - rendezvénybe tevékenyen bekapcsolódnak a helyi kisiskolások ill. az időközben megalakult Színházi Kör tagjai. A közművelődés ügyét szolgálja a balfi Művelődési Házban elhelyezett 2.500 kötetes adománykönyvtár, mely lehetőséget biztosít idegen nyelvű, főként német irodalom tanulmányozására is. A népek közötti megértés elősegítését szolgálja a kultúrházban indított német nyelvtanfolyam, melynek keretében Baader Erik tanár úr interpretálásával felnőttek ismerkednek a német nyelv rejtelmivel. A Huszárné Nagy Cecília és a Huszár László költő által működtetett művelődési házban egymást érik a rangos kulturális rendezvények, a képzőművészeti kiállítások mellett, az egész termet megtöltő estek. A kultúra fejlettségi szintjét és a helyi összefogás erejét jelzi a Balfiak Balfért Balfiaknak elnevezésű ki mit tud, melynek során önéletrajzi háromórás műsort adtak a balfiak a zsűfőlásig megtelt nézőtér előtt. (2008. évi világörökségi nap előadás, Kassai Róbert)

„A mártírok emlékét megőrizzük, a borzalmakat nem feledjük. A 4000 kötetnyi könyvtárral, értékes, korhú dokumentumokkal kiegészült új kiállítás ezt a célt szolgálja. Biztos vagyok benne, hogy Huszár László és neje mindennapi elkötelezett munkája minden látogatónak a jövőben is közvetlen segítségére lesz.” (2009 Holocaust Emlékkiállítás Balf, prof. dr. Albert Levente, a NYME általános rektor-helyettese nyitó beszéd)

Munkásságuk kiemelkedő állomásai voltak még a 2014 január 22-én a Magyar Kultúra napján felavatott Horváth Teri emlékszoba, ami Dr. Varga Mária és a Huszár házaspár többévi együtt-munkálkodásának eredménye, a Nemzetközi Gitárákadémia befogadása, valamint a Wosinski Kázmér életművét példának állító festőtábor megszervezése. Huszár László 15 éven át szerkesztette a Balfi Híreket, munkáját dicséri, hogy Svájcban és Kanadában is voltak olvasói a lapnak. Kulturális munkásságát a város a Hűség Napja alkalmából 2012. évben a Sopronért Emlékérem adományozásával ismerte el. 2014. évben a Sopron és környékéről Huszár László és felesége, H. Nagy Cecília versmondó nyerte el „az év embere” kitüntető címet, a köz legnagyobb meglepetésére.

Huszár László országos híró költő, a 90-es években soproni költők közül elsőként szerepelt érettségi tételként. Számos versét megzenésítette Dinnyés József daltulajdonos, T. Horváth József és a soproni Art Líra zenekar.

2017 április hetedikén, pénteken avatták fel a költő és újságíró emléktábláját, melyet a tisztelet jeléül állíttatott Balf Alapítvány.

Az avatóbeszédet Zentai László tartotta, aki nagy örömmel tett eleget a felkérésnek. Az emléktábla a balfi József Attila Művelődési Ház falán került elhelyezésre. Az avatáson nagy számban jelentek meg Huszár László barátai és tisztelői. Huszár László balfi munkásságát én méltattam a Balf Alapítvány képviselőjében.

HUSZÁR LÁSZLÓ

SZERELMESEN, HALÁLOSAN

De jó mindenkinek
Ki szentül hiszi
Hogy rózsaszín gyepen
Golfozik majd az angyalokkal
És szerettei
Mint holmi bizottság
Kulcsos péterrel a kapuban
Csak rá várnak
Ha elég engedelmes volt
Földi életében
De jó mindenkinek
Ki attól retteg
Hogy vad ölelései
Kis árulásai lopásai
Majd megkérdetnek
És egy mennyei
Nevelőotthonban tölt
Több ezer évet
Kis csalásokért
Míg felsőbb parancsra
Máshová rendelik
De jó mindenkinek
Ki iszonyodva gondol
A halálra
Féktelen kínoktól tartva
Gyilkolásért rablásért
Aljas erőszakért
Naponta vacogva
Kér feloldozást
Istenektől vagy beöltözött

Helyi szolgáitól
És milyen magányos
És milyen árva
Ki nem érti mi végre
Kísérte földi létre
Anyja árnya
Teszi dolgát mint
Jólnevelt robot
Életét a jövőnek adja
Mint nem kért zálogot
De látja világosan
Hogy minden csalás
Mindennek ára van
Élni mégis csak úgy képes
Mint mindnyájan
Szerelmesen halálosan

Vörös Renáta: Arany ősz

AKI A SZÍVÉVEL MUZSIKÁLT...
HORVÁTH ISTVÁN RUDOLF
(1953–2010)

Életrajz

Horváth István Rudolf, a soproni Horváth József Alapfokú Művészeti Iskola tanára 1953. február 5-én, Szombathelyen született. Zenei tanulmányait a Győri Zeneművészeti Szakközépiskola oboa tanszakán, majd a Zeneművészeti Főiskola Győri Tagozatán végezte.

A főiskola mellett 1974-től a Soproni Állami Zeneiskolában először óraadó, majd 1976-tól megszakítás nélkül az iskola kinevezett tanára lett.

Ugyancsak 1974-től a Soproni Liszt Ferenc Szimfonikus Zenekarban első oboistaként tevékenykedett.

Szakmai sikerei közé tartozik, hogy több növendékét vették fel zeneművészeti szakközépiskolákba

oboa, klarinét és ütő szakokra.

1980-ban megalakította zenésztársaival a Soproni Barokk Kvartettet, akikkel elsősorban a barokk zene népszerűsítését tűzték ki célul. A Soproni Barokk Kvartett 20 éven át rendszeres közreműködője volt Sopron zenei életének. Horváth Rudolf 1980 és 2010 között több mint kétezer alkalommal szerepelt koncerteken, rendezvényeken szólóban, kamaramuzsikusként, vagy zenekari tagként.

A Soproni Zeneiskola fafúvós tanszakát vezette 1981-től.

1987-ben a művelődési minisztertől Miniszteri Dicséretben részesült.

Nagy örömeire mindkét gyermeke a zenei pályát választotta élethivatásnak. Lánya a Győri Zeneművészeti Főiskolán zongoratanári diplomát, fia a Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskolán klarinétművészi, szaxofonművészi, zongoratanári végzettséget szerzett. Renáta a kapuvári Metrum Zenei AMI tanára, Marcell a Budapest Saxophon Quartett tagja, több zenekar meghívott művésze, klarinét- és zongoratanár.

Horváth Rudolf 1990-től töltötte be a soproni zeneiskola vezetői állását halála napjáig.

Szakmai sikerei közé tartozik, hogy 1992-ben létrehozta a zeneiskola vonószenekekarát, amellyel hat alkalommal a Kisfaludy Napokon aranyérmeket kaptak, két ízben pedig a Győri Kamarazenei Fesztivál kiemelt helyezettei lettek. A Zeneiskola Vonószenekekarával több önálló koncertet adtak Sopronban, Németországban és Ausztriában is. A zeneiskolai vonószenekekar szakmai fejlődéséhez sikerült támogatókat szereznie, így 1993-ban egy tíznapos zenei tábort szervezett Balatonszepezden.

Többéves szakmai siker volt számára, hogy a tanári kar 2/3-ad része korábban a soproni zeneiskola növendéke volt. Igazgatói ténykedése eredményeként tudta be, hogy a zenei oktatás feltételeit is sikerült javítania.

Sopron Megyei Jogú Város Önkormányzatának támogatásával hagyományt teremtett az Országos Zeneiskolai Oboa- és Fagottverseny döntőjének (1994 óta 3 évente) megrendezésével városunkban, ahol tanítványai rendszeresen szép sikereket értek el. Az Oboás Társaság kuratóriuma 2006-ban Szakmai Díjjal ismerte el Horváth Rudolf tevékenységét.

2006-ban alapította kollégáival a Sopron Fúvósötöst.

Vezetése alatt az intézmény jelentős több napos rendezvényt valósított meg / Művészeti Napok, Kamarazenei Fesztivál, ZENE-BONA Tábor, Zenevár/, amelyek most már hagyományt is teremtettek, és évente megrendezésre kerülnek, a régebbi hagyományok megőrzése mellett.

Egyszemélyben igazgató, tanár, muzsikustárs, barát, aki munkájában és emberi kapcsolataiban igazságos, lojális, segítőkész ember volt.

Mindenki „Rudi Bácsija” a zeneiskola szíve és motorja volt, akinek napi kapcsolata a szülőkkel és a diákokkal is kivételesnek mondható. Életében az általa vezetett intézmény a második családja volt, együvé forrt a soproni zeneiskolával.

Munkásságának elismeréseként a Sopron Kiváló Pedagógusa–díj posztumusz elismerést adományozta 2010-ben Sopron városa.

Pályatársak visszaemlékezései:

„Amikor életemben először vezényeltem a szimfonikus zenekart (1979-ben), Horváth Rudolf olyan színvonalon muzsikált, hogy csak a legnagyobb szavakkal lehetett illetni. Ahogy felidézem, még most is melegség önti el a szívemet. Az az utánozhatatlan igazi oboa-tónus, az a zenei érzékenység, ahogy játszott, felfedték előttem muzsikusi nagyságát.”

Dárdai Árpád soproni karnagy

„Mi négyen egy olyan ajándékot kaptunk, ami csak nagyon keveseknek adatik meg. Azt hiszem, Rudi lelke volt a legérzékenyebb, legsebezhetőbb. Ezt hallhattuk az ő rendkívül szép, érzékeny oboahangjában. Csodálatos élmény volt mindig Vele muzsikálni!

Bencsik Erzsébet zenetanár, a Soproni Barokk Kvartett tagja

„Igen, Horváth Rudolf oboaművész igazgató úr példa volt egész szűken vett környezetének csakúgy, mint az egész magyar oboás társadalomnak egyaránt.”

Munia Zoltán, az Oboás Társaság Alapítvány kuratóriumának elnöke

„Mindig ámulatba ejtett rendkívüli tehetsége, muzikalitása, szinte mesélt a hangszer a kezében, ahogy játszott. Őt hallgatva eltűnt a kotta, el az ütemvonalak, a ritmusok; nem volt más, csak a tiszta, szépséges muzsika. Szívügye volt a Zeneiskola, mindent megtett annak érdekében, hogy a kollégái a lehető legjobb körülmények között taníthassanak.”

Tóthné Rázó Emőke zenetanár (HJAMI)

„A vonósenekar vezetőjeként azért szerettük, mert minden izgalom és feszültség, szervezési nehézség mellett is megőrizte vidámságát. A háttérben esetlegesen felmerülő problémákból mi sohasem észleltünk semmit, legfeljebb csak utólag, Rudi bácsi derűje átsegített bennünket minden szakmai és szervezési buktatón.

Hogy milyen jó muzsikus volt, mi azt akkor fel sem fogtuk: minden gördülékenyen működött. Mércé volt számunkra zenéből is és emberségből is.

*Kóczán Péter brácsaművész, művészeti vezető
(Soproni Liszt Ferenc Szimfonikus Zenekar)*

„Horváth Rudolf halála óta tizenegy év telt el. Az éles fájdalom lassan tompult és átalakult emlékekké, és ezek az emlékek a mai napig átszövik a zeneiskola falait, termeit az Ő nagy szívével és lelkével.”

Nagy Irén zenetanár (HJAMI)

Emlékek egy kollégáról, muzsikustársról, barátról, felettesről, elődről

Nehéz. Nagyon nehéz.

Rudi bácsi – ahogy fiatal és idős egyaránt nevezte – egy volt a soproni zeneiskolával. Róla nem igazán lehet emlékezni tárgyilagosan. Az év 365 napjából 362 napon biztosan bent volt szeretett iskolájában.

Amikor 32 évvel ezelőtt Sopronba kerültem, az akkor még Állami Zeneiskola nevelőtestületének része lettem, Rudi jött oda hozzám először, köszöntött, majd közölte, hogy bármikor, bármilyen problémámmal nyugodtan keressem meg.

A fiatal kollégákat mindig felkarolta éppúgy, mint minden körülötte lévőt. Lehetett az pedagógus, növendék, szülő. Mindig volt bátorító szava mindenkire, miközben bizonyosan neki is adódtak megoldandó gondjai. De ezek sosem voltak előbbre valók másénál.

A szimfonikus zenekarban volt szerencsém mellette ülni, rengeteget tanultam tőle a zenekari muzsikálás terén is. Gyermekként, tanítványként kezelte, nem lehetett semmilyen lelki megingást eltitkolni előle, rögtön észrevette, próbálta helyre billenteni az ember lelkét. Megélhettem azt is, hogy együtt léptünk fel szólistaként a Szent Mihály-templomban rendezett szimfonikus zenekari hangversenyen. Éltre szóló élményekkel gazdagodhattam, csak hálát adhatok, hogy ismerhettem őt. Természetesen nem csak a zenekarban játszottunk együtt, szinte rendszeresnek mondható, hogy különböző kamarazenei felállásban szerepeltünk.

A Soproni Petőfi Színház felújítása utáni társulat szerveződését követően a zenés darabokban – melyek főként operettek voltak – örömmel vett részt a zenekari árokban ülve, figyelve a színpadot, együtt lélegezve, kísérve az épp éneklő színészt. Az az angyali oboahang, mely az ő szívéből jött a hangszeren keresztül, örökre befészkelte magát sokunk fülébe. Ezt hallhattuk szinte minden zeneiskolai tanári hangversenyen is akár szólóban, akár kamarazenei formációkban.

A zeneiskola összes dolgozójának, a nyugdíjas kollégáknak, az érkezett vendégeknek ő szervezte minden évben a pedagógusnap összejövetelt, melyre csak azt kellett eldöntenünk, hogy mit szeretnénk enni. Ő megcsinálta. Már előző nap pácolta a húst, kora reggel „indította” a bográcsos főzést, ezt is mindig örömmel tette. Természetesen nem ez az egy közös együttlét volt egy-egy tanévben, igyekezett a tantestületet összekovácsolni. Engedte a kollégákat kiteljesedni, a közösség összefogásában élen járt. Lehetett az akár a Zenei Világnap alkalmából rendezett vidám délután, amikor az egész tantestület szamba hangszereken játszott és vonult.

A zeneiskola Szélmalom utcai épületegyüttesének felújítását – építését napról napra nyomon követte a helyszínen, az átköltözést is teljes egészében ő bonyolította.

2007 februárjától közvetlenebb kapcsolatban voltunk, bizalmat szavazott nekem, hogy helyettese legyek. Öröm és megtiszteltetés volt vele dolgozni, előre vinni a reá bízott intézményt. Mindenki munkáját elismerte, hálás volt minden elvégzett feladatért.

A zenéhez való szoros kötődése nem merült ki a klasszikus muzsika művelésével, évtizedekig rendszeres énekese, zongoristája, gitárosa volt a szórakoztató zenei formációinak kollégáival, barátaival.

A repülés iránti szeretete is erős volt, a Soproni Modellező Klub tagja, majd elnöke volt. Gépeit saját maga készítette, gyermeki boldogsággal mutatta minden alkalommal egy-egy új „szerzeményét”.

Volt tanítványai rendszeresen visszalátogattak zeneiskolai mesterükhöz, beszámoltak életük alakulásáról, szakmai előmenetelükről. Tanszakát mindig saját gyermekeiként kezelte. Sokan személyiségének hatására választották az oboát hangszerükül, nem tudták, milyen nehéz hangszer tanulásába fognak bele. Rudi bácsi garancia volt a sikeres zenetanuláshoz.

A kempteni Zeneiskolával való kapcsolat ápolása és szorosabbá tétele is az Ő érdeme.

Mások általa támogatott és saját ötleteit, melyek a mai napig is élnek, nehéz és hosszadalmas lenne felsorolni, féltő, hogy kimaradna valami a lajstromból.

Embersége, szerénysége magas szintű volt, őt sosem lehetett dicsérni, mindig más volt a fontos. Más sikérének sokkal jobban örült.

Intelligens ember volt, aki szerette a verseket és a jó bort is.

Most megint mérges rám onnan fentről, sosem azért tette a dolgát, hogy dicsérjék. Így sajnos csak halála után tudtam felterjeszteni a Sopron Kiváló Pedagógusa elismerésre, pedig egész életében teljes mértékben méltó volt erre a címre.

Engedtesék meg, hogy még egy személyes és szakmai emléket oszthassak meg. 2010. május 9-én játszottuk Orbán György I. Miséjét, melyben néhány hangszer kísérte a Kórus Spontánusz énekkart. Rudi betegsége okán nem nagyon akarta elfogadni a felkérést, de hosszas rábeszélésre végül akkor is együtt muzsikálhattunk. Nem tudtam, hogy az az utolsó alkalom lesz...

A következő hét csütörtökén volt a hagyományos zenekari kíséretes növendékhangversenyünk, melyre a hét folyamán próbáltunk a gyerekekkel és a zenekarral. Úgy volt, hogy május 13-án este mellettem fog ülni, együtt kísérjük a zenekarban muzsikálva tehetséges diákjainkat. Aznap reggel távozott az égi zenekarba. A hangverseny átalakult Requiemmé, a székén egy szál sárga rózsával búcsúztam tőle...

Nehéz. Ma is nagyon nehéz.

EMLÉKEIMBŐL

A Magyar Értelmező Kéziszótárban az emlék az emlékezetben őrzött tudattartalom. Arthur Schopenhauer német filozófus szerint az emlékezet a camera obscura¹ gyűjtőlencséjeként működik, mindent összevon, szebb képet mutat, mint az eredeti. Az én emlékezésem csak bizonyos fokig gyűjtőlencse, alig mutat szebb képet az eredeténél. Írásomhoz Goldmark Károly Emlékiratai² adtak indíttatást.

1964 tavaszán láttam először Sopron szélső házait, vonatablakból, Nagycenk-Kópháza felől jövet. A zeneakadémia Párkai István tanár úr vezette kamarakórusával utaztunk ide, a Pedagógus Énekkarok Fesztiváljára, amit a tizenöt éves Liszt Ferenc Pedagógus Kórus szervezett megalakulásának másfél évtizedes jubileuma alkalmából, 12 vendégkórus több mint 800 dalosának részvételével. Nagy szó volt ez 1964-ben!

Az események középpontjában az ünneplő ünnepeltek álltak. A díszhangversenyen műsorral köszöntötték a vendégeket.³

A tizenöt éves együttes „különösen a műsor első részében bemutatott a capella számokban /.../ várakozáson felülit nyújtott” – írta Maklári József karnagy, a fesztivál értékelő bizottságának elnöke. Kedves színfoltja volt az eseményeknek, amikor az énekkar és egyik alapító tagja, Höfle József, „Szocialista Kultúráért kitüntetést kapott. A Pedagógusok Lapjának április 22-i számában Fényi András összegezte a fesztivál eseményeit „Az ének ünnepe – Sopronban” címmel⁴. Mint már írtam, a zeneakadémia kamarakórusában én is énekeltem⁵. Részesem voltam, lehettem a találkozó lélekemelő pillanatainak.

Félév múltával tanulmányi kiránduláshoz kapcsolódott második idejövetelem a középiskolai énektanárképző és karvezető tanszak ötödik évfolyamával, utolsó éves hallgatóként. Alig voltunk tucatnyian.

Először 1964. október 21-én, szerdán Győrben gyűjtöttünk szakmai tapasztalatokat, de a megyeszékhely néhány nevezetessége is gyarapította ismereteinket. A kora esti órákban utaztunk tovább. Párdányi Judit és Markó Lenke kolléganők vártak minket a soproni vasútállomáson.

Másnap, éppen Liszt Ferenc születésnapján, reggel 8 órakor kezdtük a napot a zeneiskolában, Párdányi Judit szolfézsóráján. Amit láttunk, hallottunk tőle, „szép és tanulságos volt”. „Kolléganőnkéről már főiskolás korában tudtuk, hogy szakmáját értő és szerető jó muzsikussal, e véleményünket most bemutató tanításával még jobban igazolta. Az órának a tanár egyéniségéből fakadóan tiszta, derűs volt a légköre. A feladatok pergő ritmusban követték egymást, a közös munkának egy üresjáratú perce sem volt.”⁶

1. Fényképzésre használható sötétkamra, olyan doboz, aminek egyik oldalán kis nyílás van. Lyukkamarának is mondják.
2. Erinnerungen aus meinem Leben, magyarul megjelent 1922-ben.
3. Hassler: Ünnepre jöttünk, Brahms: Bűvös éj, Bárdos: Az nem lehet c. karműveivel indítottak, majd győri, fővárosi együtteseket követően J. Haydn: A pillanat c. vegyeskarát, Az évszakok „Tavaszi kórusát”, Kodály Zoltán Kállai kettősét énekeltek a Budapesti Pedagógusok Központi Szimfonikus zenekarával, Somlai András vezényletével.
4. Nagy Alpár: A soproni Liszt Ferenc Pedagógus Énekkar története 1949-1969, 26. Különkiadás korlátozott példányszámban, Sopron, 1969. Készült az Erdészeti és Faipari Jegyzetszorosító részlegében.
5. Muzsika, 1964. március (3.) 43. Karvezetők kara.
6. Parlano, 1965.1-2. 47. Két emlékezetes nap története.

Az óvónőképző gyakorló óvodájában, az „apró emberkék birodalmában” képzős hallgató vezette a zenei foglalkozást. Minden mozzanatában a játék, a játékosság dominált, a dallamtanulásban is (Én kis kertem kerteltem), meg a zörejhangok felismerésében is. A 4-5 évesek foglalkozásán ugyancsak játék kapcsolódott a gyermekek énekéhez. A programban különféle „mérő” mozdulatokkal, mozdulatsorokkal a ritmusérzék fejlesztés alapformája, az egyenletes, szerepelt.

Az általános iskola zenei tagozatos II. osztályának énekórája felejthetetlen élményt nyújtott. Markó Lenke tanárnő és a másodikos gyerekek „szuperprodukciója” mindenkit elbűvölt. Lenke néni mesebeli törpéi, szemléltető eszközei, nem utolsó sorban az ő nem mindennapos személyisége csodálatos eredményeket produkált, „bámulatos”- mondogattuk, „így kellene másutt is”. „A tanárnő minden eszközt megragadott arra, hogy a gyerekek hallását élesítse, szívüket kitarja, fogékonyra tegye a zene szépségei iránt.”⁷

A hospitálások után rögtönzött „minikoncertet” adtunk az óvónőképző dísztermében. Magam is szerepeltem. Händel egyik fuvola-zongora szonátájának tételét játszottam Pálfalvy Ferenc hallgatótársam zongorakíséretével.⁸ A hangverseny végeztével az óvónőképző igazgatója, Földi Lőrinc⁹ szép szavakkal búcsúzott tőlünk.¹⁰

Debrecenben születtem, 1957-ben érettségiztem, huszonhat hónapos katonáskodás után 1961-ben kezdtem zeneakadémiai tanulmányaimat Budapesten. A hospitálások rendszerében a Cukor utcai gyakorló iskola jelentette az utolsó állomást, ahol Csipkai József tanár úr osztályában jól sikerült diplomatanítással bizonyítottam pályára való alkalmasságomat. Az 1964/65-ös tanulmányi évben, szerencsés véletlennek köszönhetően, Pesterzsébeten tanítottam a Kossuth Lajos utcai általános iskolában 7., 8. osztályosokat, természetesen a kerületi tanács hivatalos papírjainak birtokában. Akkoriban csak olyan friss diplomás maradhatott Budapesten állásban, aki állandó lakos volt és fővárosi álláshellyel rendelkezett. Megfeleltem mindkét feltételnek: 1961 óta állandó lakos voltam a XIII. kerületi Bulcsú utcában, szüleim lakásába bejelentve, majd állásom is lett. Ámde bizodalمام hiábavaló volt. Szőnyi Erzsébet tanszakvezető tanárom nem javasolt a pesterzsébeti állásba. Döntése vidékre kényszerített.

45/1965-ös számú „jeles” minősítésű okleveletem 1965. június 19-én keltezték. Az akadémia hirdető tábláján már olvashatók voltak a közzétett álláshelyek, a friss diplomásokat segítő. Köztük láttam a Soproni Állami Zeneiskola igazgató-karmesterének tájékoztató közleményét, ami szerint Székely Endre olyan végzést keresett, aki fuvolásként is hasznosíthatta tudását a vezetése alatt működő szimfonikus zenekarban. Akkoriban – szóltam már róla – elég jól fuvoláztam közepes nehézségű darabok szintjén.

Egy másik álláskínálat is szemet szúrt, Nagyatádról, ahol gimnáziumi helyet ajánlottak, szolgálati lakással. Anyagi szempontból ez tűnt kecsegtetőbbnek. Sopron? Nagyatád? Melyiket válasszam? Sopron a nyugati határszélen, korlátok között, határsávbán, elszigetelten, Nagyatád Somogy megyében, a Balaton déli oldalán, szaba-

7. Uo. 48.

8. Drahota Szabó Ildikó és Pélyi Gabriella Mendelssohn-duettet énekelt Perge Viktória zongorakíséretével. A japán dalok nagy sikere után a Párdányi Judit irányításával működő Fallalla kamarakórus jelenlévő tagjaival néhány madrigált szólaltattunk meg.

9. Ebben az évben nevezték ki az intézet élére. „...egy évtizedes gimnáziumi igazgatósága nyomán 1964-ben a Soproni Óvónőképző Intézet élére szölitották.” (A Benedek Elek Óvónőképző Főiskola Sopron, 1993, 136. Dr. Kelényi Ferenc: Földi Lőrinc 1913-1970)

10. A 2 kétnapos tanulmányi kirándulás eseményeit lásd a 6-os, 7-es számú jegyzetben, a Parlando adott számának 45-48. oldalain! Közzétették a Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskola középiskolai énektanárképző és karvezető tanszakának V. éves hallgatói.

don, kötöttségek nélkül... Első nekifutásra az utóbbi mellett döntöttem, de feleletre se méltattak, bizonyára más pályázó kapta. Szerencsémre jó szüleim a másik irányba is megtették a szükséges lépéseket, Sopronba is elküldték papírjaimat a jelentkezési határidő lejárta előtt. Székely Endre kedvező választ adott, augusztus közepére szóló meghívással.

1965 augusztusában harmadszor, sejtésem szerint életre szólóan jöttem Sopronba. Győri átszállással döcögtem uticélom felé. Kapuvár tájékán igazoltattak a „civilruhások”, az utasfülkében egyedül ülő fiatalemberen megakadt a szemük, s kérdezgettek erről-arról, honnan jövök? hová megyek? mi dolgom Sopronban? meddig leszek ott? Elégedettek voltak, udvariasan továbbálltak.

A végállomáson nem várt senki. Két kézbőrönddel érkeztem, a legszükségesebb holmijaimmal. Beadtam mindegyiket a csomagmegőrzőbe egész napra, és utamra indultam.

A zeneiskolát hamar megtaláltam a Köztársaság utca 12. szám alatt.¹¹ Az első emeleten zárva találtam igazgatóm irodáját. Bizonyára korán érkeztem. Jelentkezésnek mondott bemutatkozásom a mellette lévő gazdasági irodában történt. Szána Balázné hasznos tanácsokat adott, például – akkor talán a legfontosabbról –, hol s hogyan keresek estére szállást vagy albérletet? A Lenin körúti hirdetőről kiválasztottam jó pár címet, és sűrű kérdezősködésekkel egybekötve az Újteleki utcában, a Táncsics utcában, a Kossuth utcában megnéztem mindegyiket, ám egyik se tetszett, pedig nem tettem magasra a mércét. A sok kérdezősködés, gyaloglás közepett az is eszemben volt, hogy legalább egyetlen éjjelre a Pannoniában alhatnék, de nem akartam pénzköltéssel kezdeni soproni életemet. Folytattam a szálláskeresést. Addig kerestéltem, addig, addig, amíg a Magyar utca 2-ben rátaláltam az „igazira”, a külön bejáratú, az udvari oldalsó lépcsőházból elérhető I. emeleti helyiségre, már erősen használt berendezési tárgyakkal mindössze 400 forintért, akkori zeneiskolai fizetésem egyharmadáért. Nem sokat teketóriáztam. Fizettem Eliz néninek. Elhoztam bőröndjeimet az állomásról. Berendezkedtem. Nem volt nehéz.

Másnap, biztos albérlettel a hátam mögött, találkoztam Székely Endre igazgató-karmester úrral. Érzésem szerint első látásra szimpatikusak voltunk egymásnak. Főképpen szakmai témákról beszélgettünk, tanulmányaimról, akadémiai éveimről, itteni szálláskeresésemről, végül megkérdezte: tagja vagyok-e a pártnak. Nemmel válaszoltam. – Valahová mindenkinek le kell tenni a garast – mondta ő. Mondhatta, mert ő már letette. Sopronba kerülésének útját „fönről” egyengették. Lakást is kapott az Orsolya téren. Gyakran fölzaladt a Horváth Imréné vezette művelődési osztályra, csakúgy, mint a városi pártbizottságra. Ápolta a kapcsolatokat, és nem hiába.

A zeneiskola akkoriban is – talán jobban, mint ma – a város zeneéletének jelentős pontja volt. A fiatal tanerők mellett az idősebbekből is többen tanítottak óraadóként. Hivatalosan 1950 decemberében vette át a város a Földművelődésügyi Minisztériumtól a valamikor Russ-palotát, a hozzá tartozó kerttel. Amikor épült, egyik legszebb épülete volt Sopronnak. Amikor városi tulajdonba került, többszáz növendék tanult zenét keretei között. Néhány évvel később már hat és félszáz volt a tanulólétszám. 1963/64-ben az 536 főt 176 főállású, 6 óraadó tanár tanította. Én a 15-ös számú tanteremben tanítottam, az iskola oldalsó bejáratával szemben, a földszinten. Előképzősök, zeneiskolai csoportok, továbbképzősök jöttek hozzám, és kiegészítésképpen, hogy megle-

11. Az utca-elnevezéseket akkori nevükön írom a továbbiakban is.

gyen a kötelező heti óraszámom (22), klasszikus gitár alapfokú oktatását is vállaltam. A tanórákat délután tartottuk a zeneiskola rendje szerint.

Szeretettel emlékezem munkahelyem kedves alakjaira, munkatársaimra.

Horváth József (Jóska bácsi) huszonöt éves korában lett az iskola hegedűtanára, öt évvel később igazgatója és a szimfonikusok karmestere. Évtizedeken át iránymutatója volt Sopron zenei életének. Hegedűsök sorát nevelte. A vidéki zenekultúra egyik bázisává tette Sopront. 1979 decemberében még hallotta szimfonikusainak karácsonyi játékát, pár napra rá örökre eltávozott. Fej domborművét ábrázoló emléktábláját Marietta lánya készítette, és 1989-ben a művelődési központ nagytermének két ajtója között avatták fel a soproni Zeneegyesület megalakulásának 160. évfordulóján. Azután az új zeneiskola Szélmalom utcai homlokzatára került.¹² Jó sorsom abban a szerencsében részesített, hogy a zeneiskolában több évig láthattam, köszönhettem neki, beszélhettem vele, hallgathattam emberséges, bölcs szavait, tisztelhettem a „nagy öregek” között őt, a „Háromszáz hangverseny karmesterét”¹³, akinek intésére „mintegy ezer mű szólalt meg”¹⁴. És mindezek a derekasan végzett pedagógiai munka, a becsületos iskolavezetési tennivalók, meg ki tudja még mennyi minden közepett! Amikor tehettem, emlékeztem róla¹⁵. „Érdemeinek hivatalos elismerése elmaradt” – írta Lomoschitz Pál.¹⁶ Az biztos, hogy a Pro Urbe Sopron díjnál, meg a Lackner Kristóf éremnél többet kellett volna kapnia.

Hűséges társa életben, művészetben Bella néni volt (Dessewffy Izabella), aki 1925-ben „a felfelé ívelő művészpályát örömmel felcserélte a házassággal.”¹⁷ A Magyar Királyi Operaház koloratúr szopránja férjével Sopronba jött, a zeneiskola énektanáraként dolgozott, és számtalan rendezvényen énekelt. 1974. október 8-án szólította az Úr magához. A Szent Mihály-temetőben alussza álmát.¹⁸

Klafsky Henrik bácsiról a következőket olvastam: „Az életét kiteljesítő zene a város huszadik századi életének is egyik meghatározójává tette.”¹⁹ Vele szintén sokszor találkoztam a zeneiskolában meg a szimfonikus zenekarban. Barátságos, kedves, közvetlen volt, fiatalokat megszegyenítő energiával rendelkezett. Többgyerekes soproni családban született. Korán ismerkedett a vonósokkal. Már tíz éves korában a zeneegylet tagja lett, brácsázott, nagybőgőzött. Mégsem zenei pályát választott. Banktisztviselőként is élt-halt a zenéért. A Dalfűzérrel, a Soproni Zeneegylettel, a sokféle társadalmi pozícióval, a háború után a Soproni Zeneiskola nagybőgő szakának vezetésével, és még sok egyébvel beírta nevét Sopron társadalmi, kulturális nagykönyvébe. Csaknem száz évet adott neki a Teremtő, tisztességben, becsületben, sikerekben, küzdelmekben gazdagon. Életének 98. esztendejében – a rendszerváltáskor – köszöntötték mint a „Schlaraffia” (slaraffia, német, tejjel-mézzel folyó meseország) képzeletbeli lovagi társaság legidősebb tagját. Ezután nemsokára „beteljesítve földi küldetését, távozott az örök harmónia világába”.²⁰ Tisztelegtem emléke előtt a Kisalföld 1990. december

12. Soproni Téma, 2021. február 17.4. Horváth József emléktáblája

13. Kisalföld, 1964. január 25. vasárnap. Radó Ferenc: Háromszáz hangverseny karmestere.

14. Uo.

15. A tizenkettedik emléktábla (Soproni Szemle, 1990.1.65-71), Bárdos Lajos négy levele Horváth Józsefhez (Soproni Füzetek, 1995..251-255.), Egy soproni muzsikusz házaspár emlékére (Soproni Füzetek, 1999.236-238.)

16. Dessewffy-Horváth Marietta: Régi jó soproniak, érdekes emberek, történetek, 2002.62-63. Lomoschitz Pál: Horváth József (1900-1979), fényképpel.

17. Uo. 644-65. D.H. Marietta: Hné Dessewffy Izabella (Rövid életrajz), fényképpel

18. Uo.64.

19. Régi jó soproniak...66. Dr. Hoffmann Ottó: Klafsky Henrik (1893-1990), fényképpel.

20. Uo. 169.

19-i számában „Klafsky Henrik halálára” c. írással. A Soproni Szemlében Macher Frici bácsival közösen idéztük alakját.²¹

Kovács Sándor akkor lett a zeneiskola tantestületének tagja, amikor Horváth József igazgató-karmester úr 1965. március 1-jei nyugdíjazása előtt az igazgatóhelyettesi állás betöltésére kérte föl. Erről a következőket írta: „a zeneiskola igazgatója, Horváth József, akire ma is tisztelettel és hálával gondolok, - évekig figyelemmel kísérve és elismerve zenei tevékenységemet, a zeneiskola igazgatóhelyettesi állását ajánlotta fel számomra. Új munkakör, új kihívások! Természetesen örömmel vállaltam.”²² Az újdonsült helyettes igazgató Fertődről indult 1946-ban, a soproni Orsolya téri iskolában 120 tagú gyermekkórust vezényelt, a pedagógus énekkar alapítója volt 1949-ben és karnagya is, majd a Fertődi Haydn Kórus élén felejthetetlen sikerek munkása. Új munkahelyén az ig.helyettesi tennivalókon kívül szolfézst, zeneirodalmat tanított. Tanítványaiból itt alakította meg azt a lelkes kisegyüttest, ”mely magja volt a később kibontakozó leány-, majd női karnak”.²³ 1967-től 93-ig országra szóló, sőt, határainkon túli sikereket ért el. Amikor Székely Endre faképnél hagyta Sopront, előbb ig.helyettesként, azután megbízott igazgatóként vezette a zeneiskolát. Helyt állt akkor is, amikor 1968-ban Jancsovics Antal, 1970 őszétől Horváth Gyula kapta meg az igazgatói széket. A zeneiskolából az óvónőképzőbe vitte útja, az ének-zene szakcsoport élére. 1989. január 1-jént lett nyugdíjas. Pár évig még óraadóként dolgozott. Példamutatásával, emberségével, egyenes tartásával, szakmai tudásával nyerte meg a körülötte lévőket. Tanárként, karnagyként, szervezőként a legjobbak közé tartozott. Jól kezelte a helyzeteket, jól bánt az emberekkel. Nagyra tartottam, becsültem, tiszteltem. Ennek többször hangot adtam.²⁴

Grósz Károly tősgyökeres soproni poncichter családban született 1905-ben. Sajátos hely illette meg a város zenészei között. Kezdetben furcsálltam poncichter dialektusát, debreceni fülemnek szokatlan volt, szinte idegen.²⁵ A „szakmát”, a rézfűvös hangszerekkel ismerkedést Győrben kezdte 1947-51. között. A Soproni Zeneiskola trombita szakának élére került, de Kapuváron is tanított. A Soproni Szimfonikusok első trombitásaként, illetve a városi fűvősenekar első szárnykürtöseként megbecsült helyet vívott ki. A zeneiskolában „ő volt az altisztai titulust használó kitűnő mindenese”²⁶. Grósz bácsit sohasem hallottam trombitálni, tanítani se láttam, Mások dicséretére hagyatkoztam. Amikor találkoztunk, szívélyesen köszöntünk egymásnak. Szeretetre méltó ember volt.

Maros Ernőről írta D.H. Marietta:

21. 1991.3.270-274. Klafsky Henrik emlékére

22. Régi jó soproniak...123. Kovács Sándor: Magamról, munkámról. Sopron, 2001.november 16., a 121. oldalon Kovács Sándor fényképével.

23. Uo.

24. Liszt Ferenc nevéte vette fel a Soproni Leánykar. Ünnepi Hangversen – nagy sikerrel. Kisalföld, 1976. április 4.6.

A 15 éves Soproni Liszt Ferenc Női Kar története 1967-1982, Sopron, 1982. A 15 éves Soproni Liszt Ferenc Női Kar (1967-1981, Soproni Szemle, 1982.1.55-68

Negyedszázad a soproni zenei művelődés szolgálatában. A Liszt Ferenc Női Kar jubileumára (1967-1992), Sopron, 1992., Kisalföld 1992. március 18. szerda,16., 1992. március 26. csütörtök,8.

Magasra tette a mércét. A 80 esztendő Kovács Sándort köszöntjük. Vivat Academia, 2003.december 8.

„Lelkemből lelkedzett derével tekintek vissza.” Vázlatos pályakép Kovács Sándorról. Várhely, 2004.1.67-69.

Volt egyszer egy Haydn-kórus... Az Esterházy Pál Alapítvány kiadványa a Kodály-emlékévben, 2007-ben, 26-113.

In memoriam Kovács Sándor. Kései gondolatok. Soproni Füzetek, 1918. 99-103.

25. D.H. Marietta két vidám élethelyzettel mutatta be könyvének 291., 282. oldalán.

26. Régi jó soproniak...291.

„...édesapámnak hosszú éveig a 'jobbkeze' volt, egyébként fagott szakos tanár, aki családjával a zeneiskola épületében lakott, az un. Russ-háznak az Erzsébet utcai frontra eső részén.”²⁷ Ernő bácsi 1913-ban született. 1973-tól nyugdíjas, aztán óraadó. A fafűvös tanszakot vezette. Jó pár területen dolgoztunk együtt. Kitűnően zongorázott, a blattolásban átlagon felüli képességekkel rendelkezett. Nem egyszer kamaráztunk, én fuvoltam közepesen nehéz darabokban, hogy formában maradjak, ő kísért. A hatvanas évek második felében a pedagógus énekkarnál zongorakísérőm volt számlálhatatlan alkalommal. Derék, szolgálatkész ember volt, amiben tudott, segített, önzetlenül, legjobb tudása szerint. Kottamásolása páratlanul szép volt. Csöndes, nyugodt embernek ismertem, igazi jó kollégaként emlékszem rá. Becsültem, tiszteltem, sokra tartottam, nagyra értékeltem mint embert, mint muzsikust. Magabiztossga mindennél többet ért.

Kossow Mária néni (Dr. Basinszky Istvánné) 1936-ban kapott zongoraművészi diplomát a budapesti zeneakadémián. Sopronban zeneóvodát szervezett, működtetett, az első ilyet annak idején. A zeneiskola tanáraként ment nyugdíjba 1965-ben. Kedves, közvetlen úriasszonyként él emlékezetemben.

Mihálka Margit (1914, Zalaegerszeg) 1933-39-ben a budapesti zeneakadémián szerzett képesítést, 1941-71 között zeneiskolai tanár, 1971-től óraadó Sopronban. Szólistaként, de zenekarral is gyakorta szerepelt. Játszott például Liszt Paganini-etűdök sorozatából, interpretálta a Magyar fantáziát, Beethoven Karfantáziájának zongoraszólóját. Férjét, dr. Augusztinovicz Elemért, a Berzsényi Dániel Gimnázium igazgatójaként sokféle közéleti munkájáért tisztelték az emberek. Mindketten rászolgáltak a megbecsülésre. Guszti bácsival éveig dolgoztam a filharmóniai bérletek terjesztésében, illetve a városi TIT-ben.

A nyugdíjas óraadók sora él emlékezetemben. Barlai Margit (a szelíd, finomlelkű Puppai néni), Kotányi Lászlóné, Dr. Orbay Lajosné, Dr. Hernfeld Pálné (Dr. Hernfeld Pál fogorvos második felesége, Christián Elza, Losonc 1893-Sopron 1977),²⁸ Dr. Fendler Károlyné, a szimfonikusok nélkülözhetetlen tagja, a cellós növendékek tanítója.

Horváth Marietta (1930) Horváth József és Dessewffy Izabella lánya Sopronban kezdte hangszeres tanulmányait édesapjánál 1936-49 között, azután Budapesten, Győrben folytatta. 1956-73 között volt Sopronban hegedűtanár. 1973-ban elment szülővárosából. Ennek okát maga is megírta: „1973-ban kénytelen voltam elhagyni szülővárosomat, Sopront, mert olyan emberek irányították a kulturális életet (tisztelet a kevés kivételnek!), beleértve a zenekultúrát is, akikkel bizonyos vonatkozásban személy szerint nem tudtam egyetérteni sem szakmailag, sem erkölcsileg.”²⁹ 1986-ig Celldömlőkön tanított, onnan nyugdíjazták, de folytatta munkáját szerződéses hegedűtanárként. Zenei tevékenysége mellett irodalmi, képzőművészeti munkái is értéket képviselnek. „Nemcsak hogy otthonosan mozog a testvérműzsák birodalmában – írta Sarkady Sándor -, de cselekvő művelője is a társművészeteknek.”³⁰ Harmadik könyvében (Szivárvány havasán, 2001), és a 2002-ben megjelent „Régi jó soproniak, érdekes emberek, történetek” c. memoárgyűjteményben a maga nevéhez kapcsolta anyja családi nevét: Dessewffy-Horváth Marietta. 2009-ben távozott közülünk. Nagyra tartottam, csodálom és becsültem sokoldalúságát, teremtő erejét. Ajánlásai, beírásai ma is kedvesek.

27. Uo.

28. Kisalföld 1993.december 18.szombat.6. Elza néni emléke. Hangszerének mestere (1) – fényképpel, december 20.hétfő.6. Elza néni emlékére. Első sikerek (2) – fényképpel, december 21.kedd,6. Elza néni emlékére. A csendes munka élen (3) – fényképpel, december 22.szeder,6. Elza néni emlékére. Tanítványok a dobogón (4) – fényképpel.

29. Régi jó soproniak... 10. Prológus

30. Uo. – a hátulsó lapon (fülszöveg)

Kossow Mária-Dr. Basinszky István házasságában két leánygyermek született: Erzsébet és Margit. Erzsébet 1963-ban lett a Soproni Zeneiskola kinevezett szolfézs-tanára. Tanított az Orsolyáknál is, kórusmunkát is végzett a Hunyadi általánosban, mivelhogy 1974-79-ben karvezetésből is oklevelet szerzett a zeneakadémián. Férjével, Dr. Szeles Endre építészmérnökkel 1990 elején kamaraesteket indítottak Fő téri otthonukban (Dalmay-alapítvány) Sopron hagyományait ápolandó. Basinszky Margit hegedűsként külföldön kamatoztatta zenei tehetségét.³¹

Borgulya András zeneszerző öccse, László (1934) a zeneiskola zongoratanáráként működött. Végzettsége szerint zeneelmélet-, zongora-, szolfézs-tanár. Intelligens, csendes, halk szavú, jó kolléga, és remek zongorista. Képességeit mi sem bizonyítja jobban, mint az, hogy például 1971 júniusában a múzeumban megnyitott Liszt Ferenc emlékkiállításán a VI. rapszodiát, és az Eroica transzcendens etűdöt játszotta. Szerettem vele társalogni, beszélgettünk „nagy kérdésekről” is. Török bácsi zongorahangoló halála után ő lett a hangszer orvosa városszerte, jó füllel, komoly eszközökkel, hozzáértéssel. Ő „gondozta” a zeneiskola zongoráit is.

Demeter László (1936) hegedűtanár 1962-től tanította szakmáját a zeneiskolában. Megbízható tagja volt a szimfonikusoknak. Szavainak súlya volt, komolyan kellett venni.

Márcz Ferencné (Ferencz Éva, 1929) zongora- és szolfézs-tanári képesítéssel rendelkezett, 1961-től tanított a zeneiskolában. Főképpen magasabb osztályokba járó tanítványai voltak. Eredményei, sikerei szakmai tekintélyt biztosítottak neki. A zongora tanszakot vezette.

A zongorista Földi Bence kevés időt töltött nálunk. Jó képességű fiatalember volt, ezt nem egyszer nyilvánosság előtt is bizonyította.

Székelly Endre hiányát pótlandó előbb Petró János járt át Szombathelyről zenekari próbákat tartani. Nemsokára Jancsovics Antal lett az új igazgató-karmester, 1970-ben Horváth Gyula váltotta.³²

Mindeközben magánéletem szakérrűdja jó irányba fordult. 1966 októberében, Pestről jövet, megismertem egy fiatal, kedves doktornót, 1967 augusztusában Győrben házasságot kötöttünk. Sopronban laktunk, kétfelé, ő a kórházban, munkahelyén, én a Magyar utcában, majd a Madách utcában Holléknál, „emberibb” körülmények között. 1968 októberében leánygyermekünk született. Akkor már a Szabadság körúton volt lakásunk, a 107-ben.

1966-ban zenei horizontom is tágulni kezdett.

Történt egyszer, hogy valamelyik délután felkeresett a zeneiskolában a pedagógus énekkar karnagya, Somlai András³³, és arra kért, szinte rábeszélésszerűen, hogy segítsen kórusvezetői munkáját. Hajlottam a szóra, másodkarnagyként bekapcsolódtam az együttes munkájába. Első nyilvános bemutatkozásomra szívesen emlékszem. A Soproni Ünnepi Hetek (SÜH) megnyitóján – július 1-jén, egy pénteki napon – fertői, győri, soproni kórusok és a Sopron Városi Tanács Fúvószenekara élén Karai József

31. Uo. 113. Bné Kossow Mária és leányainak rövid életrajza

32. Hegedű- és szolfézs-tanár, született 1926-ban. Karmesteri tanulmányait magánúton folytatta Vaszy Viktornál. 1955-től 70-ig Komlón és a hozzá tartozó fiók-zeneiskolák (mohácsi, szigetvári) igazgatója volt. 1970-től 1980-ig Sopronban működött. A Soproni Vonósnégyes újraélesztője. Az Országos Filharmonia kategorizált karmestere. Felesége Agócsy Erika (1934. Pécs), 1970-től a Soproni Zeneiskola szolfézs tanszakvezető tanára. Fiuk, Csaba (szül. 1960-ban) tehetséges hegedűs volt, 1970-től 76-ig Sopronban tanult, azután Budapesten. Mint művész-tanár szép pályát futott be.

33. Somlai András (1921-1975) az óvóképzőben dolgozott, 1955-ben szerezte ének-zene szakos tanári oklevelét. 1962 októbertől vezette a pedagógus énekkart. Rövid életrajzát lásd: A Benedek Elek Óvóképző Főiskola Sopron, 1993,142. – Sterbenz Jenőné tollából.

„Barikádra” c. szerzeményét vezényeltem. A megnyitó este kilenckor kezdődött a Beloiannisz téren (ma Fő tér). Ezt a nagy létszámú egyesített együttest, más-más számokkal, Kőhalmi János, Tirmitz József, Radó Ferenc, Kovács Sándor is dirigálta. Ettől a fellépéstől kezdődően én vettem át a kórus szakmai-művészeti irányítását. Július 7-én a zsúfolásig megtelt Szent Mihály-templomban Händel Judás Makkabeusának kórustételeit énekeltük fővárosi szólistákkal, a MÁV Szimfonikusokkal, Forrai Miklós vezényletével. Két nappal később azt írta a Kisalföld: „Nagy Alpár, a kórus karnagya idejét és erejét nem kímélve tanította be a művet.” A Film Színház Muzsika július 14-i száma az „Ünnepi Hetek kiemelkedő eseményé”-nek nevezte a Händel-mű soproni bemutatóját. December 5-én azt közölte olvasóival a Kisalföld, hogy „a Nagy Alpár vezette Soproni Pedagógus-énekkar jó úton halad.”³⁴

Párdányi Judit énekoraít is átvettem a József Attila Gimnáziumban. Nevezett intézmény 1871. október 3-án nyitott kaput 2 osztállyal, 26, illetve 7 tanulóval, Riesz József igazgatóságával. Első tanári testületében nem kisebb ember, mint Altdörfer Keresztély tanította az éneket, óraadóként. Az iskolának hosszú neve volt: Sopron város hitfelekezeti különbség nélküli, kétosztályú, magyar-német tannyelvű felső leánytanoda. A József Attila Gimnázium elnevezést 1950-ben kapta. 1965/66-ban megszűnt leánygimnáziumi jellege. A koedukáció első évében 316 leány, 6 fiú tanulója volt. Ebben a tanévben kezdődött a francia és olasz nyelv tagozatos tantervű oktatása, 1967-ben a Művelődési Minisztérium rendelete UNESCO társult iskolává nyilvánította.

Altdörfer Keresztélyről tudni kell, hogy soproni ev.orgonista, zeneszerző, egyházkarnagy, a Soproni Dalfűzér (Liederkrantz) férfikar alapítója, karnagya, az első magyarországi dalosünnep megszervezője volt. 1847 óta működött Sopronban. Főleg férfikarokat komponált, ev.korálokot harmonizált. Ő volt aki 1892-ben, Nagyszőlősen jártakor felfigyelt a 9 éves Bartók Béla tehetségére, rendkívüli zenei képességeire. „Ő volt az első, ki nagy jövőt jósolt neki; mondta, az ő tehetsége nem tucattehetség, hanem kiemelkedő és hivatva van zenei téren nagy dolgokra.” (Újfalussy József: Bartók Béla, 15.) Egy év múlva Pesten Aggházy Károly megerősítette Altdörfer szavait.

Amikor a „József-be” kerültem mint óraadó, dr. Gresz Szilveszterné volt az iskola igazgatója (1951-1967). A magam szerveztem leánykarral, a Marenzio Kórusal, szép sikereket értem el. A gimnázium 100 éves fennállására megjelent Emlékkönyvben látható az együttes fényképe a Lenin-centenárium alkalmából rendezett városi Éneklő Ifjúság-hangversenyen, 1970-ben.

Jó visszagondolni a szerteágazó, sokszínű munkára. Az 1966-os Simon István-estre, ahol hangszereseink – Horváth Erzsébet, Horváth Zsuzsa, Leyrer Katalin – gazdagították az irodalmi színpad előadását, az énekkar a költő két, általam megzenésített versét énekelte (Késő ős, Nem elég). Simon István szép gondolatot írt emlékkönyvünkbe, és a következő szavakkal fejezte be: „Sohse félj, míg erődből futja, alkoss,/Tedd dolgodat...!”

Emlékezetes marad a Marenzio Kórus első önálló hangversenye 1967. március 5-én, a soproni Éneklő Ifjúság találkozóján, szereplések a társadalmi ünnepeken, a győri Kisfaludy Napok dicséretes eredménye, a Lenin-poéma legjobb helyezése 1970 áprilisában az „Ünnepelj velünk!” városi versenyén (a megyei döntőn a második helyen végeztünk), a „Szóljatok szép szavak” országos fesztivál megyei döntője, a József Atti-

34. Az idézeteket lásd első írásos munkám 33.,34. oldalán. A Soproni Liszt Ferenc Pedagógus Énekkar története 1949-1969. Sopron, 1969.

la-émlékműsor bemutatása, a diákszínpadok bemutatóján nyújtott teljesítmény, a centenáriumi ünnepségsorozat előkészületei, a „Liszt”-ben megrendezett díszünnepség 1971. október 2-án, és még mennyi minden!

A „József” kulturális életéről írt összefoglalóm olvasható az Évkönyvben. Hatodik-hetedik oldalán „Köszöntő-ének”-kel tisztelegtem mívesen ünneplő iskolánk előtt. Befejező sorai így hangzanak: „Úgy nézlek, mintha diák volnék,/veled öregedő százéves diák./Múló esztendőimet vállaidra rakom,távoli hangodat csöndben meghallgatom/és szívembe zárom kedves arcodat.”

Az iskola centenáriumi évében 16 rendes tanár, 12 óraadó működött falai között. Igazgató Gombás Vilmos, i.helyettes Dr. Bartha Ernőné.

„Józsefbeli” óráimat, milliő elfoglaltságomat a Széchenyi István Gimnázium énekórái gyarapították Höfle József igazgató úr jóvoltából. Dalos kedvű ember volt,³⁵ énekelt a pedagógusoknál.

A két gimnázium énekóráinak mennyisége, ideértve az iskolai karének foglalkozásokat is, kitöltötték délelőttijeimet. A zeneiskola, fő munkahelyem, délután adott teljes körű elfoglaltságot. Esténként vagy zenekari próbákra jártam, vagy énekkari próbákat tartottam. Társadalmi munkám sokaságát meg se próbálom felsorakoztatni. A „Józsefben” ráadásul pártösszekötő voltam az ifjúság, a testület és a pártbizottság között. A fiatal tanerőt sok mindennel terhelték akkoriban, különösen azt, akinek tervei, céljai voltak a jövőt illetően.

A Széchenyiben egyetlen egyszer – hála a Koppány-testvéreknek – a judenburgi eset kapcsán fekete foltot szereztem. 1971 júniusában a pedagógus énekkarral vendégszereplésre érkeztünk az ausztriai kisvárosba. Amíg az elhelyezkedéssel voltunk elfoglalva, István és Éva „lelépett”, faképnél hagyott minket kint lévő apjuk közreműködésével. Nyilván előre megbeszélte, egyeztetett terv szerint. Este már az osztrák televízió is foglalkozott az esettel. Nagy szenzációval verték a port. Természetesen én voltam a hibás, mert én vittem a testvérpárt a kórusba, összejátszottam velük. (Gimnazistáimmal máskor is frissítettem a kórushangzást, no meg „fiatalítottam” egy-egy szólamot.) Ez a történet oka volt annak, hogy elcsaptak az együttes éléről. Szeptemberben Szényi Ferenc, a Pedagógus Klubkönyvtár igazgatója, megírta felmondó levelét, én pedig hiába fordultam fűhöz, fához. Hiába kerestem igazamat, az „ítélet” kimondatott, és végrehajtatott!³⁶

Az élet nem állt meg. A gimnáziumokban 1970-től 1974-ig középiskolai végzettségemnek megfelelő státusban tanítottam, kinevezett tanárként. Állományilag a „Józsefhez” tartoztam. Előképző, szolféztanári állásom a zeneiskolában megszűnt.

A hangversenybérleteket a maximális sikerrel népszerűsítettem diákjaim között továbbra is. Középiskolások Komolyzenei Klubját szerveztem országos hírű művészeket hívtam foglalkozásainkra. Az 1970-es években közművelődési szakfelügyelői munkát végeztem a megyében Sopron és Kapuvár környékén. 1971-től a soproni zeneélet tudósítójaként, a Kisalföld napilap zenekritikusaként dolgoztam.

1972-ben kis családunknak fiút adott a jó Isten. A drága vendégnek a „Józsefben” névadót rendeztek köszöntésképpen, a tanári szobában. Becsültem ezt a tantestületet. Ez kölcsönös volt érzésem szerint. Jól éreztem magamat közöttük.

35. Kisalföld, 194.november 1.kedd,6. Az angyalok muzsikáját hallgatja. Höfle József emlékére (1), november 2. szerda.6. (2)

36. Bővebben lásd: Földre esett emlékeim. Soproni Füzetek 2010,312-316.

A hátam mögött maradt esztendőkből kevés tárgyi emlékem maradt, de volt egy különösen tiszteletre, szeretetre méltó ember, akitől őrzök ilyeneket. A levéltárban talákoztam zenei tárgyú írásainak egy részével.³⁷ Tudtam róla, hogy 1896-ban született a horvát ajkú Darufalván (Drassburg) a magyar határ közelében, hogy 1914-ben a Soproni Ev. Líceumban érettségizett, hogy a Pázmány Péter Tudományegyetem bölcsészet-tudományi karát súlyos okok miatt késéssel tudta befejezni, hogy 1925-ben szerzett doktori címet, és ettől kezdve egyre többet dolgozott a kismartoni Wolf-múzeumnak, hogy Sopronban hosszú ideig tanított, újságírással foglalkozott, alkalmi megbízásokból tartotta fenn magát, hogy művészettörténeti cikkek, tanulmányok sorát jelentette meg, hogy 1932-ben Haydn-, 1936-ban Liszt-emlékkiállítást rendezett Kismartonban, hogy Sopron és környéke műemlékei c. kötete 1932-ben jelent meg, hogy 1944-ben behívták munkaszolgálatra, és keserves körülmények között élte túl a háborút, hogy 1945-ben megbízták a romos soproni városi múzeum újjászervezésével, s 1947 júniusa végén megnyiták az intézmény kapui, hogy 1952-ben a művészettörténeti tudományok kandidátusa, hogy 1954-ben a Sopron és környéke műemléki topográfija c. nagy munkájáért Kossuth-díjat kapott, hogy rá egy évre az újra indult Soproni Szemle főszerkesztője lett. „Szorgalmas hangverseny-látogató is volt, sőt az ötvenes években lemezhallgatásra invitálta a komolyzene iránt érdeklődő fiatalokat, a gimnazistákat. Vasárnap délutánjait erre szentelte.”³⁸ A Kossuth-díjas művészettörténész, író, történész, múzeumi igazgató, szakíró Kismarton és környéke, illetve Sopron és környéke műemlékeivel, zenei és kulturális életével foglalkozott. Tucatnyi könyv, csaknem 200 tanulmány, ennél is több hírlapi cikk maradt utána. „...igazán hozzátartozott Sopronhoz, épp úgy, mint a várost ölelő és védő fenyőfák!”³⁹ 1963-ban ment nyugdíjba, kevéssel azelőtt, hogy Sopronba jöttem.

Abban bíztam, nem veszi tolokodásnak, ha fölkeresem irodájában. Találkozásunk a lehető legjobban sikerült.

Meggyőződtem páratlan tudásáról, roppant tájékozottságáról. „Amolyan élő lexikon volt.”⁴⁰ Az én addigi tevékenységemről valószínűleg hallott innen-onnan, most személyesen kérdezgetett. – Mit csinálók? Mik a terveim a levéltárban szerzett ismereteimmel? Kívánom-e újabbakkal bővíteni? Hogyan akarom hasznosítani? – Bartók és Kodály soproni vonatkozásaival szeretném gyarapítani, elmélyíteni eddig gyűjtött anyagomat, esetleg közzétenni a Soproni Szemleben vagy másutt- mondtam. Mire ő Kodály Zoltán 1952. február 2-án Galyatetőn keltezett és hozzá küldött levelezőlapját nekem ajándékozta, és azt kérdezte: - Mi akarsz lenni? A fiam? vagy a tanítványom? – Mindkettő – feleltem habozás nélkül.

A következő napok egyikén Andre bácsi Bartókról, Kodályról szóló élményeit, soproni epizódjait mesélte a szemtanú hitelességével, átélésével. Amiket mondott Tesla márkájú magnetofonra rögzítettem, sajnos eléggé rossz minőségben, ami a Tesla hibája

37. A soproni muzsika története (1925), A Soproni Zeneegyesület száz éves történetének vázlata (1929), Soproni zeneszerző a 17. században (Soproni Szemle, 1939), Zenetörténeti adatok Sopron múltjából (SSz. 1942), Liszt Ferenc és Sopron (SSz 1961), A soproni képzőművészet és zenei művelődés 1848-1950 (SSz.1962), A soproni daloskultúra múltja. Országos centenárius dalostalálkozó Sopron 1863-1963 (Sopron, 1963), a soproni zenei művelődés történetének vázlata (újabb adatokkal), A soproni zeneiskola 140 éves fennállása alkalmából (SSz.1969.3.)

38. Régi jó soproniak...286-287. D.H. Marietta: Dr.Csatkai Endre.

39. Uo. 287.

40. Uo. 286.

volt. A felvételt a Soproni Szemle szerkesztőségi irodájában készítettem, és felhasználtam következő írásaimhoz.⁴¹

Második ajándék volt tőle a Széchenyi-emlékplakett, dobozának hátulján saját kezű írásával:

Lorántfi Antal: Emlékplakett a Soproni Széchenyi szobor
leleplezése alkalmából

1987

A hozzátartozó hatvanhárom oldalas díszes EMLÉKLAP pontos dátumot mutat: „1897. május 23. A soproni Széchenyi-szobor leleplezésére, Sopron, 1987. A szobor-bizottság megbízásából szerkesztette Kugler Alajos városi levéltáros, szobor-bizottsági jegyző.”

Az Emlékplakett 28. oldalán az Emlékérem két oldalának fényképe látható.

A 29. oldalon az alábbiakat olvassuk: Az emlékérem a vers-oldala Széchenyi gyönyörűen mintázott fejét ábrázolja, ezen körírással: „Gróf Széchenyi István”, míg a revers-oldalon babér- és pálmaágakkal feldíszített keretben a szobrot állító két törvényhatóság neve áll kiegészítésül a következő köriratnak: „A soproni Széchenyi-szobor leleplezésére, 187. május 23.” A 7,5 cm átmérőjű sikerült érmet Lorántfy Antal szobrász-tanár mintázta és ifj. Herpka KIároly ötvös-tanár öntötte. Az idézőjelbe írt szavakat nagybetűkkel nyomtatták. A Széchenyi téren álló szobor leleplezésének az idén volt a 125. évfordulója.

Kislányunk születésére kaptuk Endre bácsitól, írógéppel, saját kezével aláírva:

Nagy Alpárné Ági doktornő

Sopron, Szabadság körút 107.

Küldi: Csatka

Sopron, Előkapu 11.

Drága Ági Kismama!

Ma, 16-án egészségügyi sétán voltam a szanatórium körül és betértem Pálffy Ali épülő házába; ott hallottam, hogy megtörtént a várva várt esemény és hogy kis lányka született, ahogy megjósoltam. Mondhatatlan rülök neki, hogy minden baj nélkül megesezt a nagy eset és még jobban, hogy anya és kislánya egészségesek, sőt hamarosan otthon is lesznek. Mind Ági kislányomnak, mind Alpár újpapának a legmelegebb barátsággal gratulálok, egyszersmind a feleségem nevében is és remélhetőleg mihamarabb egyszer már nálunk is köszönhetjük mindkettőjüket.

Addig is meleg baráti szeretettel további sok-sok örömet kívánok hálás barátjukképpen

1968. X. 16.

Endre bácsi

A borítékra saját keze írásával: Alpáréknak

Belül egy írógéppelt féllapon:

Drága Ági és Alpár fiam!

Hogy éppen Mikuláskor adom át a mellékelt szerény megemlékezést, az nem azt jelenti, hogy hálás szeretetem irántatok időszerű, mert mélyről jövő és szünet nélkül

41. Kodály Zoltán és Sopron. Soproni Szemle 1971.1.41-51.
Bartók Béla soproni kapcsolatai. Életünk 1975.5.455-470.

való. Egyszerű jelzés csak, hogy az ábrázolt kép tárgy, házunk tája, szeretettel kapcsolódik (olvashatatlan szó!-N.A.) és mindenkor a legeslegjobbkat kívánja nektek:

1968. XII. 5.

Endre bácsitok

Az „ábrázolt képtárgy” Mühl Aladár linóleum metszete volt az Előkapu házairól, a „házunk tája” pedig az Előkapu 11.

A következő képeslapon nincs dátum. Szhövege elárulj, hogy a kislányunk megszületése utáni Ágnes napra küldte Endre bácsi, 1969 januárjában. A képeslapon 1848-as nemzetőr, Borsos József olajfestménye.

Nagy Alpárné dr. Ági asszony
Sopron. Felsőlöver Szabadság körút

Drága Ági Kislányom!
Névnapijád a mindennapra kijáró jókívánatokon felül is szeretettel gondol mindhármukra

Endre bácsi

A „Sopron és környéke műemlékei” c. „nagy munkába” az alábbiakat írta ajánlasképpen:

Áginak és Alpárnak igaz szeretetemet e csúnya írás képében.

1969. III. 8.

Endre bácsi

Feleségemnek küldte Keszthelyről azt a képeslapot, amelyen a keszthelyi Balatoni Múzeum látható. Dátuma: VIII.25. A postai bélyegzőn a teljes keltezés olvashatatlan. Endre bácsi „4 heti szanatóriumi pihenés után” folytatta Keszthelyen a „semmittevést” 1969 augusztusában. A felsorolt nevek a soproni kórház belgyógyászati osztályán dolgozó orvosok nevei voltak.

Nagy Alpárné dr. Ágnes
Sopron, Szabadság körút 107.

Drága Ági Doktornő! Itt kötöttem ki Keszthelyen 4 heti szanatóriumi pihenés után és folytatam a semmittevést. Sajnos, a Nap is szabotálja a kalendáriumot, de azért a Balaton szép.

Kérem, drága Ági asszony üdvözlje a nevemben Mária doktornőt, a Főorvos urat, Vilit is aki emlékezik még rám, persze Alpárt is – szeretettel és hálával gondol k. mindannyiukra.

Endre bácsi

1969 októberében Budapestről, a Magyar Televíziótól kapott levelet Endre bácsi Sopron Előkapu 11-be címezve. Ennek borítékjában három kisméretű fényképet küldött nekem, hátuljára saját kézzel írta a szöveget, keretezve, csupa nyomtatott nagybetűvel.

1. XXXIII. kiállításunkat Ady Endre születésének 75. évfordulója emlékére és Kodály Zoltán 70. születésnapjának tiszteletére rendeztük.

2. Liszt-fej

3. Liszt a budapesti Vigadóban 1865. augusztusában a Szent Erzsébet oratóriumot vezényli. (Székely Bertalan rajza után készült fametszet)

Az utolsó képeslap Endre bácsitól: Sopron. Látkép.

Ágikának, névnapra köszöntésképpen.

Nagy Alpárné Dr. Ágnes

Sopron, Győri út - Városi Kórház – Belgyógyászat

Drága Kislányom! Vörösmartyt idézem: „Nem érez az, ki érez kimondhatót”. Ezt névnapra köszöntésképpen. A rossz Alpár addig számlált, míg végleg belevesz a sok számba... (Ezt nem értem!-N.A.) De azért nemcsak Ágit, de őt is szeretettel csókolom
1970. I. 19. Endre bácsi

1970. március 12-én halt meg agyvérzésben. 74 évet élt. Akkor én 32 éves voltam, 42 év volt közöttünk a korkülönbség. Halálával „csodálni való életút ért véget”. Sarkady Sándor „A soproni Szent Mihály-templomra” c. versében „agg bölcsnek” mondotta. A városi tanács sajtó halottjának tekintette. Március 17-én, kedden temették a Szent Mihály-temetőben. 1967-ben a soproni Múzeum 100 éves jubileumára a Munkaéremrend arany fokozatát kapta. A szerkesztői székben Mollay Károly követte.

1974 nyarán a Soproni Óvóképző Intézet oktatója lettem, adjunktusi besorolásban. Az ének-zene szakcsoportban életem újabb fordulatot vett, úgy, ahogyan Kovács Sándor is mondotta 2001-ben: „Új munkakör, új kihívások!” Ő pár évvel korábban jött át a zeneiskolából a szakcsoport élére. A szervezeti egység akkori tagjai voltak: Dr. Emresz Károlyné, Holló Sándorné, Szarka Árpádné Horváth Valéria. Mindhárman kitűnő ismerői, művelői a szakmának.

Tanulhattam tőlük.

Király Pálma: Színkavalkád

EGY ELFELEDETT ÍRÓ ÉS SOPRONI REGÉNYE

Váry Rezső (1872-1927)

Jótollú író, műfordító, főgimnáziumi tanár volt. Váry Rezső nemcsak mint kiváló pedagógus volt közsímet, hanem mint író is, aki az 1920-as évektől már országos elismertségre tett szert. Ezt novelláival és két családregényével vívta ki magának. (A Rittmeister család 1925, Urak és gazdagok 1927) Váry Rezső 1872. április 17-én Goya-ban (Kyjov) született az Osztrák-Magyar Monarchiában, az akkor Ausztriához tartozó Cseh-Morva kisvárosban. A Szvacsek család sarja Iglón érettségizett, a budapesti egyetem bölcsészeti karán szigorlatozott és 1904-ben tanári oklevelet szerzett. Mint annyi honfitársa ő is magyarrá vált. Előbb több vidéki városunkban tanított, (Gyula, Keszthely, Sopron) majd a Markó-utcai (Berzsenyi) Főgimnáziumhoz került oktatónak (1919/20-1927) A fiatal ember kezdetben elbeszélése-

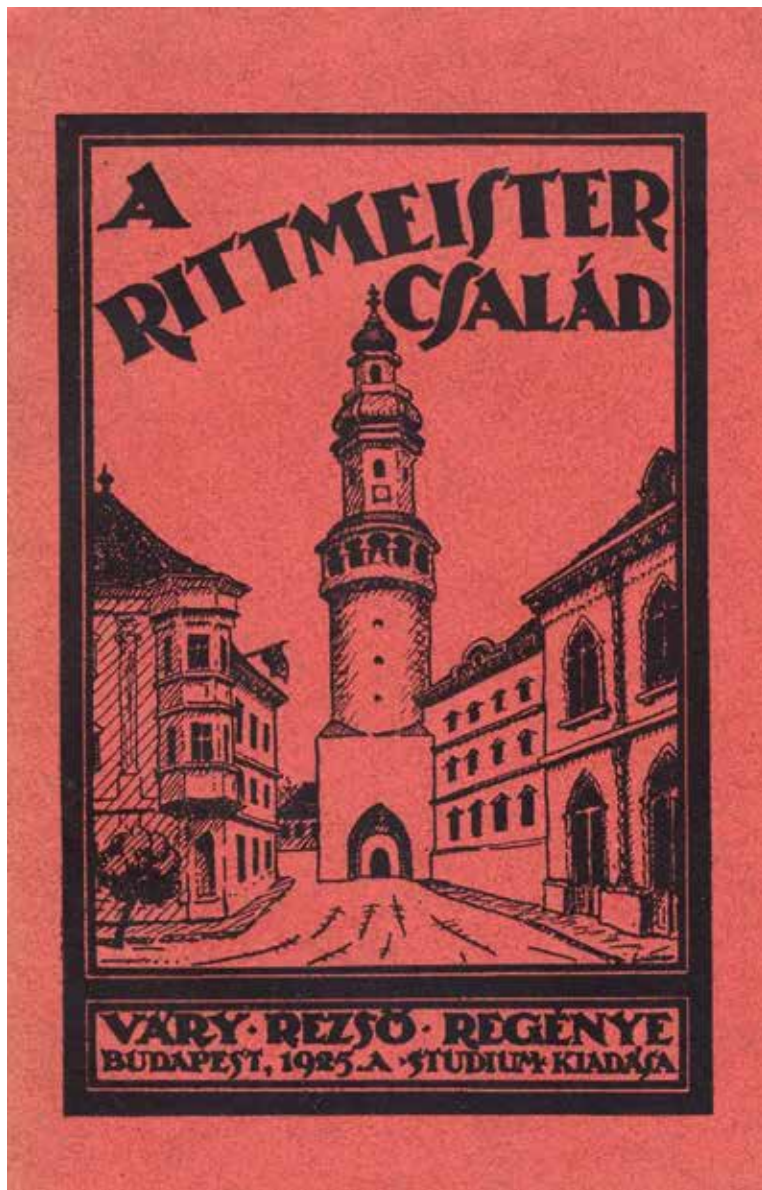
ket, karcolatokat írt különböző vidéki lapokba és folyóiratokba. 1900-tól az irodalomnak élt. Tudományos irodalommal is foglalkozott. 1904-ben jelent meg Erdődy Pálffy Albertről Irodalomtörténeti tanulmánya. Majd szépirodalmi munkákat, kritikákat, vezércikkeket, ismertetéseket, tárcákat és kultúrcikkeket írt a fővárosi napilapokba és folyóiratokba. (Budapesti Hírlap, Pesti Hírlap, Nemzeti Újság, Uj Nemzedék, 8 Órai Újság, Pester Lloyd, Magyarság, A Nemzet, Érdekes Újság, Uj Idők, Ország-Világ). Főbb irodalmi munkái: 1912-ben jelent meg első könyve, Éva leányai címmel. Igen finoman megírt elbeszélések voltak ezek. Az első világháborúkor tartalékos honvéd tüzérhadnagyként harcolt, a Károly csapatkereszt és bronz vitézségi érem tulajdonosa volt. 1916-ban orosz hadifogságba esett és az omszki tiszti táborban eltöltött két év alatt gyógyíthatatlan betegséget szerzett. Újabb jelentősebb munkája Szibéria címmel jelent meg 1920-ban, amely nem volt más, mint az orosz fogságban eltöltött hosszú hónapoknak leírása, napló formájában. 1922-ben újabb könyvet adott ki, elbeszéléseket, Az arany markolatú kard c. 1925-ben jelent meg nagyszerű regénye a Rittmeister-család. Az hogy műve megszületett, annak előzménye a következő volt. Az író-tanár 1906/1907-tanévtől 1910/1911-ig Sopronban az Állami Főreáliskolában tanított. Magyar, latint, és bölcséletet oktatott diákjainak. Soproni évei alatt a Templom utca 18. sz. alatt lakott. Karcolatait a Soproni Napló rendszeresen közölte. Novel-láiból felolvasásokat tartott az Irodalmi és Művészeti Körben, az egyesület háznagya volt 1909-1911 között. A soproni társasági élet közkedvelt és megbecsült tagjává vált. Hat soproni év maradandó emlékével távozott. Váry társadalmi munkássága közéleti szereplése is számottevő volt: A Magyar Irodalomtörténeti Társaság és az Országos Középiszkolai. Tanáregyesület választmányi, a Középiszkolai Tanárok Nemzeti Szövet-

ségének igazgatósági, a Kazinczy-Körnek választott tagja volt. Legutolsó irodalmi műve egy újabb családregény, társadalmi korrajz volt: Urak és gazdagok c. Utolsó könyve 1927-ben jelent meg. Haláláig írt és dolgozott. Mint író a maga nemében nem tudott teljesen kifejlődni. 1927. augusztus 18-án 55 éves korában elhunyt. A Kerepesi temetőben augusztus 20-án helyezték örök nyugalomra. Neve és irodalmi munkássága a feledés homályába merült. Az „örök soproni” Dr. Kovács-József László (1932-2018) irodalom professzor, atyai jóbarátom ébresztgette emlékéit. Váry családregénye A Rittmeister család 1945 előtt nem hiányzott a soproni, de a fővárosi polgárok asztaláról sem. Sopron kétnyelvű polgársága alpműnek tekintette munkáját. Különösen azok zárták szívükbe az írókat, akik elszakadva szülővárosuktól mégis ezer szállal Sopronhoz tartozónak vallották magukat. Az 1925-ben a Studium kiadásában jelent meg.

Soproni történeti témájú regényéről:

Váry Rezső „kisvárosi regényét” 1921-ben rendezte sajtó alá és első címe „A soproni fiúk” lett volna. A nyomdai megjelenés még három évet várattott magára. Az író ebben a művében visszavezeti az olvasót a XIX század legvégére, a XX. század elejére. Ekkor Széll Kálmán volt a miniszterelnök (1899-1903) és Magyarországon erőre kapott az „Alldeutsch” mozgalom, amely célul tűzte ki a Schulvereinek, az iskolaegyesületek útján a nálunk élő németeket gondolkozásban, lélekben és cselekedeteikben hozzáfűzni a nagy német birodalomhoz. A Schulverein tagjai szentül meg voltak arról győződve, hogy szívós propagandájukkal nemcsak a hazai németiséget nyerik meg a maguk ügyének, hanem kitartással és biztos célkitűzéssel még a magyarok nagy részét is belevihetik a maguk gondolatkörébe. Rittmeister Ottó családja kétszáz évvel ezelőtt került Magyarországra. Az apa még vaskalapos német, a gyermekei Guido és Elza azonban már lelkes magyarok és részt vesznek a nyugatmagyarországi városka Lajtavár magyar nemzeti mozgalmaiban. Már ez első oldalakon kiderül, hogy Lajtavár nem más, mint a szépséges Sopron a nyugati végeken. A családregény, társadalmiregény további érdekessége, hogy megjelenésekor már történelminek számított. A szerző személyes tapasztalatai és megfigyelése alapján írta meg azt a küzdelmet, amely a kiegyezés után a németajkú magyar városokban a német polgárság és a magyar szellem közt folyt le különösen a kultúra és az irodalom területén. Sopronban (Ödenburg) magyar kultúra elterjesztője a Frankenburg Irodalmi Kör, és a Liceumi Magyar Társaság volt. A regény központi figurája Rittmeister Ottó dúsgazdag soproni patricius polgár, aki féltékeny képviselője és őre a család német tradícióinak, de gyermekei már magyar lelkülettel és büszkén tesznek vallomást magyar érzelmeikről. A magyarság egyik legnagyobb segítőtársa a szerelem. A regényben egy kettős szerelmisszál húzódik, amely a Rittmeister-család két gyermekét Guidot és Elzát még erősebben a magyarsághoz láncolja. Az öreg Rittmeister minden energiájával száll szembe ezzel a két szerelemmel, de az ő dacos kitartása is megtörik a fiatalok állhatatosságán. A fiatalok magyarsága és lelkesedése megnyeri a német szülőket is a magyar ügynek. Végül a leány a magyar mozgalom (Magyar Társaság) főintézőjének, Csaba Lászlónak lesz a felesége és Guido elveszi a magyar nyelv tanárának, Lehmannak gyönyörű leányát, Piroskát. A fiatalok kezére játszik az is, hogy a nagynémet mozgalom vezetőjéről, a pángermán agitátorról kiderül, hogy veszedelmes szélhámós. Váry mint reáliskolai tanár soproni tartózkodása alatt (1906-1911) bizonyára sokat hallott az 1901-es soproni Építő és Földhitel Bank (Baubank) bukásáról, annak tulajdonosáról Schladerer Alfrédéről. A csődben tönkrement egy vidéki kisváros. Gazdagok és szegények vesztették el pénzüket, vagyontárukat. A regény keretében jól meglátott és ügyes kézzel megrajzolt alakok

(ifjak, hölgyek, tanácsosok, poncichter gazdák) mozognak. Ez, valamint a folyamatos könnyed stílus kellemes és szórakoztató olvasmánnyá teszi Vári Rezső soproni témájú regényét. A regény igazi élményt szerez fiatalnak, idősebbeknek egyaránt. Van benne sok melegség és sok közvetlenség, ami magával ragad és fogva tart, amíg könyvét le nem tesszük. A regény napjainkra elérhetetlenné vált. A Perkovátz-Ház Baráti Köre arra vállalkozott, hogy 30 éves fennállása ünnepén ezt a regényt jelenteti meg hasonló kiadásban és ajándékozza meg vele hűséges tagjait, barátait. A művet 2022 karácsonyán városunk polgárai is olvashatják. Így egy soproni családregegy (egy regényes korrajz) visszakerülhet a nemzeti tudatba.

A ZÁPOR

– az újságíró korabeli publicisztikájából –

Egész nap a levegőben lógott már az eső, mégis olyan hirtelenül jött és éppoly készületlenül is talált bennünket, mint a végrehajtó. Magam az egyetem árkádjai alá húzódtam gyorsan, és rajtam kívül még nyolcan ugyanide.

Összesen tehát kilencen vagyunk, de hát én nem sokat számítok, mivel nem tartozom semmiféle társadalmi osztályhoz sem; szóval társadalmi osztály nélkül való vagyok, ami eléggé nem szép dolog tőlem, de most nem is ez a fontos, hanem az, hogy én, egyrészt emiatt, másrészt pedig a többiektől való elhúzódom miatt nem növelem a létszámot. Így csak nyolcat vegyünk, de azt bátran. Nyolc félig átázott, főképpen nyári öltözetű, sértett és méltatlankodó nézésű menekültet, akiket „közös fedél” alá kergetett az eső.

Igen, ilyen közönséges dolog, mint ez az összeleji zápor is elég ahhoz, hogy összehozzon olyan embereket, akiknek együtt levése eddig csupán karrier szükséglet, ideiglenes érdekcsoportosulás, esetleg utópikus regényváz vagy szociális program volt.

Bizony, ez eléggé érdekes dolog.

Ahogy ott áll egymás mellett a két Veres Pálné utcai gimnazista lány, meg a borostás állú kifutófiú, akinek piros és piszkos keze a bicikli kormányán nyugszik, aztán a sima arcú öregúr, akin legalább az ötödik fizetési osztály látszik meg, meg az a másik férfi, akinek a himlőtől olyan az arca, mint a

kukoricatorzsa és ruhája is inkább a fosztásra emlékeztet, mint öltözékre.

A többiek hárman együvé tartoznak és meghatározhatatlan a koruk és társadalmi állásuk hasonlóképpen. Nők. Koruk! Úgy tizenkilenc és negyven között.

Már vagy öt perce állunk szótlanul.

Az öregúr drága szivart szív. A gimnazistalányok szeme úgy cikázik arcról arcra, mint falusi nyári délután eső előtt a bogarászó fecskék. A kifutó leventére gyűjt és közben elcsúszik a szemefénye a lányok ragyogó üdeségén.

A himlőhelyes a nagy tenyerét hol a nadrágja zsebébe dugja, de lehet, hogy a szakadások rései közé, hol meg előhúzza és összedörzsöli őket. Mintha valami néma-játékot játszanék.

– Nem lesz tartós az eső – mondja egyszerre csak olyan maga elé formán, de látszik rajta, hogy a többieknek szánta ezt a megnyugtatót, mert úgy alulról-felfelé végighúzta szemét mindenkin, félőn, hogy talán senki sem fogadja a szavát.

Mindenki reménykedőn néz ki egy pillanatra a szakadó esőbe. Szinte bújik a szemük, mint a csigabiga sarva, de vissza is húzódik gyorsan, mert alaptalannak látszik a himlőhelyes reménye.

Nagyon egyformán esik és nem akar megszakadni az ég felhő gúnyája.

Nem is válaszolnak neki, csak átejtik rajta a szemüket. Kell szólnom, hogy egyedül ne maradjon a tudásával és a szegénységével.

– Aztán miből gondolja? – kérdem.

Rám néz először, mintha ölbe akarna venni a szemével és babusgatva ringatni, áradó örömmel, aztán a többiekre gyorsan, akik méltatlannak találták őt a válasza, végül egykedvűen kimutat az aszfalra.

– Azt abból, hogy buborékosan esik – mondja biztosan.

A többiek kicsit meghökkennek ezen. Meglepi őket ez a megokolás, de azért engednek lassan, a különállásukból is.

– Csakugyan, nézd csak, buborékot vet a földön – mondja játékos csodálkozással az egyik gimnazista-lány.

Ők ketten már ott állnak az eső szélén és figyelik a cseppek fölfedezett pukknását előre hajtott nyakkal, akárcsak a fiatal jércék, ha különös dolgot kaparnak elő és éppúgy selypes kis szavakat is csipognak melléje.

A kifutófiú sem nagyon gondol most sietős dolgára; olyan jó itt hallgatni ezeknek a lányoknak a hangját... és lám, szép még az eső is, ez a zápor is...

A három együvé tartozó nő is előbbre húzódik. Látszik, tolja őket a kíváncsiság.

– Érdekes – mondja az egyik.

A másik kettő is szól valamit, de nem értem meg. Az öregúr válaszol nekik:

– Igen, vidéken ilyenkor gyönyörű.

Ezt mondja. Bizonyosan birtoka van valahol, gondolom. A himlőhelyes pedig folytatja:

– Bizony szép, kérem, és hasznos is ilyentájt nagyon.

Ujjongani szeretnék. Megszakadtak hát az osztálykülönbség zsilipjei. És a szavak lassú áradásában összehajolnak a lelkek a tüneményes kis buborékok burái mellé. A himlőhelyes arca szinte elsimul boldogsága fényében. Szava, amelyre mindenki figyel immár, olyan gömbölyűen gurul, mint talán otthon, játékközben a kislánya, akit messze hagyott a rokonoknál, amikor eljött ide munkára. Az is nagyon szereti a locsogó zápor átlátszó, buborékos játékát nézni.

És ő, a torzsás arcú, szegény kubikos mesél a kislányáról, akit fél éve nem látott már. És mi hallgatjuk áhítatosan, mintha recsegő hangjának hallása az öröküdvösséggel megkent kenyér harapása lenne.

Néha-néha közbeszól valamelyik, a méltóságos úr szivarral kínálja meg, a kifutó tüzet ad neki és általában mindenki nagyon figyelmes vele. Az igazi becsülete akkor nő meg azonban erősen, amikor valóra válik a jövendőlése, vagyis eláll a zápor és kisüt a nap. Igazsága volt ennek a rút külsejű, hányt-vetett sorsú szegényembernek. Figyelem, ahogyan sorban neki indulnak az utcának, elköszönnek tőle mind barátságosan. Igen, a három kortalan nő, a gimnazistalányok, a kifutófiú és az öregúr, a méltóságos formájú is.

Végül ő maga is elindul. Egyedül, szegényen, kopottan, de az aszfalt ragyog körülötte, amerre megy. Megy, mint az Igazság és a Szeretet. Azok is ilyen egyedül valók és elhagyottak – és olyan ritkán állunk meg velük — és akkor is csak nagyon rövid, buborékos, zápornyi időre csupán.

Tolnai Világlapja, 1944.03.

KASSAI KÉPESLAP

Furcsa város! Annak ellenére, hogy az állandó csípős szél, ami a vendéget, bármily váratlanul érkezik is, fogadja és még vacogtatóbbá teszi az amúgy is fagyos időt a hosszú utazás után, mégis mintha kedvesebb, melegebben élénkebb lenne, mint a többi évszakokban. A tél s a hó varázsa ez csupán?

Igen, Kassa a télnek kedves gyermeke, egyesek szerint a séd városa. Sportja, idegenforgalma is a tél. A jégkorong-bajnokság mellett eltörpül itt minden eseménye a ma világtörténelmének, másodrendűvé zsugorodik, a február eleji korcsolyabajnokság,

amelyre lejönnek a pesti fenomének is, már most lázban láttatja a város minden rétegét. A korcsolyapályák zsúfoltak, a hegyek és dombok lejtői sűrűn erdők a síbólok tömegétől. Közmunkái is arra irányulnak, hogy az ország turista- és főképpen sísportjainak központjává tegyék. Így épült a 30 km-es vitéz Szombathelyi Ferenc síelőút, a Puhl síugró-sánc, ezért készül az Eprestemőre az Otilia menedékházig futó autóút. Tudatában van téli varázsának, igyekszik azt kihasználni. A sport mellett különösképpen most pezsdült föl a szellemi élet is. A könyvtárak nem győzik kielégíteni az olvasók mohóságát, a könyvkereskedések forgalma óriás mértékben megnőtt, a város napilapja folytatásos regényét plakátokon, villamoson hirdeti s nem eredménytelenül. Hangversenyek, előadástek vannak, a színház egymásután hozza vendégszereplésre a pesti csillagokat. Először Németh Mária, Losonczy György, Kontas Konstantin, dr. Dalnoki Viktor, aztán Tármí Ferenc, most Bajor Gizi meg a kolozsvári Kamarás Gyula. Körössy Zoltán igazgató még másokat is sejtet, érdekes, most nem panaszkodik a közönségre, állandóan telt házzal dicsekedhet inkább. Dehát talán eddig sem a közönségben volt a hiba! Elvégre el lehet képzelni azt is, hogy unalmassá lesz a sok Körössy-operett, meg bohózat. És ez nem az unatkozó bűne. És persze a jó, s különösen a komolyabb darabokhoz jó színészek is kellenek, mert mind a három vendégdarab mutatta, a lévők legnagyobb részével csak gyenge statisztériát lehet adni a vendégek mell és ez néha még őket is zavarba hozza. A kirakatok szépek, látványosak és modernül ízlésesek. És nekem egy nagy meglepetéssel szolgált az egyik cipőüzlet kirakata. Szép, elegáns női hócipők voltak benne. Gumicsizmák! Én ugyan sohse akarok ilyeneket venni, de úgy tudtam, nem lehet kapni már. Sőt a régieket se lehet megvulkanizáltatni. Itt Kassán azt is megcsinálják. Tizenkét pengő egy pár csizma remekül vulkanizált talpalása. Vasárnap van, a kávéházak is tömtek. Reggeli kávé vajaskenyérral 1.50 P. Kassának is, mint minden városnak, megvan a magamutogató helye és ideje. A Fő-utca keleti fele, a Kossuth Lajos utcától az Andrassy kávéházig. Ideje így télen délelőtt tizenegyől egy óráig, délután öltött Kelig. Tarka, ünneplő és gondtalannak látszó tömeg gomolyog a járdán és az úttesten egyaránt. Mutogató és nézelődő vásári szórakozás ez, különösen vasárnap délelőtt, picike, de örök hiúságok csillogása, apró kis kötések, programok, kalandok vágyacskái az Orbán-torony, meg a dóm háta mögött, a színház oldalán. Egy pillanat még és záróra. A „kassai polgár” hazamegy, hálából szórakozott, színház vagy mozi után betért egy kis italra, cigányzenére, kifizeti a számlát, elbúcsúzik a baráti körtől, ismerősöktől s otthon keveset visszaemlékszik még az eltöltött kedves délutánra, estére, de aztán a holnapra gondol s már ezzel alszik el csendesen. Záróra van. A kujtorgók, bohémek, nyugtalan pihenni vágyó adók örök réme ez. Akik nem szeretik, ha vége van valaminek, mert tudják, ugyanazt kell megint csak elkezdni s félnek, hogy belefáradnak a folytonos újakezdésbe vagy sajnálják a kihagyott időt. Kassán is vannak ilyenek, akik tizenegy után a város minden részéből, mint valami titkos összeesküvés tagjai, megindulnak egy cél felé. A resti. Itt meg néhány órával meg lehet hosszabbítani az elkezdettet. A mámort vagy az együttlétet, az idegen arcok közönsönású látását vagy a véres szemek egyedülálló szomorúságát. Ki tudja, ki mit hajszol a korty itallal, élni akar-e vagy feltámasztani vele?

(Magyar Nemzet, 1943. február 6.)

SZABÓ MIKLÓS

SOPRONIAK

*nyújtózó tagokkal fekszel
domb-párnákon
félíg alszol,
bástyacsipkéid, mint
az idő fogai
mosolyra villannak a
napsütésben*

(Herbszt Zoltán SOPRON)

Szülővárosomból, a Civitas Fortissimából kerültem a Civitas Fidelissimába 1978-ban. Egy nagyon lokálpatrióta városból egy másik nagyon lokálpatrióta városba. A baj csak az, hogy ez a hasonlóság nem könnyíti, hanem éppen nehezíti az új környezetbe való beilleszkedést. De friss házasként, soproni lány férjeként én is teljes odaadással akartam minél hamarabb sopronivá válni. Szülőhelyem természetesen csengő, szlovákos nevei után kezdetben megküzdöttem egy-egy szinte kimondhatatlan, német hangzású névvel, megütköztem a várkerületi osztrák vásárlók hangos otthonosságán, de a város épületeivel, utcáival, környező erdeivel nagyon hamar az enyémmé is vált. Ez a falakra, ablakokra, kapualjakra, erdei utakra rácsodálkozó érdeklődésem alig kopott meg az elmúlt évtizedek során. Az valóban Sopron varázsának egyik titka, hogy újakat és régieket, gyűttmenteket és tősgyökereseket egyaránt elérhet az újrafelfedezés pillanata. A város kifogyhatatlan kincsesládája. Járhatsz ugyanazon utcákon éveken át, figyelheted a megszokott falakat, aztán hirtelen szemedbe ötlük egy kapualj melletti kerékvető vagy egy ablakpárkány különlegessége. *(Én úgy vagyok, hogy már százezer éve nézem, amit meglátok hirtelen – hányszor eszembe jut ilyenkor József Attila sora!)*

A Széchenyi gimnázium és a lakásunk közötti utat évtizedeken át biciklivel tettem meg, de nem volt olyan alkalom, hogy a Szentlélek templom melletti feltekerés után ne vártam volna azt, hogy megnyíljon előttem a poncichter házakkal övezett, finoman ívelő utca, amelynek tetején koronaként áll a Szent Mihály templom, a város talán legszebb műemléke.

S igen, a Széchenyi gimnázium..., amellyel oly szorosan összekötött a sors. Amikor 1982-ben odakerültem, még cserépkályhás, sötét, gyakran huzatos, egyes termeiben olajos padlójú épület volt. De gyorsan megszerettem: *gimnáziumi* levegő áradt a falakból. Mikor igazgatóságom 16 éves időszakának első felében megtörtént a teljes felújítás – tetőtér-beépítéssel, világosabbá tett osztálytermekkel, színesebb iskolabútorokkal –, akkor újra beleszerettem. Igazán attól fogva láttam az épületet én is „iskolapalotának”, ahogy a múlt század fordulóján írtak róla.

Fiatal tanárként szinte belekapaszkodtam a velem együtt induló diákévfolyamba, amellyel nemcsak óráim zöme, de a tanórákon túli foglalkozások is összekötöttek. Főként erre az évfolyamra alapozva alakult meg kis idő múlva az iskola irodalmi színpada, amelynek gyorsan felívelő karrierjén talán mi csodálkoztunk legjobban. Háromszor lettünk az ország legjobb diákszínpada, számtalan bemutatóra, fesztiválra vittük el „az örkényi humor soproni változatát” – ahogy ezt egy zsűritag fogalmazta meg

darabjainkról. Aztán bővítve a lehetőségeket, később már városi diákszínpadot, s vele párhuzamosan városi gyerekszínpadot vezettem hasonló sikerrel. Történt ez az internet előtti világban. Azaz, hogy léteztünk és mindez velünk esett meg, ma már csupán régi újságcikkekben és a hajdani résztvevők emlékeiben lelhető fel.

Azokban az első széchenyis években tanultam meg igazán tanítani, színdarabot írni és dalokat szerezeni. Ez utóbbi tevékenység nem volt teljesen független a színpadi munkától. A Katedra együttes szinte a diákszínpaddal együtt tette meg kezdő lépéseit, hangszeres színpadosokat bevonva lett tanár-diák együttes. Közös élményünké vált a fiatalon elhunyt soproni költő, Herbszt Zoltán verseinek felfedezése. A kivételes tehetség szülte művek kínálkoztak a megzenésítésre. Az első megjelent kötet budapesti, Eötvös klubbeli bemutatóján és a könyv apropóján megrendezett soproni Herbszt emlékestén már az együttes dallamaival szólalt meg néhány költemény. A költő halálának 30. évfordulójára kiadott CD-re pedig már 23 vers került fel a Katedra együttes jóvoltából. Ezt a Herbszt Zoltán költészetét megismertető missziót mindig is az egyik legfontosabb feladatomban éreztem.

Lám, ide, a lelki, szellemi kapcsolódáshoz futott ki a környezethez, épületekhez, utcákhoz fűződő viszony taglalásával induló emlékezés. Nem is csodálkozom ezen. Hiszen az identitásérzésnek is ezek a fő összetevői. És persze még egy, amiről itt terjedelem okán is képtelenség lenne szólni: A kimeríthetetlen emlékeket, élményeket, tapasztalásokat adó itteni emberek sokasága – a tanítványok, barátok, kollégák, jó ismerősök –, akik mind ehhez a városhoz kötnek..., a soproniak.

Jakabné Tóth Márta: A jövő szeme

**125 ÉVE SZÜLETETT MARGARET MAHLER
(1897 – SOPRON, 1985 – NEW YORK)**

Margaret Mahler Schönberger Margit néven született 1897-ben Sopronban a Várkerületen. A Pannonia szálló falán emléktábla hirdeti mindezt. Édesapja Schönberger Gusztáv, Sopron város tisztifőorvosa, nem mellesleg a zsidó hitközség elnöke volt.

Mahler (Paul Mahler bécsi vegyész férje neve után) az USA-ban világraszóló karriert futott be, mint pszichiáter, pszichoanalitikus és gyermekpszichológus. A szintén világhírnévnek örvendő Benjamin Spock-kal nagyra becsülték egymást. Róla megemlékezésünk végén írunk még néhány sort.

2016-ban Kuntz Zoltán és e sorok írója közös könyve jelent meg ezzel a címmel: „Koldulva a szerelmet, szolgálva a tudományt – Margaret Mahler csodálatos élete.” A könyv Margit életére vonatkozó magját Alma Halbert Bond, 2008-ban, az USA-ban megjelent írása adja. Címe: A Biography of the Psychoanalyst. A 125. évforduló alkalmából a két soproni szerző 6 éve megjelent kötetéből idézzük a „Benjamin Spock” című fejezet néhány részletét: Mahler főként magáról nyilatkozik ekképpen:

„1940 elején sikerrel tettem le szakmai nyelvvizsgámat is. Számomra elkezdődhetett a szakmai karrier építgetése. Megnyíltak a kapuk előttem, amelyeket már két éve kitaróan döngettem, bejutottam az amerikai lélekelemzési szakma belső köréibe. A „The Psychoanalytic Quarterly” (nagyjából „Negyedévi lélekelemzés”) című szakfolyóirat lehozta egy cikkemet. Amikor megkaptam a tiszteletpéldányt, Paulnak a kezébe nyomtam és boldogan bíztattam: – Látod, itt érdemes hajszolni magunkat! Ezek megbecsülnek engem!

Soha nem hittem volna, hogy a szakmai körökben ekkora sikert aratok. Nem túlzás, ha azt mondom, Dr. Margaret S. Mahler nevéből volt hangos a kontinens. Egy napon aztán a már híres, majd később világhírnévre szert tett Benjamin Spock felhívott telefonon és gratulált munkámhoz. Majd elszédültem a szavaitól. Aztán személyesen is találkoztunk. Elbűvölt ez a nagy tudású ember. Igaz barátság szövődött köztünk, hiszen mindketten gyermekgyógyászok és lélekelemzők voltunk. Mindketten Sigmund Freud követői és tisztelői is egyben, sok volt a közös vonás bennünk. Mintha tükörképemre találtam rá egy férfiban.

Az, hogy a későbbiekben mindketten komoly hírnevet szereztünk, tán egymásnak is köszönhető volt. Szinte toltuk egymást, rendületlenül. Megbeszéltük előadásainkat, sokszor szakmai cikkeinket is egyeztetettük. Ez az ember oly sokat adott nekem, hogy örökké hálás leszek neki. Tudom, jómagam is hozzájárultam későbbi sikereihez, hiszen ő írta meg a világ legnagyobb példányszámában megjelenő szakkönyvét a csecsemő és gyermekgondozásról. Nem kell félni attól, hogy szeresse, hogy örömét lelje a szülő a vele való együttlében. Minden újszülött igényli, hogy mosolyogjanak rá, beszéljenek hozzá, játsszanak vele, dédelgessék – gyengéden, szeretettel, – éppen úgy, ahogy igényli a vitamint és a kalóriát. Így válik olyan emberré, aki szeret másokat, és élvezni tudja az életet. Az a gyermek, aki nem kap szeretetet, érzéketlen felnőtté válik.’ Ezeket a sorokat mintha a szívemből írta volna ki, én is ezeket a nevelési elveket vallottam és hirdetem egy életen át.

Ő volt számomra a leeurópaibb amerikai. Egy alkalommal csónakázni hívott meg bennünket a Hudson folyóra. Csodálatos piknikkel kötötte egybe a kirándulást.

Be kell vallanom, egész idő alatt csak velem foglalkozott. Ez nagyon legyezte a hiúságomat, néha ránevettem, kacshintottam felé, flörtöltünk teljes hévvel, de semmi mást nem engedünk meg magunknak. Paul mégis kikészült ettől a kirándulástól. Folyton azt emlegette, hogy mikor kíváncszom az én evezős olimpikonom karjai közé.

Ezután a sok feszültséget hordozó konfliktus után férjemmel még inkább megromlott a kapcsolat. De míg ő képzeléseinek köszönhetően a sebeit nyalogatta, én sajnos nem értem rá a magánéletemmel érdemben foglalkozni. Kezdek valóra válni az álmaim, kiterjedt pszichiátriai kutatásokat végezhettem és ez minden időmet lekötötte.

Amikor 1941. januárjában megírtam dolgozatomat a pszeudo–imbecillitásról, sokan felkapták a fejüket: Ki ez a nő? Aztán további írásaim is megjelentek egyre rangosabb szakmai folyóiratokban. Anna Freud nyomán az infantilis pszichózisról és szexualitásról fejtettem ki nézeteimet. Büszkeséggel töltött el szakmi előrejutásom, de sajnáltam Paul-t, aki egyre inkább önmagába fordult, és hiába próbáltam közeledéssel lerombolni a közénk épült falat.

A Masters Children Center nevű intézményben kaptam kutatói munkát, ami aztán további lehetőségeket tartogatott számomra. Itt született meg a teóriám, ami éppolyan forradalminak tűnt azokban az időkben, mint Benjamin Spock nevelési elvei. Azt a nézetemet kezdtem el hirdetni, hogy külön kell választani a biológiai és pszichológiai megszületést. Ez a két időpont ugyanis nem esik egybe, s ehhez a dologhoz kitaratóan ragaszkodtam, és bizonyítottam kutatásaimmal egy életen át. A szakmai körök a továbbiakban elfogadták ezt a teóriámat, sőt azt is alátámasztottnak látták, hogy az anya szerepe sokkal fontosabb a kisgyermek első néhány évében, mint azt bármikor is gondolták volna az emberi faj sokszázezer-éves történetében. „

Nos, ennyi az idézet a 2016-ban megjelent könyvből, s most néhány gondolat Benjamin Spockról.

Benjamin McLane Spock amerikai gyermekorvos és szakíró. Az 1946-ban publikált *Csecsemő- és gyermekgondozás* című könyve minden idők egyik legnagyobb könyvsikerévé vált. A Spock által kifejtett nevelési elvek a könyv megjelenése idején forradalminak számítottak, és manapság is a gyereknevelés alapvető eszköztárába tartoznak.

Mahler fentebb hivatkozott erre a műre. A *Csecsemő- és gyermekgondozásból* az ezredfordulóig világszerte 50 millió példány kelt el, és 39 nyelvre fordították le. A világon számos anyának nyújtottak nagy segítséget a gyermeknevelésben.

Dr. Spock emellett olimpiai bajnok evezős volt (lásd szintén fentebb), az 1924-es olimpiai játékokon az amerikai nyolcas csapat tagjaként szerzett aranyérmet.

S most zársként engedtessek meg egy személyes vélemény, illetve gondolat. Az 1980-as 90-es években (véltetően ma is) a pici babákat nevelő szülők itt Sopronban is, szinte egymás kezéből kapkodták a pompás Spock-könyvet. Az 50 feletti nemzedék – jómagam is ide tartozom – s az akkori kisgyermekek sokat köszönhetnek a tudósoknak. A most már felnőtt lányaim, Veronika és Barbara is, főként, mivel az egy-éves Zsombor illetve a háromhónapos Léna aranyozza be életüket.

ELEMENT AZ IRODALOM SZOLGÁLÓLÁNYA

Életének 88. évében elhunyt Sámson Klára tanárnő, a soproni Berzsényi Dániel Evangélikus (Líceum) Gimnázium magyar-történelem szakos „napszámosa”. Csak a halál választhatta el tőlünk – egykori tudatlanoktól, akik irodalmi „arc poétikájára” szomjas diákjai lehettünk.

Alacsony, törekeny természetből sugárzó erővel tört fel a magyar nyelv, a magyar- és a világirodalom ismerete, szolgálata és szeretete. Mindezt lebilincselő magabiztossággal adta át hallgatóságának. Hatalmas tudását figyelemre méltó precizitással, emlékezetből osztotta meg tanítványaival. Kitűnő memóriával áldotta meg a Teremtő. Évtizedek múltán is pontosan tudta, hogy melyik diákját hol, mikor, melyik osztályban tanította. Bámulatra méltó pontossággal emlékezett mindenre, ami vele, körülötte és érte (vagy akár ellenére) történt. Halk szavakkal, de célirányosan adta le a kötelező penzumot. Gondosan ügyelt arra, hogy annál sokkal többet adjon azoknak a diákjainak, akik fogékonyak voltak irodalmi, irodalomtörténeti pluszaira. Minden esztendőben, minden osztályban kereste és megtalálta azokat a tanulókat, akik odaférhettek szimbolikusan is hatalmas szellemi szárnyai alá.

Most, hogy csendben megtért Teremtőjéhez, eszembe jut legutolsó találkozásunk. Nem vettem észre, ahogy a Kisfaludy utcából befordult a Mátyás király utcába. Jellegzetes zöld kalapot viselt, leveleket tartalmazó borítékokat tartott a kezében. A postára igyekezett, de arra maradt ideje, hogy halk határozottsággal rám szóljon: „László, kérem! Nem ismeri meg a magyartanárát?”

Jaj, drága Tanárnő, dehogyisnem! Minden könyvemben felismerem, mert íróként is őrzöm Sámson Klára szellemi és lelki tölteményeit. Örökké kísérnek.

(Sopron, 2022. 05. 29.)

Helyes Jenő: Őszi szonett

Dorosmai Erzsébet: Impresszió – Nyári nap

VERSEK, VERSFORDÍTÁSOK
ÉS SZÉPPRÓZÁK

BÁNFI ÁKOS

TAVASZ

A gyöngyvirág illata ma
rátapadt a bélyegre,
odaült a kisfiú arcának szélére.
Éteri indákban táncol ma a tavasz:
hivatali lépcsőkön,
kapu-kilincseken és kapucsengőkön.
Valami ünnep költözik ide-oda.
Tárgyak szegélyére, mosolyok sarkába.
Kell ez a tavasz.

IRGALOM

Bűneink a homokban,
neveink tenyeredben.
Irgalomra lelten röptülünk
súlyainkkal, szárnyaiddal.
Abban a biztos reményben,
hogyan megérkezünk.

PREDESTINATIO PRESENS PERFECTUM

Amikor megírták a sorsod könyvét,
Már be is végeztél sorsodat.
Hiszen te voltál a ceruza.

FEKETE ÉS TÖMÖR

Papírok.
Kitöltöttek, átmásoltak,
iktatottak, keretezettek,
lefűzöttek.
Fóliás magányában
megannyi őrzi tanúságát
születésnek, oltásnak, iskolának.
Ó, mennyi papír.
Összekötve, padláson.
És de rövid a gyászirat.
Fekete és tömör.
Holnap lesz eddik.

BIBOR ISTVÁN

CÍM NÉLKÜL

Hogy ne csupán megszokásból éljek,
jó lett volna rá okot találnom,
s új nevet a szűkülő világ
ma még szerethető dolgainak.

Közben háború lesz, a gépek már lihegve
várnak a parancsra. Kinek fájának most
békében szerzett gyerekes kis sebeim?
Háború lesz, s azt, hogy undorodom,
szégyellem és gyűlölöm az egészet,
azt, hogy olykor rám tör a félelem,
azt is ugyan kinek mondjam el?

(2003–2022)

ÖRÖK NYÁR

A kamrában sorakozó üvegek
tartósított, édes édenében
– magjukban a jövőtlen DNS –
tündökölnék az üdvözült cseresznyék.

TÁVLAT

(Veszeli Lajos festménye alá)

Volt a csend, és volt a szó,
volt a tó, az út, az ég.
Szél–sebezte nyírfaág
hívna, várná vissza még.

Végre ködbe forduló
hosszú, néma útra néz.
Elindulni könnyű így.
Megérkezni lesz nehéz.

ÚJÉV

Távolodva lassan a végtelen,
és még egyre táguló világból...
Köszönteni a sokadik tél
visszatérő, meghitt csillagait...

Titkokat hordozó, néma fények!
„... fönn, barátom, ott fönn a derűs ég...”
emléke már csupán, vagy
tanúja volna a létezésnek?

Zsombolyai Mária: *Egymás mellett, de nem egymás ellen vagyunk...*

BÖRÖNDI LAJOS

NYÁR VOLT

Kis talpainkat tarló bökte, csípte,
ahogyan kerestük az elhullott kalászt.
Nyár volt, az eget fecskék karistolták,
vadsóska ízű volt a szánk.

A Répce vízébe mártottuk talpunkat,
húse olyan volt, mint a pince mélye.
Mesékkel volt teli a világ,
s tágas, néha elszédültünk tőle.

Ma szűk a tágas is, s kinézünk néha
a repülő ablakán az élénk táruóra.
Tudjuk, az a régi volt igaz, mikor fecskékkel
teli ég nézett vissza a felbámulókra.

Már vadsóska, csattogó, papsajt sincsen,
ha van is, ki hajol le érte?
S maradt a csodák nélküli világ, felnőttünk,
és ez a betonná keményült béke.

A CSAPÓ INT

Fekszenek vastag mész alatt
álmaink egy szép és jó világról.
Golyó ütötte karton, s gipszfallak
égnek a papírszáraz tűzforró nyárban.

Összetolt díszletek, a történelem
legéppuskázott emlékei mészben.
Felvétel indul: a csapó int, mehet,
meghalunk ismét minden ismétlésben.

Majd egy rövid áramszünet,
tűzoltóhab, pernye, hullaszag.
Újrajátszott véres sortűzek,
kislányszemek, leomló tűzfallak.

A VÉGSŐ KIHALLGATÁS

menthetetlen ez az ősz
hat óra múlt néhány perccel
sötét van hiába szeretlek
megtelik a világ hideggel

pengevékony a hallgatás
készül a remény pedig nincsen
alvadni kész fekete vér fut
öregedő ereinkben

a reménytelen is reménykedik
hogyan talán mégis lehetne
nem lehet beletaposták
a reményt is a hideg gödörbe

ettől persze még nincsen veszve
semmi hisz jön a végítélet
a végső kihallgatáshoz
kitéve már a barna székek

MÉG EGY PILLANTÁS

Hallgatni szavakkal is lehet,
légy döng a vattaszobában.
A rácsokon túl látni a kék eget,
madarak fürdenek a nyár aranyában.

Elhallgattál mindent, amit lehetett,
beszéltél, amiről szólni nem kellett volna.
Harminc ezüst a bőség kosarában,
egy is sok volna.

Kiszáradt szájjal nézel a légszaros falra,
a történet ennyiről szólna?
Nagy nyelésekről, lenyakazott remények
hullnak a porba.

Még egy pillantás a szobára,
mielőtt elvezetnek.
Sárgán ég a vattalámpa,
már nem téged, mást sebez meg.

MIÉRT EGY LÓ?

Mert a nagyapám lovának, Lilikének a patkója a napokban került a kezembe. Fényesre nikkelezve édesanyám gyerekkori fényképét hordozza. Elképzelttem, ha Lilike még élne, vajon milyen mindennapokat szánt volna neki a ... Nevezzük sorsnak.

Nem volt rab, de ki volt kötve a jászol elé egy rövid kötéllel. Ha le akart feküdni, bőrébe vágott a feszülő kötél.

Nagy, nehéz fejét majd a földig lógatta, aludt, ritkán horkantott, talán az álmok is ritkábban látogatták, talán az álmok is bántották.

Megöregedett.

Van magasztos öregség, van utálatos öregség és van szánalmas öregség. És van úgy, hogy egyszerre magasztos és szánalmas és utálatos is. A gidrán, a mellkasán egy nagy fehér folttal az utóbbihoz tartozott, és a sorsát ez a nagy fehér folt pecsételte meg.

Senkinek nem kellett a megbélyegzett ló.

– Szégyen, hogy ilyen született a ménesben – szokták mondani a megbélyegzett ló cserélődő gazdáit.

Hatalmas állat volt, legalább 300 kiló, még most is látszott rajta előkelő származása. Homlokán is megszürekült a fehér csillag, hosszú sörényébe itt-ott bogáncs és koldustetű ragadt, dús, fekete farka elkopott és megöszült. Nagy, nehéz feje, lógott elvékonyodott, meggömbült nyakán. Sárga alsó fogainak csak csonkjai maradtak, fülei a sok verekedéstől és harapástól hasadtak voltak, kifejezése türelmes, elmélyedt és szenvedő volt. Lábai aránytalanul nagyok tünnek aszott testéhez képest, megkopott rajtuk a szőr. Bordái kirajzolódtak olyan hatást keltve, mintha a lélek belé, a bőre pedig rászáradt volna. Hátát régi ostorcsapások rútitották el. Hátsó lába és farka mindig mocskos volt az állandó hasmenéstől.

Elesettsége ellenére megőrzött valamit régi énjéből. Szeméből néha még türelm, öntudat, bölcsesség sugárzott.

A vidám fiatalok állandóan gyötörték, kínozták. De miért gyötörték a fiatal lovak?

Öreg volt, amazok pedig fiatalok voltak. Sovány volt, amazok pedig jóllakottak voltak, szomorú volt, ők pedig vidámak voltak. Az ő szemükben az öreg ló egészen másfélének, idegennek tetszett.

Az öreg idegent bántották.

Talán azért, mert benne a saját jövő sorsukat látták.

DRESCHER J. ATTILA

DISSZONANCIÁK

Templomi csillogás

Megszomorította az Isten az embert
miután nem követte az Úr parancsait
Az Édenből a pusztaságba küldte
hátha újra áthatja a hit

Azóta tart e furcsa frigy s csata
ritkábban a kívánt harmónia
s néha azért érzi az ember
hogy szólnia kéne de hát nem mer

–
Nézem csak nézem ezt a bús világot
repedez és elszürkül a föld
keresek de nem lelek virágot
lassan csak a politika zöld

–
már nem álmodozunk a világról
s a világ nem álmodik velünk
évtizedek percenként suhannak
másodpercnyi nyomot csak remélhetünk

–
Bírom–e még ezt a hegymenetet –
az idő lihegve lohol utánam
Attila voltam kisinás az Úrnál
a Johanniták soproni templomában

–
Amint ment hazafelé az úton
szembejött vele az ifjúsága
sejtenie kellett volna
hogy az volt a Szeretet országa

–
mikor már lenne időd – utazni s erre–arra
lovagoltatni kisunokát ki meg sem született a bajba?
lecsap a villám rendre s újra rakja a kőfalat
hiába hordtad kölyökként a nagy imakönyvet
várva hogy megszűnik a félelem tele
s hogy találkozzál végre Vele
de lám ettől sem könnyebb

s mikorra összedőlt az addig biztos bázis
megrendült hited szava
bár ekkor kell igazán
lelki logisztika

–

Hogy gyógyulok ki ebből Uram?
Írjál új verseket miknek ereje van

–

mindenütt maszk és lazúr
csóválja fejét meglepve az Úr

–

És itt lezárom élted könyvét sok okból–
nem ezt ígérted Uram ha döntésed végleges
életfogytiglant ígértél s most ennyivel érjem be?
bizonytal feledelek hogy mennyi házad
és időd van vissza Neked

–

aranyfüstbe szótt álmaimban a rettegés mérgezett nyílvevesszeje:
meddig kaptam még esélyt
meddig kell s lehet még itt lennem
az ötödik évszak a szereteté
érzelmi nagykabátban is egyre vacogok

–

PÁRSOROSOK

Férfibeszéd: evésről nőkről ivásról –
mi másról

Bácskai siratóénekek: Emigráns ki minket egykor elhagyott
Migráns ki erőszakkal hozzánk beköltözne
s ott a fegyver mi ránk vár csőre töltve

Az életem nem volt egyéb
mint az igazság s a szeretetvágy
szentelt templomromja

–

Nevelés: hit s erőltetés
némi reménykedés
s a végén mégiscsak
önccsalás s lelkiismeretfurdalás

–

Sokáig jobban fáj a mások sebzettsége
mi tesz lehetlenné meg időtlenné is
egykor színes jövőm mára bizonytalan
színtelen szagtalan
és kilátástalan

—

Mi volna jobb?
Jó volna sikeres boldog nemzetnek lenni
vidám szomszédokkal jóban lenni
gyűlölet szavát észre se venni
élni csak nyugton napok sorát –
ugye most már nem fogyunk tovább?

—

Gyászaink cserepek
Muhi Mohács Buda Világos s véle Arad
ötvenhat is most már csak 56 marad
hányszor lehet megtörni egy nép szabadságvágyát
francúz ígéretet fehérkabátos vértések
kozák kopják a sásban
s majd előtte törökök aztán germánok a Várban
véres cserepek a magyar históriában

—

TÉLI ANZIKSZ

Erdélyi utakon

S felszállt a Hargitára
egyszer volt madaram–
Erdély Tündérország mikor befogadtál
a hegyek alján virág nyílt
a hegytetőn a hó még megmaradt
Hívott magához Torda s csábított Farkaslaka
kincses Kolozsvár bölint s Mátyás szülőlaka
a csíki havasokban jeges tiszta pára
s az ízes nyelv suta sajátos bája
Nincs ki megvédjen már
egyszer volt emlékeimtől

FEKETE JÓZSEF

HÁNY KARÁT ?

Élvezem a nyári nap sugarát,
S elgondolkodom, vajon hány karát
Csillogás, fényesség van elrejtve,
Amit tőle kapunk, egy életre?

Napsugár a szegények karátja,
Kinek van ilyen gazdag barátja?
Ragyogva ontja ránk az aranyát,
S amit én kapok, vajon hány karát?

TAVASZI HAJNAL

Meghasadt a hajnal szíve,
S vérének a bíbor színe
Elömlött az egész tájon,
Szétfolyt körül a határon.

A szomorú fűzfák lombja,
A hajnali imát mondja.
Földig térdre ereszkedve,
Csendben, halkán énekelve.

Suttognak a jegenyefák,
Minden szála messzire lát.
Az utakon ők vigyáznak,
Őrségben és lesben állnak.

A madarak dalt zengenek,
Ébrednek az emberek.
Megújul a világ kedve,
Egy új napra felébredve.

Csenge a pacsirták csengője,
Dalt küldenek a mezőre.
Ó ...de milyen kedves szép dalt,
Túlszárnyalnak minden népdalt.

Piros pipacsok tarkítják
A zöldellő búzatáblát.
S kékellő búzavirágok
Gazdag erdejébe látok.

Csodálatos tavaszi táj,
Beszél, dalol, hív a határ.
Valóságos szép üzenet,
Ellent mondani nem lehet.

Aki csak tud, és teheti,
Ki a szépet s dalt szereti,
Egy tavaszi hajnaltájban,
Keressen fel a határban.

Grászli Attiláné: A tó álma

ÚTKÖZBEN...

Néhány lépéssel haladt a többiek előtt, akik hosszú, elnyúló sorban követték. Lábai elnehezedtek, akárcsak lelke. Az a nagy kiálló kő az útszélen – ahol a dombok szorításából kiszabadult az út – szinte kínálta magát pihenőül a test számára. Amíg tanítványai felzárkóznak hozzá, addig üldögél kicsit – gondolta.

Azok, a szűk ösvényen önkéntelenül párokban rendeződve közeledtek felé. A tizenkét kiválasztotton kívül még vagy ötvenen tartottak vele Jeruzsálembé, a menetet ezúttal János és Jakab, a két testvér vezette. Amint hozzá értek, szólt nekik, intézkék úgy, hogy közvetlen tanítványai gyűljenek köré, a többiek maradjanak hátrább.

Hamarosan csillogó, várakozó tekintetek vették körül. Tudta, nagy az izgalom közöttük, úgy gondolják, Mesterük végre Jeruzsálemben megmutatja igazi arcát, Messiásként átveszi az ország felett a hatalmat. Rangot, dicsőséget reméltek ettől a fordulattól, valamiféle elismerést, amiért kitartottak mellette. Hiába igyekezett hűteni bennük ezeket a vágyakat – úgy vélték, így akarja próbára tenni hűségüket, vagy egyszerűen félreértették.

Nézte az arcokat, szemeket. Még a kurta emberi élethez képest is csekély ideig lesz már csak velük. Velük, akikre tanításának sikerét bízta, akik néha megdöbbennek, mily keveset fogadnak be mondandójából. Atyám – fohászkozott magában – adjál erőt, hogy a felfoghatatlant felfoghatóvá tegyem számukra! Add számra a megfelelő szavakat, mert a magamra öltött test akadályoz azok megtalálásában!

Mikor leült a kőre eldöntötte, még egyszer utoljára elmagyarázza nekik jelen útjuk célját, mivel erre alkalmasabb helyet keresve sem találna. Mégis nehezen szólalt meg, mert szánta ezeket a jóra való, kétkezi embereket, amiért ismét megkísérli szétfoszlatni földi jövőjükre vonatkozó – makacsul remélt – rózsás álmaikat, és nehezebbre esett beszélni saját sorsáról is.

– Férfiak, az én küldetésem hamarosan véget ér, kezdődik a tiétek! – mondta. – Ímhol most felmegyünk Jeruzsálembé, ahol az Emberfiát átadják a főpapoknak és írástudóknak. Azok tenni fogják, amit a beléjük szállt gonoszság sugall nekik, halálra ítélik és átadják a pogány rómaiaknak. Látjátok majd, amint kicsúfolják, leköpdösik, megostorozzák és megölik! Ám ne csüggedjete, mert harmadnapra feltámad! Mindent véssétek jól elmétekbe!

Tétova, megdöbbsent tekintetek szegeződtek rá. – Most már tudjátok, mit várhattok ettől az úttól, csak aki akar, az jöjjön velem, mert késlekedés nélkül indulunk tovább, hogy beteljen, amit a próféták jövendöltek! Felállt, leporolta ruháját, körülötte a tanítványok súgtak, búgtak, mint a vadgalambok. Majd az úton megemészti a halottakat... Megadta a jelet az indulásra.

János Jakabra pillantott, majd hátra, ahol anyja közelített a tanítványok gyűrűjéhez. Szemvillanással jelzett testvérenek, és szinte egyszerre léptek Jézus elébe. – Mester – mondta János elfogódott hangon –, indulás előtt, szánj ránk egy kis időt!

Jézus kíváncsian tekintett felhevült arcára. Kedvelte ezt a jóvágású, eszes ifjú embert, talán kicsit jobban, mint a másik tizenegyet. Visszatelepedett a kőre, s intett a testvéreknek: – szóljatok, mit kívántok tőlem?

János eléje térdelt, úgy folytatta. – Mondtad most és korábban is, ne reménykedjünk követésedért földi rangban, jutalomban! Ezért add meg nekünk, hogy egyikünk jobb oldaladon, másikunk bal oldaladon üljön dicsőséged országában!

Jézusból önkéntelenül kiszakadt: – Nem tudjátok, mit kértek! Agyán átvillant a látható és láthatatlan univerzum végtelensége, a mindezt létrehozó, uraló Atya, a köztük lévő, emberi szóval pontosan kifejezhetetlen viszony, amit annyiszor próbált hallgatói számára megfogalmazni. Tanítványa esdeklő tekintete rajta függött. Már Jakab is térdelt. – Ki tudjátok inni azt a kelyhet, amelyet majd én kiiszom? – kérdezte kényyszeredetten.

– Ki tudjuk – felelték rá azok azonnal.

Mi mást válaszoltak volna, ebben a helyzetben? Bosszúsan folytatta. – Kelyhemet ugyan kiisszátok, de hogy jobb és bal felől üljetek, azt nincs hatalmamban megadni nektek. Az azokat illeti, akiknek Atyám szánta!

János lángoló arccal emelkedett fel, köszönetet rebegeve meghallgatásukért. Talpra rántotta, és húzta odébb Jakabot. Iszonyatosan dühös volt. Elsősorban önmagára, aztán meg anyjára, akinek folyamatos gyözködésére fordultak jutalomért a Mesterhez. Ha nem látja a hegyen Jézus színeváltozását, akkor biztosan hiába unszolja, süket fülekre talál, de azt a földöntúli ragyogást... azt nem felejthette, azóta minden porcikája arra vágyott!

Hallotta körülöttük a többiek morgolódását, amint azt kérdeztetik egymástól, mit képzelnek ezek, miben különbek nálunk, amiért égi trónust követelnek maguknak? Anyám, kellett ez nekünk? – gondolta mérgesen. Most majd kiközösítenek bennünket! Elindult előre, egyedül akart lenni, míg úrrá lesz zavarodottságán.

Ahogy távolodott társaitól, röstelkedését, az értetlenség váltotta fel. Igaz, otromba dolog volt ekkora kegyet kérni a Mestertől, érthető lenne a feddés nagyravágyásukért, de miféle válasz az, hogy nincs hatalmában megadni nekik? „Az azokat illeti, akiknek Atyám szánta?” Hiszen Jézus többször mondta, az Atya és ő egyek! Ő az Atyában, az Atya pedig benne lakozik! Akkor most mi van?

Jézus ismét felállt a körül, és fennhangon megrótta a zúgolódókat. Szavai halatán azok egyre jobban elcsendesedtek. Még a légy zümmögését is hallani lehetett volna, mikor ezeket mondta:” Ha valaki közületek ki akar tűnni, legyen a szolgátok, és ha valaki közületek első akar lenni, legyen mindenkinek a szolgája. Hisz az Emberfia nem azért jött, hogy szolgáljanak neki, hanem hogy ő szolgáljon és életét adja váltságul sokakért.”

A tanítványok lehajtották fejüket. Ezek a mondatok már János füléhez is eljutottak, aki visszatérőben volt társaihoz. Mélyen elpirult, azt hitte éppen kettőjüket korholja ostoba fölfuvalkodottságukért. Miként gondolhatták, miszerint ők azok, akik Izrael összes prófétájánál jobban megérdemlik a helyet Jézus trónja mellett? Jánost mardosta a szegyen, oda akart rohanni a Mesterhez, lába elé vetni magát bocsánataért, mert úgy érezte nem éli túl, ha elveszti szeretetét! – ám Jézus nagy léptekkel elindult, nyomába tucatnyi szótlan, komor arcú férfival, akik közül sokakat félre kellett volna löknie terve végrehajtásához. Eme intelmek után, miféle bünbánat lenne az?

Csüggedten a többiek nyomába szegődött, utolsóként a tizenkettő közül. Az előtte és utána haladóknak lépteinek monoton zajától kissé kábán, szegyenébe süppedve haladt előre. idővel azon törte fejét, hogy az a szebb világ, ahol a szeretet, megértés, az igazság uralkodik, amelyre vágyott, amelynek körvonalai Jézus beszédeiből rajzolódtak ki számára – akit hívására boldogan követett –, az egyáltalán megvalósulhat-e ebben az

életben? Ahová igyekeznek, ott borzalmak várnak a Mesterre! Megölik őt? Aztán feltámad? És velük, vele mi történik? Szintén megkínózzák, megölik, és feltámad? Vagy annak elintézésére már nem lesz hatalma Jézusnak – kérése teljesítéséhez hasonlóan? Ostobaság, hiszen Lázárt feltámasztotta, jön velük Jeruzsálembe! S ha feltámadnának, utána mi lesz? Róják tovább az utakat? Még jobban elkomorodott. Menjen, meneküljön innen? Felidéződtek benne Mesterének mindig mások érdekében végrehajtott csodái, szigorú jósága, szavainak, tetteinek harmóniája, az a felfoghatatlan érzés, ami a közelében elfogta... Nem, Jézus, soha sem kötné magához, ha nem akarná javát! De miképpen? Itt a földön sanyarú sorsot ígér, a Mennyekről alig tudnak tőle valamit... A Mester mondásai kavargtak fejében, lázasan kereste kételyeire a választ. „Mert aki meg karja menteni az életét, elveszti” – jutott eszébe egyik, ami mintha pont őt figyelmeztetné. Jöjjön bármi, hiszek benned Uram! – suttogta maga elé.

Bánfi Ákos: Elvégeztetett

HORVÁTH-SZARKA ÁBEL

PÉCS

A helyzeted fordított, természetellenes.
Utcáid takarják a földet.
Kik valaha házaid közt bújócskáltak,
idegenek már tőled.

Óvták hegyeid a mandulafákat,
mégis kicsorbult a kapa,
ahogy a lélekviharok megzaboláztak,
csak ez maradt, a tél illata.

Az enyém a szív, mely rád mindig
színes koszorúkkal gondol
és napfénytől izzadó tenyeredtől
hízlegőn simulva dorombol.

Bár nem emlékszem rád, mégis látlak
a gyermekvilág izzó füstjén keresztül.
Nem hajlandó fáid gyökerébe beletörtek az ásók, kapák,
a nagyharangon egy fekete holló csücsül.

CÍM NÉLKÜL

hogyan magyarázzam el
egy új lapra hogy férne fel
ennyi szín és ennyi fény
szürkeség és zuhanás
a bölcsőből az oltárra
siralomházból az erdőbe
ki érti ezt meg
egyszerre lélegzik bennem huszonöt év
minden roppanás és szuszogás zakatol
kinyílt a rongyosláda a hattyúval
beszéltek arról is
teljesen megsemmisülni
és mégis
mégis hittem hogy epizódok vannak
nem egyetlen nagy fonál
egy gyönyörű nagy szövet egyetlen szála
ez vagyok én
és te is kedves olvasó
egy szál az egy szövetben

CÍM NÉLKÜL

ide járok terápiára
ennél a zöld hídnál van
még egy kört légyszíves
zölden ringatózik az ölemben
ki tudja percre pontosan?
mind itt rohángáltok
fontosnak hiszitek mit csináltok
én nem tudom mit csinállok
nem fontos, hogy mit csinállok
bármit csinállok
bármit csinálhatok
már nem, még igen, majd nem, majd igen
a válaszokat akarjuk, nemde, kedves barátom
se te se én se ők nem fogják megmondani
ha tudnánk, a többiek már rég megöltek volna bennünket
két megálló
egy gomb
pár lépcső

A MI LIDLNK

rohadthülye ez a boltnev
de ez a kis hely egy éven át
olyan boldog sétákat adott nekünk
le a sok lépcsőn könnyedén
aztán jól megmálházva föl
ősz–tél–tavasz
veled még színesebb a világ
a hulló leveleket csodáltuk, fagyoskodtunk, most meg
alig győzzük a ruhát magunkon tartani
fojtogat a gyönyör
minden egyes tappancsnyomod csodáltam a hóban
nemrég meg rózsaszín sziromesőben néztél rám úgy
a nagy, kedves őzikeszemekkel
az egész világ téged ünnepel
minden téged tükröz vissza
a zöldellő bokrok virága, a méhecske,
de a rozsdás ócska moszkvatéri korlát is boldognak
látszik, mert te vagy
itt gurul a hűvösvölgyi villamos,
hiába nem ülsz rajta, mégis a híredet viszi a napsárga
a kékég buszok itt kanyarognak és
csiklandozzák a földet

BUDAPEST

Te sáros, mocskos csataló
viszed a lépteinket
rád pazaroltunk hány ezret
de hány ezret...

Ócska reklámok hirdetik
ócska híredet,
rajtad aranyos lépteinkkel
nem lehet,

mert kis utcáid gáncsolnak,
csúfolnak,
rájuk is az vár, mint ránk,
omlanak, omlanak.

CÍM NÉLKÜL

hagyjuk-e
árnyékok
milyen nehéz a visszhang
a függőnytakarók, mint az akasztott ember
ugató kert, zebra ég
karamellfák
elveszni
hagyjuk-e

idejöttél
mégsem látlak
elmentél
és láttalak
összezavartál
mézes szemmel
leopárd
káosz ábel
költő
ki mi
elmaradnak a viccek
nincs aki nevéssen
hol a közönség
ne produkáld magad
hányszor kaptam

hagyjuk

tüsketalp pokolszerelem
embertelen
könnyező menny
ködfésű
féltenger
izzócsere
alpakkakalap
mégis idekanyarodott egy

CÍM NÉLKÜL

ti mit mondtok szavacskák?
merre kéne menni?
kéne–e egyáltalán?

ki láthat a színek mögé
ki érzi a hangok illatát
unalomból megalkotott
szenvedtető nagyvilág

CÍM NÉLKÜL

miért érdekel, hol is vagyunk
jövünk–megyünk
körtáncok
messze közel
tapasztalás
alkonyat
éjszaka
hol a ködfátyol
hol a varázslat
kopár csúcsokhoz emelkedtem
ilyen messze jutottam
de akartam–e idejönni
hol vagy hol vagy
mindig téged kereslek
régi dalokban talállak csak meg
az álmaimban visszatérsz hozzám
de valahol elhagytalak téged
folyton kutatok az emlékeimben
hol is maradtál hol nem figyeltem
hol engedtem el a kezed
megváltozott minden
olyan mint a savanyúcukor
menj le nap

alkonyat ragadj el
repíts a hátadon
a vörösrókékon
vissza oda hol a kacagás részegsége hamisított meg
minket
de legalább együtt voltunk
hazudsz nosztalgia
megint csak hazudsz
miken mentünk keresztül
végig itt voltál?
nem láttalak
hogyanem láthattalak
mire figyeltem
tudj róla hogy újra itt vagyok
és ugyanazon a vonaton ültünk végig mindketten
csak nem figyeltem rád
hagyjuk is ezt már
hogyan vagy?

CÍM NÉLKÜL

térkép–e táj
a poklot már ismerem
pedig én a paradicsomból indultam
az én csézám széttörött
a száguldásban
bárcsak megmutathatnám neked az egész házamat
de ezeket inkább feledni kéne
mix pajarito
de coup
mon fou
száguldok a galaxisok között
de az utat
azt nem ismerem
hol jársz, angyal?
se murió
olyan sok
annyira sok
a vonaton ömlik ki
a nyálkás békák mocsara
zöld oszlopok
tenger
lélek
annyira sok
de coup
mon fou

és akkor teremtett meg téged
kegyelem
igazgyöngy a szerelem

Szurokné Strassner Klára: Kőbe zárt szépség

L. BURDA ZSUZSANNA

XXI. SZÁZAD KÉRDÉSEI

(Babits után) /tükör vers/

Mikor leszáll az est, mint puha takaró
langyos melegével a Földet takarón
olyan, mint jó anyánk egykoron
nem hordoz ráncot az arcokon,
csupán takargat kedvesen,
hogya reggeli harmat se ártson nedvesen,
karolj csak lágyan színesen,
nem hagy bánatot, s nem vádol,
foltot sem hagy a szíveken.
Bárhol is járhatsz az országok között,
ne érezd azt, hogy köztük üldözött lehetsz
mindig érezd, hogy emberek között
a szeretet elér, és egy étellel felér!
Mert te is ember vagy, iszonyú, ha
lennél magad bujdosó, magányos
akár ifjú, akár agg.
Menj tovább ahol az emlékeid
rád törhetnek, zúdulnak mint kincs
akár, a távoli napsütötte táj.
Mind a tiéd lehet, ha nem gondolod azt,
s nem keresel vigaszt minden elképzelt vágyra,
nem gondolsz az elmúlásra,
de mégis megrohan egy képzet,
púposodnak rád a miértek.
Minek a vágy és minek a vétek?
Miért nem jut a gyerekeknek éték?
Miért pazarol az a néember,
ki sohasem vetett, mindig aratott?
Miért vesz el tőled, mit soha nem adott?
Mitől függ a tengerek haragja?
Miért rab az egyik ember,
s miért a másiknak rabja?
Miért kell küzdened egyedül árván?
Kinek jön fel és miért a szivárvány?
Legyen végül egy apró gondolatban:
tűnődj azon, miért a Nap?
Miért fénylik, ha meleget nem ad?
Álmodból felriaszt oly fényesen,
Ő meg nyújtózik az égen kéjesen.

BÚZATÁBLÁK ARANYÁN...

Hangosan jött az Égi áldás,
Vízzel mosta mindenki bűnét!
Tisztulni hagyta a földi sebeket,
Áldozat lehettem volna én is...
Térdeltem a búzatáblák aranyán...
Takargattam az érett kalászeket,
Hogy maradjon a gyermeknek kenyér.

2020.08.14. 23 órakor

TENYEREMBE BÚJOD A HAJNALT

Leszállt az est,
opálos már a hegyorom.
Visszhangzik még a völgy,
oson a csend valahol.

Leplet borít az est,
fedi az öreg fűz ágát,
alatta madár csitul:
visszavárja párját.

Mégis: ha rám hajolsz a csendben,
ábrándos, forró a vágy.
Tenyerembe bújod a hajnalt,
átalusszuk így a fényhalált.

Hainer István: Cím nélkül

HUSZÁR LÁSZLÓ

SZAVUNK, HITELÜNK

édes hazám
szabad-e számon kérnem rajtad
sorsodnak szomorú romlását
pipacs-virág életed
rövid tűz-szín után
hogy újra feketül
hogy mibennünk legbelül
ha bujkál is még az ige
csak napunk elvont perceibe
tudjuk beépíteni
mert félünk mindannyian
és nincs szavunk és nincs hitelünk
csak láncreakciók játszanak velünk
a fejünk szívünk szédül

MI LESZ BELŐLÜNK

mi lesz belőlünk így
mint tollpihe kavargó hóesésben
maradunk magunk
maradunk észrevétlen
a tűnő senkik hada eltemet
élünk a kor arcán barázdaként
a kor írásán mint ékezet
s nagy diadal-érkezésünk
tovább nem látszik
csak az előttünk villogószempárig

ÓRAMŰ SZERINT

szemgödrödben a fehér kövek
erényed óvják mindörökre
kortárs kopog vagy lezser haver
leszűkültél koncentrikus körökre

a villamos elzötyög a bányalift
mint verstelen madár
a mélység és magasság között
óramű szerint rendre jár

nem történt semmi az űrbe kilökve
elszakadtál s keringsz örökre
míg földünk változatlan dalt dalol
s emlékmécseseket gyűjtanak valahol

Rennerné Tóth Mária: Csendélet

LOCSMÁNDI LÁSZLÓ

SZERETTÉL-E

elkószált
golgotás
magányaimból
szavaid íze
szemed kékje
csillaggá
bánatult
szűzanya-szép
sebed vére
fénye feszül
árvaságom
keresztjére
szerettelek
szerettél-e

MEGJÖTT A TÉL

behavazott
álmokat
dörzsölget
virradó
szemeiből
a hársfa
megjött a tél
cinke-könny
riadt csöndje
búj-bújik
bözsém bözsés
hajába
összenézünk
ketten-eggyé
csóknyi-csöpp
hópelyhek
melegednek
a szánkra
békén dobban
a szívünk
ácsolódik
szerelmünk
téli kis
tanyája

HALK SZERENÁD

szelekben barangoló
delet-vert harangszó
orgonák-zokogta
est-árva zsolozma

erdő-mély faágon
meleg kis madárnyom
csillagok kontyába
virradó rozstábla

vándor méla boltja
fűj-bújt szénaboglya
göncölszekér-hozta
álmok fehér csokra

lepke-szállt repceszag
kereslek merre vagy
szarvas-szomj vigyázta
patakpart virága

DAL

búzám-örlő kis malom
kenyér-meleg csillagom

pacsirta-szállt ég-perem
keresztre-ver életem

isten-szeme látta csak
ágyba bújó hársfaszag

lelőtt párját sírta vad
könnyeiből nyílt patak

szívembe zárt kis malom
búzám-rejtő sírhalom

gerinc-törő kín alatt
rám-pillanó pillanat

július van nyár-derék
rád-gondolok vársz-e még

BULI

Mottó: „Már nem járunk a zserbo-bo-bo-bóba...”

Már mi sem jártunk. Mai ötven –, hatvan –, hetvenfelettiek. Buliba igen. Már amilyenekbe, a vadtól az illendőig.

F. Gizellának a soproni osztálytalálkozók jelentették a bulit, meg az iskolabálok. Főiskolás emlékei között a „Pupák avató” a legnevezetesebb és a diákrektor választás.

N. László az Ikva partjáról 13 évesen került ki a családjával Nigériába. A nevezetes német iskolába iratták, ahol megalapozódott nyelvtudása, melyet aztán egy nyugat-németországi középiskolában tökéletesített. Itt a közös sörözések jelentették a „bulit” a helyi Kneipé-jében, a nevezetes „Hübner kocsmában”. Amott, Afrikában a közbiztonság hiánya okán kamaszbál csak akkor realizálódhatott, amikor az iskola igazgatója a sulit buszát és gépkocsivetetőjét tudta biztosítani a buli résztvevőinek hazaszállítására. Koleszos egyetemistaként itthon igazi önszerveződő közösségként hozták létre a maguk buliját, a péntek esti Ars Presso-t. Ez a hó első péntekén jazz klubként működött, más esteket olyan vendégek fellépése fémjelezte, mint Hauman Péter, Darvas Iván... Az eseményeket disco zárta.

Sopronnál maradva Z. László szívesen említi föl a bulijaiknak helyet adó K. Gyurkáék házát s kertjét a Kossuth utca elején, ahol diákok és már állásban lévő fiatalok gyűltek rendszeresen össze, táncoltak, társasjátékokat játszottak s igen jól érezték magukat. Volt, aki családi zsúrokra járt, nem sokra,” mert – így K. György – *többnyire könyveimet bújtam s már középiskolásként amatőrfilmeztem*”. Középiskolás diákként 1963-ban barátjával írt meg és operált egy kétszereplős amatőrjátékfilmet, melyet az ottani határon forgattak – különleges engedéllyel. Vasfüggöny, aknazár. Fiatal pár disszidálni készül. Drótkerítés, átvágják. Jelzőrakétás riasztás. A kerítés résén a fiú még átsegíti a lányt. Robbanás hangja. A lány aknára lépett. A fiú az érkező határőrök fogságában. Teenagerkén mekkora feladat lehetett ennek a Határszéli történetnek a megszervezése s mai kifejezéssel élve micsoda buli a Határőrség bevonásával való elkészítése, szögesdrót átvágással, aknarobbanással. Ez utóbbi – szerencsére – nem, a szögesdrót átvágás évtizedek múlva tért vissza K. György életébe. A Páneurópai Piknik hírére a határővezetbe özönlő NDK-s turisták áttörik a drótkadályt s soványodott vasfüggöny bezáruló kapuját, hogy a szabad világot választhassák. K. György képzett amatőrfilmsként kamerát ragad, s az áttörés minden mozzanatát filmezve átkeveredik a határon menekülők nyomában. Egyedülálló képsorai Japántól Amerikáig bejárják a világsajtót, a legnagyobb tévétársaságok vetítik. Mekkora buli – mondják rá sokan, akik szívesen belevetnék magukat hasonló eseményekbe.

Mindezek a „buli” fogalomhasználatának szélesebb körét bizonyítják:

A; zenés-táncos szórakozás, B; a kétséges, máskor kétes kimenetelű tevékenység, C; a tétek helye a kártyajátékokban, vagy egy játszma elnevezése. A legnépszerűbb s egyben a legnépszerűbb buli a zenés, táncos alkalom lányokkal s legényekkel. A klasszikus zsúrok is eleget tettek ezen ismérveknek, mégis oly távol álltak a buliktól, mint Makó vitéz Jeruzsálemtól. A zsúrok szülői felügyelettel? Mi ebben a buli – a kétséges kimenetel izgalma?! Hol lelhető fel benne a fiatalság orgiasztikus öndicsőítése? Ehelyett:

Csavad fel a szőnyeget még ma éjjel,
Csavad fel a szőnyeget,
A bútorokat gyorsan told szerteszéjjel,
Ne fél, baj nem lehet!
Oltsd el a lámpát, nyisd fel a zongorát,
A zene szóljon, szálljon az éjen át!
Tüntesd el a rendet, megtörjük a csendet,
Csavad fel a szőnyeget!

A magyar rockzene ikonikus dala az 1968–as KI Mit Tud egyik győztes zenekaráról, a Hungáriát röppítette egyik pillanatról a másikra a népszerűség csúcsára. A máig megragadó ritmus mellett a szöveg is figyelmet érdemel.

A kezdő strofa – in medias res – ellentmondást nem tűrő felszólítással kezd: Csavad fel a szőnyeget még ma éjjel, – és máris ott vagyunk a házibuli nekilödulésánál. Félelem nélkül tolják szét a bútorokat? – nincsenek a szülők, nincs a felnőtt társadalom jelen. Sejtelmes intimitást ígér a villany lekapcsolása, mindjárt ott a vele ellentétes irányú mozgás, a zongorafedél felnyitása. Klasszikus pólusképzés a le s fel, a csend és zeneszó ellentétpárja. Ami nem más, mint az ilyen bulik Arisztotelész–i értelemben vett metaforája: mit vár egy fiatal a korabeli hábé–tól: vad rockot és alkalmi intimitást.

„A metafora a szó más jelentésre való áttétele – írja a Poétikában a Sztageirita, majd később a költemények, drámák stílusáról szólva – legfontosabb a metaforák használata, mert csak ezt nem lehet másoktól eltanulni, ez a tehetség jele. A jó metaforák használata a hasonló vonások felismerésén alapul”. Fenyő Miklósék XX. századi rock dala mintha a 12–13. századi vándor klerikusok, diákok (vágánsok) Carmina Burana–ban fellelhető latin nyelvű költeményeit visszhangozná. Például az Omittamus studia kezdetűt:

Félre könyvek, doktrinák,
hív az édes dáridó,
kivirul az ifjúság,
szűzi csokrát szedni jó,
vénhez illik a komolyság,
neki már csak ez való.
Ránk komorul az idő
könyvek börtönében,
tréfa és csók, nóta, nő az igazi éden.

Ez carmen is felszólítással indít. Szabó Lőrinc átköltésében Félre (tenni, dobni, vetni) a tankönyveket. Latinul az Omittamus is felszólít: Hagyjuk (a fenébe) most a sulit, meg a véneket! E dáridó (buli) csak a fiataloké. A költő a desipere–t fordította dáridónak, a latin ige megközelítő jelentése kimaradni v.–miből. Itt kirúgni a hámból – már ahogy az párkeresés korszakába érő lányok és legények között megesik, természetes, illő. Az Hungária együttes dalszövegének és a 800 éves Carmina Burana dalának további összehasonlításától Szabó Lőrinc szuverén átköltése okán eltekintünk. Zárásul a rock szám refrénjének és a korabeli történelmi eseménynek koincidienciájára hívjuk fel a figyelmet. Mint köztudott (!) 1968. augusztus 20–án indítottak inváziót a Varsói Szerződés tagállamai – köztük hazánk – Csehszlovákia ellen, miután az Alexander

Dubcek pártfőtitkár által meghirdetett reformok nyomán, – „emberarcú szocializmus” – úgy tűnt, a közép-európai állam megpróbál kiszakadni a szocialista blokkból. Kádár János megkísérelte a közvetítést a szovjet vezetés és Dubcek között – hiába. Végül beleegyezett, hogy a Varsói Szerződés megszálló egységeiben a magyar honvédség egy hadosztályt delegáljon. Korosztályom több tagját is „berántották” a hadseregbe s így váratlanul egyszer csak Csehszlovákiában találta magát. Az emberek többnyire hallgattak, borúsan néztek a jövőbe. Szándékos vagy véletlen egybeesés

Fenyő Miklósék 1968-as dalának refrénje? – A zene szóljon, szálljon az éjen át,
/ Tüntesd el a rendet, megtörjük a csendet, / Csavard fel a szőnyeget!

És így már a Csavard fel a szőnyeget felszólításnak is a (házi)bulin túl nyúlhat a metaforikus jelentése.

Szényi Péter: Hangulatban

A KÖLTÖZÉS

– *Fejezetcím és részlet egy készülő regényből* –

Dénes bácsi halála úgy keresztezte az életüket, mint egy hajnali földrengés, aminek az érkezésére nem számít az ember. Már maga a halála is megrendítő volt – lavina temette maga alá Ausztriában, hegymászás közben –, érte mindez ötvenhetedik életévében, váltakozó szerencsével dolgozó, de inkább sikeres üzletemberként. Andor gyerekkorában viszonylag gyakran, később egyre ritkábban találkozott vele, köszönhetően a földrajzi távolságoknak és a megromlott családi kapcsolatoknak. Dénes bácsitól kapta az összes indián- és mesekönyvet, talán egy szem könyve sem lett volna, ha ő nem hoz legalább egyet minden látogatása alkalmával. Anyja azt állította róla, hogy könyvelő, de ő tudta, hogy nem az. Azaz csak sejtette, hogy nem az, mert a könyvelők egyáltalán nem úgy néztek ki, mint Dénes bácsi. Legalábbis az ő elképzelése szerint. Dénes bácsi öltözeke és viselkedése után inkább hasonlított egy korai honi hippiehez, mint egy irodistához. Viszont mindent tudott a világról, hihetetlen helyeken járt, hihetetlen történeteket mesélt. De a hangjában, a nézésében mintha mindig ott lett volna az ital okozta kábulat. És ez igaz is lehetett, mert részegen érkezett, és még részegebben távozott. Apja szemében egyszerűen csak egy városi szélhámós volt, egy utolsó csibész.

Hogy hogyan jutott arra a gondolatra, hogy ennyi idősen végrendeletet írjon, arra meg még inkább, hogy mindenét Andorra hagyja, senki még csak elképzelni sem tudta. Igaz, felesége, gyereke nem volt, de volt számos barátja, barátja, tagja volt egy csomó egyesületnek, bárkire hagyhatta volna a pénzét, vagyonát. Mellesleg azt a vagyonát, amiről – viselkedése és élettelve után – senki sem gondolta volna, hogy egyáltalán van neki. Olyan szakadt külsővel, olyan ápolatlan arccal jelent meg mindannyiszor Rábatón, hogy inkább gondolhatott volna a rokonság arra, hogy ez az ember segítségre, ne adj' isten, ápolásra szorul, mintsem hogy ő segítsen másokon. Anyját, emlékszik, valahányszor csak meglátta a családtól elkóborolt fivérét, a rémület fogta el. A rémület attól, hogy valami hirtelen roham ott náluk dönti le a lábáról, és örök életére a nyakukon marad.

Mindenesetre Andor, mikor megkapta a közjegyző levelét, először azt hitte, hogy talán egyszer, valamikor, egy bódult pillanatában írta ezt a végrendeletet, de hamarosan ki fog derülni, hogy van ennél frissebb is, úgyhogy ne örüljön olyan nagyon. Várt is egy darabig, talán hetekig is, mert úgy gondolta, történnie kell valaminek, s jobb lesz, ha ezt a történést nem sietteti, hadd legyen addig is egy álommal több. De nem érkezett újabb levél, mire időpontot kért a közjegyzői hivatalban. Ott megnyitották neki a Végrendeletek Országos Nyilvántartása oldalt, melyből világosan kiderült, hogy Sze-meti Dénes született Rábatón, 1938 február 23-án, anyja neve ez és ez, egyetlen egy, a szóban forgó végrendeletet helyezte letétbe az s-i közjegyzői irodában, s egyedüli és kizárólagos örököséül Cser Andort, született stb. stb. lakost nevezte meg. Andor úgy jött ki az irodából, hogy egy pillanatig azt sem tudta, hol van.

Az örökség ugyanis tetemes volt – persze Dénes bácsi feltételezett ingóságának mértékéhez képest. Egy kis erdei házat kerttel, melléképületekkel, egy belvárosi ingatlanirodát, és egy Mini Coopert – ezeket tartalmazta a végrendelet. Bankbetétről, készpénzről, ilyesmiről nem volt szó benne. Andor mindebből a kis kerti házat tudta maga elé képzelni, az ingatlanirodát és a Mini Coopert nem tartotta valóságos dolgoknak.

Dénes bácsi haláláról egyetlen rábató rokon sem kapott értesítést, így a temetés is nélkülük zajlott. Hogy ki rendezte, ki fizette, Andor csak később tudta meg, amikor Dénes bácsi emléke már rég feledésbe merült. Szülei, ki–ki a maga módján, megkönynyebbülten vettek tudomást halálhíréről, de mikor később megmutatta nekik a végrendeletet, az anyja sírva fakadt. – Miért éppen terád hagyta mindenét? – kérdezte, és őszinte megrökönyödés látszott az arcán. – Úgy értem – igazította ki később magát –, miért nem hagyta a felét Ágicára? Andor erre megvonta a vállát, és azt mondta, nem tudja. De egy részét el fogja adni, és kárpótolja belőle Gicát. Anyját még ez sem látszott nagyon megnyugtanni – úgy viselkedett, mint akit mérhetetlen veszteség ért. Anyagiakban, persze.

Amúgy, ha lehet ezt mondani, az örökség épp a legjobbkor érkezett. Dórinak be kellett adnia a továbbtanulási papírjait, s épp a közeli nagyvárosok gimnáziumait vetették sorra, melyik lenne a legalkalmasabb. Andor először arra gyanakodott, talán előle menekül, mikor a helyi gimnáziumot kategorikusan elutasította.

– Nem volna itthon mégis csak jobb helyed? Kollégium, vonatozás, beilleszkedés – nem egy leányálom, hidd el. Én végigcsináltam, téged szeretnék megkímélni tőle – próbálta győzködni.

– Azelőtt nem így beszéltél róla. Azt mondtad mindig, azok adták diákkorod savát-borsát. Emlékszel?

Andor nem emlékezett, legalábbis próbált úgy tenni, mint aki nem emlékszik.

– De ami ezt jelenti egy fiúnak, az nem biztos, hogy ugyanazt jelenti egy lánynak is.

– Már miért ne? Nem értem.

– Hát mert... – Nemigen tudta megmagyarázni, miért.

Most Dénes bácsi öröksége eldöntött mindent: a tanév végén már költöznek is, határozták el, addig túladsanak itteni lakásukon és felújítják, ha szükséges, az ottanit. Andort, ha lehet, még nagyobb izgalom fogta el, mint a lányát, mert ő életforma váltást is remélt az új helytől, legalábbis ami az erdei házat illeti. Még fényképről sem látta, de elképzelni elképzelte – valami egyszerű kis lak, fenyőfákkal körülvéve, az udvaron nagy halom tűzifa glédába rendezve, fából épült kerti pavilon, kővel kirakott ösvények. De ha ennyire nem is idilli, ismerve valamelyest Dénes bácsit, akkor kitarató munkával azzá tehető. És elhatározta, hogy azzá is teszi. Szeretett volna igazi otthont teremteni a lányának, egyben megismertetni vele a természetet, ami ellen kislánykorában annyira kapálózott. Elképzelte, mekkora sétákat tesznek majd az erdőben, túrának a hegyekben, s hogy mindezt el is érje, egy kutyát is beszereznek majd, amiért Dóri oly régóta rimáncodik.

Ami az erdei ház állagát és a kert rendezettségét illetve, semmiben sem cáfoltak rá a Dénes bácsiról elterjedt mendemondákra. Március végén mentek le először, hogy megnézzék, mennyire van beköltözhető állapotban az ingatlan. A hűvös kora tavaszi szélben és a sűrű fenyőerdő takarásában legalább öt fokkal hidegebb volt, mint a városban, s mintha még a hegyekből csordogáló patak vize is, melyen át fahíd vezetett az épülethez, hűtötte volna a levegőt. Még az amúgy idillinek mondható környezet sem tudott enyhíteni csalódottságukon, amikor benyitottak a házba és rögtön tapasztalták, hogy évek óta nem lakott benne senki. Nem volt felfordulás, nem volt rendtelenség, de olyan benyomást keltett, mint egy nyaraló, melyre a tulajdonos réges régen nem költött. Penészedtek a sarkok, vetemedtek az ablakkeretek, görbültek a rosszul leszögelt padlólapok. Hogy egy alapos festés ráfért volna falra, mennyezetre, nyílászárókra – az

lett volna a legkevesebb, ezzel számolt Andor. De hogy ajtót, ablakot, padlót cseréljen, és nem csak egy helyiségben, hanem szinte valamennyiben, azzal már nem. És akkor még padlón, melléképületekben nem járt, a tetőre fel sem mert nézni.

Az udvar is hasonló állapotokat mutatott, vágott és vágatlan tűzifa egymás hegyén-hátán, szikla nagyságú kövek, melyeket a jó ég tudja, miért hordtak ide, három kilyukadt csónak egy állványon, melyeknek deszkái már fűteni sem voltak jók. Szerencsére sok limlom, melyeket el kellett volna takarítani, nem akadt – úgy tűnt, a szó hétköznapi értelmében Dénes bácsi nem volt egy gyűjtögető fajta. De talán csak azért, mert minden jel szerint nem lakta a házat. A valamikor x-formába szögelt kerítéslécek rombusz alakba rogytak, máshol meg ki-bedőltek, vagy befutotta őket a mindenütt jelen lévő borostyán. A patak egy helyütt átszelte a kertet – Dóri úgy nézte az alján csörgedező vizet, mint aki sosem látott ilyet.

– Apa, saját patakunk van!

– Építünk rá vízimalmot!

– Én inkább az öntözésre gondoltam. Majdnem minden bokor tökre el van száradva.

Valóban, mintha télen nem lett volna elég hó vagy nem esett volna eső a tavasz elején, a kerítés tövében növő boróka és kökény ágai elfásodtak, szanaszét dőltek, mint amelyekből kiszállt az élet, de ugyanígy nézett ki a patak oldalán leomló madár-birs is. Kíváncsi lett volna, ki ültette ezeket ide. Csodálkozott volna, ha Dénes bácsi.

A levelezős oktatásból ha több nem is, egyetlen haszna mindenképpen származott: egy csomó szakembert megismert, egyik-másikkal barátságba is került, s ha szerelőre vagy mesteremberre volt szüksége, nem kellett lótni-futnia sehova. Most, hogy összességében mégis csak pozitív képet alkotott a házról s látta a lányán, hogy neki is tetszik, rögtön szervezésbe kezdett: levitt egy burkolót, egy festőt és egy tetőfedőt, hogy közösen beszéljék meg, kinek mi lenne a dolga és mikor tudna kezdeni. Félmillió megtakarítása ha volt, de arra gondolt, meghirdeti a lakást és a foglalóból futja majd valamire. Talán a szüleitől is kérhetne valamennyit, és hát ott van Dalma. Biztosan kisegítené, ha rá tudja venni magát, hogy pénzt kunyeráljon tőle.

Beadták hát a város egyik gimnáziumába Dóri jelentkezését, ő pedig az első adandó alkalommal beszélt Kántorral, hogy közölje vele, a tanév végével távozik. Az öreg igazgató, akit már akkor is olyan öregnek látott, mikor idejött s azóta évente felmerült, hogy nyugdíjba megy, szenttelen, már-már érdektelen arccal fogadta a hírt, látszott rajta, ez az egész egyáltalán nem érdekli, számára egy tollvonás az egész, semmi több. Andor, bár sosem ápolta túl közeli barátságot vele – az életkori s egyéb különbségek ezt amúgy is lehetetlenné tették –, ennél azért nagyobb együttérzésre számított. Vagyis inkább arra, hogy megpróbálja marasztalni. De egy szóval sem tette.

Döcögve jött el a június, de eljött. Az erdei ház még messze volt a készről, de a konyha, a fürdőszoba s két szoba használható állapotba került, legalábbis lehetett beléjük bútort szállítani. Lakásukat egy kövér, szuszogó, zsíros hajú alak vette meg, aki mindannyiszor valami összetekert, szíjjal átkötött börtekercsből szedte elő a pénzét. Andor még a nevére sem volt különösebben kíváncsi.

Kollégái nem búcsúztatták, különben is nyár volt, szanaszét ment mindenki. Néhányuktól, akiket kedvelt, személyesen elköszönt, a nagy többség másodkézből értesült a hírről. Osztálya, szerencsére, nem volt, így nem esett nehezére közölni a gyerekekkel év végén a szándékát. Nem látta, hogy különösebben megrendítette volna őket, s ennek örült. Nem akart érzelmi hullámokat maga körül. Ezen már rég túl volt.

SAITOS LAJOS

ISTEN HÁTKENDŐJE

Megint ezek az álmatlan éjszakák
hajnalok hajnali évák és violák
és az itt meg nem nevezettek
benéznek a holddal ablakomon
készül-e már ditirambusom az
asszonyoknak hogy megköszönjem
mit értem tettek vagy nem tettek
éppen mert féltették voltom ön-
magamtól ki ártani is kész szerel-
műkért s megint ezek a suvadásos
hajnalok mikor a nyár nagykendőstől
ismeretlen hátán Istennek ellobog!

MIT TUDHATOTT

Őszutó volt hideg télelő
a régi piacon forgolódtam
váratlanul egy cigányasszony
szólított meg pénzt kért
forralt borra megveszi az Isten
hidege – panaszkodott: s mert
adakozó kedvemben voltam
(mint megannyiszor) némi
aprót nyújtottam át neki
mire ő megragadta kezemet
tenyeremre s rám nézve
kéretlenül csak annyit mondott:
ötven éves korára csinál karriert
de hetven lesz mire elismerik...
Ó Istenem! Mit is tudhatott meg
hirtelen rólam az a töpörödött
öregasszony aki még az első ötven
évem első felén is „innen” voltam
s látta milyen gyötrelmes/álmatlan
éjszakák várnak még rám
– írásra készülvén – de ott
abban a pillanatban az alkalmi
jósnő maga is megdolgozott
keresményéért...

A FÜRDŐKÁD

Az akkori tanya igazi nagyberuházása volt az a fürdőkád, amit nagyszüleink beszerettek. Reggel nagymami említette, hogy bemegy a városba és hoz fürdőkádat, hogy nekünk gyerekeknek legyen miben fürödni. Ahogy említette, hihető is volt, hiszen Sopronban összkomfortos lakásban laktunk, ahol minden természetes volt: a hideg-meleg folyóvíz a csapból, a fűtés – bár cserépkályhánk volt a szobákban – a gáztűzhely stb.

Kicsi gyerekkorunk óta lejárunk Kishomokra nyaranta hosszú hetekre, hónapokra is akár, de amíg kicsik voltunk lecsutakoltak este a lavórban testvéremmel egymás után és kész is voltunk. Emlékszem, milyen fázós volt azért ott guggolni, és érezni, ahogy a melegvíz végigfolyik a hátunkon, ahogy nagymami a tenyerével fel-fellegyint egy keveset a nyakunkra. Talán egy műanyagtányérral, vagy bögrével lemosáskor nagyobb mennyiséget is kaptunk a melegből. Volt, hogy fel kellett állni és szorosan a test mellett tartani a karokat, hogy ne csöpögjön ki a víz a köralakú lavorból. Hát ebbe a környezetbe hozta nagymami a kádat. Én meg azt gondoltam „este már igazi melegvízben fürödhetünk”.

Nagymami korán elment. Nem csak a délelőtt, de eltelt már az ebéd is nagyapával. Vártunk. Ünnepi érzés kerülgetett. Hogy néz majd ki a kád? Mekkora lesz? Egyáltalán hová rakjuk? Kimentem nagymami elé a sarokra. A „sarok” a középső dűlőút és a második keresztűlő keresztződése volt. Homokos földút mindkettő, és mind a négy irányba, ameddig a szem ellát egyenes. Különösen egy gyereknek végtelennek tűnik. Hatéves lehettem. Ki-be szaladgáltam és jelentettem nagyapának jön e már. Hosszú perceket álltam lesben. Egyszer csak megjelent a középső dűlőn nagyon megszűszte. Tolta a biciklit és rajta keresztben valami nagy fehéret. Sötét ruhája volt, annál is inkább tündökölt a fehér azon a jólismert fekete biciklin. Akkor jöttem rá, hogy mi is volt a furcsa nekem egész nap. Kádat biciklin? Akkor jöttem rá, hogy tulajdonképpen nincsen se víz, se csatorna a házban. Akkor meg milyen kádról is van szó egyáltalán. Beszaladtam nagyapának elújságolni, hogy érkezik nagymami, de nem mertem elárulni a kételyeimet, különösen nem a csalódottságomat. Ő szűkszavú ember volt, és nem lett volna és nem is volt nyitott ilyen kérdések mélyebb megvitatására. Kád és kész.

Visszaszaladtam a sarokra. Nagymami kivehető távolságba került már. Az azért látszott, hogy valami bonyolultabb dolgot hoz. Hmmm... megnyugodtam. Valami mégiscsak lesz. Egész közel kellett, hogy érjen, hogy jobban lássam, de teljesen csak az udvaron mutatta meg magát a Kád. Zománcozott mély és hosszú kád volt lefolyóval, amihez külön keresztlábazat volt elől és hátul. Természetesen a melegített vizet bele kellett önteni, de legalább már bele lehetett ülni, sőt feküdni is. Mégiscsak luxus volt a korábbi megoldásokhoz képest. A lábazat olyan magasra emelte az egészet, hogy nagymaminak és nagyapának nem kellett lehajolnia a fürdetéshez. A kád állt a saját lábán a konyha közepén, benne hullámzó habfürdős forróvíz és egy hokedlire állva könnyedén be és ki lehetett szállni.

Átélem még ma is azt az érzést, ahogy kisgyerekként felfogtam mekkora dolog is történt. Nemcsak az, hogy gondolhattam, hogy egy otthoni fürdőkádat varázsolnak majd a tanyára, de ahogy megértettem, milyen nehéz is lehetett nagymamának ezt a zománcozott fém kádat, külön csomagolt lábazatokkal elhoznia ide a városból, végig tolvá azt a biciklin, egyedül, hatvanöt évesen. Miért nem nagyapa hozta el nekünk?

Olyan felnőtt tud lenni egy gyerek, amikor megérti az idősebbeket. Tiszta szívből tudtam örülni a kádnak és jó volt azt láttatni is nagymami felé. Jó érzés volt megfürdeni a biciklin hozott ajándékban. Onnantól télen is jöhettünk.

Herceg Anikó: Szentbékállá

TURBULY LILLA

BÉKÜLŐS – VOLT EGY...

Volt egy labdám. Messze elgurult.
Egész délután azt kerestem.
Este lett meg, a Hold hasába bújt,
nem hagyott el mégse engem.

Volt egy virág: egy kék harang.
Sütötte nap, itattam vízzel,
azóta égboltot rajzolok
azzal a kékharang színnel.

Volt egy kagylóm. Tengernél találtam.
Nem lakott már senki benne.
Fülemhez tettem, mormogott -
vágyott vissza a tengerbe.

Volt egy cicám: pöttömke párduc.
Nem bírta, ha simogattam:
prűszkölt, karmolt, elfutott,
de dorombolt, ha enni adtam.

Volt egy verdám: piros Merci.
Kanyargott, amerre én akartam.
Egyszer másfele próbált menni,
falnak csattant, sarokba' hagytam.

Volt egy barátom. Kagyló és labda,
kék harang, kisautó, színes álmok,
csillámló szappanbuboréknak
láttam vele az egész világot.

Volt egy barátom, és nem figyeltem,
mire vágyik, merre akar menni.
Mormogott, nem jött, elfutott,
hiába indultam keresni.

Volt egy barátom: hiányzó puzzle -
nélküle nem érdemes kirakni.
Legózni is csak együtt szerettünk.
Hogy lehetne visszakapni?

VAN EGY...

(Anyáékat nem számolom,
elég legyen itt annyi oknak,
Tehetek bármit, jól tudom,
ők mindig is szeretni fognak.)

Van egy árnyékom. Mindig elkísér.
Akkor is, ha sehol se látom.
Megnyúlik, falra fut, összemegy,
Ő én vagyok, nem lehet barátom.

Van egy bátyám, hét lesz nemsokára.
Barnabás rám ver három évet.
Ha lenne, én sosem hagynám
otthon az én kisöcsémet.

Van egy gatyóm, éppen térdig ér,
elől két óóóóriási zsebbel.
És mégis gyorsan megtelik,
gombbal, rágóval, pereccel.

Van egy barátom. Elképzelem.
Ő meg azt hiszi, hogy nincsen.
Ha itt lenne, megosztoznánk
minden zsebbe' lévő kincsen.

LESZ EGY...

Lesz egy kutyám. Sötét gombolyag.
Mozgó, nedves pont az orra.
Szuszog, ha alszik, ébren szimatol.
Egy óriás, ugráló bolha.

Lesz rollerem, gurul és repül
(megálmodtam én ezt régen),
suhan velem, mint a szél,
álomrollerezek az égen.

Lesz egy sünim. De ha már
kérhetek, legyen inkább kettő!
Ha böknék is, soha nem szúrnak.
Két avarszagú, komisz kis tekergő.

Lesz egy házacskám, diófa ágán,
felnőttnek túl vékony kötéllel.

Kicsi lesz mindenki másnak,
mellettem csak a barátom fér el.

Lesz egy délután, napos, fényes,
de azt sem bánom, ha zuhog,
kopognak a házikóm ajtaján,
és én kinyitni indulok.

Lesz egy pillanat, míg el sem hiszem,
hogy ő áll az ajtó előtt.
Ha visszajön egyszer végre,
lehet akár naptalan délelőtt.

Onnantól úgy álmodom,
hogy rollerről tandemre váltok,
felváltva ülünk hátra, előre,
s bejárjuk a csillagvilágot.

Dedinszky Márta: Gyurgyalagok

VÖLGYI JÁNOS

MÚLIK AZ IDŐ

Köd száll kertemre,
csak közelre látok,
s mély türelemmel
a napfényre várok.

Hulló leveleket gereblyézek,
– mind az ősz üzenete –
s néha, pihenést mímelve,
az égre nézek.

Gyümölcsfát ültetek,
bár nehezemre esik,
s nem tudom,
élvezem–e gyümölcsseit.

Selejtezem gyógyszereimet;
túl soknak érzem,
s a mellékhatásokat,
apróbetűre cserélem.

Kutyám már nincs,
vele futni nem tudok,
de segít az elektromos
biciklim.

Néha a temetőbe látogatok,
keresem páromat,
s a sok sírkő láttán,
elképzelem halálomat.

Völgyi János: Téli tópart

WINKLER ANDRÁS

ELJEGYZÉS

A fák,
ha eljön az idő,
évgyűrűkkel
jegyzik el
egymást.

KÖD

Szörnyű köd van,
reggel óta ködlik,
és nincsen rajta
egyetlen egy köd lik.
nem tör át
a fény.

LÓVERS

Lóversenyen írtam
szárguldó verseket.
Azóta folyvást
csak lóverselgetek.

ÖREGSÉG

Ráncos az arcom,
a fejem nehéz,
tükörbe nézek
fenekem visszanéz.

ÉRDEKES EMBER

Gyanús Pannonius.

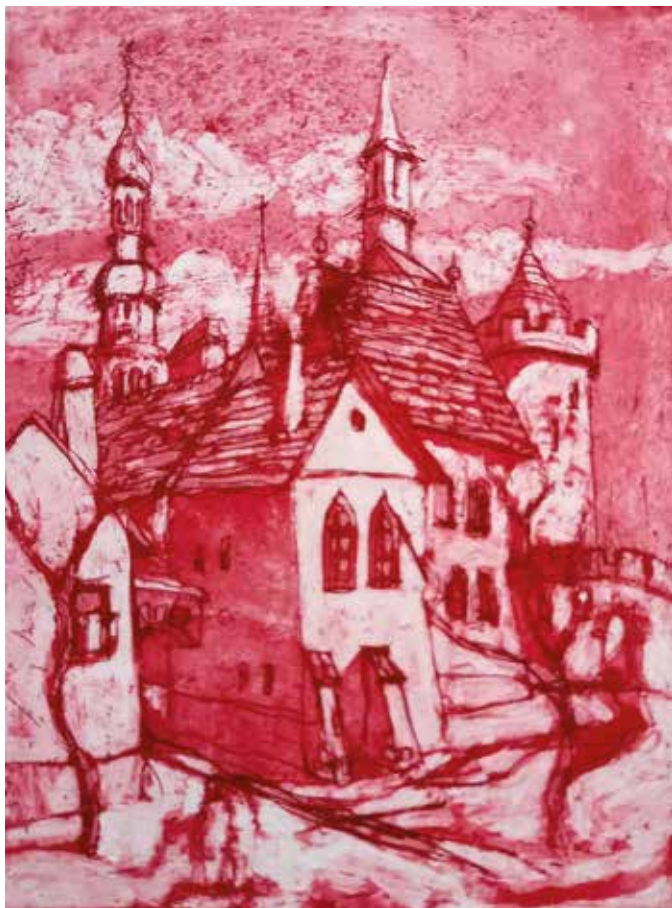
NEMLÉKEZÉS
Nem fog feltűnni
Senkinek, ha nem leszek.
Az sem, hogy voltam.
Örökre elveszek.

NÉHA EGYÜTT JÁRNAK

Gyér hajzat
és lángész.

MESE ÖREGEKNEK

Poshad a
száj levegője,
nem fűjja
ifjonti szél,
Régi idő
dől belőle,
szájszagú
mesét mesél.

Szepes Péter: Mesés Sopron

VON ALEXANDER, A CSIRKEFOGÓ

1941. február elején, az egyik reggeli nyitáskor Egerváry Sándor várta üzletében a lányokat. Valójában csak Ottíliát, mert Mária Magdolna elpártolt a kereskedéstől, és átment Monsberger Hermina művirág kötészetébe. Régóta ismerték egymást, hiszen Hermina néni a krepp-papírt mindig Egerváry kereskedésétől vásárolta meg. Médyt csábította el a kötészetbe, mert nem nagyon volt olyan alkalmazottja, aki értett valamennyire a művirágok készítéséhez. Médy ugyanezt akarta, nem nagyon kellett csalogatni.

Amikor a nagyobbik Galbavy lány belépett az Erzsébet utcai üzletbe, ugyancsak meglepődött, mert régen látta már Egerváryt. A Reisch Karolinnal kötött esküvőjükre sem tudtak elmenni, mert mindketten egyszerre lettek náthások. Nem nagyon bánták azt a betegséget, mert nem szerették Karolint, aki lenézte a vagyontalan Galbavy lányokat.

– Nem ellenőrizni jöttem. Tudja, hogy ilyet nem szoktam csinálni – nézett Ottíliára Sándor. – Maga, kérem, most még gyönyörűbb, mint korábban! Már teljesen kivirult, amióta egyedül dolgozik az üzletemben – udvariaskodott megfontolt szavakkal. Megfogta a feléje nyújtott kezét és megcsókolta. Mindketten érezték, hogy sokkal komolyabb oka van a látogatásnak.

A főhadnagy úr lassan, kimért mondatokkal kezdte ecsetelni a háborús helyzetet. Nem akarta untatni a lányt, mert az ő korában még aligha fogékony az efféle politikai helyzetértékelésekre. Pláne, ha fiú van a dologban, ha képzeletében még nem jelennek meg bombák, tankok, értelmetlen, és értelmezhetetlen utasítások. Minden bölcs, előre-látó parancs csak addig fontos, amíg tollba mondják, vagy távirón leírják, hiszen csak a gyakorlat igazolhatja vissza, annak helyességét. Valami ilyesmire gondolt mielőtt elkezdett beszélni:

– Nézze, kisasszony, megjött a katonai behívóm! Tartalékosként azonnal be kell vonulnom a II. Magyar Hadsereg készenléti állományába. Ez egyúttal azt is jelenti, hogy az üzletet be kellene zárnom – magyarázta. Várt egy szemernyit, csak azután folytatta: – Szóval, arra gondoltam, hogy nem tenném meg. Nem adnám vissza a kereskedelmi engedélyt, ha Ottília elvállalná a bolt vezetését. Karolin, a feleségem azt üzente, hogy távollétemben szívesen segít az áru beszerzésében, hiszen az automobilomat úgylis itt hagyom neki, meg a papírmunkában, és az adminisztratív tennivalók ellátásában – egészítette ki, de nem várt azonnali választ. – Nekem március elsején tíz óra-kor kell jelentkezmem a törzsparancsnokságon. Fontolja meg, Ottília! Ráér a válasszal a hónap közepéig – zárta ajánlatát Egerváry.

Szorosan néztek egymás szemébe. Nagykorú nőként ő, Karolin ifjú férjével. Pár éve még polgáriba járó diákként, mit nem adott volna a férfi mosolyáért, de ő csak tántira nézett, csak Otti tanttal beszélgetett, amikor átvette menyasszonya elkészített ruháit. Régen volt. Most neki kell választ adnia ugyanennek az embernek, aki ma a főnöke. Alexander Papuska idősebbik lánya érezte a felelősséget, a teher valódi súlyát, ám egyúttal azt a lehetőséget is, amely látványos kihívásként neki kínálta föl önmagát. Neki, aki 22 éves, egyedülálló, az üzletben majd mindenről ő rendelkezhet, talán egyszer az a rahói udvarlója is meg fogja látogatni. Úgy döntött, hogy haladékat kér a válaszadásra, mert neki azért Otti tanttal is meg kell beszélnie.

– Főnök úr, kérem! Szívesen, nagy örömmel vállalnám, de otthon meg kell beszélnem. Otti tantinak el kell mondanom, mert a nagymamáról is gondoskodnunk kell. Egyre gyakrabban megy kíséret nélkül a városba, és nem talál haza – válaszolta. Nem bonyolítani akarta a dolgot, de tényeket sem szeretett volna elhallgatni.

– Rendben, Ottília! Nem siettetem – mondta, és a kijárat felé fordult, aztán gyorsan vissza. – Jaj, kisasszony! Izgalmamban el is felejtettem megkérdezni: mi van azzal a főiskolás hallgatóval? Nem akarok tolakodni, de ha jól tudom, egy ideje már együtt járnak! – mosolygott a lányra. Huncutkodott. Egerváry Sándor nemcsak tulajdonos, munkaadó, és tartalékos főhadnagy, hanem a Galbavyak barátja is.

– Nemrégiben hazautazott a családjához, mert meghalt az apja. Négy kisebb testvérével özvegyült meg az édesanyja – tájékoztatta Ottília. – Levelezni fogunk, már írt nekem – csillogott a szeme, de tekintete bizonytalan maradt.

Erősen látszott, hogy beszélne is a kapcsolatukról, meg nem is. Ha Sándor ennyi mindent tud róluk, akkor nehezen ismerne be egy végleges kudarcot, mert az egyenlő lenne a szégyennel. Nem tudta, miként lesz tovább, de remélte, hogy jóra fordul. Az emberek életét sikerek és kudarcok kísérik. Senki sem tudja a Jóistenen kívül, hogy ki, mikor és melyikből részesül. Nem sok ideje maradt ezen gondolkodni, mert Egerváry elköszönt. Kiviharzott, pedig Ottília jobban szeretne volna, ha még marad.

Amióta ebben az üzletben dolgozott, mindig érezte a férfi védelmét, biztonságérzetet merített belőle. Az is lehet, hogy magas termete, kiállása, hanghordozása miatt gondolta ilyennek. Valójában ő volt az első férfi, akit magabiztos támasznak tekinthetett. Papuska egészen más volt! Ő a vérszerinti apja, aki sohasem mutatta meg nekik, hogy milyen egy határozott apa. Tengett-lengett a világban, de csak akkor jött a Sas térre, ha pénz kellett neki. A nagy mindig adott neki.

Amikor elment Egerváry, hirtelen csend lett. Zárásig senki nem lépett az üzletbe. Elborult az ég. A Zenetanoda ablakából néha kihallatszott egy-egy erősebben leütött akkord, skálázott egy basszus hang, az egyik távolabbi teremből lágy fuvolaszólam hallatszott. Érdekes, hogy Ottília hatodik éve dolgozott itt, de ezeket eddig sohasem hallotta meg. Pedig meg kellett volna! A zene mindent meggyógyít. Még azt is, amiről el sem tudják képzelni. Varázs a léleknek, gyümölcse a ringó határnak, és a legnevesebb csendek szírénye. Temploma a vágyakozásnak, a reménynek, az életnek, és a halálnak. Bach toccatái és fűgái mindent legyőznek. Olyan hatalmas erővel törnek az ég felé, hogy senki és semmi sem tudja őket megállítani. Chopin zongoramuzsikája a legkeményebb lelket is megolvasztja, Debussy szvitjeitől díszesebb lesz a világ.

Ottília korábban zárta be a kereskedést. Átment a Zenetanoda udvarára, hogy meggyőződjön arról, amit eddig nem volt képes meghallani, vagy amiről egyszerűen nem vett tudomást az elmúlt években.

Utána rohant végig a belvároson, az Ikva-hídon, föl a Szentlélek utca keskeny járdáján. Házuk előtt egy autómobil állt. Éppen akkor szállt ki belőle egy nő. Körbenézett, s egyenest őt kérdezte:

– Alexander von Galbavyt keresem! Itt lakik? – fordult hozzá. – A kismartoni vasútállomás restijéből, Mária vagyok. Ott adott nekem névjegyet. Azt mondta, ha erre járok, keressem meg.

– Mit adott magának az apám? – nézett rá hitetlenkedve Ottília. – Papuskának legutoljára a császári Kancellárián volt névjegye – mondta indulatosan.

– Attól még adhatott nekem - erősködött a nő. – Én vagyok a drindli ruhás asszony, aki Lajtaszentmiklóson születtem, és hallottam Alex feleségének tragikus haláláról – mutatkozott be, de a hazatérő Galbavy lányt nem hatotta meg.

– Mit hablatyol maga itt összevissza? Mit akar az apámtól? – kérdezte, mert már teljesen elfogyott a türelme. – Egyébként nem lakik itt. Keresse máshol! – zárta a beszélgetést. Belépett a kapuajtón, de azért még egyszer visszaszólt: – Megitták a pertut, hogy maga csak úgy Alexozza? - kérdezte gúnyosan. Mire fölért az emeletre, lassan teljesen megnyugodott. Médy nyitott neki ajtót, mert reggel otthon felejtette a kulcsát.

– Tanti itthon van? – kérdezte a húgát. – Beszelnék velem, mert fontos döntéshez kérném tanácsát.

– Ma nem tudsz, mert kora délután Bécsbe kocsizott. Elvitte azokat a gyönyörű ruhákat a Hofburgba, amelyeket az elmúlt héten varrt. Császári hintóval jöttek érte, de csak holnap hozzák haza, mert hátha igazítani kell a ruhákon – mesélte Médy.

Lelkes volt. Láta, hogy Otti tanti nagyon büszkén ült be a hintóba. Egy nagyon finom úr jött föl érte, és segítette levinni a ruhákat. Négy ló húzta azt a bécsi hintót.

– Boldognak látszott, azt mondta, hogy komoly pénzt kap a megrendelőtől – folytatta Médy. – Képzeld, a nagymamát már megint a Mária-szobortól hozták haza. Ott ült az egyik padon, és mondogatta, hogy nem talál haza. Éppen arra járt Reischék lánya, Karolin, és hazahozta kocsival. Megköszöntük – mondta Médy és nagyot sóhajtott. – Nem tudom, mi lesz a mamival? – kérdezte inkább csak magától. Ezzel összefüggésben jutott eszébe: – Este van, nővérem! Még vacsora előtt meg kellene fürdetni a nagyit. Segítesz?

– Persze, Médy, hogyan segítenék! – felelte. – Van melegvíz a tartályban?

– Már kora délután begyújtottam a henger alá. Egyedül nem mertem fürdetni.

Kellemes meleg dédelgette a fürdőszobát. Székkel együtt behozták a nagyanyjukat. Lassan vették le a ruháit. Már akkor elkezdett nyöszörögni, hogy nem akar most mosakodni, csak majd este, lefekvés előtt. Hiába mondták mindketten, hogy már este van. Beültették a kádba, finom bécsi pipereszappannal mosták a hátát, a combjait, az altestét. Ezt utálta Martin von Galbavy özvegye a legjobban. Folyton azt kiabálta: „Ne húzzatok annyira, mint egy lovat!” A fürdés alatt többször elmondta. Nem hisztiből, hanem fájdalomában, komoly indulattal.

– Jól van, nagymama! Mindjárt készen leszünk – nyugtatták a lányok. – Evelin ma este bécsújhelyi pájzsligombócot főzött savanyútüdővel! – nevetett rá Mária Magdolna. – Emlékezhetsz rá mami, hogy Óturán majdnem minden héten csinált savanyútüdőt knédligombóccal, mert maga nagyon szerette – nyugtatta.

Percek alatt felöltöztették, ráhúzták a hálóinget, és székestül vitték vissza az étkezőbe. Evelin tálalta a vacsorát. Szertartásszerűen ettek ugyanazon az asztalon, amit még Ótúrától hoztak el. Nagyjából ennyi maradt a kastélyuk berendezéséből. A nagyív év közben csöndben maradt. Ezt különösen méltányolták a többiek. Evelin ilyenkor együtt evett a családdal. Még mielőtt leszedte az asztalt, gyorsan megvetette a nagymama ágyát. A lányok is segítettek mosogatni.

Mindenki elvonult a szobájába.

Akkora lett a csend, mintha valaki ráparancsolt volna az étkezőre, hogy ő is térjen nyugovóra. Hideg éjszaka elé néztek. Ilyenkor Evelin körbejárta az egész lakást. Megnézte, hogy nem maradt-e valami nyitva. Betért a nagymamához is, fürkészsze, hogy elaludt-e már, nem rúgta-e le magáról a dunyhát. Amikor az öregmama végre horkolni kezdett, lekapcsolta az éjjeliszekrényen álló lámpát.

Ottília és Mária Magdolna ilyenkor kezdtek komolyan diskurálni. Gyorsan levetköztek, bebújtak a paplan alá. Lekapcsolták az ágyaik fölötti kislámpákat és beszélgetésbe fogtak. Lassanként indult a csevegésük, mert mindketten a gondolataikat rendezgették. Erről a napról volt mit sorba rakni.

Médy szólalt meg először:

– Elárulod, hogy miről szeretnél beszélni tantival? Tudhatom én is?

– Nincs semmi titkom hugicám! Ma reggel az üzletben Egerváry várt. Felajánlotta, hogy vezessem egyedül a papírkereskedést, mert behívót kapott a hadseregbe.

– Ez fantasztikus, nővérkém! – lelkesedett halkán a húga. – Imponáló, hogy számít rád, megbízik benned. Ez nagy elismerése a munkádnak.

– Abban igazad van, Médy, de a felelősségem is nagy, és kockázattal jár. A felelősége, Karolin szállítaná az árut, segítene a hivatalos papírok kezelésében, de ezt Egerváry mondta, nem a Reisch lány – sorolta érveit. – Persze mindennek, ahogy a pudingnak is, evés a próbája.

– Miből gondolod, hogy Egerváry felesége nem fogja segíteni a munkádat? Ők a tulajdonosok. Karolinnak ugyanaz az érdeke, mint neked – érvelt Médy. – Logikus az egész, közös az érdek, közös a munka, és közös a haszon – tette hozzá. – Nyilván, mint üzletvezetőnek, a fizetésed is magasabb lesz.

– Erről nem beszéltünk – suttopta Ottília. – Még nem mondtam neki igent. Türelmét kértem. Egerváry február közepéig haladékot adott a válasza – sutyorogta még halkabban.

A főhadnagy urat mindig elegáns, nagyvonalú, és vonzó férfinak tartotta. Szerinte Karolin meg sem érdemelte ezt az embert. Még akkor sem, ha egyetemet végzett, tanult nő. Ebből is látszott, hogy Ottília tartott a Karolinnal való mindennapi munkától. A Reischék lánya szerinte gögös, mert amikor Egerváry beszélt a papírüzletről, akkor hevesen tiltakozott. Ellenezte az egész boltoskodást. Szavaiban félreérthetlenné tette, hogy alantas munkának tartja, csak a zsidók értenek hozzá.

– Akkor most miért segítene nekem? – vetette újra föl magában a kérdést, de ezt már nem mondhatta el Médynek, mert a húga elaludt.

Arra gondolt, hogy Karolin soha nem fog a pult mögé állni, ergo, nem lesz belőle potenciális boltos. Sőt! Teljesen eloszlathatja a rokonság és a baráti kör kételeyeit, hiszen sohasem lesz jelen az üzlethelységben. Egy háborúba induló katonatiszt hitvesének arra is fel kell készülnie, hogy miből fog megélni, ha a férje fogságba esik, vagy ne adj' isten! meghal az ismeretlen keleti fronton. Egy magyar királyi főhadnagy feleségként nem támaszkodhat állandóan a szüleire, meg a mérnöki jövedelme az utóbbi időben egyre kevesebb lett. Egerváry mondta, nagyon elkeserítette Karolint, hogy a kismartoni vasúti pályaudvar rekonstrukciós tervpályázatát megnyerte ugyan, de a háborús helyzetre tekintettel a kiviteli tervek megrendelését elhalasztották. Tehát, ebből a szempontból is létező az együttműködés.

Amikor másnap reggel felébredt, Médy már készülődött, fél hétkor elindult Hermina nénihez. A konyhaasztalon egy kockás papírlapot hagyott, amelyre azt firkantotta: „Nővérkém, fogadd el Egerváry ajánlatát! Puszi, Médy!” Hát persze, hugicám, azonnal! – gondolta, de tantival azért meg fogja beszélni. Megitta a cikóriából készített tejeskávét, berakott két császársömlét a táskájába, és elindult az üzletbe.

Számolta a lépéseit, s közben azon tűnődött, hány napja érkezett Neményi János levele. Illene már válaszolni neki. Jól nevelt úri kisasszony nem kéreti magát. Szépen leül, kezébe vesz egy tollat, egy irkafüzetlapot, (mindkettőből van elég itt a papírke-

reskedésben), és írni kezd. Megírja, hogy nagyon nehezményezte, ahogyan távozott a városból, a főiskoláról, és az ő papírkereskedéséből, legfőképpen tőle, de mindent megértett, minden tiszta lett előtte, amikor leveléből megismerhette az okát. Szomorú, ha az embert váratlanul súlyos csapások érik az életben, meghal az apja, abba kell hagynia a tanulmányait, visszamegy haza, Rahó városába, hogy családfenntartó legyen, és a szerelmétől el sem tud köszönni, annyira kell sietnie. Megírja, hogyha igent mond Egervárnak, akkor üzletvezető lesz egyszemélyben a beosztottjával. Majd akkor gyakrabban fogja utasítani magát, hogy a jó minőségű pausz tekercseket hiánytalanul őrizze meg Neményinek, mert hamarosan be fog jönni értük az üzletbe. Papírra veti, hogy Jánost nagyon várja ide vissza Sopronba, de ő még nem akar Rahóra költözni, mert ő elkötelezte magát Egervár úrnak, neki most előbb ezt a papírkereskedést kell vezetnie, amíg a főhadnagy úr a hadseregben lesz. Még nem mondott neki egyértelműen igent, de ha Otti tantal megbeszéli, akkor elfogadja a bolt vezetését. Még nem nagyon érti ezt a nagy felfordulást. A minap is katonák érkeztek a 48-as laktanyába. Valamilyik barátnője azt mondta, hogy háború lesz. Nagyobb a korábbinál. Evelin is úgy érzi, mert ő még gyerekként átélt egyet-mást Párizsban. Szörnyű lehet előre megsejteni az ilyen borzalmakat.

Ezeket mind meg fogom írni Jánosnak – határozta el, de mielőtt írni kezdett volna, az üzlet kirakatának rendezésébe fogott. Kítűnő retustoll készletek érkeztek, svéd gyártmányúak. Ezeket feltétlenül jól látható helyre kell kirakni. Rendezés közben a rávetődő napfényben látta, hogy poros a kirakat üvege. Kihozott egy vödör vizet, a szivacsot belemártotta, lemosta az üveget, majd két Ödenburger Zeitunggal fényszerűre törölte a kirakat hatalmas portálüvegét. A vizet a kanálisba öntötte. Kezet mosott, de nem tudott leültni levelet írni. Bejött egy szőke hajú, erősen szeplős fiúcska. Illedelmesen köszönt és mondta:

– Néni kérem! Az iskolában azt mondta a tanár néni, hogy egyedül maguknál lehet A/4-es sima spirálfüzetet kapni. Abból szeretnék kettőt venni, mert a padtársam is megkért arra, hogy neki is vegyek.

– Sajnos, jelenleg nem tudok adni, mert mind elvitték – felelte Ottília, majd mosolyogva kérdezte: – Te nem a Szent Orsolyába jársz?

– De igen. Odajárnak a testvéreim is.

– Felírlak benneteket, s ha érkezik, félreteszem.

A szőke gyerek, amilyen gyorsan bejött, úgy ki is ment. Ottília a polcokat törölgette. Valahogy elment ez a tavaszváró péntek, városi galambok turbékoltak a Széchenyi téren. A Zenetanoda felől ismét hallotta a hangszerek hangfoszlányait. Valaki olyan heves indulattal magyarázott, hogy tisztán lehetett érteni: – Nem látja, fiam? Forte, sőt a harmadik sorban ott a fortissimo jelzése.

A papírkereskedést pontban ötkor zárta. Nagyon gyorsan hazaért, de Otti tanti még nem jött meg Bécsből. – Csak nem érte valami baj? – aggodalmaskodott. Előfordult már máskor is, hogy igazítani kellett a ruhákon. Bement a szobájukba, hogy elkezdje a levelet. A nagynénjüket este hét körül hozta valaki konflissal. Nem látták, hogy ki. Otti tant mondta, hogy a határnál nagy volt a nyüzsgés, mert katonai egységeket kellett elkerülni. Jobb lett volna vonattal jönni, gyorsabb és kényelmesebb.

Először az anyja jött ki a szobájából. Felháborodottan mondta, hogy senki sem volt otthon egész nap, és őt miért zárják be a lakásba.

– Azért, édesanyám, mert maga elkóricál, aztán nem talál haza! – vágott vissza a lánya. Márton von Galbavy özvegye sértődötten vonult vissza a szobájába. Közben

azt dünnyögte, hogy nem kér vacsorát. Aztán Ottília jött ki a szobájukból, megpuszilta a nagynénjét.

– Tudunk beszélni, tanti?

– Persze szépségem, bár nagyon fáradt vagyok – rogyott le a nappaliban az egyik székre.

– Egerváry úr felkért, hogy vezessem az üzletet, mert őt behívták a seregbe. Szeretném elvállalni. Mi a véleménye, tanti? – kérdezte várakozóan.

– Vállald el! Megtiszteltetés és bizalom. Egerváry úr jó ember, neked is jót akar – jelentette ki szelíd határozottsággal. – Legyen önbizalmod!

– Komoly, tanti? – ugrott a nagynénje nyakába, és csókolta, ahol érte. Egészen összekócolódott a haja.

Azon a héten már nem érte el Egerváryékat, de a Perkovátz vendéglőből sikerült Karolinnal beszélni. Reischék lánya úgy mondta, hogy komolyan örül, nem kell bezárni az üzletet.

Hetekkel később a főhadnagy úr bejött elköszönni. Mindössze annyit mondott Ottiliának, hogy vigyázzon magára, és vigyázzon a papírkereskedésre. A lány mindkét oldalon megpuszilta az arcát, és megilletődve fogta meg a karját. Egerváry simogatta a vállát, majd megcsókolta a kezét. Azt mondta, hogy semmi pánik, vissza fog jönni. Csak egy rossz álom lesz az egész.

Február végén már egészen tavasziasra fordult az idő. Az öreg postás újabb levelet hozott. Ezúttal aknaszlatinai bélyegzővel, de nem állt rajta a feladó neve. Felbontotta, és könnybe lábadt a szeme. János sorait olvasta, aki arról tudósította, hogy teljes mozgósítás volt a técsői járásban, beöltöztették az összes fiatal, hiába tiltakozott az anyja, hogy félárva kistestvérei vannak. A sóbányákba viszik őket, a bányajáratokban lesz a kiképzés. „Drága Ottília, nagyon szeretem magát! Várjon meg kérem! Remélem, találkozunk még! Öleli: János” – írta. Kissé bizonytalannak tűntek a betűi, de jól el lehetett olvasni a levelet.

Bizony, bizonytalanná vált minden.

A Károly–kilátóba is géppuskafészkéket telepítettek. Ottília és Médy nem mehetett oda, pedig nagyon szerették onnan nézni a Fertő tavat, tiszta időben a pozsonyi vár négy tornyát. Eltört a béke, galambjai is elmenekültek.

(Részlet a szerző közelmúltban megjelent legújabb regényéből.)

ZSIRAI LÁSZLÓ

SZÍVEM ÜTEMÉRE

Jobb lapockám fáj,
bal kezem remeg,
tán jelez a halál,
hogy közeleg –

Vágyakozásom
bár ébren tarthat,
szemhunyásnyi álom
betakarhat.

Terv válhat köddé,
fényben az árnyék.
Léphetnék-e többé,
ha megállnék?

Tudja a végzet,
meddig juthatok.
Míg lélegzet éltet,
nem fulladok,

hangol a szépre
milliónyi ok,
szívem ütemére
dalolhatok.

REGGEL

Nyolcfele járhat az idő,
besüt a Nap az ablakon.
Szívemben kártyát vet a csend,
arcomon fénylő irgalom.

Ébresztik alvó lelkemet
a kertben gágogó libák.
Megbocsátom a vétkeidet
ellenem szegülő világ.

Törékeny porcelán a lét.
Nem üzök semmilyen hiányt,
Jézus vigyázza léptemet –
Rend felett nem nyitok vitát.

Bárány béget az udvaron,
kutyák szemében a béke
maga az áldott nyugalom,
teremtett jó menedéke.

Mosolyog rám a szélben is
szépecskén szirmuló virág,
csillapítják az éhemet
házam előtti almafák.

ÁPRILIS, BOLDOGSÁG

Csírázik a krumpli. Tavasz van.
A hagyma is friss zöld szárát ereszt.
Erőnk ébresztése a Napban.
Megújulásunkra vár a kereszt.

Holcsik István: Sopron, Rák-patak

TÁRLATOK ÉS TÁVLATOK

125 ÉVE ALAKULT A SOPRONI KÉPZŐMŰVÉSZETI KÖR

Kevés város büszkélkedhet Magyarországon azzal, hogy 125 éve működik benne egy képzőművészetet ápoló, művelő társaság. Ugyanis az elődünknek tekintett Soproni Képzőművészeti Kör 1897. április 11-én megalakult, még ebben az évben december 5-én megrendezték az első kiállítást a Festőteremben.

Dr. Csatai Endre vélekedése szerint: „a Kör olyan meder lett, amelyben szélesen hömpölygött a város művészeti élete, minden művész tag volt és minden műbarát ott talált társakra.”

Az eltelt időszak során a Kör (Társaság) irányításából több ismert művész és közéleti személyiség vette ki a részét. A művészek közül a teljesség igénye nélkül- kiemelkedő jelentőségű volt Steiner Rezső, akinek az alapításban voltak elvülhetetlen érdemei. Továbbá Králik Gusztáv, Mende Gusztáv, Mühl Aladár, Ágoston Ernő, Gáspárdy Sándor, majd az újra indításban nélkülözhetetlen szerepet vállaló Renner Kálmán.

Legalább ennyire fontos az, hogy több művészetet kedvelő köztisztelőben álló személy is sokat tett a kör működéséért, mint például Zettl Gusztáv szesz- és ecet gyáros, az első elnök, vagy Ullein József építész, aki a kamara elnöke is volt, dr. Holl Jenő vasútigazgató, kormányfőtanácsos, de említhetjük Hőgyészi Pál főispánt, aki szintén betöltötte a kör elnöki tisztségét. Titkárként áldozatos munkát végzett dr. Csatai Endre múzeumi igazgató, akinek jóvoltából a Képzőművészeti Kör történetéről hiteles anyaggal rendelkezünk.

A kör történetét négy jól elkülöníthető korszak jellemzi. Az első időszak a megalakulástól 1948-ig tartott, amely időszak jellemzően átfogta a művészek széles körét és a műkedvelőket. A második időszakban szűk művészréteg működött kis létszámú csoportokban. A harmadik időszak 1981-től számítható, amikor is egyre szélesedő bázison kezdte működését a szervezet.

A kör újra éledését 1989-től számíthatjuk, amikor megkezdtük önálló működésünket saját kiállítóhellyel a Várkerület 19. szám alatt.

A negyedik időszakot 1993 óta számítjuk, amikor is a Soproni Képzőművészeti Társaság néven bejegyzésre került a Cégbíróság nyilvántartásába, mint egyesület. A Társaságot 17 fő alapító tag hozta létre, Renner Kálmán éremművész elnöklétével.

Alapító tagok voltak: Sz. Nagy Sándor, Keresztény Richárd, Gáspárdy Tibor, Szényi Péter, Szűcs Szabó Sándor, Bazsóné Nagy Gabriella, Grabner József, Áldozó László, Borsodi Zsuzsa, Fejér Zoltán, Major Mária Magdolna, Pálhegyi Árpád, Roisz Vilmos, Szakál Ernő, Taschner Frigyes, Tímár Antal.

A társaság civil szervezetként való működését, aktív, dinamikus életét 10 évig titkárként, majd 20 évig a társaság elnökeként Keresztény Richárd irányította. A Várkerület 19 Galéria vezetése alatt nőtte ki magát a város, központi helyévé és lett a társaságunk számára állandó székhely. A társaság tagjai a 30 éves áldozatos munkájáért és tiszteletük jeléül az „Örökös Tiszteletbeli Elnök” címet adományozta Keresztény Richárdnak 2020-ban.

Jelenleg 40 fős taglétszámmal működünk. A tagság nagy része soproni, de van tagunk a környező településekről és az ország több városából, valamint Ausztriából.

A Soproni Képzőművészeti Társaság a város egyik legrégebbi aktívan működő civil szervezete. Fő tevékenységünk közé tartozik a képzőművészeti hagyományok

és a múlt ápolása, a művészeti alkotómunka segítése, valamint az érdekképviselés.

A társaság kiállítási- és programterv alapján működik. 8- 10 kiállítást rendezünk évente, ebből hagyományosan kiemelt két közös kiállításunk a Tavaszi és az Adventi Tárlatok. Nagy figyelmet fordítunk a már nem élő soproni festőművészek folyamatos bemutatására, emlékkiállítások és emlékülések rendezésével.

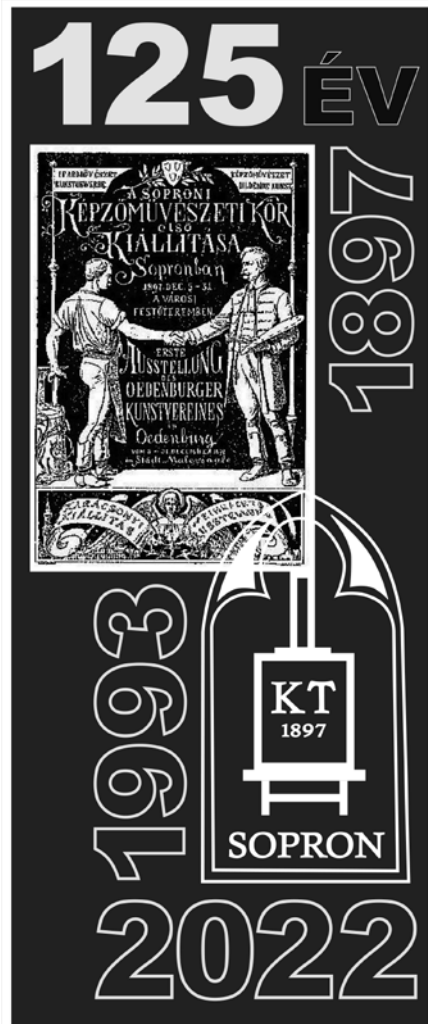
A pandémia időszakában elmaradt kiállításokat virtuális tárlatokkal az az online felületeken igyekeztünk pótolni. Nagyon jó a kapcsolatunk a helyi médiákkal, rendszeresen tudósítanak programjainkról, rendezvényeinkről.

Több művészeti csoporttal van kapcsolatunk Kőszegen, Győrben és Bécsben. A győri Art 9000 művészeti társasággal jövő évben ünnepeljük együttműködésünk 10. évfordulóját. Ezek a kapcsolatok elsősorban kiállítások cseréje formájában valósulnak meg. De rendeztünk közös konferenciát „Művészetek határok nélkül” címmel. Nagy sikere volt a 2000- ben indított „ART FOKUS EUROPA 2000” néven indított vándorkiállításnak, amely három ország művészeinek közös kiállítási anyagát mutatta be. Nyolc alkalommal rendeztük meg a „Barokk” Nemzetközi Képzőművészeti alkotótábort.

A társaság fennállásának 120. évfordulóját közös kiállítással ünnepeltük 2017- ben a Munkácsy Teremben. Majd ugyanitt mutatuk be az Adventi Tárlatot 2021- ben, a soproni Népszavazás 100. évfordulójához kapcsolódva. A kiállítást szerették a soproni polgárok, hiszen tíz nap alatt több mint 2000 látogatót fogadott a tárlat.

Az idei évben pedig elődeink előtt tisztelgünk a társasági összejövetelek alkalmával. Működtetünk, egy ún. szakmai műhelyt, ahol a művészetekkel kapcsolatos szakmai témákat dolgozunk fel. Közösség építő programjaink még a kirándulások, színház, képtár, könyvtár, levéltár látogatások.

A társaság elévülhetetlen érdeme a képzőművészeti élet felvirágoztatása és a hagyományok ápolása városunkban. Továbbá évtizedekben mérhető tevékenységünk során művészeket és műkedvelőket egyaránt bekapcsoltuk a város kulturális életébe.

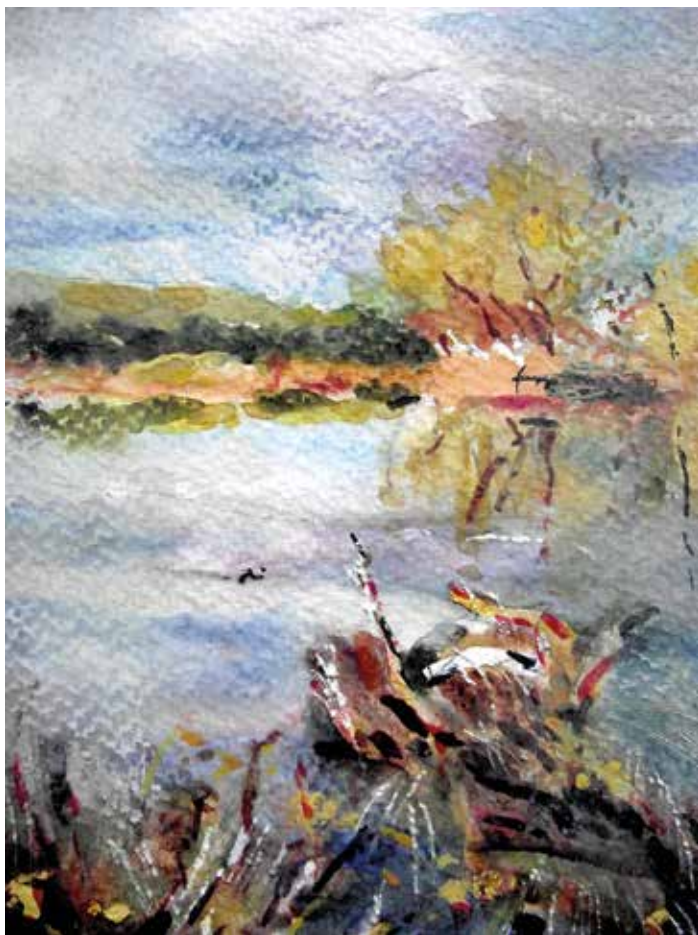
Herceg Anikó: 125 éve alakult a SKK

*Összeállította: Jakabné Tóth Márta
Soproni Képzőművészeti Társaság elnöke*

Sopron, 2022. szeptember 25.

Fejér Zoltán: Hazatérő menyecske

Grábner József: Tükröződés

GERHARD CERVENKA

EXPERIMENTÁLIS FESTÉSZET – A 4 ELEM

A 6. nemzetközi alkotótábor kiállítása elé

Fordította: Szabó Katalin

Egy kiragadott részlet rövid összefoglalása következik Henri BOSCO (1888 - 1976): „Az alvó vizek”⁴ című ifjúsági regényéből (1945), mely két fiúról szól, akik különféle élmények után egy folyónak valamely szigetén landolnak éppen... Az ételt a kezünkben tartottuk! És micsoda ételt! Mert ez nem a szokásos, vásárolt, mások által elkészített vagy feltálatl étel volt, hanem eredeti saját ételünk, amit sajátmagunk horgásztunk és amit magunknak kellett tisztítanunk, fűszerezniünk és megsütnünk.

Nos, ennek a tápláléknak a titkos ereje csodálatos képességekkel ruházta fel azt, aki megeszi. Mert annak összekapcsolódik az élete a természettel. Emiatt hamarosan csodálatos kontraszt támadt köztünk és az elemek között. A víz, a föld, a tűz, a levegő felfedte magát nekünk.

A víz, amely természetes talajunkká vált: azon éltünk. Életet merítettünk a vízből.

A föld, alig látható, de hatalmas karjaival átöleli a vizet.

A levegő, amelyből a szelek, a madarak, a rovarok jönnek.

A levegő, amelyben a felhők olyan könnyedén vonulnak. A békés és viharos levegő. A levegő, amelyben a fény és a sötétség szétterjed. A levegő, amely sejtelmekről mesél.

Végül a tűz, amely az ételt emberek számára fogyaszthatóvá alakítja. A tűz, amely melegít és megnyugtat. A tűz, amitől egy tábor tulajdonképpen táborrá válik. Mert tűz nélkül a nyugalomnak nincs jóindulatú védőszelleme. A nyugalomnak hiányzik a lényege. Elveszíti minden varázslatát. Ez már nem az igazi nyugalom a meleg étellel, a csevegéseivel, pihenőivel két állomás között, az álmaival és védelmezett, nyugodt alvásával.

Egészen addig a napig nem ismertem a tüzet, a valódi tüzet, a tüzet a szabad ég alatt. Mindig csak megszelídített tüzet tapasztaltam meg, a tűzhely befogott, engedelmes tüzet, amelyet egy lélekszegény gyufa gyújtott, tüzet, melynél a lángok felszabadult lobogását meggátolják. Megszabják nekik a méretet, megölik, újra felélesztik, röviden, megvonják a jogaikat. Csak egyetlen célt szolgálhatnak. S hogyha az embernek a fűtéshez és főzéshez nem lenne szüksége tűzre, akkor hamarosan már nem is lenne. De itt, teljesen átengedve a szélnek, a nádas és a fűzfák között a mi tüzünk egy valódi tűz volt. Az ősi táborhelyek régi tüze.

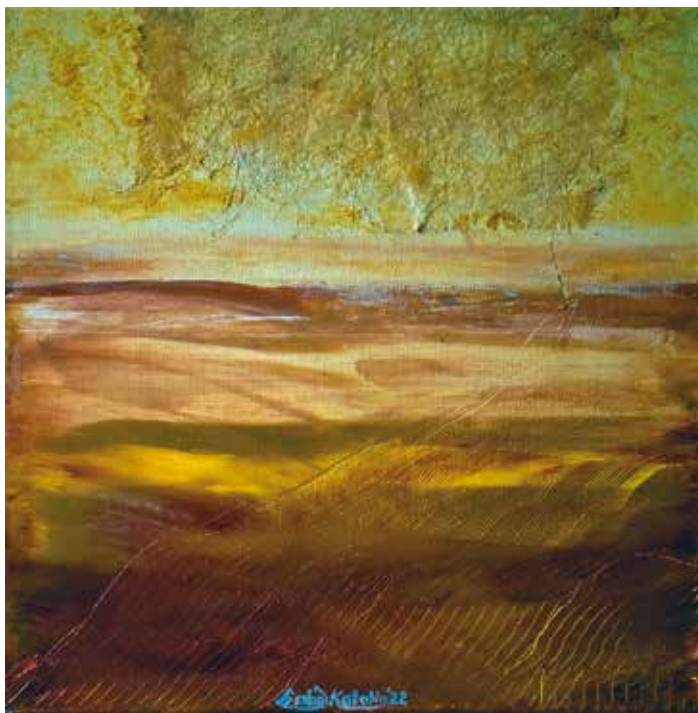
A vizet fogyasztottuk, de a tüzet óvtuk.

Kiállítók:

osztrákok: GRABMÜLLER Gabriela	SCHMUTTERER Hannes
magyarok: BALÁZSNÉ HORVÁTH Margit	Dr. Bodnár Judit
FERENCZY Ildikó	GRÁSZLI Attiláné
KERESZTES Anna	ÖRÖKÖS Mária
WILFING Edit	

Táborvezetők: CERVENKA Gerhard, SZABÓ Katalin

(Elhangzott Sopronban a Várkerület Galériában 2022. augusztus 7-én.)

Szabó Katalin: Homokdűnék

Gerhard Cervenka: Levél egy virágnak

A CSENDÉLETFFESTŐBŐL SARRÓD ÉS A FERTŐ-TÁJ FESTŐJÉVÉ VÁLT RAJZTANÁR FERENCZI JÓZSEF FESTŐMŰVÉSZ HA-GYOMÁNYÓRZÓ MUNKÁSSÁGA

Erick H. Gombrich: „Művészet valóban nem létezik, csak művészek vannak. „Valóban az utolsó pillanatában vált a sarródi Ferenczi József rajztanár a tájlelek ábrázolójává. Az átél, magában hor-dott skiccelő-krokizó kerékpáros útjain, a Fertő menti komplex vidék alkotójává és együtt élőjévé vált. Chung Ping mondotta: „Tájképi az anyagi világban létezik, de ugyanakkor a szellem világába emelkedik. „Ferenczi József a részleteket gyűjtő útjain a közel és távol kapcsolatában, a múlt emlékeinek megragadásában élt. A még patinájában megmaradt falu látványának, és szépségének átélésében fejezte ki mondanivalóját. Ferenczi szemében a faluja, Sarród, igazi műemléki értéknek számított. Veduta módon, felülről nézve, magasból tekint a régi XIX. századi paraszti házsorokra.

A külön megfestett „Kontyos ház” (1993) című festménye emberi arcával tekint reánk barátságos magyaros tekintetével, emberi hangulatokat árasztva. Mellette egy nyitott ablakú, szomszéd ház kis részletét láthatjuk, egy lombos akácfakorona behajlásával, a tér összekapcsolásával. A két, iránypontosan széles járdára benyúló kontyos ház széles járdájával, az egykori kis padjával, a régi idők embereinek találkozási helye volt. De esős időben mezőgazdasági eszközöket raktak a „szin”(előtér) alá, vagy szárították a gyékényt, sást. Az öregasszonyos nádfedeles „kalabukos” ház, a csúcs felé emelkedve, előredőlve védte hozzátartozóit. A csodálatosan fehérre meszelt utcai oromzatot, a festő friss temperás festéssel a fehér vakolatot éreztetve mutatja be a gvas segítségével úgy, hogy a képen szinte a „mész” illatát is érezhetjük! A fal alapi – lábazati részét, finom ultramarin lazúrral élénkíti, a mellette álló kapuozloppal együtt. A kapuzattal szimmetrikusan stílusegységet alkotott az épület. A belső részleteket érzékeltetve úgy festi, miként eleink jó ízlésükkel és esztétikai tisztaság érzetükkel széppé tették környezetüket.

A „Magány” című akvarell festménye (1990), arra emlékeztet, hogy az emberek a nagyvárosokban kerestek megélhetési forrást, mert a föld közös tulajdona nem adott friss kenyeret. Akkor sokan a falujukhoz ragaszkodó népesség házaikkal együtt sors-talanokká váltak. A kiüresedett házakat pl. a vadvirágzás búcsúzó hangulata vette birtokába. Sorsukra már az enyészet várt. A képen érzékeltetett távoli szomorú nyárfa és égorsók fogságában nagyecsetes felhőfellegek zuhantak az elvékonyuló tetőzetre. A ház folyosójának végén, a gádorban kibillent létra már nem vezetett fel a pad-lásra. Itt

érezhetjük a magány igazi mementóját. A kerti virágok el-elburjánzó koszorújában, az elmúlt idők romantikája sugárzik vissza a távoli generációk világából.

A „Régi ház” (1991) című képe kora szerint már egy lépéssel meghaladta a „Magány”-t. A vékony nyeregtetős, deszkás oromzatú két kitekintő padlásablakából a

ház messze-messze ellát az épület előtti kiskerten át a jövőkép láthatatlan atmoszférájában. Az egykori délceg kémény még büszkén hirdeti létjogosultságát. A művész a kéményt erős téglalokálszínekkel festette meg. Szemben a lazaleveles, kifás kiskert vegetációja, eltakarja

a világra már alig-alig kíváncsi elbújt ablakokat. A képet a távoli kerti fák életet sugárzó függőnye zárja le.

Sarród, „Fő utca régen” (1987) A három-három szembenéző vedutás házsort az alkotó az elszürkült cserepes házak futamában, felfelé átlós irányban széles járdával

összekapcsolódva mutatja be. A népi fűrészfogas elrendezésű, nem csak a tájra jellemző kukucskálós, leső ablakos épületek legmutatósabb formái így jöttek létre. Ezek a házak nem merőlegesen, hanem ferdén állnak az út tengelyéhez mérten. Fertő környéki sajátosság, hogy az utcai háromszög alakú kis térség az, ami az utcát szélesíti. A téglahomlokzatú oszlopos tornácos házak utcai tornác ajtaja, nem a homlokzati tornác alatt áll, hanem beljebb a második oszlop irányában. Az így keletkezett nyitott előtérrel keresztül a „titkos” leső ablakon át figyelhették az érkezőket. A művész Ferenczi jól kiválasztotta témáit a hagyományörző palettájára. Ez az utcakép még emlékeztet a fertőszéplakiakra is, sajátos házaival. A leső ablakos, gádoros házak, fehéren világító épületek előtti padok barátokozó világa mára már kiüresedett. Csupán a kertek távoli fenyőfái integetnek vissza, ahogyan Ferenczi József képén is láthatjuk, s ahogyan a szívében is megjelentek. Az itt látható Fő utca képen az alkony csendje uralkodik, ahogyan a művész a magasból látta. Az alkotó „boltíves” palettája már beszáradt. De a szebbnél szebb kertek még tovább virágoznak. A virágok illatát a könnyű szellők a Fertő-tó felé sodorják.

A Sarródi Fő utcán (1980) bemutatott két ház fehéren-meszesen világító ablakok „visszapillantó” tükrökben megpillanthatjuk a szürkébe hajló nyeregtetős házakat és a

velük szembenező üde lombozatú utcai fákat. A fényesre döngölt széles járdák fényei az élet erőteljességére utalnak, melynek szépségeit ma sem nélkülözhetik. Ferenczi József még időben, pillanatképein keresztül a lendületes akvarell technikájával, jó szemmel rögzítette Sarród népművészeti architektonikus gyöngyszemeit. Térletásával, biztonságos formakezelésével, a perspektíva törvényei szerint mentette meg az utókor számára.

Az építészeti vegyes design-kultúra gyors előrenyomulása új dimenziókat alkotott magának. Az új kulturális dimenziókban nem tudni, meddig hagyhatja figyelmen kívül az ember szántsándékkal saját dimenzióit? Mint régen! Az intuíció, nem tudni, hogy időnként honnan származik. Ferenczi József még 1982-

ben Fertőrákoson festett egy akvarelles képet, az ottani úgynevezett „Zollner-ház „ (Fő utca 152.) -ról. Akkoriban a faluépítészeti szakemberek között egy szakmai vita

alakult ki műemlékvédelmi megfontolásból, hogy egy magyar falu hagyományos módon miképpen nézzen ki, figyelembe véve a nemzetiségi lakosok ízlésvilágát is. A nyeregretetős, hagyományos magyaros népi lakásrészletek beosztásával történő épületek Fertőszéplakon és környékén a Fertő-táji hagyományörzők

remekai. Ferenczi József még időben ráértett a sarródi régi népi hagyományörző házak vizuális rögzítésére. Így a tájjal harmóniában élő architektúrás szép emlékeket hagytak maguk után.

A művész Ferenczi stílusa 1982-ben a Fertőrákosi barlang megfestésével saját stílusának megteremtőjévé vált. Ugyanis a nagy lendületekkel, tektonikus lazúrfoltokkal, diffundákkal, térbe helyezett harmónia egységekkel átélt külső köfejtős képe összekapcsolódik a faluval és a Fertő-tóval. Ennek az alkotási folyamatnak, a sarródi tájkörnyezeten túl, a Kócsagvártól a Fertő-tóig érkezett el az ideje.

A Fertő-menti táj karakteres világa, a Hany titokzatos struktúráival, a vízszahúzódó Fertő kiszáradt lankás dombjaival, a megjelent hatalmas természetvédelmi tőrendszer csodálatos élővilágával, ami új vizuális szemléletet hozott magával.

Ferenczi József nem élhette meg, sajnos, e világ fantasztikus szépségeinek megújulását. De ez, nem csorbít az akkori tájakvarelljeinek szépségén. Megérezte a régies táj drámájának elmúlásos folyamatát. Miként elhaladunk a felújított Szent István Vértanú templom és utána a fiatal festőtábori alkotók Assisi Szent Ferenc kápolnája mellett, hamarosan a népi ihletésű Kócsagvárhoz, a Fertő-táj Igazgatási Központjához érünk. Majd pár kilométerrel arrébb megpillanthatjuk a Fertő-Hanság főcsatorna hídját. Ez az út vezetett Ferenczi József egy korszak meghatározó expresszív plein-air akvarelljéhez. - Ez az akvarell festmény 1992-ben készült, egy évvel a halála előtt, Halászkunyhó címmel. Természetesen ez pásztorkunyhó is volt, a használatával összekötve. A közelébe hozott festői gémeskút mellett, már nem volt itató sem. A drámai lokál színekkel megfestett kép, lelkileg analóg lehet Tornyai János alföldi, hódmezővásárhelyi képével, a „Bús magyar sors” cíművel. A Tornyai festmény egy önéletrajz, melyen a tájban haldokló esendő ló a magyarság szimbóluma lett. Ferenczi képén az esőt hozó „ó” vagy „gyuk” viharos szélben történik a jelenet. A Sarród közeli mekszikópusztai (ma Fertőújlak), úgynevezett „ürgedomb”-nál ihletett festmény üres kunyhójába, a sötét feketés-kékes belsőjébe bevilágít a napfény, s a nagyfoltos barnás lazúrok, a teljes elhagyatottság, drámai érzetét adják. Ez valóban a Fertő-táj és Ferenczi József önéletrajza. A távoli horizontos dombok, a messzeség dimenziós sejtését, a még távolabbi tájak ígétét nyújtják. A még zöldellő fa foltárnyékában, a még távolabbi hegyek (osztrák) varázsában, zárja le a kompozíciót.

A Gémeskút (1987) című kompozíciója előképe az 1992-ben festett „Halászkunyhó” nagy alkotásnak. A kép a nagy darabosságával és hangulat effektusaival utal a magyarság sorsfordulóira.

Amint haladunk a Fertő-tó felé, a „Kikötött csónak” (1975) című képe, a sűrű nádcsoport mellett idézi a határ menti magányt. Az üres, egyiránypontosan elhelyezett csónak a nádcsoporttal együtt várakozik. A távolban a reménység hegyei Sop-

ront idézik. A világos vízfelületet a távolban egy sötét kontúros horizont vonallal zárja le. A nagy távlatot a jövőt sejtető sima ritmusa teszi mozgalmassá, a barnás lélekveszejtős csónak halászáinak üzenetét a tájhoz kötött boldogság valóságát. Az a festmény igazi fotó-realista impresszió, melynek tiszta világossága jelenti a világ kultúrtájának valóságát.

Ha kelet felé fordulunk, a Hanság (1975) című alkotását nézve láthatjuk, hogy ritmusai, a dülők és fasorok, nyugat felé irányulnak. A különös tektonikával megfestett kép mozgalmas ecsetkezelését és a vegetációk kulisszás elrendezését követve, a barna – kék – zöld – kék – ibolya harmóniájában igazi hanyi

atmoszférát idéznek elő. Az őszteljességét és egységét, a mezősávok és égeres-nyárfás fasorok dinamikájában, a távoli Hany kéksége zárja le, az égi lilás felhők függönyével. A mezősávok üressége a Pannon-dombok hullámmozgásában megadja a táj szerkezetét. Ez az akvarell az egész táj karakterisztikumát megadó műalkotás.

A Fertő-tájtól búcsúzóban a Tél kékbén (1990) című Fertő-parti estéli hangulatképe tavaszváró érzettel (emóció). A vízmenti kék-szürkés kócos fák, lombkoronájukkal elrejtik a fel-felvilanó kései vitorlások árbócainak billegő játékát. A partszéli visszatekintő nyárfasor az öböl lezárására készül. A háttérben a távoli kékségek a messzeségbe vezetnek a Pannon tájban. A Fertő tó szerényen várakozik a kikeleti idő érkezésére. A szórványos fák komoran rejtik még az üresen maradt házak tavaszig várakozó lakóit. A távoli mólónál gyülekező vitorlások türelmetlenül várakoznak a jövő év száguldásaira.- Jelen – múlt – jövő Ferenczi József akvarel-

les képeinek összessége. Munkásságában a Fertő-táj színei, anyagai-atmoszfériái komplexen szervesülnek a festményeken.

Ferenczi Józsefnek emberi humanizmusa példaértékű, az akkori korszak társadalmának homogenizáló világában. Személyiségét összekapcsolta hivatásával és emberközpontú munkásságával. Festményei mélyen bizonyítják idetartozását. Ahogyan Kálmán Gyula népművész-tanár mondta, hogy Ferenczi József egy igazi „Genius loci”, Sarród szeretett állampolgára. Mester. Az ecsetét nem csak a táj személyes varázsai éltették, hanem a falu vizuális környezet kultúrájának felemelése, a fő célja a kultúrtáj megteremtése volt. A táj plein-air festését gazdagította azzal, hogy a falusi népi hagyomány-építéssel értékét össze tudta kapcsolni a karakteres tájjal és népével.

Felhasznált szakirodalom:

1. Bárány János: A magyar népi építészet (Kolibri könyvek) Móra Könyvkiadó
2. Csögyam Trungpa, Rinpoche: A szabadság mítosza
3. E. H. Gombrich: A művészet története Gondolat.Bp. 1978.
4. Törek Ferenc: A tájkép, Nemzeti Tankönyvkiadó, Bp. 2003.
5. Somhegyi Zoltán: A tájkép útjai (Vándorlások egy műfaj körül)
6. Fejér Zoltán Kálmán: A festőművész humanizmusának fényei (1921 – 1993) – Gondolatok Ferenczi József halálának 10. évfordulóján megrendezett emlékkiállítás elő. Muzsikaház, Fertőd, 2003. VI.26.
7. Barcza Attila (szerk.) Sarród 700 – 2013.
8. Örökségünk: a Fertő-táj 2005. szerk.: Horváth Attiláné
9. Timaffy László: Rábaköz és a Hanság -Novadat 1991.
10. Márton László: Falvak, tanyák, puszták népi építésze (fotóalbum) - Békés, 2004.
11. Bihari Anna – Pócs Éva: Képes Magyar Néprajz Corvina Kiadó, 1983.
12. Buzinkay Géza: Konyhák, paloták, lakóházak (Művészetről gyermekeknek) Corvina Kiadó, 1983.
13. Művészeti Kislexikon, Akadémiai Kiadó, Bp. 1973.
14. Lélek-képek 2011.Pécs, (Tanulmányok), Pannonia Könyvek
15. Balogh Jenő: A vizuális ítélet (lélektani, pedagógiai, módszertani megközelítésben) Akadémiai Kiadó, Bp. 1990.16.
- Edward T. Hall: Rejtett dimenziók. Gondolat 1980.
17. Táj, települések a Fertőtájon. (Fertőtáj Világörökség Magyar Tanácsa Egyesület) Fertő-táj építészeti segédkönyv, kiadó: Ivancsics Ferenc elnök)
18. Max Loosli: Aquarellieren (Verlag Hallwag Bern und Stuttgart, 1958.)

GICZI LAJOS JUBILEUMI, ÉLETMŰ KIÁLLÍTÁSÁNAK MEGNYITÓ ÜNNEPSÉGE

Giczi Lajos: Hölgy kalappal

Tisztelt Hölgyeim és Uraim!
Kedves tárlatlátogatók, akik meg-
tisztelték az alkotót, Giczi Lajost,
születésnap, jubileumi kiállításá-
nak megnyitó ünnepségén.

Giczi Lajos az egyik legsze-
rényebb alkotó ember, aki társasá-
gunk tagjaként ez eddig nálunk, itt a
Várkerület Galériában, a Képzőmű-
vészeti Társaságunk otthonában
először vállalkozik bemutatkozó,
inkább úgy mondanám önálló kiál-
lításra. Nem bemutatkozó, hiszen
most már több mint 30 éve ismer-
jük alkotásait, képeit. Ismerjük töb-
bek közt azért, mert 1998-ban ala-
pító tagja az Alpok Képzőművészeti
Körnek és hűséges tagja maradt 15
éven át egészen a megszűnéséig.
Majd 2016-tól a Soproni Képzőmű-
vészeti Társaság tagja lett, azaz leg-
nagyobb örömeire ő így mondja:
felvételt nyert. Ily módon számos
közös kiállítás, szabadtéri tárlaton
való részvétel, fémjelzi az elmúlt

évtizedeket, de önálló kiállítása „csak” 4 volt. Ez a mai az ötödik, így nem csak az
életkora okán nevezhetjük jubileumának. Apropos életkor, akár hiszik, akár nem bár
ránézésre elég hihetetlen, Giczi Lajos betöltötte a 80. életévét. Ez a 80-as azért tiszte-
letet parancsoló. Aki megélheti, annak élete, életútja mindannyiunk számára ugyancsak
tanulságos lehet, s hát még akkor mennyire az, ha alkotó emberről van szó, aki alkotá-
sai bemutatásával, ha tetszik, ha nem, közszereplővé válik.

Ezért kértem meg Giczi Lajost is, hogy beszéljessünk egy kicsit erről az útról,
honnan hová vezetett és milyen történések, mi minden fért ezekbe az évekbe. Nehezen,
de azért sikerült egy pályaképet összeállítanom egy szemérmes, magát mindig háttér-
ben hagyó, önzetlen, igazi közösségi emberről. Akkor lássuk.

1942-ben Csornán született, de hároméves kora óta Sopronban él és szívvel-
lélekkel soproninak vallja magát. Ez a szeretett város életének színtere és a legnagyobb
szerencsének tartja, hogy itt élhet. Ismeri a város történelmét, utcáit, tereit, az erdőt,
a várost körül ölelő lankás vidéket, a környék falvait, de nem utolsósorban tiszteli és
mondhatja bátran szereti az itt élő embereket. Mindez lelki alkatából, tehetségéből, talán
pedagógusi vénájából következik. Akik ismerik őt, ugyanilyen tisztelettel és szeretettel
fordulnak felé. Tudják róla, ő mindig csak ad, de soha nem kér.

Családja nem mindennapi körülmények között kapott lehetőséget soproni letelepedésre. Édesapja Páli községben volt gazdálkodó, aki a földművelés mellett állattartással foglalkozott, ami a legfontosabb volt számára.

A történelem, a háború viharában, a Sopronból kitelepített németajkú lakosság helyére lehetőség volt magyar családok betelepítésére. Így került – élve a lehetőséggel – a Giczi család Sopronba, egy Balfi utcai házba. Az édesapának azonban nem hozott sikert a városi lét, a szőlőművelés az állattartás nehézségei, a szűkös lakások, a kulák-listára kerülés réme teljesen más életformát követelt volna, amire az apa már nem volt képes. Nem talált biztos fogódzót a városi, polgári létben. A gyermekei azonban már igen. Alkalmazkodtak és Lajos is megtalálta az utat, megtalálta a helyét, élni is tudott a lehetőségekkel. Tanult, többek között szakmát választott a szakmunkásképzőben. Majd a híres, nevezetes gépipari technikumban az érettségi mellé szerszámkészítésből szakképesítést, technikus végzettséget szerzett.

Jómagam úgy vélem, ez az általa választott szakma éppen neki való volt, amelyben kreativitását kiváló rajzkészségét is kamatoztatni tudta. Egészen fiatalon, 27 évesen be is került a szakmunkásképző iskolába szakoktatónak. Ekkor a műszaki oktatói, azaz pedagógiai végzettséget is megszerezte a Győri Közlekedés és Távközlési Főiskolán, ahol ismét felfigyeltek műszaki rajzai alapján, kitűnő rajztudására. Közben családot alapít két gyermek édesapja. Albérletben élnek és csak több év után véletlen szerencse folytán jutnak a Cseresznye soron az akkor épülő új, önálló, saját tulajdonú lakáshoz. Giczi Lajos mindent megtett és a mai napig is megtesz a családjáért. Jelenleg is segíti leányát és unokáit. Ezen én nem is igazán csodálkozom, hiszen általában a rák zodiákusban születettek (július) rendkívüli módon család központúak. Ennek a kiállításnak a megrendezésében például unokája segített a legtöbbet és ő ezt szívből köszöni.

Ide tartozik az a történet, „sztori”, amelyet Lajos a beszélgetésünk során mesélt el. Megosztanám önökkel, mert úgy érzem nagyon jellemző és tanulságos.

A tanítványai között természetesen akadtak tehetséges, értelmes ifjak, akik élvezték a tanáruk biztatását, például a továbbtanulásra. Az egyiket, akit nagyon tehetségesnek tartott a művészet területén is, egy alkalommal megkérte arra, hogy az otthon hagyott kulcsaiért ugorjon el hozzájuk és hozza el neki. Ez megtörtént, minek után a kedvenc tanítvány úgy érezte nem érdemes pedagógus pályára készülnie, hisz azt nem gondolta volna, hogy szeretett és nagyszerű tanára, oktatója ilyen nehéz körülmények között kénytelen élni. Ugye nem is igazán lepődünk meg. Pedagógusnak lenni ma sem főnyeremény.

Viszont ez volt az az esemény, ami után Giczi Lajos úgy döntött lakást fog szerezni családjának. Ekkor nagy bátran bement az akkori Tanácsra és lakáshoz jutást kérvényezett a kiutalást intéző vezetőnél. Legnagyobb meglepetésére sikerült – igaz, számukra rendkívüli anyagi terhet jelentve - öröklakáshoz jutottak. Ma is ott él, ez az a bázis, ahol 6 m²-en, valamint az erkélyen egyedül lehet és alkothat, tehát műterme is van.

Giczi Lajos a nehéz körülmények ellenére soha nem adta fel. Végig érezte, hogy valami különös vágy, valami megfoghatatlan kényszer munkál benne és állandó készletét érez az alkotásra. Ez a benne élő tehetség volt, amely megnyilvánult oktatói munkájában is. Főleg fiúkat oktatott és ezzel a 16-17-18 éves korosztállyal azért komoly feladat volt pedagógusként, oktatóként szót érteni. Neki sikerült. Mindig tisztelték, becsülték, a tanítványok jó része szerette.

Élete ezen időszakáról így vall:

„Szakoktatói feladataim közé tartozott a vállalatoknál szakmai gyakorlatot folytató tanulók ellenőrzése. Több vállalattal kerültem kapcsolatba, sok-sok jó embert, szakmájában kiválót ismerhettem meg. Ennek során a Bútoripari Szövetkezethnél találkoztam az asztalos, fafaragó tanulókkal és mestereikkel is. Érdeklődésemet észre vették és az ő biztatásukra hamarosan gyakorlatot szereztve, elkezdtem otthon un. népi faragású tükröket, fűszertartókat, tálakat készíteni. Ezen időszakban az akkori ELZETT, a soproniaknak ZÁRGYÁR megbízásából magam tervezte barokk stílusú zárakat, cégéereket készítettem. Nagyon szerettem ezt a munkát, amely a rendszerváltás után sajnos megszűnt.

Giczi Lajos: Karma

Igazi szerencse volt, hogy a jó sors összehozott Szepes Péterrel, aki akkor az AFIT-ban dolgozott és már grafikus-festőművésznek számított. Ekkor már én is sokat rajzoltam és Turi Csabáné szomszédasszonyom (a Cseresznye soron egy házban laktunk) segítségével megismerkedtem a pasztell és egyéb festészeti technikákkal. Sokat köszönhetek neki. Ő nagyszerű festő volt, persze nem végzett főiskolát. Sajnos már nem él.

Szepes Péter barátsága és inspirálása nyomán 1998-ban alapító tagja lettem az Alpok Képzőművészeti Körnek. Ettől kezdve indult el a komolyabb képzelem a képzőművészet területén.

Soha nem múló hála Szepes Péternek és Rozmán Zoltánnak, aki átvette a Kör vezetését Szepes Pétertől. Akik szívvel és lélekkel vezették a Kört. Fogták a kezünket és átadtak minden tudást, ami létfontosságú volt. A Kör első kiállításai az akkori munkahelyemen a Vas - és Villamosipari Szakközépiskola aulájában voltak. Később törzshelyünk a zeneiskola lett és különös érdekesség, izgalom volt az egyedi kezdeményezés a szabadtéri kiállításaink sora. Mindkettőjünkkel azóta is barátságban vagyok.

Közben többször résztvevője voltam a Sarródi Nemzetközi Ferenczi József Művészeti Tábornak. Sokat, nagyon sokat jelentett az ottani közösség és Ferenczi Katica szervezte programok, az Ő varázslatos személyisége. Most pedig a Képzőművészeti társaság közössége a legfontosabb, ahol több eddigi társam is tag felvételt nyert az Alpok Kör felbomlása után. Ennek nagyon örülök. A társasági tagság új kihívás és lehetőség a számomra, számunkra. Elmondhatom, hogy a 2016-os év egy újabb fordulópont az életemben, sok lehetőséget tartalmaz, amilyen ez a mostani önálló kiállításom is.

Alkotó éveim során többféle technikával próbálkoztam, mostanság azonban ez letisztult. Tájéképet akvarellal, városképet akrillal és olajjal festek. Egyre gyakrabban

elkalandozom az un. elvontabb, gondolati kifejezőmód irányába és ekkor többnyire a vegyes technikát alkalmazom.”

Itt és most ezen a jubileumi tárlaton minden technikára és szeretett témára látunk egy-egy, vagy több képet, 34 alkotás reprezentálja Giczi Lajos eddigi életművét. Remélem, hogy Önök is olyan nyitott szívvel és lélekkel szemlélik majd a képeket, ahogyan Giczi Lajos festette, alkotta őket. Ugye észrevették, hogy többször elhangzott, több aspektusban is a szívvel-lélekkel kifejezés. Fogadják el tőlem, hogy ez tudatos volt, nem véletlen. A művész fogalom elkerülése sem véletlen, mivel Giczi Lajos nem tartja magát művésznek. Hogy ez így igaz e, ezt a befogadók az alkotásainak szemlélői majd eldöntik.

Végezetül egy Wass Albert idézet és gondolat:

„Az élet fontos dolgai nem azok, amiket általában fontosnak tartunk. Pénz, pálya, haladás, siker, munka, ha arról van szó, hogy megtaláljuk magunkat ebben a világban s érdemesnek ítéljük a benne létezést, akkor ezek mind nagyon aprócska dolgok. Az érzések és a hangulatok fontosak, melyek lelkünket színezik s a lelkünkön keresztül a világot is melyben élünk.”

Szerintem Lajossal együtt sokan vagyunk, akik pontosan vagy hasonlóképpen gondoljuk. Ez hát a nagy titok. Ha egy-egy kép megérinti az önök lelkét és például belenéznek az egyik legszebb, ikonikus képen a Kalapos hölgy szemébe, megérik azt a csodát, hogy valóban, az életet gondolat- és érzelemgazdagon, színesen, a lelkünkön keresztül érdemes élni, ahogy Giczi Lajos a művészetén keresztül is tanítja nekünk. Lajos szívből gratulálunk és köszönjük, hogy szerényen, aggódva, de azért végül nagy bátran felvállaltad, elhitted, hogy ezt a kiállítást érdemes megrendezni.

(Elhangzott Várkerület19 Galéria, 2022. szeptember 18.)

Szerkesztőségünk tisztelettel és szeretettel köszönti a 80 esztendőes Giczi Lajost!

JAKABNÉ TÓTH MÁRTA

„ALKOTÓ PILLANATOK”

Horváth F. Péter kiállításának megnyitója

A kiállítás címe sokat mondó, talán más asszociációk felé is terelheti a tárlat látogató gondolatát....

Így hívom segítségül József Attila Óda című verséből vett idézetet:

„A pillanatok zörögve elvonulnak,
de te némán ülsz fülemben.
Csillagok gyúlnak és lehullnak,
de te megálltál szememben.”

Ahogy a költőt, úgy Péter alkotásait is a természet ihlette. Péter képeinek hangulata csendes, idilli, nyugodt és mégis érzékszervi hatást vált ki. Láthatjuk, ahogy a festő végig tekint a tájon, és ábrázolja a párhuzamos, konkrét látványt, és belelátja az utat, a lombot, erdőt, patakot. A csendes egyedüllét érzésével nézi a konkrét tájat, de érezzük, hogy ennél többet mondanak az alkotások... Emberi érzelmek világát kapcsolja össze. Érzelmi hangulatot tud teremteni...

DE, milyen pillanataink is lehetnek?

Lehet: nehéz, emlékezetes, egyetlen, különleges, mesés, legjobb pillanatok akár történelmi, és boldog...

A kiállított képek nyújtotta élményről nekem a „varázslatos” pillanatok jutnak eszembe. Ahol a festő a varázspálca helyett pasztellkrétával varázsol el bennünket, mint ahogy saját magát a pillanat erejével, elbűvöl, kiragad a kemény, rettenetes valóságból. Péterrel együtt hathat ránk a pillanat varázsa...

Horváth F. Péter: A faluvég

Finom érzékenységgel, plasztikus ábrázolási móddal készült képei, felidézhetnek bennünk sok-sok érzellemmel töltött emléket, békességet, szép hangulatot. Képeivel egyensúlyt teremt, de mégis a különlegesség, egyediség jellemzi pasztell képeit.

Péter képein a környezet szín- és formakompozíciója az, ami megadja a hangulatot, az érzelmeket és ez az, ami elmeséli esetenként az adott emberek történetét is.

Horváth F. Péter Roisz Vilmost és Szabó Bélát tartja mestereinek, valamint nagy hatást gyakorol rá Grabner József festőművész barátsága, akivel gyakran járnak a természetbe ihletet meríteni. Jóska, ezen kiállítás rendezésében is hathatós segítséget nyújtott

Péter műszaki tanulmányai és munkássága mellett érzékenyen szemmel figyelte a körülötte lévő világot. Címfestőként és dekoratőrként is dolgozott, mely jó alapot adott a képzőművészetéhez, melynek kezdete 1980-tól datálódik. Önképzéséhez hozzátartozott, hogy Magyarország és Ausztria (Weimar és Tiszadada) alkotótáborában elsajátította a számára fontos technikai tudást. A sarródi művész táborban ismerte meg Pósa Ede festőművészt, aki nagy hatással volt pasztell-technikai ismereteire. Különböző technikák megismerésével, alakította ki sajátos, egyéni kifejezés módját. Az alkotó táborok minden évben fontos szerepet játszanak az életében, mind szakmailag, mind közösségi élményként.

Önálló kiállításai voltak Sopronban és Ausztriában. Többször szerepeltek képei a Megyei és Soproni Őszi Tárlatokon, valamint állandó résztvevője és fő szervezője a Soproni Képzőművészeti Társaság kiállításainak. Így láthatták képeit: Győrben, Kőszegen, Budapesten, Ausztriában és Németországban. Vezetőségi tagként segíti a Képzőművészeti Társaság munkáját, melynek 1999 óta tagja.

A most kiállított képeken keresztül követhetjük Péter, alkotói folyamatának állomásait, egy életszakasz összegzését, hiszen ez a jubileumi alkalom adja az aktualitását.

Láthatunk az új alkotások mellett régebbi képeket is a külső teremben. A képek között haladva, csodálhatjuk a soproni születésű festő, gyermek és ifjú kori helyszíneit a gazda negyedben, a Rózsa utcában, az Ikva parton, a Konvent átjáróban. Kirándulhatunk Péterrel és a vele túrázó barátaival a Sopront körül ölelő erdőkben, hegyekben a Fehér úti tónál, a Rák pataknál. Tél végi barka hajtás idején vagy az őszi nyírfa ligetben. De élvezhetjük a jellegzetes soproni szüreti hangulatot idéző alkotásokat. Szűkebb lakókörnyezetét is megismerhetjük az őszi Tómalom című kép leképezésével. A faluvég című kép elrepít bennünket a Tiszához, Tiszadada festői, letűnőben levő világába.

Az elmosódó, foltszerű természetábrázolása vibráló, pezsgő alaphangulatot teremt. Csupán egy-egy tökéletes pontossággal elhelyezett vonallal, vonalsorral komponálja alkotásait.

Ember ábrázolása meghatározó és magasztos, mint a bölcs és a fohász című alkotások. A Fohász című kép nő alakja megindító, az emberi fájdalom, bánat, a fehér gyász szimbólumát magán viselő alkotás.

Kedves Vendégek! Mint már többször elmondtam vannak, akik érzik, mások pedig tudják, hogy a művészet varázslatos erővel rendelkezik. Műalkotások nélkül el sem tudjuk képzelni életünket, hiszen ha élvezzük a művészetet, akkor tartalmasabban élünk.

Ez a délelőtt megadja számunkra ezt a tartalmat, nyitott szívvel éljünk hát vele. A kiállítást szíves figyelmükbe ajánlva, megnyitom.

(Elhangzott: Sopron, 2022. április 10. Várkerület 19. Galéria)

HORVÁTH F. PÉTER KIÁLLÍTÁSÁNAK MEGNYITÓJA ELÉ

El szeretném mondani, hogy a Pro Kultúra részéről kitűnő kezdeményezés volt annak idején ez a fajta tárlat kitálálása, nagyszerű kísérő rendezvénye az előadásoknak. Ma esti premier előadáson a Színház, a Zene a Tánc, a Tárlaton a Képzőművészet kifejező eszköze szeretné az önök érdeklődését felkelteni és maradandó élményben részesíteni. A társasági esemény jó alkalom egy-egy alkotó bemutatására, bemutatkozására.

Ismerkedjenek meg kollégámmal Horváth Péterrel a Képzőművészeti Társaság fáradhatatlan segítőkész tagjával, aki sokat tesz a közösség összetartásáért.

Alkotó munkássága kitartó rajzolással kezdődött Roisz Vilmos majd Szabó Béla festőművészeknél. Őket tartja igazi tanító mestereinek. Sokat tanul és jár Alkotótáborokba, ahol figyelme Pósa Ede festőművész jóvoltából a pasztell technika felé irányult. Az anyag puhasága, a papír felületébe dörzsölt színpoltok lágysága és 70 felé kivilágosodó ragyogó színvilág vált vonzóvá számára. Képei őrzik tovább viszik a soproni hagyományokat a szépség eszközeivel teremt harmóniát. Sok fejtörést okozott számára, hogy kapcsolódjon képeivel igazodva az ünnepvárás az előadás, a Soproni Népszavazás 100 éves évfordulója előtti tisztelgéssel. Ezért szerepelnek a kiállításon a városhoz és környékéhez kapcsolódó alkotások, emlékképek, hangulatok.

Horváth F. Péter: Présház

Arra törekedett, hogy a látványba vissza tudja adni azt az érzelmi viszonyt, ami a tájhoz köti. a természet nemcsak témát adó forrás ebben a folyamatban, derűvel, érzékenységgel is átítatja gondolatait és visszatükrözteti képein. A kiállított alkotásoknak az ilyen helyszínek adtak hátteret. S vizuális élmények új irányban gazdagodtak. Ezek a munkák a pasztellel való útkeresés örömet adó eredményei.

Tudni kell, hogy ez a kiállítás megnyitó nem azonos szokványos megnyitókkal, ez jelen esetben csak ízelítő időhatárait nem illik túllépni. Így egy alkalomhoz illő idézettel szeretném zárni gondolataimat. Élvezzék és összegezzék magukban, hogy mit visznek magukkal a felkínált élményekből.

Idézet Fekete Istvántól: „Elég egy mozdulat valamilyen rég elfelejtett illat, egy tárgy, egy ágroppanás, a szélnek egy zizzenése, s az emlék felüti fejét, ránknéz, és olyan üdén, vidáman, vagy szomorúan valódi, mint a jelen minden valósága.”

(Elhangzott 2021. december 11-én a Soproni Petőfi Színházban.)

A KIÁLLÍTÁST EZENEL MEGNYITOM

Hatásszünet.

Jó, tudom, ezt általában a megnyitók végén szokták mondani, de hát egyrészt, lássuk be, végső soron úgyis mindenki emiatt az egyetlen mondat miatt van itt (esetleg még: pogácsa, bor), másrészt meg hát ha tényleg ez a lényeg, ha mindenki erre vár, ezért jött, hiszen mi más is lenne egy kiállításmegnyitó lényege, mint hogy a kiállítás nyíljon meg, a megnyitót tartó, erre felkért személynek meg az a dolga, hogy ezt deklarálja, akkor essünk túl ezen minél hamarabb, mindenkinek jobb az úgy, harmadrészt meg viszont így lehet nekem egy kis, bár, ha őszinte akarok lenni, tényleg csak nagyon kis, hát nem is tudom mim, mondjuk talán úgy, hogy kaján örööm, hogy a kiállítás ugyan már meg van nyílván, hiszen már mondtam, hogy megnyitottam, ám önök mégis kénytelenek még itt egy darabig engem hallgatni, semmi képnézegetés, maximum stikában, dumálás, pogácsa, bor meg még úgy sem. Persze mondhatná erre itt a Festőteremben bárki, még akár félhangosan is, mindenkinek szólóan, hogy hát ennél nagyobb örööm nekem soha ne legyen, sőt, hát ha én itten valami nagyon performanszos megnyitót akartam volna csinálni (legalább szóban; erről majd még később), akkor egészen biztos, hogy megkértem volna valamelyik helybéli barátomat, hogy amikor ideérek a szövegben, akkor tényleg mondja be félhangosan, hadd legyen egy kis röhögés, jól megkapta hülye össze-vissza beszélő megnyitó-pali.

Igenám, csakhogy én nem (vagy legalábbis nem teljesen) össze-vissza beszélek (vagy hát legalábbis ezt remélem). Mondanám, hogy tegye fel a kezét – ne tegye, de én tudom, hogy vannak itt olyanok –, akik itt voltak a soproni Festőteremben (bár akkor még nagyon nem így nézett ki) 1983. október 9-én, vasárnap délelőtt, Gergác Berta és Kovács-Gombos Gábor festőművészek kiállításának a megnyitóján. A két művész akkor öt éve élt a városban, az volt az első itteni komoly, nagy bemutatkozásuk, és, aki itt volt, tanúsíthatja azoknak, akik nem, azt a kiállítást is, Betti és Gábor felkérésére, én nyitottam meg (bár akkor még én is nagyon nem így néztem ki). Nekem az volt az életem első kiállításmegnyitása, a pofám nagy volt, nem írtam meg előre a szöveget, csak egy vázlatot, arról, hogy milyen különböző megnyitó-akciókat találtunk mi ki hármasban előzetesen az alkalomra, élőben rajzolás, vetítés, ilyesmik, illetve hogy azok végül is miért nem lettek láthatók, de hogy ha láthatók lettek volna, akkor mik lettek volna láthatók. Hosszan, alaposan részletezően beszéltem a tervezett, de végül is meg nem valósult akciókról, nyilván már mindenki baromira unta (legyen akkor az akkori és egyben most is ittlévőknek ez a mai gyors megnyitó-kezdés egyfajta kompenzáció), úgyhogy akkor – pontosabban utána, visszahallgatva – jöttem rá, hogy nincs mese, egy megnyitót le kell írni, ki kell számolni, hogy hány perc (öt kötőjel nyolc), és annyit, az én formázásomban kábé másfél oldal, azt fel kell olvasni, és kész.

Azóta tényleg mindig így csinálom (egy kivétel volt, az is éppen itt, Sopronban, a Lábasházban, 1995. március 16-án, de az más miatt), márpedig azóta az 1983 októberi első közös megnyitónk óta, tehát az elmúlt harminckilenc évben, hogy csak az övéit mondjam, és a többi majd félszázat ne is, én eddig összesen éppen tíz egyéni Kovács-Gombos Gábor-kiállítást nyitottam meg, ez most a tizenegyedik, az 1983-assal együtt a tizenkettedik, és hét olyan csoportosat, ahol az ő képei is szerepeltek. Ezen kívül írtam róla és/vagy a képeiről vagy egy tucat cikket, szerkesztettem neki kiál-

*Kovács-Gombos Gábor:
A nap heve nem éget (120 zsoltár)*

lítási katalógust, tartottam nem egy bemutatót a könyvből (ajánlom mindenkinek, aki még nem olvasta, az a címe, hogy Transzcendencia a művészetben, mint az idea „felragyogása” az anyagban, a „felragyogása” idézőjelben van, nemcsak nagyon okos, de nagyon izgalmas is, ez volt a doktori disszertációja a Képzőművészeti Egyetemen, merthogy Gábor nemcsak fest, meg tanít, de a művészeteknek doktora is). Azt meg nem is tudom, hogy hányszor beszélgettem vele művészetről különböző alkalmakból különböző nyilvános pódiumokon, azt viszont igen, sőt pontosan, hogy nekem otthon a falaimon tizenhét darab Kovács-Gombos Gábor-kép

lóg; ezek egyikéről pár éve egy nagyobbacska tanulmányt is írtam, itt jelent meg a néhai soproni VÁRhely című lapban.

Úgyhogy, Hölgyeim és Uraim, én azt hiszem, hogy én Kovács-Gombos Gáborról már mindent elmondtam-leírtam, hogy hogyan lett hiperrealista festőből (ha valaki még emlékszik az 1983-as kiállítás képeire), a ma élő egyik legnagyobb magyar festő szerint ráadásul az akkori idők legjobb magyar hiperrealistájából fokozatosan a szakrális művészet egyik legjelentősebb hazai művelője, mindent elmondtam az ezután a stílus- és gondolkodásbeli váltás óta született képein megjelenő-megnyíló kapukról, ahogyan egy közös bencés szerzetes barátunk mondta: ezekről a festett „fénycsőbokról”, mindent az azok mögül, a távolból ránk hol sugárzó, hol harmatozó fényekről, fénysugarakról, fénycseppekről, az ebben az egész képi világban rejlő mély transzcendenciáról, a Gábor szerint a részéről imádkozásként készülő képeinek a befogadásához szükséges nézői elcsendesedésről, belefeledkezésről, akár ugyancsak sajátos belső imáról, úgyhogy én ezeket itt és most mind csak ismételni tudnám, ráadásul ez épp az imént, ugyanebben a mondatban már meg is történt. De hogy mégis legyen itt valami, ami eddig még soha egyetlen kiállításának a megnyitóján nem hangzott el, amit tehát egy ilyen alkalomból most önök hallanak először: Kovács-Gombos Gábor művészi – festészeti és művészetelméleti –, valamint oktatói munkásságát két hónappal ezelőtt a magyar állam a Magyar Érdemrend Lovagkeresztje kitüntetéssel ismerte el. Ha pedig ezek után valaki még azt is elvárja, hogy a megnyitó tartója, ha már pont őt kérték fel, mondjon valami személyeset is a művészről és a képeiről, hát tessék, ennél személyesebbet nem tudok: Kovács-Gombos Gábor nekem éppen negyven éve a barátom, a képei meg szerintem jók.

Legyen most ennyi elég, letelt az öt kötőjel nyolc perc, úgyhogy, Hölgyeim és Uraim, most már akkor nézegessék szabadon a képeket (plusz pogi, bor), a kiállítás már úgyis régen, uszkve öt kötőjel nyolc perce meg van nyílvá.

(Elhangzott a Soproni Festőteremben 2022. október 17-én.)

FERTŐ TÁJ ÉS ALPOKALJA KIÁLLÍTÁS ELÉ

A kiállításmegnyitó bevezetőjeként szeretném mindannyiuk figyelmét ráirányítani arra, hogy a Széchényi család egykori kastélyában, Széchényi Ferenc szülőhelyén tekinthetjük meg a kiállítást, aki a Nemzeti Múzeum és az Országos Széchényi Könyvtár közismert megalapítása mellett nagyvonalú főúri mecénás volt, folyóiratokat, a kor irodalmárjait, anyagilag támogatta, nevezetesen például Csokonai Vitéz Mihályt, de ismert, hogy képzőművész is fordult hozzá támogatásért, hogy metszetét sokszorosíthassa.

A kortársak Széchényi Ferencet a tudományok és szépművészetek értő kedvelőjének tartották, kastélyaiban és birtokain művészi alkotások igényes megrendelője volt. Elég, ha a nagyeceni Széchényi-mauzóleumra gondolunk, annak szemet gyönyörködtető külső megjelenésére és elegáns belső berendezésére. Több festőművészt foglalkoztatott Johann Endertől Hesz János Mihályig. Jogi tanulmányai alatt Bécsben esztétikai kurzust látogatott. Fiatalkorában, amikor a kőszegi területi tábla elnöke volt és Kőszegen lakott zenekart tartott és dalokat is szerzett, és tudjuk róla azt is, hogy zenélni tudó ember volt. Szintén tudjuk, hogy versek és irodalmi művek lelkes olvasója volt. A forrásokból kiviláglik egyértelműen, hogy ízlésében a visszafogottságot, harmonikus arányokat kedvelte.

Illő és helyes, ha a művészetkedvelő Széchényi Ferenc szellemét megidézzük, emlékezzünk rá néhány pillanatig. A kastély, a szülőháza reménytelenül hosszú idő után állítatott helyre, de nemcsak helyreállítatott, hanem olyan helyé vált – s ezt a jelen kiállítás is tanúsítja –, hogy oda beköltözhetnek a múzsák. A múzsáknak szentelt helyé vált annyi hányattatás után.

Tisztelt Hölgyeim és Uraim!

Úgy vélem, hogy az alapvető ismeretek nyújtása jelenti jó kiindulópontját megnyitóbeszédemnek: a kiállítóterem falain Magyarné Derszib Etitől, a tragikusan fiatalon elhunyt Fülöpné Farkas Gyöngyitől, és Györffy Gabriellától összesen ötvennégy festmény látható harminckilenc községről, amelyek a 2008-ban alakult Alpokalja–Fertő-táj Vidékfejlesztési Egyesület tagjai. A festők szabadon választották ki, hogy egy-egy községben mi az a motívum, melyet megörökítenek.

Tegyünk kísérletet annak megválaszolására, hogy mi az, ami az egyesületi tagság mellett ezen községeket egybe fűzi és okát adhatja a tárlaton való együtt szerepeltetésnek.

A földrajztudomány ezt a területet két nagytájra, három középtájra és hat kistájra (Répce-sík, Ikva-sík, Fertő-medence, Hanság, Soproni-medence, Balf–Ruszti domb-ság) bontja, ez a tudomány tehát nem adja meg nekünk azt, hogy kijelenthessük: egy táj részei vagyunk. A történeti közigazgatási beosztás már kedvezőbb tekintetet nyújt számunkra: az Alpokalja–Fertő-táj Vidékfejlesztési Egyesület tagjai két község kivételével egyben a jelenlegi soproni járás részei, de meg kell jegyeznünk, hogy az 1918 előtti, az 1918 utáni, az 1950 utáni és a 2013 utáni soproni járások kiterjedése viszont különbözik, csak egy magterület állandó. Az ezeréves megyerendszerre viszont szeretnék hivatkozni, ugyan egy magasabb szintű, befoglaló egysége a soproni járásnak, azonban az emberek identitását képző tényezővé vált „Sopron megyeinek” lenni, tudni magu-

kat megjegyezve azt, hogy népünkben a lokális, régiós öntudat, elkülönülés egyáltalán nem erős, szépen bellesimul az egységes nemzet tudatába. Mindezen kutakodás azonban nem igazán vezet közelebb ahhoz, hogy igazolást nyerjünk arra nézvést, amit pedig oly kézenfekvőnek fogadunk el. A feloldást ott

Györfly Gabriella: *A malomnál*

látom, hogy a szűkebb haza érzete, határai végül is a szubjektumban vannak helyeztetve és alkalmi vagy tartós közmegegyezés adhatja meg harminckilenc községünknek „ez a mi vidékünk” önmeghatározását.

Azon fejezethez érkeztünk, melyben megvizsgáljuk, hogy milyen múltja van a helyi nevezetességek megörökítésének környékünkön.

A 16-17. századtól a vedútafestészet születésével jelentek meg sokszorosított grafikákon hazánk várai, városai. Georg Hoefnagel flamand festőművész és miniatúrista Rudolf magyar királynak is dolgozott, így 1591-től bejárta a kora-újkori Magyarországot és számos helyiségről készített metszetet. Az egykori Sopron vármegyéből viszont csak Kismarton látképét örököltte meg. Tobias Sadler 1670-ben Esterházy Pál megrendelésére készített Esterházy családfametszetén a család gazdagságát bemutató negyvennyolc város, vár, kastély látképe közül megjelenik megyénkbeli Fraknó, Borsmonostor, Nemetkeresztúr, Kismarton, Lakompak és Lánzsér.

Matthias Greischer rézmetsző azonban nála is jelentősebb számunkra, hiszen az 1680-as években Kismartonban Esterházy Pál udvarában tartózkodott udvari geográfusként és rézmetszőként, és mivel Esterházy Pál szeretett volna kiadni egy birtokait és gazdaságát bemutató topográfiát, ezért Greischer több tucat kisebb nyugat-dunántúli települést, várat és kastélyt egyedülként örökölt meg. Az előbb említettek felül Sopron vármegyéből Cseklézt, Cinfalvát, Darázsfalut, Daruvárt, Dérföldet, Feketevárost, Fehéregyházát, Fraknónádasdot, Kaboldot, Kapuvárt, Lajtaszentmiklóst, Márcfalvát, Nagyhöflányt, Nagymartont, Pecsényedet, Pörgölényt, Répcekehelyt. Láthatjuk, számos helyiséget – egy kivétellel örvidéki Esterházy birtokokat – ábrázolt a közvetlen környékünkről, viszont a járásunkból egyet sem.

Az említett Sadler és Greischer metszeteket Justus van der Nypoort holland festő és rézkarcoló használta fel, és egy száztíz darabos országos látképsorozat részei lettek az 1686-ban megjelent Birckenstein-féle metszeteskönyvben, melyet számban később csak a 19. századi Magyarország legfőbb illusztrált topográfiai műve, a Hunfalvy Jánosnak Ludwig Rohbockkal közösen készített háromkötetes, 1854 és 1864 között megjelent műve múlt felül. Ez utóbbiban a Sopron és környéke részben már feltűnik egy kép a jelenlegi soproni járásból, egy Fertőrákosról készült acélmetszet.

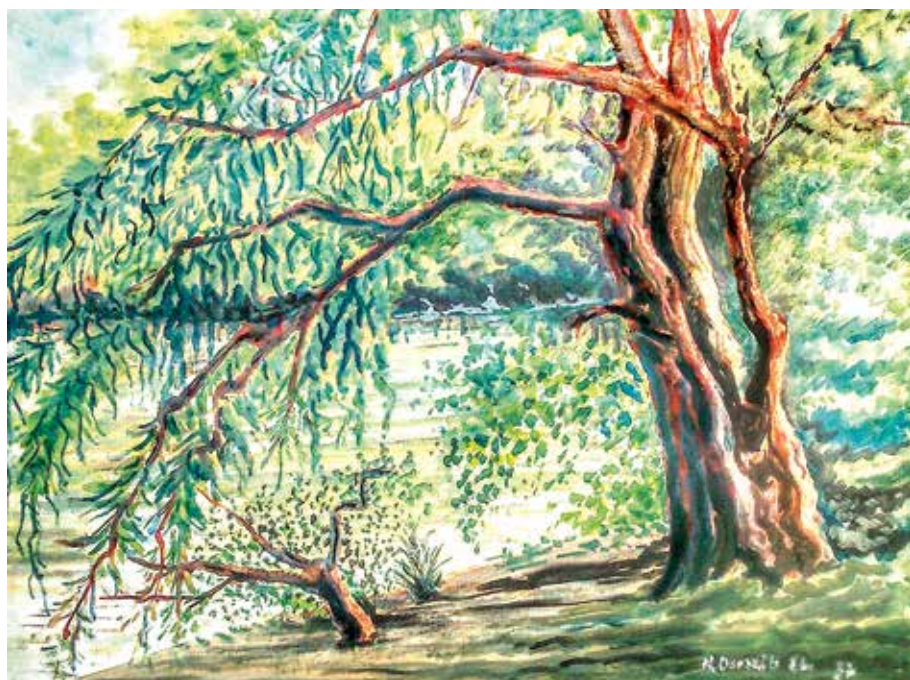
A magyar festészet megszületése a 18–19. század fordulóján új mérföldkövet jelentett. Kezdetben a topografikus színezetű tájbrázolás volt jellemző, képviselőik nemegyszer mérnökök, térképészek, vagy a soproni Neumayer Lőrincre gondolva, akár építészek. Kazinczy Ferenc és kortársai eszmei tartalmat adtak a történeti tájbrázolás nagyarányú kibontakozásához, majd megjelent a természet drámai ábrázolása is az 1820-as években. A kor városi festői a német romantika hatására érdeklődni kezdtek környezetük iránt, feladatuknak tartották, hogy a környező tájat, a környezet nevezetességeit rajzban vagy festményben megörökítsék.

Ezért a nagy festőhagyományokkal rendelkező Sopron festészetét is érdemes e szempontból megnéznünk. A 19. század első felében számos festő alkotott és megfordult itt, soproni épületekről készített alkotásokat, zsánerképeket ismerünk tőlük, a fennmaradt anyagban van egynéhány tájkép is, de jobbára csak Sopron közvetlen környékéről. A portré, a különböző egyházi, világi megbízások mellett a vidéki témák iránti érdeklődés nem tűnik jelentősnek. Közülük emelkedik ki Steinacker Károly Szászországból ideszármazó biedermeier festő, aki miután stabil egzisztenciát teremtett Sopron polgárságának portretírozásából, az 1850-es évektől intimebb festészetet kezdett művelni: felfedezi a középkori várfalait kinövő Sopront és Sopron környékét, Bánfalvát, Szentmargitbánya környékét, Liszt szülőházát Doborjánban, Fertőbozt, az ottani parasztházakat és természetesen a Fertő tavat olaj és akvarell technikát használva. Úgy tűnik azonban, hogy a város tíz-tizenöt kilométeres sugarú körzete volt az, ahonnan motívumait merítette, ennek akár az is lehetett az oka, hogy a kor közlekedési viszonyai között ez a távolság jelentette egy kényelmes, egy napos kirándulás határát a városból.

Mielőtt továbbhaladnánk az időben, feltétlenül ki kell térnünk arra, hogy a 19. század közepe a műemlékvédelem mint tudomány és egyszersmind mint intézményrendszer megszületése, s ezzel egy időben jelent meg Sopronban id. Storno Ferenc, aki Zala és Vas megye középkori műemlékeinek felmérésével kezdte meg hazai munkásságát e területen. A Stornók műemlék felmérő, műemlék restauráló, helyreállító művészeti tevékenységét nem kell bemutatnom, de még méltatnom sem Önök előtt. A Storno család három generációja alatt vázlatkönyveikben 4000 darab rajz gyűlt fel. Ezek egyfelől a szerződött munkáikról tartalmaznak rajzokat, így említhetjük a fertőrákosi püspöki kastélykápolnához és a plébániatemplom megnagyobbításához, a bánfalvi pálos és Mária Magdolna templomok felméréséhez, a nagyecenki új plébániatemplom és a brennbergbányai kápolna tervezetéhez készült terveket, másrészt minden olyanról, amit megörökíteni szándékoztak. Nevezetesen ismerhetjük az egykori nagyecenki, a harkai, a sopronszécsényi, a pinnyei plébániatemplomról, a fertőrákosi pellengérről, a nagylózi „Ecce homo” szoborról készült rajzokat és egy balfi látképet is. Jó lenne gyűjteni és látni, hogy környezetünk körül vajon még hány ilyen rajzot tartalmaz a Storno gyűjtemény.

A 20. századra térve csak ifj. Storno Ferenc tanítványát, Sterbenz Károly nevét említeném meg. Sterbenz Károly szerteágazó, sokoldalú munkásságának mintegy mellékszövegje, hogy számos grafikán örökítette meg a megye nevezetességeit Steinacker-nél már jóval nagyobb sugarú körben: így a fertőféregyeházi templomtól a fraknoi és lánszéri várakon át répczevisi ásatásokig egészen egy kapuvári utcáorig terjedt művészeti figyelme.

Am a 20. század és jelenünk festőit tekintve szempontunk szerint már nem az az érdekes, hogy hol és mit festettek meg járásunkban. Nyilván a korábbiaknál jóval gazdagabb a termés, és átfoghatatlan lenne a feladat, hogy kataszteri rendet terem-

Derszib Eti: Vízparton

sen valaki ebben. Magam is ismerek olyan művésztanárt, aki vidékünk megannyi táját megörökítette. Szintúgy Magyarné Derszib Eti, aki az ország és Európa legkülönbélebb tájain megfordult és festett, de Sopron, majd Nagycenk környéke alapvető motívumkincs maradt nála.

Itt hívom fel szíves figyelmüket, hogy Magyarné Derszib Eti Nagycenk nevezetességeit, benne a Széchenyi-örökséggel már feldolgozta ehhez a kiállításához hasonló programszerűséggel, s műveit 2016 őszén a Széchenyi István Emlékmúzeumban kiállította „Nagycenk és a Széchenyiek” címmel.

Az érdekes tehát az, hogy történt-e eddig kistérségi szinten ilyen programatikus művészi vállalkozás, mint amivel a mostani tárlaton találjuk szembe magunkat.

Nem vagyok tájékozott abban, hogy más kistérségek hason törekvéseket vittek volna végbe, ezért csak sejtésem van arról, hogy eredeti, de semmiképp sem általánosan előforduló dolog az a vállalás, melynek eredményeit most láthatjuk, s ennek létrejöttében dr. Tóth Melinda asszony szerepét nem lehet nem eléggé méltatnunk, dinamikus és ihletett művészetpártoló és kultúraszervező tevékenysége ismét sikert ért el. Programot adott, mely természetesen mentes volt a régi idők említett szaktudományos, dokumentáló, ismeretterjesztő célirányaitól, egy olyan keretet adott, melyet a művészi önkifejezés szabadon kitölthetett.

A kiállítás egységességéről, mint sajátosan jellemzőről kiemelten kell beszélünk. Mindamelllett, hogy három festőegységiség műveit láthatjuk, a téma rögzítettsége, a festészeti műfaj egysége, a művészeti technika túlnyomó részbeni azonossága (az akvarelleket mindössze néhány diópác és pasztell kép egészíti ki), a mester és tanítványi viszony elmélyültsége és állandósága összeillő sorba rendezi a műveket.

A művek magától értetődően saját művészi értékkel bírnak, de ezen túlmenően szoros tartalmi összetartozás fűzi egybe őket: egy eltervezett és kivitelezett műsorozat darabjai, egy műegyüttesről van szó, s ez többletértéket ad hozzájuk, együtt jelenítik meg a tervet, egy egységként gondolkodhatunk felőlük. A sorozat nyilvánvalóan majd vándorútra kel a járás községeiben, de egyben maradásuk ezután valószínűleg véget ér s a művek elveszítik ezt az értelmezési keretüket. Szerencsére a festményekről megjelent album kiállításkatalógusként funkcionálva dokumentálja ezt a múltó együttlétezt. Tudom, a műsorozat egyben tartása nem reális kíváncsalm részemről. Viszont képzeljük el, játszunk el a gondolattal, hogyha százötven-százhetven évvel ezelőtt, ha egy festő – például visszautalok az előbb említett Steinacker Károlyra – ugyanígy körbejárta volna a járás községeit és megörökítette volna nevezetességeit, s szerencse folytán a sorozat egyben maradt volna, az milyen értéket képviselne ma számunkra. Az adott magán- vagy közgyűjtemény jeles és ünnepezt darabjai lennének, s az utókor minden bizonnyal kivételes megbecsülésben tartaná őket.

Végül fontos megkérdezni magunktól, hogy ez az ötvennégy festmény ily egységben előállítva mit jelent nekünk, mivel gazdagodunk általa a megszokott művészi alkotás–befogadó viszonylaton túlmenően.

A lehetőségek a mai világban a korábbiakhoz képest sokkalta korlátlanabbak, a kérdés sajnos inkább már az igény megléte vagy nemléte olyan dolgok iránt, melyek egykor fontosak voltak. Megelégedettséggel látom, hogy az itt élőknek, nekünk volt arra igényünk, hogy a művészet eszközeivel átszellemítsük a környező valóságot. Ezért úgy tartom, hogy a környék, a „kis haza” építészeti, táji értékeit bemutató, számba vevő tárlat tulajdonképp az itt élők egyfajta önreprezentációja a művészetben. Talán a festészeti műfajok klasszikus hierarchiájában gondolkodva nem a legkézenfekvőbb és leggyakoribb mód ebben a műfajban megmutatni önmagunkat. A legmagasabban jegyzett históriafestészetben például a járásunkban zajlott jelentős történeti eseményeket lehetne vászonra vinni, vagy a portréfestészetben a járás híres személyiségei, szülőttei kerülhetnének ecset elé. Ezek akár ötletek lehetnek egy következő festészeti programhoz. A kitérő után megismétlem tételmondatomat: a környék, a „kis haza” építészeti, táji értékeit bemutató, számba vevő tárlat tulajdonképp az itt élők önreprezentációja a művészetben. Bensőleg megélt és mértéktartó büszkeséggel tölthetnek el bennünk a látottak. A történeti múlt épített öröksége, gazdagsága önbizalmat adhat, megerősíthet kultúra- és nemzetformáló hitünkben. Felelősséget is ébreszthet az elődeink és általunk létrehozott és folyamatosan alakított kultúrtáj értékeinek védelmét illetőleg. Hazaszeretetünket is táplálja ez a kiállítás Illyés Gyulával egyetértve: „A vidéki, aki a hazáról kezd beszélni, az előbb-utóbb a szülőföldre, a „szűkebb pátriára” lyukad ki: egy falura és legeslegvégül egy udvarra, onnan a konyhán át egy kéttablakos szobára, amelyben anyja nyelvét megtanulta. Vagyis öntudatlanul újraéli visszafelé egy szó történetét, izleli az ősi pillanatot, amidőn a ház és haza egy dolgot jelentett.” Tisztelt Hölgyeim és Uraim! A beszédben saját szűkebb hazánk festészeti eszközökkel való megmutatása felett érzett büszkeségről szóltam. Végezetül engedelmeükkel ugyannerre a büszkeségre buzdítom Önöket midőn megtekintik a tárlatot, és legyünk büszkék azokra, akik legjobb tudásukat latba vetve alkotó energiájukat e művek megszületésére fordították.

(Elhangzott a fertőszéplaki Széchényi-kastélyban 2022. május 14-én.)

LÉTRA 22

Szeretettel köszöntöm Önöket a Soproni Egyetem – Faipari Mérnöki és Kreatívipari Kar – Alkalmazott Művészeti Intézet, vagy röviden, AMI alapképzésben részt vevő hallgatók kiállításán. Szeretném megköszönni a Torony Galériának, a fenntartónak és a támogatóknak, hogy lehetővé tették, hogy ez a kiállítás tető alá kerüljön. Szeretnék még köszönetet mondani házigazdánknak Szöcs Gézának.

Külön megemlíteném Mészáros György festőművészt, Intézetünk egykori igazgatóját, aki jelenleg óraadó tanárként oktat rajzot, és jelen kiállítás ötletgazdái közé tartozik. Illetve Deli Csaba munkatársunkat, mivel az anatómiai feladatok az ő témavezetése mellett készültek. Jómagam pedig oktatóként a plasztikai alkotásokért felelek.

A Létra 22 hagyományteremtő kezdeményezés – erre utal a kiállítás címében szereplő két számegey. A műteremben egymásra halmozott rajzbakok, állványok, különféle furcsa tárgyak és alapanyagok kusza szövődéke alkotja azt a jelképes létrát, amin magasabb dimenzióba juthatunk el. Persze felmászni egy ilyen műtermi konstrukcióra életveszélyes lenne, az utazást ezért fejben kell megtennünk. A rajz minden művészeti gondolkodás alapja, legyen az ábrázolás, szobor, plasztika, tervezőművészet, vagy építészet. A rajz valójában a megismerés, megértés, az elmélkedés, kísérletezés és újítás eszköze. Egy rajz tehát nem csupán a látvány ábrázolása, hanem az emberi gondolkodás lenyomata: egyfajta fosszília.

A művészeti alkotás folyamata oldások és kötések sorozatából áll: ritmus, szín, tömegek és tér valamint különféle anyagok illesztése és elválasztása. Fogalmak megtisztítása, és társítása. Ehhez pedig le kell ásni az alapokig. Nos, ezeket az alapokat jelzik a rajzokon látható kockák, hasábok, szövetek, termések és csontok. Ezek alapján az építőelemek alapján szeretnénk mi megérteni a körülöttünk lévő világot. Nem kis feladatra vállalkozott tehát a négy kiállító: Árvai Luca, Kovács Zsófia, Vajda Lilla és Hunyadi István.

Árvai Luca enigmatikus alkotó: tervezőgrafikát hallgat, de az itt látható munkái alapján bármelyik művészeti szakmában megállná a helyét. Képes természeti formák jellé alakítására, virtuóz módon bánik a térrel, de számomra a legfontosabb, hogy az egyszerűnek tűnő kihívásnak is magas színvonalon felel meg és munkáiból szinte sugárzik az alkotás öröme.

Kovács Zsófia, szintén grafikus hallgató, fő jellemzője az életvidám lendület, ami a rajzokon is jól megfigyelhető a nagy érzékenységgel meghúzott, vibráló és cikázó vonalvezetésében. Szén és tusrajzok mellett hidegtű technikával készült nyomatot is kiállít, így összevethető egymással a kiindulásul szolgáló rajz, a nyomódúcok és a kész nyomatok.

Vajda Lilla csendes alázattal dolgozik, ami nem csak a minőségben, de a mennyiségben is megmutatkozik. Az alkotásait finom magabiztosság jellemzi. Építészetet hallgat, így otthonosan mozog a fény, a tér, különféle mintázatok és szerkezeti konstrukciók világában. Finom mívű plasztikai alkotásai is ezek körül a témák körül forognak.

Hunyadi István építészhallgató, de az itt kiállított alkotásai élénk képzőművészeti érdeklődésről árulkodnak. A választékos és kísérletekre nyitott rajzok és plasztikai alkotások, megállíthatatlan kreativitást tükröznek. Külön figyelmet érdemel a

rúdelemből álló architektonikus konstrukció, amit az emberi kéz arányai ihlettek és az élénk színű hasáb alakú anyagkísérlet, ami egy gömb negatív terét öleli körül.

Jelen kiállítás tehát stúdiummunkákat mutat be, de ezek az alapgyakorlatok gyakran túlmutatnak önmagukon és jól szemléltetik, az alkotóművészethez szükséges közösségi tudást, ami nélkül jelentős teljesítmény nem képzelhető el. Ezzel szeretném megköszönni a hallgatóknak, hogy rendelkezésre álltak és képviselik az AMI-t, a kiállítást pedig szeretném a jelen lévők megtisztelő figyelmébe ajánlani!

(Elhangzott: a Soproni Egyetemen 2022. 04. 21-én.)

PINTÉR ZSUZSA

SAKK-MATT

– *Csendes Csaba festőművész premiértárlata elé* –

Csendes Csaba szívét melengető festményeivel körülvéve köszöntöm az egybegyűlteket.

Csaba életének első kiállítása még Baján, középiskolás éveiben volt, melynek sikere meghatározó, sorsdöntő volt. Tudta, hogy a festészet lesz életének vezérfonala, melyre minden más is felfűződik majd. Tanulmányait befejezván a főváros felé vitte útja, hogy neves mesterektől ellessen a műhelytitkokat, magába szívja a festészet – számára oly fontos – illatát, zamatát. Munkássága egyre jobban kiteljesedett, megtalálta saját egyedi stílusát.

2000-ben tagja lett a MAOE-nak.

2011-ben költözött Sopronba – már, mint elismert művész. Aktív tagja a Soproni Képzőművészeti Társaságnak.

Vásznain elsősorban olajfestéket használ, a mostani kiállítás alkotásai is így készültek. Képei a matéria szeretetére, annak tökéletes ismeretére utalnak, valamint bravúros ecsetkezésre. Másoktól élesen megkülönböztethető módon lakja be a kép terét és építi fel azt modern kivitelben. A festészetet hivatásnak, létformának tekinti. Ami biztosan kiérezhető alkotásaiból, hogy szenvedéllyel alkot. Valóban őszintén és lelkesen csap le a vászonra.

Bravúros színhasználata elvarázsolja a nézőt.

A sárgás mézszín, a vöröses okker, a lagúna és tengerzöld, a kobalt-acél és párizsi kék, a rozsdás és rubinvörös, a lazúr-azúr-türkiz és tengerkék, az olíva-zöld, a smaragd és az arany mind-mind csodálatos harmóniában simulnak össze festményein.

Magas szintű szakmai tudása teszi lehetővé, hogy alkotásai nemzetközi porondon is megállják helyüket.

Köz- és magángyűjteményekben itthon és külföldön is egyaránt számos munkája szerepel.

Csendes Csaba: A leghűségesebb

Csaba Csaba: A szentek lépcsői

Csaba számára fontosak a közönséggel való találkozások. A visszajelzések tükrében látja magát és műveit- kicsit más szemszögből.

Végül őt idézem: „Egy festmény csakis akkor kezd el élni, ha a néző befogadja, magáévá teszi.”

Kérem Önöket, tekintsek meg a kiállítást, engedjék, hogy megtöltse lelküket a színek és formák kavalkádja!

A kiállítást megnyitom.

*(Elhangzott: 2021. november 20-án
a Soproni Petőfi Színházban.)*

A XXII-XXIII. ORSZÁGOS ÉREMBIENNÁLÉ DÍJAZOTTJAINAK KIÁLLÍTÁSA

.A hazai képzőművészeti szcena egyik jellemzője, hogy számos városunkhoz kapcsolódik gondolatban egy-egy művészeti ág vagy technika, mint Miskolchoz a grafika, Pécshez a kisplasztika, Kecskeméthez a tűzzománc, vagy éppen Sopronhoz az érem. Az Országos Érembiennálé immár lassan fél évszázados múltra tekint vissza, és egyértelműen a hazai éremkészítők legjelentősebb seregszemléjeként említhetjük. A kiállítássorozat szervezői a Biennálék szünetét képező „páratlan” éveken rendszeresen megrendezik az előző évi tárlat díjazottjainak kiállítását. 2020-ban, a XXII. Biennálé után a koronavírus járvány miatt erre nem volt lehetőség, ezért az idén az utolsó két Biennálé díjazottjai kaptak meghívást a kiállításra, amelyre 12 alkotó küldte el munkáit.

Joggal gondolhatnánk, hogy ilyen formán a mostani tárlat révén az ország éremművészeinek élvonalába tartozó tucatnyi művész egyfajta érmészeti látéletet nyújt, keresztmetszetet kínál e művészeti ágról, azonban a meghívás ezúttal nem ebből a célból történt. Most másik, legalább annyira igazi oldalukról mutatkoznak meg: szobrászként, objekt-készítőként, festőként mondják el véleményüket az őket – és velük együtt minket is – körülvevő világ helyzetéről, alakulásáról.

Éppen ennek kapcsán a kiállítás szembetűnő jellemzői közé tartozik az embertelenség. A szó általában használt értelmezésétől elvonatkoztatva, fosztóképzős kifejezésként, ember-telenségnek is mondhatjuk. Emberi figura részlete ugyanis csupán két torzó (Kovács Zoltán) és egy elvont önarckép (Horváth László) esetében tűnik fel. Az ember – vagy ha úgy tetszik az emberi civilizáció – lenyomata viszont hangsúlyosan jelen van, éppen a saját környezetét pusztító tényezőként, ilyen értelemben az embertelenség a hagyományos értelmezésben is igaz. Ugyanígy több művésznél a természet áll a középpontban: kopár dombok, kavargó felhők, hullámzó víz. Mindaz, ami az ember nélkül szemlátomást boldog(abba)an éli a maga önálló életét. Filozófiai megközelítésben az ember és a természet viszonya, a lehetséges kimenetek vizsgálata. A filozofikus alapállás, a lényegi dolgokra való rákérdezés amúgy általában is jellemzi a kiállítók mentalitását.

Formai szempontból 12 különböző korú és indíttatású művész munkáira nehéz lenne közös jellemzőket ráhúzni. A tárlaton egyaránt jelen van a hidegebb, racionálisabb és többnyire statikusabb konstruktív, valamint a lágyabb, szertelenebb és mozgalmassabbnak ható lírai felfogás, melyek persze egymással hol keverednek, hol pedig feleselni látszanak. Az alkotók narratívájukat egyéni kódrendszer segítségével fogalmazzák meg, így mindegyikük asszociációs mezője más-más úton közelíthető meg.

A fenti rövid bevezetést követően szólaltassuk meg egyesével a kiállító művészeket, a kiállítás katalógusától eltérően, alfabetikus sorrendbe állítva őket, hiszen számunkra ezúttal nem a Biennálékon elnyert díjak, hanem a mostani tárlaton képviselt narratíva képezi a lényegét. Ilyen formán **Baráth Fábián** munkái izgalmas, térben dinamikus, elképzelt geológiai vagy természeti formákat imitáló fehér márvány alkotások, melyek részben mesterséges, részben természetesen ható felületképzésükkel a szobor készítésének egy kvázi köztes fázisát kitüntetett szereppel ruházzák fel (*Gleccser, Harmadik nap, Part*).

Boros Miklós János a *Csatornapartot* a *Tóparttal* állítja párba, a szabályozottat a szabálytalannal. Mindkettőnek az alapja egy egyik oldalán korrodált, lukacsos bronzlemez, de az előbbinél ez szabályos henger alakjára hajlított, az utóbbinál viszont csak az egyik fele hajlik be. Két másik műve (*Árnyéka önmagának*, *Az emlékmás*) szintén párt képező, fiktív, filozofikus, asszociatív csendélet, melyek a szemlélőt töprengésre, saját élményanyagának felidézésére indítják.

A természet erőinek és jelenségeinek – felhők játéka, tenger hullámozása – fémbe merevített megfogalmazásai **Dorogi János** alkotásai (*Ars Naturae No 65, No 66, No 68, No 200*). Izgalmas kontrasztot képez a természet-hullámzó kavargó, dinamikus hatást keltő vonaljátékának és a fémanyag ridegségének egy-egy alkotáson belüli, szimultán megjelenése. *Triumphatus* c. művén levágott gömbszelvényben, mint egy mag belsejében, domborműbe fogalmazott, idilli tájrészlet tűnik fel, szívet melengetően optimista, jövőbe tekintő vízióként.

Dorogi János: Ars Naturae N° 66

Előbbiektől teljesen eltérő világot képvisel a neokonstruktív megközelítéshez következően ragaszkodó **Ézsaiás István**. Életvidám hangulatot árasztó, dinamikus alkotásai színes, geometrikus formákból épülnek fel. A részben vagy egészben megjelenő, tisztán mértani idomok térbe helyezve képesek valamely valós látvány absztrahált emlékképeit felébreszteni a nézőben (*MADI relief, MADI – La Plata, Konstruktív relief, Hommage a Bauhaus, Casa Pannonia*).

Holló István színes munkáit körívek természeti jelenségeket idéző, sík felületen zajló játéka jellemzi. A fénytörést vizsgálja a hullámzó vízben vagy a kavargó felhők között, majd azt geometrizáló logikával absztrahálja (*Kékség, Felhő rések, Hullám, Válaszutak, Óceánmély*). A körívek olykor (a két első munkája esetében) nem a síkra festve, hanem azt megtörve, folyamatosságát megszakítva, mintegy a harmadik dimenziót is felhasználva jelennek meg.

Egyetlen hagyományos festőként szerepel a kiállításon **Horváth László**. A végtelen dimenziójában gondolkozik, ami mind térben, mind időben megjelenik. Mély vallásos elkötelezettségét a kortárs művészet egyéni kódrendszerével fejezi ki (*Út, Végtelen, Megkötözve, „Végül elszakad az ezüstkötel”*), amelyben mind a konstruktív, mind a lágyan lírai elemek is jelen vannak.

Duális gondolatiságot tükröznek **Kovács Zoltán** alkotásai. Kőből és fából is megjelenik a *Nyújtózkodó* figurája, fából és bronzból is a *Meridiánum* térbeli idoma. Egy szerves és egy szervesetlen forma, mindkettő a természetes, egykor élő és az élette-

len, hideg anyag kontrasztjára koncentráloan megformálva. A művész lényegre tapintó kérdését – Mi a különbség? – a nézőnek kell megválaszolnia.

Hátborzongató, szürreális látomásokat állított elének **Lieb Roland**, posztcivilizációs lenyomatok formájában. Mi marad hedonista, pénzimádó fogyasztói kultúránk önfelszámolása, a nukleáris armageddon után? – teszi fel a kérdést. Csupán rozsdás vas és beton – utal az egyre rövidebb életciklusukat követően csupán hulladéknak tekinthető épület-monstrumaink két legfontosabb, civilizációs szimbólumnak is tekinthető alapanyagára (*Föld után I-III.*).

Szabó György alkotásai talányos címet (*Lélekmalom, Űstökös csapda, Háromkirályok jósdája, Turbulens emlék*) viselő, gépek, ipari konstrukciók hatását keltő objektumok. Mintha szellemi párviadalra hívná a nézőt, vagy éppen a fantáziájának határait próbálná meg feszegetni. Más megközelítésből úgy is fogalmazhatunk, hogy saját, nehezen konkretizálható emlékfoszlányait térbeli viszonylatba állítva fogalmazza plasztikus formába.

Ákár térbeli növényrajzoknak is nevezhetjük **Szabó Virág** természeti részleteket idéző munkáit (*Ahol a madár sem jár, Kavarog a csönd*), ahol a drót a harmadik dimenzióba kilépő vonal szerepét tölti be. *Függőkert (I-III.)* c. sorozata ebbe külön csavart visz: a kerettel síkot imitál, miközben relativizálja a felfelé és a lefelé irányulás egymáshoz való viszonyát. A növényeket megjelenítő fémdrótból ugyanakkor éppen azok legfontosabb tulajdonsága hiányzik hangsúlyozottan: maga az Élet.

Az ezerarcú természet más részleteire, bokrok, felhők, fodrozódó víz szabálytalan, hullámzó formáira koncentrálnak **Szunyogh László** (*Bokrok, fák, hullámok; Bokrok, fák, holdsarló*). Jelenségeit rideg bronzba fogalmazza, s így izgalmas kontrasztot képeznek a merev fém hidegségével szemben. Különösen érdekes vállalkozás a fény szobrászi megjelenítése, az immateriális jelenség materializálása (*Bokrok, fák, fény; Bokrok, fák, fényhíd*).

Öt különálló részből alakította egységbe *Introspekció* című munkáját **Varga Evelin**. Az egyes darabjai mind több részre osztott, de csak kis részben átlátható ablakkezek. A fal síkján való elhelyezésük önmagában geometrikus struktúrát képez, ugyanakkor felvetik a „mi van kívül, és mi belül?” kérdést, és mélyebb, filozofikus szinten a látvány és a valóság, a rész és az egész viszonyát.

Általánosságban talán fogalmazhatunk úgy, hogy a kiállító művészek egyrészt filozofikusan mély kérdésekre keresik a választ, másrészt pedig nagy részük a reményt adó megújulás lehetőségét nem az emberben önmagában, hanem – az általa még el nem pusztított – természeti környezetben látja. Vagy lehet, hogy a természet elsősorban az elvágyódás stresszmentes helyszíne járvánnyal, háborúval, válsággal, energiahiánnyal, spirálszerű hedonizmussal fenyegető, ezerféle szorongást keltő világunkból? Meglehet. Ugyanakkor újabb és újabb megjelenése, műalkotásba fogalmazása talán arra vonatkozó intelmet is hordoz, hogy térjünk vissza saját gyökereinkhez, próbajunk meg újra önmagunk lenni, és ismét megtalálni embervoltunk jobbik összetevőit. Bár nem egyszerű a művészek kódolt üzeneteit megfejteni és integrálni, mindenképpen megéri a fáradságot.

(Sopron, Festőterem, 2022.)

PINTÉR ZSUZSA KIÁLLITÁSMEGNYITÓJA ELÉ

Éppen 3 éve és 3 napja annak, hogy ugyanitt álltam, akkor saját kiállításom megnyitóján. Most nagy örömmre Pintér Zsuzsa textilművészt és alkotásait mutathatom be Önöknek.

A mai nap Zsuzsának nemcsak a megnyitó miatt nevezetes, hanem mert 2000-ben éppen január 22-én a közösségért végzett tevékenysége elismeréseként kulturális díjat kapott Szombathelyen, ahol 20 termékeny alkotó évet töltött, iparművészeti tárgyakat varrt, melyeket zsúriztetett és 1996-ban létrehozott egy textilekkel foglalkozó alkotó kört Szépműves Egylet Szombathely néven, ami a mai napig működik.

S ha már a jubileumokat említem, ma van a ma esti színdarab jelmeztervezőjének, Húros Annamáriának a születésnapja is, akit szeretettel köszöntök, valamint ez a Magyar Kultúra napja.

Zsuzsa életrajzából, csak néhány dolgot emelek ki, a többi elolvasható a plakáton. Gyökerei és élete nagy része is Sopronhoz kötődik.

Apai dédapja - Pintér Ignác, aki a Bécsi Művészeti Akadémián tanult - művészi fafaragásaival 1900-ban eljutott a Párizsi Világkiállításra, ahol díjat is nyert. Gyönyörű alkotásaiból a Zettl-Langer Gyűjtemény megőrzött néhányat az utókor számára. A dédapa alapító tagja volt az 1897-ben megalakult Soproni Képzőművészeti Körnek. Ennek utóda a mai Soproni Képzőművészeti Társaság, melynek - hűen a hagyományokhoz - Zsuzsa is tagja.

Édesanyja és a család nő tagjai a kézimunkák világába és szeretetébe avatták be.

Tanulmányi éve alatt a művészetekkel olyan tanárok által ismerkedhetett, mint Szarka Árpád és Giczey János.

A művészetterápia is teret nyert Zsuzsa életében, s úgy érzi, ebben összesimulnak az élete eddigi tapasztalatai.

Ma itt különleges textiljeit, textilképeit csodálhatjuk meg. Ez a textilművészetnek egy valóban különleges ága, mellyel Zsuzsa mintegy 20 évvel ezelőtt ismerkedett meg, s őt azonnal elvarázsolt és rabul ejtette. Quilt művészetnek hívják.

Ennek a műfajnak egyik kiválósága, világszerte elismert művésze - akit Zsuzsa nagyszerű embernek és mesterének tart - Bornemisza Eszter. Az általa

Pintér Zsuzsa: Árpád-ház

Pintér Zsuzsa: Táltos

2006-ban alapított Modern Műhelynek (MOMŰ) Zsuzsa is kezdetektől tagja és rendszeresen kiállítanak együtt a világ minden táján, az európai országokon át egészen Tajvanig. Zsuzsa egyéni kiállítása 2018-ban volt Fertőhomokon a Tájházban.

A Quilt művészet (quilt jelentése =öltögetés). Ám ő nemcsak kézzel öltöget, vág és illeszt vagy éppen a varrógéppel nyargalászik a textilen – amin ne csodálkozzunk, hiszen 12 évesen már saját varrógépen bontogatta szárnyait -, hanem festi, mintázza is a kelméket, ha kell, nyomódúcot készít, mindaddig változtatva e lépéseket, míg a mű olyan nem lesz, amit ő a lelkében megálmodott, amivel leginkább ki tudja fejezni gondolatait, érzéseit és véleményét a világ dolgairól. Megemlítem a Fejre állt világ, valamint a Sorstársak című képeit. E két kép - a két szélén található - finom rezgéseket keltenek bennünk a bezártsággal kapcsola-

tos érzésekről, amit mindannyian átélhettünk az elmúlt időszakban.

És nemcsak a világi dolgokról mesélnek ezek az alkotások. Ha megnézzük a címeiket, olyanokat találunk, mint Táltos, Jelek, Körtánc, ÉGENFÖLDÖN – ami a kiállításnak címadója is – így egybe írva csupa nagybetűvel.

Zsuzsát mindig is vonzották a titokzatos, varázslatos dolgok. Az ősi kultúrákban a táltosok, sámánok teremtették meg a kapcsolatot az ember és a láthatatlan világ között. Zsuzsa textilképei által egy különleges, új világba csöppenünk, ami kiemel a megszokottból. A korábban élettelen anyagkupac megelevenedik, új értelmet nyer az alkotói folyamatban. Zsuzsa világába kerülünk, a lelkéből, érzéseiből, gondolataiból megkomponált varázslatba.

Természetes anyagokkal dolgozik. Vannak jellemző színei. A fekete és tört fehér drámai kifejező erejét tarka színek oldják, a Nap és Föld színei. Az arany kiemeli és megmészesíti, fennköltséget adva a mondanivalónak.

Hogy öt idézzem: az alkotás folyamata kiemel a hétköznapok világából. Átlengi valamiféle misztikum, megfoghatatlan sugárzás. Egyszer gyermekkoromat látom előjönni, a boldog aranykort, önfelédtt örömet. Máskor ősi formák, ismeretlen, rég letűnt korok hangulatát érzem. Néha különös kapcsolatok jönnek létre egymástól távoli kultúrák között. Ég és föld között megjelenik a katarzis. Őszintén remélem, hogy sikerül átadnom valamit a világnak abból az örömből, amit nekem a quilt művészet jelent. Ahogy Weöres Sándor írja: „Alattad a föld, fölötted az ég, benned a létra.”

Válaszolok: igen Zsuzsa, sikerült átadnod. Köszönjük neked. Működjön benned továbbra is az a létra!

(Elhangzott Sopronban a Petőfi Színházban 2022. január 22-én.)

TÖRÖK BERNADETT

HÖFLE VALÉRIA KIÁLLÍTÁSÁNAK MEGNYITÁSA

Kedves családtagok, barátok, művészetkedvelő vendégeink!

Az a megtiszteltetés ért, hogy bemutathatom Önöknek Höfle Valériát, akihez több mint ötven éves barátság fűz. Neve nem cseng ismeretlenül a soproniak előtt, hiszen a tiszteletre méltó pedagógus Höfle család lánya.

Egykori gimnáziumunkból három lány került külföldre. Lovas Juli Németországba, Sorok Marika Egyiptomba, Höfle Vali Franciaországba. El tudják képzelni, hogy a találkozóinkon micsoda érdeklődéssel hallgatjuk mindhármukat! Ma a fiatalok zöme külföldön tanul, ott dolgozik, lehetőségünk van nagyobb utazásokra. Valinak azonban a vasfüggöny évekre korlátozta az itthoniakkal való kapcsolat tartást, találkozást.

Az életút nagyon különleges, amely engem ámulatba ejtett. Az az életút, amely Magyarországról Franciaországba vitte.

A József Attila Gimnáziumban akkoriban nem részesültünk rajz oktatásban. A Liszt Ferenc Művelődési Házba, majd M. Lándori Angéla műtermébe kezdtünk járni mindketten.

Valit lenyűgözte a műterem miliője, a könyvtár. Angéla néni művészeti albumai közt megérezte, hogy az absztrakt és a nonfiguratív festészet áll közel hozzá, Chagall, Picasso, Feininger, Soutine. Máig őrzi az ajándékba kapott Daumier grafikákat tartalmazó kis könyvet Guszti néni ajánlásával: „Így rajzolj”.

Ötven éve vett részt először csoportos kiállításon a Festőteremben, amely megisméltődött 2019-ben. Akvarelljét az Őszi tárlaton láthattuk.

Höfle Valéria: Chateau de Theoule

19 éves korában meghatározó volt az a hat hét, amelyet Franciaországban töltött. Reggeltől estig járta a múzeumokat. Ekkor találkozott először Van Gogh Napraforgóival.

Az Eötvös Lóránt Tudományegyetemen végzett francia-orosz szakon.

Ötödévesen Moszkvában a Tretyakov Képtárban életre szóló találkozására volt a francia impresszionistákkal. Matiss-ra is itt csodálkozott rá.

Moszkvában ismerte meg későbbi férjét, aki grafikus és szobrászművész volt. Sokat tanult tőle arányérzék, a szimmetria alkalmazását, a dekorációs igényt. Misz-sziójának tekintette férje támogatását, hogy ő kiteljesedhessen a művészetében.

Magyarországról együtt emigráltak Párizsba, ahol férjét felvették a Nemzetközi művésztelepre. Innentől szabad bejárása lett minden múzeumba. A magánélet boldogsága is megadatott. Kislánya, Nina a Notre Dame kertjében tette meg az első lépéseket. Micsoda díszlet a családi örömhöz! Körülölelte a kultúra, a művészet.

Cannes-ba költözésük után nehezebb évek következtek. Kislánya négy éves, amikor Vali beiratkozik a Nizzai Egyetemre, művészet-kommunikáció és nyelv szakra. Végül a francia, mint idegen nyelv szakon diplomázott.

Ezután magán-nyelviskolában tanított felnőtteket. Majd elvégezte a Felsőfokú Idegenvezetői Iskolát, amely jó döntés volt, mert a Riviérán tudott tárlatvezetéseket tartani orosz csoportoknak. Bemutatta a három klasszikus festőt, akik az Azur-parton uralták a képzőművészetet: Chagall, Matisse, Picasso.

Sajnos, férje váratlanul meghalt. Ezután iratkozott be a Vallauris-i Kerámia Iskolába. A város a XIX. században az étkészlet gyártás egyik központja volt. Az 1940-es évek végén vált művészeti kerámiaközponttá Picasso kezdeményezésére.

Innentől lehetősége nyílt részt venni kiállításokon.

Jelentős esemény volt életében az olaszországi „Női művészek kiállítása”, és Vallauris-ban a „Kisméretű művészi tárgyak kiállítása”.

Párizsban éltek, amikor meglátogatta a Louvre Egyiptomi gyűjteményét. Ekkor fedezte fel az ékszerek kisugárzását és vonzerejét.

Valéria hozott nekünk kerámia alkotásokat, ékszereket, amelyek mind kreativitásáról, szakmai tudásáról tesznek tanúbizonyságot. Ékszerei is különlegesek. Az egyik kék színű egyiptomi üvegpasztából készült, a többi kerámia ékszer, nyaklánc gyöngyeit ő korongozta.

Árulkodó jel, ahogy kézbe veszi, szinte simogatja kerámiáit, tisztelvéni a kis tárgyakat. Nagyon szereti rakukerámiáit, amelyeknek készítése japán eredetű. A kézzel formázott kerámiákat hagyományos eljárással égették, leginkább a japán teaszertartásokhoz készítették teás tálakat. A raku technika ma már elterjedt az egész világon.

Élete úgy alakult, hogy hét éven át telente Magyarországon a Szépművészeti Múzeumban vállalt tárlatvezetéseket. Vezetett csoportokat a Botticelli, Cézanne, A Mediciek kincsei, Van Gogh, Federique Moreau és A spanyol festészet kiállításokon. Nyaranta Franciaországban dolgozott tárlat-és idegenvezetőként.

Kiállításának címe: Amit a tengerparton találtam. Nagyon sokatmondó cím. Ugyanis Vali nemcsak csigákat, kagylókat, köveket lelt a parton, hanem látványt, színvilágot, hangulatokat, és szellemi értékeket. A legnagyobb hatással az avantgard művészet volt rá, melynek legnagyobb képviselői Nizzában a Modern Művészetek Múzeumában láthatóak.

Aix en Provence-ban látta egy Franciaországban élő kínai festő, Zou Wou Ki munkáit. Szeretne olyan könnyedén akvarellezni, ahogy ő fest 83 évesen.

Nem egyszerű a tengerparti sziklákon megközelíteni a partot, vinni a felszerelést. Ezért a kisméretű akvarellek, amelyek hűen őrzik a pillanatot, azt az érzelmi töltést, amelyet Vali érez alkotás közben.

A legnagyobbaktól tanult, miközben szemlélte, tanulmányozta festészetüket. Az alapokat megkapta Lándori Angélától, de ő olyan tehetség, hogy bátran festi a saját világát. Senki nem befolyásolja látásmódját, nem alkalmaz manírokat. Tiszta lélekkel, friss szemmel ábrázol. Nagyon izgalmas a képi világa, festészete egységes, egyedi, ezáltal válik hitelessé.

Tervei közt szerepel, hogy ezután nagy méretben fessen. Kívánom, hogy valósuljon meg vágya, hogy a kínai festőhöz hasonlóan könnyedén varázsolja elénk a tengert és az őt megihlető világot!

Fogadják nagy-nagy szeretettel az alkotót, bátran szólítsák meg, hogy meséljen még magáról, gazdag, tevékeny életéről, művészet szeretetéről.

A kiállítást megnyitom.

(Elhangzott a Várkerület Galériában 2022. szeptember 4-én.)

TARTALOM

ALKOTÓMŰHELYEK.....5

Turbuly Éva.....	6
Őszi utakon – Beszélgetés a 80 éves Kerék Imrével	6
Kerék Imre	13
Átrendeződik csupán.....	13

DIÁKKÖLTŐK, DIÁKÍRÓK 15

Alpár Nándor	
Olajfoltos borospohár.....	17
Az emberiségnek kezdete és vége.....	17
Lucifer szolgálói.....	18
Halál az ablak alatt.....	18
Berta Bíborka.....	19
Vágyaimnak szárnyán	19
Haász Janka Livia	20
Alkonyati vágyak „Vágyaimnak sólyomszárnya támadt”	20
Horváth Johanna	21
Kötelesség	21
Szeretet és szenvedés (ballada).....	21
Kópházi Dalma	28
Tavaszz.....	28
Nyár.....	28
Ősz	28
Végh Viktória.....	29
Lubickoló kislány.....	29
A hűség.....	30
Vörösmarthy Zara.....	32
Vágyaimnak sólyomszárnya támadt, avagy hogyan ne legyek színész ..	32

HELYI MEMOÁROK.....47

Baranyai Lenke	48
Egy panelben élő lóverlakó visszaemlékezése.....	48
Cs. Varga István	50
„Nyújts feléje védő kart”.....	50
Czobor László	60
Ambivalens emlékeim a xx. Század közepének nehéz éveiből	60
Füzi Edit.....	64
Huszár László (1952 – 2016) ebben az évben (2022)	
70 éves lenne, lehetne	64
Ulrich Judit	65
Huszár Laci a Civitas Pinceszínházban	65
Huszár László: Örökké szelíd lázadó.....	65
Huszár László: Örökké szerelmes a szépbe.....	66

Huszár László: Örökké kritikus	67
Kassai Róbert.....	68
Huszár László emlékezete	68
Huszár László: Szerelmesen, halálosan	70
Lampert Tünde.....	72
Aki a szívével muzsikált... Horváth István Rudolf (1953–2010).....	72
Nagy Alpár.....	76
Emlékeimből.....	76
Dr. Ifj. Sarkady Sándor	89
Egy elfeledett író és soproni regénye – Váry Rezső (1872-1927)	89
Surbán Zoltán	92
A zápor – az újságíró korabeli publicisztikájából –	92
Kassai képeslap	93
Szabó Miklós	95
Soproniak	95
Vörös Ákos	97
125 éve született Margaret Mahler (1897 – Sopron, 1985 – New York) .	97
Zentai László.....	99
Elment az irodalom szolgálólánya	99

VERSEK, VERSFORDÍTÁSOK ÉS SZÉPPRÓZÁK.... 100

Bánfi Ákos	102
Tavaszz.....	102
Irgalom.....	102
Predestinatio presens perfectum.....	102
Fekete és tömör	102
Bíbor István.....	103
Cím nélkül.....	103
Örök nyár	103
Távlat (Veszeli Lajos festménye alá)	103
Újév.....	104
Böröndi Lajos	105
Nyár volt	105
A csapó int.....	105
A végső kihallgatás	106
Még egy pillantás.....	106
Böszörményi Zoltán.....	107
Miért egy ló?.....	107
Drescher J. Attila.....	108
Disszonanciák – Templomi csillogás	108
Pársorosok.....	109
Téli anziksz – Erdélyi utakon.....	109
Fekete József.....	111
Hány karát?	111

Tavaszi hajnal.....	111
Hegyi Ferenc.....	113
Útközben... ..	113
Horváth–Szarka Ábel.....	116
Pécs	116
Cím nélkül.....	116
Cím nélkül.....	117
A mi Lidlnk	117
Budapest.....	118
Cím nélkül.....	118
Cím nélkül.....	119
Cím nélkül.....	119
Cím nélkül.....	120
L. Burda Zsuzsanna	122
XX. század kérdései (Babits után) /tükör vers/.....	122
Búzatáblák aranyán... ..	123
Tenyerembe bújod a hajnalt	123
Huszár László	124
Szavunk, hitelünk.....	124
Mi lesz belőlünk.....	124
Óramű szerint.....	125
Locsmánci László.....	126
Szeretnél-e.....	126
Megjött a tél	126
Halk szerenád.....	127
Dal.....	127
Nyakas Szilárd	128
Buli.....	128
Ross Károly.....	131
A költözés – Fejezetcím és részlet egy készülő regényből –	131
Saitos Lajos.....	134
Isten hátkendője	134
Mit tudhatott.....	134
Szappanos András.....	135
A fürdőkád.....	135
Turbuly Lilla	137
Békülős – Volt egy... ..	137
Van egy.....	138
Lesz egy... ..	138
Völgyi János	140
Múlik az idő	140
Winkler András	141
Eljegyzés	141
Köd.....	141
Lóvers.....	141
Öregség	141
Érdekes ember.....	141

Néha együtt járnak	142
Mese öregeknek	142
Zentai László.....	143
Von Alexander, a csirkefogó	143
Zsirai László	149
Szívem ütemére	149
Reggel	149
Április, boldogság	150

TÁRLATOK ÉS TÁVLATOK..... 151

125 éve alakult a Soproni Képzőművészeti Kör.....	152
Gerhard Cervenka	156
Experimentális festészet – a 4 elem	
A 6. Nemzetközi alkotótábor kiállítása elé	156
Fejér Zoltán Kálmán	158
A csendéletfestőből Sarród és a fertő-táj festőjévé vált rajztanár	
Ferenczi József festőművész ha-gyományörző munkássága	158
Füzi Edit.....	164
Giczi Lajos jubileumi, életmű kiállításának megnyitó ünnepsége.....	164
Jakabné Tóth Márta.....	168
„Alkotó pillanatok” – Horváth F. Péter kiállításának megnyitója	168
Grabner József	170
Horváth F. Péter kiállításának megnyitója elé	170
Martos Gábor	171
A kiállítást ezennel megnyitom.....	171
Magassy Lajos	173
Fertő táj és Alpokalja kiállítás elé	173
Dr. Nagy Máté PHD.....	178
Létra 22	178
Pintér Zsuzsa.....	180
Sakk-matt – Csendes Csaba festőművész premiértárlata elé –	180
Kostyál László	182
A XXII – XXIII. Országos Érembiennalé díjazottjainak kiállítása	182
Szabó Katalin.....	185
Pintér Zsuzsa kiállítás megnyitója elé.....	185
Török Bernadett	187
Höfle Valéria kiállításának megnyitása	187

KÉPEK ÉS ALKOTÓK

<i>Bánfi Ákos: Elvégeztetett</i>	115
<i>Bánfi Ákos: Forróságban nyugalom</i>	27
<i>Csendes Csaba: A leghűségesebb</i>	180
<i>Csendes Csaba: A szentek lépcsői</i>	181
<i>Dedinszky Márta: Gyurgyalagok</i>	139
<i>Derszib Eti: Vízparton</i>	176
<i>Dorogi János: Ars Naturae N° 66</i>	183
<i>Dorosmai Erzsébet: Impresszió – Nyári nap</i>	100
<i>Dorosmai Erzsébet: Impresszió – Tóparti este</i>	20
<i>Dr. Tirászi Ágnes: Faluszél</i>	19
<i>Fejér Zoltán: Hazatérő menyecske</i>	154
<i>Gerhard Cervenka: Levél egy virágnak</i>	157
<i>Giczi Lajos: Hölgy kalappal</i>	164
<i>Giczi Lajos: Karma</i>	166
<i>Grábner József: Tükröződés</i>	155
<i>Grászli Attiláné: A tó álma</i>	112
<i>Grászli Attiláné: Napfényes Ikvapart</i>	18
<i>Györffy Gabriella: A malomnál</i>	174
<i>Hainer István: Cím nélkül</i>	123
<i>Helyes Jenő: Őszi szonett</i>	99
<i>Herceg Anikó: 125 éve alakult a SKK</i>	153
<i>Herceg Anikó: Szentbékállá</i>	136
<i>Holcsik István: Sopron, Rák-patak</i>	150
<i>Horváth Endre: Félős</i>	45
<i>Horváth F. Péter: A faluvég</i>	168
<i>Horváth F. Péter: Présház</i>	170
<i>Höfle Valéria: Chateau de Theoule</i>	187
<i>Jakabné Tóth Márta: A jövő szeme</i>	96
<i>Király Pálma: Színkavalkád</i>	88
<i>Kormos István dedikációja 1977-ből</i>	10
<i>Kovács – Gombos Gábor: A nap heve nem éget (120 zsoltár)</i>	172
<i>Nagy Béla Lajos: Positano –reggel</i>	59
<i>Pintér Zsuzsa: Árpád-ház</i>	185
<i>Pintér Zsuzsa: Táltos</i>	186
<i>Rennerné Tóth Mária: Csendélet</i>	125
<i>Szabó Katalin: Homokdűnék</i>	157
<i>Szényi Péter: Hangulatban</i>	130
<i>Szepes Péter grafikája</i>	68
<i>Szepes Péter: Mesés Sopron</i>	142
<i>Szurokné Strassner Klára: Kőbe zárt szépség</i>	121
<i>Török Bernadett: Erdei út</i>	14
<i>Völgyi János: Téli tópart</i>	140
<i>Vörös Renáta: Arany ősz</i>	71
<i>Zsombolyai Mária: Egymás mellett, de nem egymás ellen vagyunk</i>	104

